

(1594)

IN FRONTISPICIUM THEATRI QVARTI VRBIVM GEOR GII BRAVNII AGRIPPINATIS.

VAE DEA, quirve DEVS, solis sublimis in alto,
Festa coronato vertice serua gerit?
Maurissas conu quanta est respicere in ore?
Aorea & angustum voluit ad astra caput?
Fallor, an hic ille est MARIVS sacra Roma
Cum VIRTUTE cui, iunctasq; templa dedit?

Non, ut; verè ipse est. neg. me sententia fallit;
Agnosce faciem dignaq; membra DEO.
Est HONOR, est, inquam, hic VIRTUTIS filius; & cui
Est genitor CONSTANS DIGNA sem arte LABOR
Adno quondam quem natuere sub antro
In manibus Diva Treiq; Nouemq; suis
Missa cui celo sese SAPIENTIA ab alto
Indidit, & dia INDYSTRIA mentis opus.
PACIS alumna THEMIS cui videns sponte decorum,
Largita officij est munus omniq; sui.
Qua si FRONTEM huius LIBRI cur ornet imago
Queris, ea an cassus res habeatq; sua?
Querendi vi facias, quisq; es, compendium; & illa
Aptus esse loco bene vi fateare nihil:
Scire licet, LIBRVM te ex ordine cernere QVARTVM
Oppida qui mundi nobiliora refert
ORBIS quisq; VRBES, vi quisq; est maxima rebus
Omnibus huius pietas posse videre dabit.
Oppida quis cum non condantur, condita longum
Fortibus aut darent inuidiosa viris
De paruis fiant vel florantissima, quam cum
AVIRTUTE praestit nobilitatis HONOR;
Atq; ubi PACI alma suscita & commoda constant;
Debitus & THEMIDI est cum pietate locus:
VRBES quid LIBRVM par erat sermone loquentem,
Et caelo scalpi à meliore notis;
Quid librum hunc, inquam, par erat preferre, magis quam
Artes, VRBES per quas demum in HONORE suo est?
Hic igitur voluit, per qua florere videmus
OPPIDA, & in summis luxuriare bonis;
Hac AVCTOR voluit, ceu TVTELARIA in ipso
LIMINE, & in PORTIS NVMINA stare sua
Quo melius si quid fieri quis posse putabit,
Hinc per me MENTI sua dare iura bona est.
Et per mentem ipsam hanc, Tragica haec quid sacula poscunt
Nostra mage, innumeri vndiq; facta malis;
Quam non voce modo vi, & scriptis admonemur,
Artifici in ipso verum etiam arte manu,
Si non de nobis velli omnino cura recessit,
Cuncta vinctisq; vno perdere regna modo:
Igne qua neg, dum multo hosticium hausit;

Quaeq; vitioq; solent ledere peius aqua:
Summa rei passim ve tantum tradatur hi, qui
Liberi avaritia ac ambitione fient.
Mandenturq; animi instructis SAPIENTIA HONORES.
Quisq; pie ante alios SEDVLITATE vigenit?
Pro quibus è MORES; è TEMPORA; saepe videmus
Nescio quem primum posere in VRBE locum;
Competem & indomita fieri AMBITIONIS opum vi
Sola, vna generis vel ratione suo;
Non vacuum tantum hi, quos diximus artibus VRBES
Seruari, superi & surgere ad astra poli;
Sed qui, pro dolor, huic sit moribus insuper, VRBES
Perdere vti paruo tempore mille queit.
Qua cum certamus quantum bona publica adant:
Materiam vi nostris sufficiantq; m. hi;
Quamq; eadem creant magis in monumenta magisq;
Iusticia haec, qua nil iustitiae instar habent:
Non hi admonit; tot iam respicimus annis,
Aut domos rerum hac curare mordeat adbu?
Quin tandem, è tandem, vos, Orbis maxima, Reges;
Vos saltem, in quorum Terra Pretiumq; manu est;
Obstant huius, huic ste malo, ne praemia inerte;
Hic rapant; doliis que solentia vru.
Hanc dico, hanc asferre lauro, qua posse tinendum
Censet cuiq; sua in nil ditione magis
Et saxo redeant illa aurea saculari nobis;
Pagina qua totiens laudat & optat annu.
Faxo, vi, qua nunc est seruo violentior, atq;
Mores ipsa edito accipiet habere suos;
Qualia Saturnus, & celebrat sub rege vetustas,
Qualia subiq; pro regna fuisse suuta.
Talia ad occasum sint sola, sola ab ortu
Imperis, & misit iusticia arte prim.
Et non, quos vosti penes est custodia mundi,
Hic optet regnum etia quisq; sui.
Tunc è, sed parco in Domino qua dicere tutum
Non est subitellu, alioq; verba loqui,
Parco, & quicquid id est; horum quodcumq; futurum est;
Sen quod tecum optem; sine, quod dea vercor:
Lauda tamen tua consilia è clarissime BRAVNII;
Virtute hac multum & te cupio esse tua.
Fiat, non fiat, fieri quod debet; abunde
Officio tu, Dii, sumusq; amice, pro es.
Omnia BRAVNIVM & hinc memores abest secula negotum;
Vt nunc est cunctis laus tua in ore bonis.
Quis ego dum tecum placeam, vir maxima, longum
Flere, suas inlebo & res sibi habere malis.

FRANCISCVS MODIVS BRVGENSIS F. IN AGRIP-
pina Vrbium Colonia.

123
SERENISSIMO ET
ILLVSTRISSIMO
PRINCIPI AC DO
MINO D. VVILHEL
MO COMITI PA
LATINO RHENI
VTRIVSQVE BA
VARIAE DVCI ET
CAET. DOMINO
SVO CLEMEN
TISSIMO.

GEORGIVS
BRAVIN,
ET
FRANCISCVS
HOGENBERGIVS
DED. CONSE
CRANTQ.

S. CAESAREAE MAIESTATIS PRIVILEGIUM.

MAXIMILIANVS Secundus, diuina fauente clementia, electus Romanorum Imperator, semper Augustus, ac Germaniæ, Hungariæ, Boemiar, Dalmatiæ, Croatiae, Sclauoniæ, &c. Rex, Archidux Austriæ, Dux Burgundiar, Stiriar, Carinthiæ, Carniolæ & V. Virtenbergæ, &c. Comes Tyrolis, &c. Recognoscimus & notum facimus, tenore presentium vniuersis, Rempublicam bene & rectè constitutã, nõ tam armis, mœnibus, & propugnaculis, quã litterarum studijs, & viris rebus agendis aptis & idoneis munitam esse decet. Anima duerentes autem ad conseruandas & propagandas bonas artes, ac seminarium quasi virtutis constituendum & retinendum, operas typographicas plurimũ adiuuamenti conferre: Ideo non eos solum, qui Reipub. domi aut foris prodesse, vel hostium iniurijs propulsandis, vel pro Tribunali Jus, & iustitiã administrandõ, quietem & tranquillitatẽ nostrã solum atate, sed de posteris etiam bene mereri nituntur.

Cũ igitur nobis expositum sit, nostri & Sacri Imperij fideles dilectos, M. Georgium Bruin, M. Franciscum Hogenbergiũ, nec non M. Simonem vanden Noeucl, non sine multo laborum tædio, & graui sumptu, Ciuitates Orbis Terrarum, accuratissimè delineatas, ac alia, quæ ad earum originem & historiã spectarent, summa diligentia collegisse, atque constituisse illas Ciuitatum delineationes, cùm historiã enarratione, ad communẽ rei litterariæ vtilitatem in publicum edere, deterreri autem sinistris armulorum artibus, qui saltem in messum alienam inijcientes, ex aliorum laboribus, priuata cõmoda venari soleant, nobisq; proinde humiliter supplicatum sit, vt pro nostra, in litterarum studia & Musarum alumnos, affectuone, ipsi clementer subuenire, Cæsareaque auctoritate nostra, nimiam armulorũ licentiam benigne coercere dignaremur. Quibus quidem precibus gratiosè admissis, presentium vigore, scienter, animoq; bene deliberato, & Cæsarea auctoritate nostra seriõ decernimus & statuimus, quod nemo pictorum, caelatorum, typographorum, bibliopolarum, & aliorũ, qui vendendis, vel imprimendis libris, seu quacunq; alia ratione librarum negotiationem exercent, amulsisq; opus illud imitaturis, pingendis, sculpendisve, aut alio quouis modo exornandis, atq; illustrandis imaginibus & tabulis vsui vel auxilio esse possunt, memoratam M. Georgij Bruin, M. Francisci Hogenbergij, M. Simonis vanden Noeucl, Ciuitatum Orbis Terrarum descriptionẽ, delineationibus, & historica enarratione illustratã, intra decennũ ab editionis absolute die numerandũ, coniunctim vel diuisim, ipsi in seipsis aut inuitis, nec typis, nec sculptura, seu quocunq; alio modo, aut caractere, amulari aut imitari, vel aliunde allatũ, intra Sacri Romani Imperij fines vendere, ac distrahẽre publicè, vel occultè possit aut debeat. Si quis autem presens editum nostrum transgredi aut violare, memoratumq; opus recudere, & in fraudem auctorum spargere conatũ fuerit, cum non solum huiusmodi libris, tanquam cõmissis & predictis M. Georgio Bruin, Franciscò Hogebergio, ac Simoni vanden Noeucl, vel heredibus, aut mandatũ habentibus, auxilio Magistratus eius loci, vbi deprehensi fuerint, vendicandis priuari, sed in super etiã poena decem marcarũ auri puri fisco nostro Imperiali, fraudis vindici, & parti læsæ, ex æquo soluenda & numeranda multari volumus. Mandates vniuersis & singulis nostris, & Sacri Romani Imperij subditis & fidelibus dilectis tam Ecclesiasticis quã secularibus cuiuscunq; status, gradus, ordinis & conditionis existierint, presertim vero ijs, qui in Magistratu constituti sunt, ac vel suo, vel superiorum suorum loco & nomine, iuris & iustitiæ administrationem exercent, ne quenquam hoc Priuilegium, seu interdictũ nostrum impune violare, spernere aut negligere patiantur. Sed, si quos contumaces compererint, prescripta poena plecti, & quibuscunq; rectè fieri potest, modis coercere curẽt, quatenus & ipsi grauissimam indignationem nostram euitare voluerint. Id quod testatur presentibus litteris, manu propria subscriptis, & Cæsarei sigilli nostri impressione munitis. Datũ in ciuitate nostra Vienna, die vigesima octaua mensis Augusti, Anno Domini Milleesimo Quingentesimo Septuagesimo secundo, Regnorum nostrorum, Romani, decimo, Hungarici, nono, Boemici verò vigesimo quarto.

Maximilianus.

V. Io. Bap. VVeber, &c.

Ad mandatum Sac. Cæs.
Maiestatis proprium

Obernburger.

TENOR PRIVILEGII REGIS CATHOLICI.

AUCTORITATE Philippi, Hispaniarum Regis, cautum est, ne quis præter Francisci Hogenbergij voluntatem hos, de precipuis, totius vniuersi, ciuitatibus libros, auctore Georgio Bruin Agrippinate conscriptos, coniunctim vel diuisim, sculptura, caractere, aut quocunq; modo, intra decennium imitetur, depingat, aut imprimat, vel alibi quocunq; modo excufos, aut depictos, in aliquo Brabantiar, vel transmontanarum ditionum loco, per se, vel per alios, clam vel apertè distrahãt. Sub poena, in diplomate contenta. Datum Bruxellæ, XXII. Nouemb. M. D. LXXIII.

Ex consilio

I. De VVitte.

GEORGIUS BRAVN AGRIPPINAS, LECTORI S.

RXHIBEMVS nunc tandem, Lectores beneuoli, quartum præcipuarim totius mundi vrbium, opidorumque Theatrum, quod partim amicorum, topographicas hæc delicias amantiùm, liberale & honestum studium, partim ea, ad quam, nescio quo genio, rapimur, in picturas & Geographica oblectamenta affectio, & sensus procliuis, extorsit. Eorum etiam amicitia & obseruantie aliquid concessum fuit, qui ad hosce conatus nostros, symbola contulerunt, quos hic omnes recensere, nimis longum foret. Quorum si nomina, paucis quibusdam, qui Martem in lingua gerunt, &, quos liberalia hæc studia minus delectat, nota forent, reuerentius fortasse de hoc opere sentirent, neque caninos in id dentes acuerent. Sed elegantia & liberalia ingenia, æquius de eo iudicium ferunt, quorum pleraque sumptibus suis vrbium, quas patrias habent, icones & historias, nobis suppeditarunt, vt, sine iusta multorum offensione, manum de tabula non potuerim amouere. Itaque amicis morem gerere, eorumque hic auctoritatem, curiosis & minus amicis quorundam iudicijs, præferre debui. Qui cum nihil ipsi egregij operis præsent, aliorum labores nimia libertate carpunt, Permagarum illud Dureri: *Walder thadlen dann beßern.*

Ordinem fortasse alium, quarundam vrbium dispositio poscebat, ne saltu nimis remoto, diuersarum Regionum vrbes, immediate se subsequerentur, & in plerisque Regnis, Ducatibus & Prouincijs, nimis remoto situ dispares, mutuo foliorum decursu sibi substituerentur, Non ignoro id quidem, vt mihi quandoque ipsi, hæc in te minus satisfaciam. Sed, quanta, obsecro, monitrosi operis molis hæc foret, que talem omnium prouinciarum & regionum dispositionem suppeditaret. Mundus omnino vniuersus depingendus hic esset, vel cuilibet regioni separatam, & peculiare opus nuncupandum. Quod tamen, Deo bene fauente, proxima editione, (si hæc studia porro colemus) futurum confido, in qua accuratiore methodo viemur, Primum, vt generalem eius vel Regni, vel Ducatus, cuius deinde vrbes exhibituri sumus, typum demus, Tum rursus, vniuersales eiusdem regni Ducatum, Comitatum & Boroniarum, descriptionem exhibentes, istorum deinde generalium typorum opida, arces & celebriora loca absoluta methodo subijciamus. Interim tamen, si qui impatientes motu, quibus presentis operis dispositio minus satisfacere videtur, hi, earum vrbium & opidorum, quorum typos & enarrationes desiderant, vel etiam emendatioribus habere vellent, vel ipsi nobis liberales suppeditent, quas suis locis interferri curabimus, vel Dominici Lampsonij nostri sequantur consilium, & Geographicas Abrahami Ortelij cartas, cum nostris vrbium Tomis coniungentes, absolutum sibi opus, ipsi industria, quantacumque valent, perficiant.

*Debetur, inquit Lampsonius toto, tabulis quem rettulit, orbe
Laus magna Ortelio, nec tibi, Brune, minor.
Quare, vt suaue magis dulces sese inter, amicos,
Quam secus est, Brunum cernere, & Ortelium:
Gratius ætherios ignes spectare, colore
Ceruleo liquidi se focante poli.
Byssina & ora sua speciosior addita veste est:
Nec sat disiuncta vestis, es ora decent:
Atque adamus, nudum si contempler, minus, quam,
Auro si inclusum, quo capiatis, habet:
Denique vt vrbs, & pars vicini ruris eodem
Obutu, atque vno tempore visa iuuant:
Sic non inter se vestros conferre labores,
O socij (hæc semper res odiosa fuit)
Aut illum huic, aut hunc illi præferre, sed illum,
Atque hunc æquali tollere laude placet.
Bibliopola igitur coniungat vtrumque Theatrum
Censeo: vt ex, vnus, fiat, vtroque, liber.
Sic duo constituunt vnum Amphitheatrum, oculisq;
Functa Theatra magis grata duobus erunt.
Nec spectatorem, renuat nisi bulga, pigebit
Duplice opus duplex aere parare sibi.*

INGEORGII BRAVNI
VRBIVM ORBIS DESCRIPTIONES.

IOANNIS POLITII. C. SER
NISS. ELECTORIS COLONIEN. HISTO.
RICI CARMEN.

*Vid inuat ignotas alio sub sole tot vrbes
Querere? & incerto visere regna mari?
Siste gradum nec te dubio committe labori,
Ista potes patrio cernere cuncta solo.
Commoda Palladiæ non tanta tulustis Athene,
Belgarum ut præstans hæc quoque palma foret.
Ergo decus Phœbi notus cui vesper est ortus,
Duraq; sub gemino regna reposta Polo:
Cum populis monstres quicquid capit orbita mundi,
Quis te oculum mundi dicere Braune vetet?*

IANI MELLERI PALMERII IN TOPOGRA
PHICOS BRAVNII, ET HOGENBERGII CONATVS CARMEN.

*Quàm dextro dedit Aonios haurire liquores
BRAVNIVS Astree gratus Themidiq; Sacerdos,
Quàm benè FRANCISCVS facit, HOGENBERGIVS
Dum tantas oculis vrbeis dum subiicit Arces
Quas ne fama quidem ad nostras vnquam attulit aures.
Quid? quod nonnullas tanquam reuocauit ab Orco
In lucem, quibus inierit umiam fata parabant?
Quas clam, quas tenebris pridem nox improba texit?
Atq; aiunt stygias factò ingemuisse sorores:
Nec passas animo à quoquam sua pensa tenere
Ac casti veterem Hippolyti reuocasse querelam,
Cum vitam extinctus Dite indignante recepit.
Parcite fatales diuæ: nihil ille nec ausus,
Nec voluit, vestris quo inferret finibus arma
Si vitam dedit, at vitam dedit Aesoni Colchis:
Nec Iouis, aut Phœbi sensit vel tela, vel arcum.
At si cuique libet sua reddere præmia factò,
Longa illi seros ducatis stamina in annos.
Eueniet, mea si quid habent oracula veri:
Aspice, nam in tortos apices se flamma volutat:
Quamque prius maior se fundit, & aëra lambit.
Hæc satis: olim aderit, si quid pia numina possunt
Cum te, qua sacros aperit se callis in hortos,
Aonas in montes ducam, modo vitam manebit:
Inuidia est? sperabo tamen: nec vota fatiscunt.*

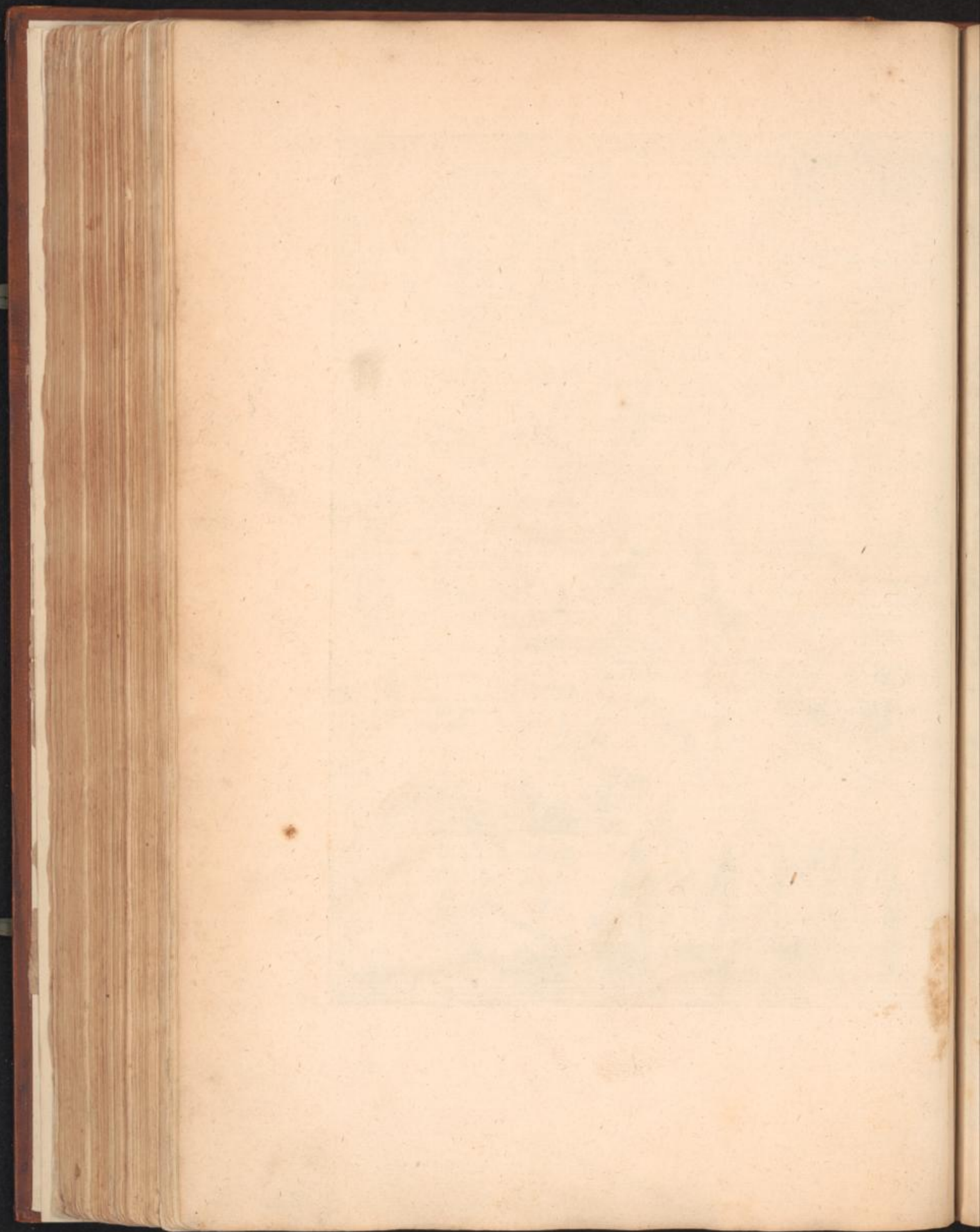
CANTVARIA

ROMANI, occupantes Britanniam, dum ex Iccio portu trajiciunt, proximam, quam in-
 uaserunt Regionem, Cantium dixere, quā Britanni, veteres in ea coloni, Caint, Angh,
 Kent, nuncuparunt. Dum enim vniuersa hæc insula, certa in regna diuisa fuit, regionibus
 in ea diuersis, diuersæ nuncupationes sunt attributæ. Et inter septem regna, primū,
 Cantianum est, quod ab oriente solo & meridie Oceanum hæbet, à septentrione Thame-
 sin flumen, ab occidente verò terminabatur finibus regni Australium Saxonum, ac
 denique toto eo terræ spacio continebatur, quo hodie Cantuariensis & Roccestrensis,
 quam Roffensem appellant, dioceses, constant. Primariam in eo urbem Britanni, Ca-
 ergran, & Caircant, id est, urbem Cantij, quam Angli, Canterbury, siue, vt Lelandus,
 Cantewarberi, nominant. Olim Durouernum, vel, Dorouernum, vt Beda legit, qui &
 Duronerham habet. Ponticus Vironnius, abbreviator Gaufridi Monumetensis, Doroberniam nuncupat, si-
 cur & Segebertus. Vrbis est Archiepiscopalis & Metropolitana, quæ, vt antiquitate, ita peramena situs iucundi-
 tate, multis Angliæ vrbibus, sed & dignitate præfertur. Nam Cantuariensis Archiepiscopus, totius Angliæ prima-
 tum obtinet. Sunt non infimæ fortis scriptores, qui Daruenum Ptolomæi dicunt, eiusque primaria in longum
 tempus referunt. Sunt, qui eam excitatam scribant à Britannæ Rege Ludrudibra, siue Rudhurdibra, quem Ru-
 dubras Polydorus, & Hurdibras, historia, manu scripta, legit. De hac ita Olaus Magnus: Cantium, inquit, retento
 veteri nomine, armentis, frumentariisque agris & virorum ingenijs floret. In eo Cantuaria Metropolis, pri-
 mario Archiepiscopatu, & D. Thomæ martyris sepulchro memorabilis, XII miliaribus à mari distans, vbi Do-
 bra, oppidum, antiquitatis Dauernum, excelso arce & portu celebre, quum in hunc breuissimam à Caletio Galli-
 ce sit traiectus. Sed non desunt, qui Cantuariam, ex antiquis literarum monumentis, Dorouernum fuisse existi-
 ment. Hæc quidem ille. Cantuariam autem & magnitudine, & ædificiorum splendore, & incolarum frequen-
 tia, prænobilem Condinensem urbem ad Tamesin, quondam superasse, multi perhibent. Et licet fariosi Vulca-
 ni frequenter sit deformata incommodis, magnificæ tamen, & egregiæ vrbis formam hoc etiam, tempore ex-
 hibet, duodecim distincta Pateijs, quarum præ cæteris ædificiorum splendore, & annuo obuentionum censu,
 principatum obtinens, Christi chirte, id est, Christi Ecclesiæ nuncupatur. Prius, phanum erat Romanorum
 quorum Idola Augustinus Anglorum Apostolus, evertit, & Archiepiscopalem sedem, quæ iam inde ab initio
 pietatis Christianæ. Lucio Rege, receptæ, Londini fuerat, Dorouerniam, id est, Cantuariam transfudit, & mag-
 nificam in ea Ecclesiam, vana infidelium superstitione amota, CHRISTO dedicauit, & in ea Metropolis Pon-
 tificis cathedram, locauit. Eius autem Ecclesiæ opes, quam religiosæ aorum pietas religioni propagandæ, ad-
 scripsit, amplas quondam fuisse, vel hinc facile colligi potest. Quia Guilhelmus Rufus, Angliæ Rex, earū mag-
 nitudine illectus, Lanfranco Cantuariensi Archiepiscopo morte sublato, eam Ecclesiā, grandi pecunia, plus offerē-
 ti, annis aliquot elocavit. Ac deinde, Cantuariensibus & vicinarum Ecclesiarum Proceribus, anno Christi M. C.
 in exiliū profligatis, annuis eorū prouentibus, priuatum in quæstū conuertens, sæpe dictarit, Pingue esse panē
 CHRISTI, & Regibus præbere delicias. Quibus tamen delitijs, non multo tempore delectatus fuit. Inter venan-
 dum quippè, apud Nouæ Forestæ saltum, a suo quodam milite, siue casu, siue de industria, sagitta transiit, pe-
 rijt. Cantuariensis itaque Ecclesiæ, siue annuum censum, siue structuræ magnificentiam, siue internum orna-
 tum confideres, singulare huic vrbis ornamentum exhibere solebat. Quæ etiam tymbis, sumptu, & arte affabrè
 factis, Regibus, Principibusque viris, & Archiepiscopis, quietis, & dormitionis domicilium præbebat. In ea
 quippe humatus quiescit Henricus, cuius nominis quartus, Angliæ Rex, eiusque filius Thomas, Clarentiæ Dux:
 Edouardus V Valliæ Princeps, Niger cognominatus, & VIII. Cantij Reges. Anselmus scriptis clarus, & beatorum
 ordini associatus, Cestriæ, monachorum collegio D. Benedicto deuoto, cœnobium magnis sumptibus cō-
 struxit, & magnificè dotauit. Thomas Becket Archiepiscopus Cantuariensis, cuius frequens est & celebris in angli-
 canis historijs mentio, is, quia Ecclesiastica sua iura defendit, ab Henrico secundo, Angliæ Rege in exilium
 actus, Senone in Gallia, apud Alexandrum tertium Pontificem Rom. de iniurijs conquestus, ad Pontiniacum
 cœnobium se contulit. Rex deinde Henricum filium in regni societatem adscitum, Londini à Rogero Eborac-
 cenſi Archiepiscopo (absente tum Cantuariense, cuius id muneri fuerat) in Regem coronandum curat. De
 qua iniuria, Thomas Cantuariensis apud Alexandrum Pontificem conquestus, ita eum mouit, vt is Eboracens-
 si & alijs, qui istiusmodi coronationi interfuisſent, sacrorum administratione interdixit. Thomas autē Can-
 tuariensis, septimo exilij sui anno, reconciliato, vt putabatur, Rege, in Angliam reuersus, coniuratorum gla-
 dijs in Ecclesiā confossus, moritur, ab Alexandro Pontifice martyrum catalogo adscriptus. Rex per legatos apud
 Pontificem se de Cantuariensis nece purgat, & Hibernicam expeditionem, eiusque insulæ dominium Pō-
 tificis auctoritate dari sibi postulat, Pontifex, legatos, causam de Cantuariensis nece cognituros, in Angliam
 mittit. Rex, iureiurando, factum suum purgat, in hoc tantum se peccasse fassus, quod ex eius in Cantuariensem
 similitate, alijs perpetrandi facinoris occasionem dedisset. Ad quam culpam eluendam expiandamque, ducer-
 tos milites ad sacrum bellum in Syriam suis sumptibus se missurum, recepit, ac semet intra triennium eius ex-
 peditionis socium, cum alijs Principibus subsequaturum. Quin & legem tulisse dicitur, qua perpetuò cautum
 voluit, neminem posterorum Regum in Angliæ regium nomen, insigniaque deinceps gesturum, nisi quem
 Romanus Pontifex ritè iussisset, designassetque. Hæc & Angliæ Chronico Lilij excerptimus.

Sed Henricus octauus Angliæ Rex anno M. D. XXXVIII. cum inimicas contra Romanum Pontificem par-
 tes suscepisset, Anachoretorum scholas toto regno subuertit omnes, & tam fratrum mendicitatis collegia,
 quam Archimandritatum opulenta claustra perturbauit. Ornatum etiam insuper, emblemata, & pretiosissima
 omnia, quibus religionis ergo, Maiores, Reges & Principes arcam, loculum, & monumentū, D. Thomæ Boche-
 rti illius olim Cantuariensis Antistitis, Cantuariæ vndique veltuerant, indidem populo inspectante, aucllen-
 da curauit, atque è delubro sustulit, ossaque rogo imposuit, cinerem autem vento traditum, dissipauit.

HISPALIS.

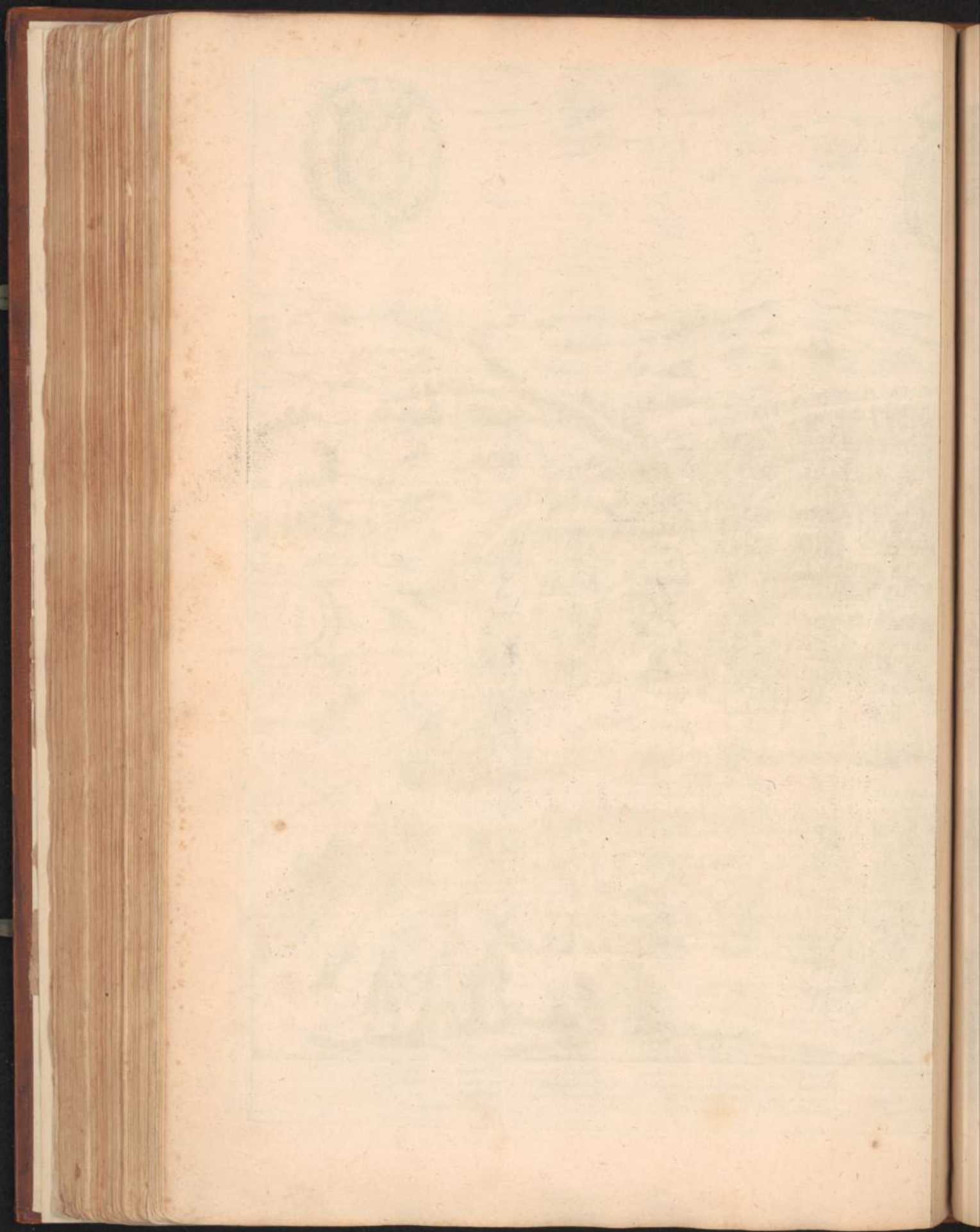

HISPANIA, quæ Germaniâ minor, Galliâ maior à multis, qui diuerso tempore, florerunt Cosmographis, in tres partes secata est, in Beticam, Lusitaniam, & Tarraconensem. Ab alijs verò deinceps, ius vt facilius Prouincijs latè patentibus diceretur, quarta est addita, Gallaciz. Sed & hæc Prouincijs distinctio, in Concilio Ilibertino, in plures excreuit, quemadmodum Gerundenfis Episcopus, & Vassus in Hispaniæ Chronicis perhibent. Bætica à Bæto, qui post Tagum Hispaniæ imperauit, nomen accepit, & à plerisque sælix ac beata dicitur: Nam in ea Homerus Elysijs campos collocauit. Postmodum à Vandalis, Vandalusia, & modò, Andalusia nuncupatur. Vrbs in ea summatissima & Regia, SEVILLA siue SIBILIA, olim HISPALIS dicta, Bæti flumini iuncta, totius propemodum Hispaniæ emporium celeberrimum, antiquam dignitatem & magnificentiam retinens, vt enim Strabo, floris, sui temporis emporium celebrat. Ità etiamnum amplissimis negotiatorum commertijs diues, cum opulentissimum sit mercium Indicarum occidentalium receptaculum. Nomen autem & originem vnde habeat, variè à varijs perhibetur. Isidorus Hispalensis Episcopus, lib. originum XV. cap. I. Hispalim, inquit, Cæsar Iulius condidit quam ex suo nomine & Romæ vrbs vocabulo, Iuliam Romulam nuncupauit. Hispalis autem à situ cognominata est, eò, quòd in solo palustri, suffixis profundo palis, locata sit, ne lubrico & instabili fundamento caederet. Sed hæc Isidori, de fundatore, sententia, quam & cum plerisque alijs Rodericus Toletanus amplectitur, Vassò, & alijs eiusdem regni chorographis, iustis de causis, non probatur. Quorum alij ab Hercule, alij ab Hispalo, eam còditam perhibent. Ità enim Tarapha de Regibus Hispaniæ scribens, Hispalus, inquit, filius fuit Herculis Libyci, qui à patre Rex creatus Hispanias accepit, teste Beroso: Hic Hispalim ciuitatem, quæ nunc Sibilìa, vulgo Seuilla dicitur, condidit. Et tota Hispania, quasi Hispalia ab eius colonis dicta Gerundenfis Episcopus, Paralympomenon Hispaniæ lib. 1.2. & scribit, Hispalim multi ferunt ab Hercule conditam, sicque vocitaram, siue, quia ob aquarum abundantiam, palis suppositis edificata sit, siue à palude, quæ maxima vrbs circundat. Hispalis dicta est à prioribus antiquis: Postea verò à Iulio Cæsare, Romulea appellata, vt Straboni placuit, à cuius nomine, vulgata locutio, originem traxit. vt Siuilla appelletur, tanquam à Iulio Cæsare instaurata. & dicatur ciuitas Iulia, referuntque præfatum Cæsarem, eandem Vrbsm construxisse. Quod tamen verum non est, cum apud T. Lium, commentarijs quæ præfati Iulij Cæsaris ac Lucium, plurimosque scriptores antiquiores, fiat eius ciuitatis mentio. Potuit tamen Iulius Cæsar illam instaurasse labantem, auxisse ac dilataisse, Nam & Romanorum Coloniam eandem effecit. Obtinuit tamen moderna literarum locutio, vt pristino nomine, ab eo nuncupetur. Benedictus Arias Montanus, vnicum & verè admirandum literarum decus, qui Hispalim ortu commendatissimam reddidit. Hunc in modum de patriæ suæ appellatione, ad candidissimum virum & præcellentem huius æui Cosmographum Abrahamum Orelum scribit. Hispalis nomen Phœnicum est ad Spila vel Spala deflexum, quod plantierum, siue virentem regionem significat, quale eius territorium conspicitur. A Grecis verò ad dita est aspiratio; Arabes autem, quòd P, literam non habet, ob idque pronuntiare nequeunt, ferè ad natiuam vocem referentes. Sbilìa dixerunt, deinde Christianorum vulgus SEVILLA, vt nunc appellauit.

A quocunq; tandem Hispalis fundata & denominata fuerit, Iulio Cæsari restaurationem, Raymoro Regi, ac longo tempore deinde Ferdinando III à Mauris liberationem defert. Vrbs est Bætica Prouinciæ ad mare Gaditanum clarissima, forma rotunda, ædium pulcherrimarum frequentia niditissimè culta, torusque Hispaniæ emporium florentissimum, quod ex varijs mundi partibus, maximè verò ex India occidentali, questus incredibilis facit. Ad tantum si quidem negotiationis cultum Hispanenses deuenere, vt ipsi soli, hoc priuilegio gaudeant, quòd nullum in Indiam transmittatur nauium genus, quin hic mercibus oneretur, machinis & tormentis bellicis, commearu, militè omnibusque ad tantam nauigationem requisitis, Serenissimi Hispaniarum Regis nomine infrauat. Quæ classis in Aprili copiosa & ingenti præstantissimo bonorum copia referta, quorum precia omnem ferè æstimationem superant, in Indiam tendit. Quotquot etiam ex eadem India naues, præciosissimis onustæ thesauris Aeolè bene fauente redeunt, huius Vrbs littus appellere, mercisque exinanire coguntur, quæ frequenti numero, quoratis in Augusto vel Septembri, ingentes atque incredibiles opes conferunt. Est hic ampla & magnifica structura nobilis domus, Gubernatorem, & Consules habens XII. Quæ à negotijs Indicijs, quæ ibidem geruntur, La casa de la contraction de las Indias, nomen habet. Sicut omnes Hispaniæ Vrbs excellit, agnam habet pinguem ac peramœnum, omnis generis frugum, olei, oliuarumque teracem, fluctuosè conceptum arboribus, maximè palmis & citijs, quas Narangios Hispani vocant. Nobilissimum fluuus Bætis vrbs præterlabitur, Prouinciæ Bæticæ, vt Strabo & Plinius asserunt, nomen dedit. Gaudalquivir ab Hispanis dicitur, Africana siue Arabica voce que idem, quod fluuum magnum sonat, vt Vassus perhibet, præstans est, & multæ utilitatis, vrinque per pulchris colitur oppidis. Vnde à Statio, Martiali, Silio, & Seneca, maximè celebratur, I igneo ponte, quem parua nauigia, catenis compactum sustinent, admodum delectabilis. In Atlanticum mare, magno cum impetu excurrit. In Hispalensi quondam suburbio meridiem versus, quod ipsorum lingua El tablado vocant, plurima antiquitatis monumenta eruntur è terra, veluti rymbi, lapidæ ac vitæ lampades, vrns numismata, & alia id genus, ex quibus Romanorum sepulcrum hic quondam fuisse, intelligi potest. Altera ex parte, miliaris ab vrbe, conuulsa vrbs antiquæ, atque Theatri ruinae videntur, locus Hispaniæ Seuilla la uecia, hoc est, Sibilìa verus dicitur. Vehementer autem Hispalensem ciuitatem commendat, aquæ ductus insignis à Mauris, incredibilibus impensarum sumptibus, opere fornicato, constructus, qui ex canato riuo, dimidiati miliaris spatio, iucunda in incolis aquationem præbet, vnde quamplurimi fontes, ad ciuitatis necessitates deriuantur. Mirabili visu, quanto irinere, nimirum sex miliarium, per cæcos terræ meatus à Carmora ciuitate, scaturientes fontes in hunc aquæ ductum, deducantur. Vnde Los cannos de Carmora, Hispanis dicitur.

De Hispalitæ L. Marini Siculus lib. XIX. Rerum Hispanicarum scribit, Vrbs hæc maxima est, & opulentissima, meoque iudicio, multis Hispaniæ ciuitatibus, ne dicam omnibus, anteposenda. Est enim ambitu magna, forma rotunda, visu pulchra, templis celebris, Sacerdotibus exulta, multis equitibus nobilibus, ciuibus plena, domibus insignis, plateis & vicis hilaris, hortis & fontibus amœna, rura propugna culis, mœnibus cincta, defensa portis & turribus, campis iucunda, agrorum frugibus abundans, oliuetis & magnis oliuis & oleo sælix, mercatorum comertijs diues, artibus adornata mechanicis, & liberalibus studijs illustris, plena multis piscium generibus, & magnis ostris, palmis & palmulis & arborum fructibus exuberans, ostio maris & nauigabili flumine ligneoque ponte, quem parua nauigia catenis compactum sustinent, admodum delectabilis. Quapropter verum est illud adagium, quod vulgò dici solet, hominibus, quos Deus amat, Hispali domum largitur & victum. In ea siquidem multo melius viuunt & abundantius, quàm in alia, quantumlibet vrbs ditissima totius orbis. De cuius templo maximo & nauigiorum numero, scriptissimus alio loco. Cuius Vrbs nomen Barbæ Mauritanicæ gentes deformarunt, quoniam p, litera carebant, eius loco b, posuerunt, & cæteris conmutatis literis, Sibiliam dixerunt. Hæc de ciuitatis Hispalensis felicitate, sufficiant.

ADMODVM REVERENDO, INSIGNI ET
EGREGIO VIRO, DOMINO GEORGIO BRAVN COLONI-
ENSI, HENRICVS COQVVS BATAVVS S. D.

Nihil mihi optatius, quam virorum literarum cognitionem & benevolentiam consequi, quod ut sedulo fiat, amicorum stimulis & consilio, ubi possum, nitor. D. Ioannes Mostinius, à Regia Maiestate Abbas S. VVincocj Montis designatus. Vir tam tuus, quam mei studiosissimus, nuper, receptis à te in Hispania, litteris, quaesivit, si quid de Marchena & Ossuna Batice opidiis in promptu haberem. Ego verò cum in hoc regio itinere librorum penuria laborarem, ea, quae memoria & manuscripta aliqua mihi suppeditabant, in ordinem redegi, quae, si tibi profuisse postmodum intellexero, tuum erit de cetero mihi imperare. Habebis me, professionem, officium, & omnia mea tibi paratissima. Fac per D. Mostinium revesicam, meum tibi animum fuisse testatissimum. Vale. Burtina, ipsiis Calendis Septemb. cl. cl. xxcv.

VRSAO, NVNC OSVNA.

VRNA, quae Plinio est Vrsò, & Genua Vrbonorum; Appio Alexandrino, Orfano. Caesari verò & Straboni, & eisdem secundo Mario Aretio Syracusa no. caeterisque notioribus, Vrsò, opidum est vltioris Hispaniae Turdulanae Baeticae populis, atque in planitie situm distans à Singilia, quae nunc Antequera, xxx. circiter M. P. ab Ailigi, quae Ecija plus minus ad Avuca, quae nunc Moron, octo: Ab Hispalim quadringenta, à Corduba, non longe. vbi Strabo restatitit euius verba sunt: Sunt etiam in quibus Pompei liberi de bellis Munda, Aregos, Vrsò, & Tucci. Et paulo infra: Haec autem omnes, non longe distant à Corduba. Confirmat haec Aulus Hirtius apud Caesarem de bello Hispanico; qui etiam Vrsionem suae verbi reddidit illustriorem, ubi inquit: Caesar Gadibus sursum ad Hispalim recessit. Fabius Maximus, qui ab eo relictae erat ad oppugnandum praediam, tandem vrbem cepit, ac deinde Vrsionem proficiscitur, quod opidum magna mutatione tecebat natura firmissimum. Aqua, praeterquam in oppido ipso, nusquam reperiebatur propius millia passuum octo, nec habebant ligna & materies ad oppugnandum. Ita necessitas deducebantur nonnulli, ut à Munda, quam proxime ceciderant, materiem illò deportarent. Ex quibus satis liquet, & opidum esse antiquissimum, & fuisse olim maximi momenti, neque dubium est, Vrsionem esse eandem, quam nunc corruptè Ossunam Hispani appellante, conueniunt enim Hirti verba cum sita: Munda Vrsionem vique vnius diei iter est, opidum aquam nullam habet conterminam, arborum genus similiter, praeter oliuorum copiam, nullum, quod procul dubio Penonem gens Romanis Hispanis ad cultum terrae produciat, post generalem Gothorum & propraetoriae cladem ibidem insensit. Praeterea fragmenta quaedam testacea in oppido ipso inuenta, quae & ego meti vidi: in quibus sequentes literae, haec clarae videlicet sunt: O F F. P A T R. VRS quae, vel officio partium Vrsionis, vel officina Partitorum Vrsionis, vel alio quouis modo interpretari possunt. Fiunt enim in hac regione vasa & dolia multa fictilia, eò, quòd à glabra terra ad similia fingenda sit aptissima. Est autem nostrò hoc aeo Dacstus caput, & sedes primaria Illustriusimae Gironum familiae, quae relicto titulo Comitum Vrenis, Daum Ofane anno 1362. Rege nostro Philippo adueniente, sibi vendicauit. In hac familia tam antiquitate stirpis, quam progenitorum rebus bene gelis nobilissima, multi fuerit, quorum nomina adhuc vigent. Inter eos D. Petrus Giron Spiterfororum, D. Iacobi equitum, dum viueret, Praefectus, anno 1472. deuiat Archidona (quod opidum ab Vrsione in itinere Granateni distat triginta circiter millia pass.) ab Henrico quarto Hispaniae Rege cum aliis oppidulis domino suo eandem ademerat obtinuit. Post eum Ioannes Tellez Giron eius nominis & familiae fecundus sumptuosissimus ex candente matre exiit templum D. Virgini sacrum anno ab eius partu supra sesquimillesimum trigesimo quarto, in eo, praeter Abbate, Dignitates, Canonicos, & Portionarios qui Collegium constituunt, Sacellanorum etiam ex patrimonio instituit numerum, qui progenitoribus suis in ceteri subterit, quod eorum funeribus seruandis sub altari summo extruxit, quod dicitur parentat. Id etiam templum Catholicus Princeps, tanta superellecte, tam aurea quam argentea, tantisq; vestibus aureis, holof. ricis, quae diuino cultui necessariae, ita exornauit, ut in eo iudicio, vix habeat in Batice regionem. Monasteria praeterea erexit à fundamētum quam plurima Diuis scilicet Dominico, Francisco Aillienis, Augustino, Francisco à Paula, quorum religio, Minimi dicuntur) cui erat deus filius, Virgini matri de monte Carmelo. Recolletis etiam extra opidum in monte Caluario, & Obseruantiis, singulos erexit conuentus. Maria similiter eius coniux virginam fecit conuobium D. Clae sacrum, atq; alia per ditionem suam adificauit monasteria. Ad haec Xenodochium pauperum omnium asylum, in quo & expositi infantes, eorum adhuc sumptibus & redditibus aluntur. Nouissimè etiam anno 1549. Academiam extruxit in signum, in qua omnes ferè scientiae docentur, nihilq; praetermissere quae Catholicos & generosos Principes decet, ut Vrsionè opidum proauerit sanguine & labore ad quirsitum, exornaret. Ciuium in oppido praeter eos, qui literis operam dant, tria & amplius in illa reuecentur, ex aeno quoque oliuorum frumentorumq; distillimè est enim eorum ager tam frugum, pecudum etiam & oliuorum abundans, quam aëris salubritate fecundissimus. Penes Rectorem Collegij, Academiae ius est, qui emeritis studiosis sua largitur praemia. Praefectus opidi, Senatores, & qui in delinquentes animaduertunt littores, à Ducum arbitrio dependent. In medullis opidi è regione Academiae fons est vberioris aquae. Si quid de Gironum familiae nobilitate desideret, legat Hieronymum Gadiel, qui eorum contextit historiam: mihi enim sufficit, ea quae de Vrsione legerim & viderim in medium protulisse.

MARCHENA OLIM MARTIA.

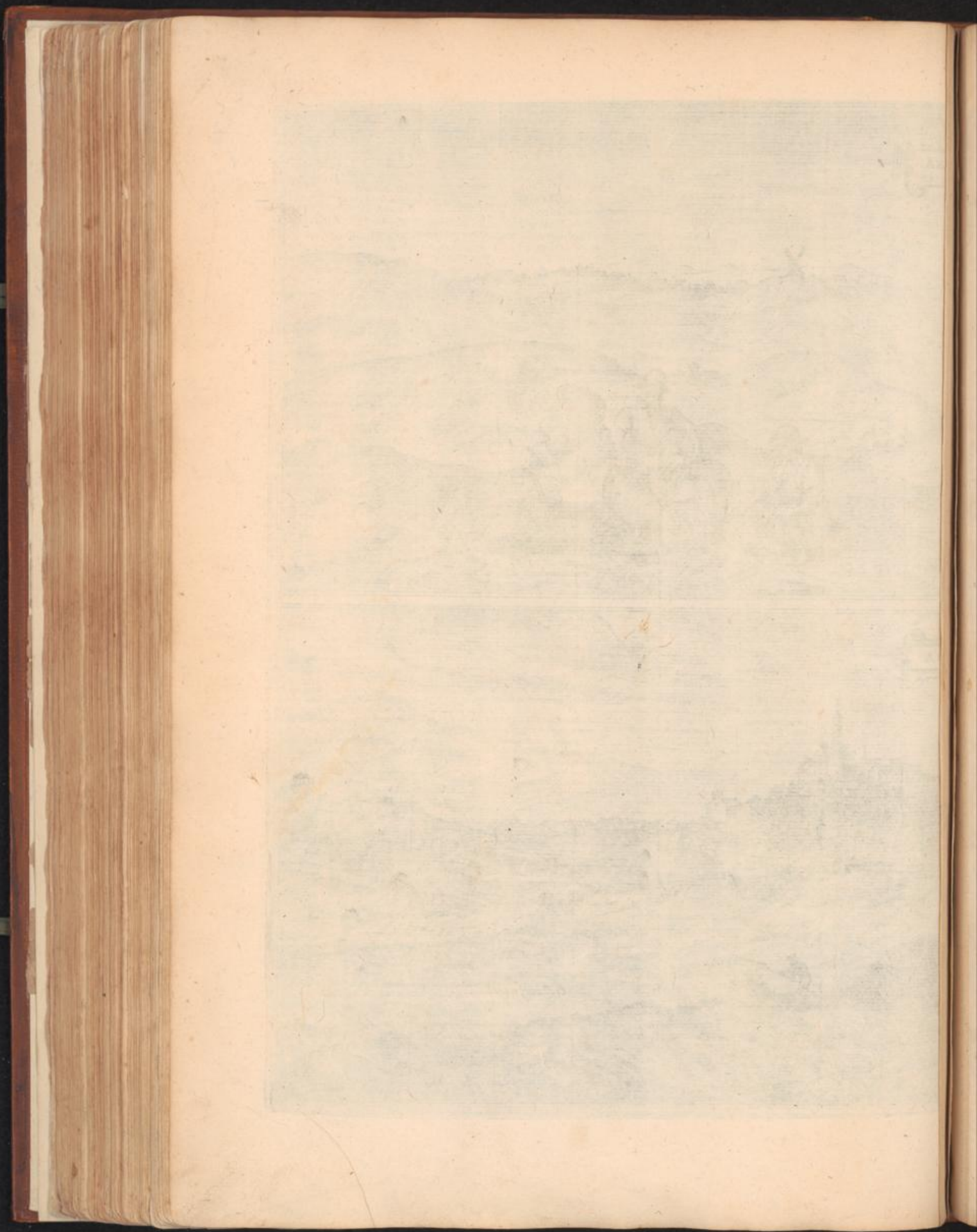

MARTIA, in vltiore Hispania Turdulorum Baeticae populorum nobilissimum olim Romanorum Municipium & Colonia, vix ex Saxorum in seipso ibidem repetit, clarius conflat paulo immutato nomine, ab Hispanis adhuc Marchena appellatur, fons à Marco Marcello, cum Cordubam, vadere, vel post eum à Lucio Martio (qui Gneo Scipione apud Vrsionem mortuo, secundum Appianum Alexandrinum Romanis in sequebatur aciem) nomen obtinuit. Lucius Marinus Sicius, ratione nefcio qua, iudicatus, quae eam esse, quam Caes. & Plinius Aregiam vocant, ego eius coniecturam adfirmare non auiam, verba tamē Caesaris dicenda censui, qui inquit: Cum animo detestaretur aduersarios minime velle, copias flumen transfudit noctu, iubet ignes ferri magnos, ita simillimum eius praediam Aregiam proficiscitur, quod fecit Pompeius ex profugis, Cordubam ferret, pit. Haec verba si exatè animaduertantur, nihil omnino erit indicant flumen enim Martiae nostrae, propinquus est, Sin pulis vulgo Xenil dictum, quod in Solorio monte ortum Eliberim & Ailigi ciuitates abluit, & iuxta Palmam opidum in Baxim sefe exonerat, postquam exercitum Caesar tam per Baxim, quam per Sigilim tra ducere, & vno die Aregiam proficisci, quibus enim fluioribus à Martia plus quam quatuor leucis non distat. Mea igitur est sententia, Aregiam aliam fuisse, quam nunc Marchenam vocamus, eam tamen paruo itineris intervallo olim distauisse, cum in hoc regionis tractu nobilissimum extruda fuerit à Romanis municipia: tam propterea celi clemētia quam propter omnium suorum fructuumque luxuriam. Sed valeat incerta haec, atque ad eius descriptionem traferamus. Est in ea nostrò hoc aeo Ducum Arcobrigg fedra gentilitia qui è Pontiorum à legione, nobilissimo stemmate orti, Marchionatum Gaditanum cum Hispaniae Rege commutauerunt: atque hoc suum municipium, longo temporum intervallo, ita exornarunt, ut vni vicinis opidis, cuius in sequeantia, edificiorum pulchritudine, meliorem abundantiā addeat decetare. Septentrionem versus habet Ailigi viginti M. P. à se distans ad solitium githum Elreponan, Marchionatu insigne, ad hypermalem Vrsionem vtraque è M. P. se distantes. In occidentem Hispalim, Situs eius est in colliculo quodam, vbi quae planities respiciente, summum eius templum est ad opidi Septentrionem egregia turris exornatum, cui coniunctum est Ducum in sine palatium ad portam, qua itur Ailigi, propugnaculis ac turribus per gyrum munitissimum, varia etiam superellectile à Ducibus, qui frequentius hic viuunt, exornatum. Non longe à Palatio virginum est conuentus, in quo vidua Ducum aliquando religioni sefe additunt. Suburbium habet opido maius ad ocesum solis, vbi itur Hispalim, in eo fons est è regione Xenodochij tantam aquae vehemētiam emittens, ut & ciuibus, & eorum animalibus abundè eam suppeditet ad refrigerandam sitim. Id enim in hac Baeticae Provinciae parte adnotat, quod agri eius quamvis fertillissim, omnino fontibus, riuulis, aqua eductibusque cauent, ita, quòd saepe agricolae laborem aquarum penuria, quae mellem facit rariorem, atque eam ob causam plerumque opida & pagi videntur extrudi, vbi statuerunt fontes. Ager eius est oliuorum fertillissimus. Ab Ailigi enim Martiam vique, nihil vides incultum, nihil sterile, nisi densissima vbi que oliueta & fruges, eorumque messis pro vniuersa Hispania sufficeret, si tempestiuis imbris rigaretur.

Si Pontiorum egregia facta quis scire audeat, consuulat Nebrissensem in sua Catholicorum Regum historia, & abundè de desiderio suo satisfactum dicet.

Henricus Cock Gorcomius.

MATISCONA

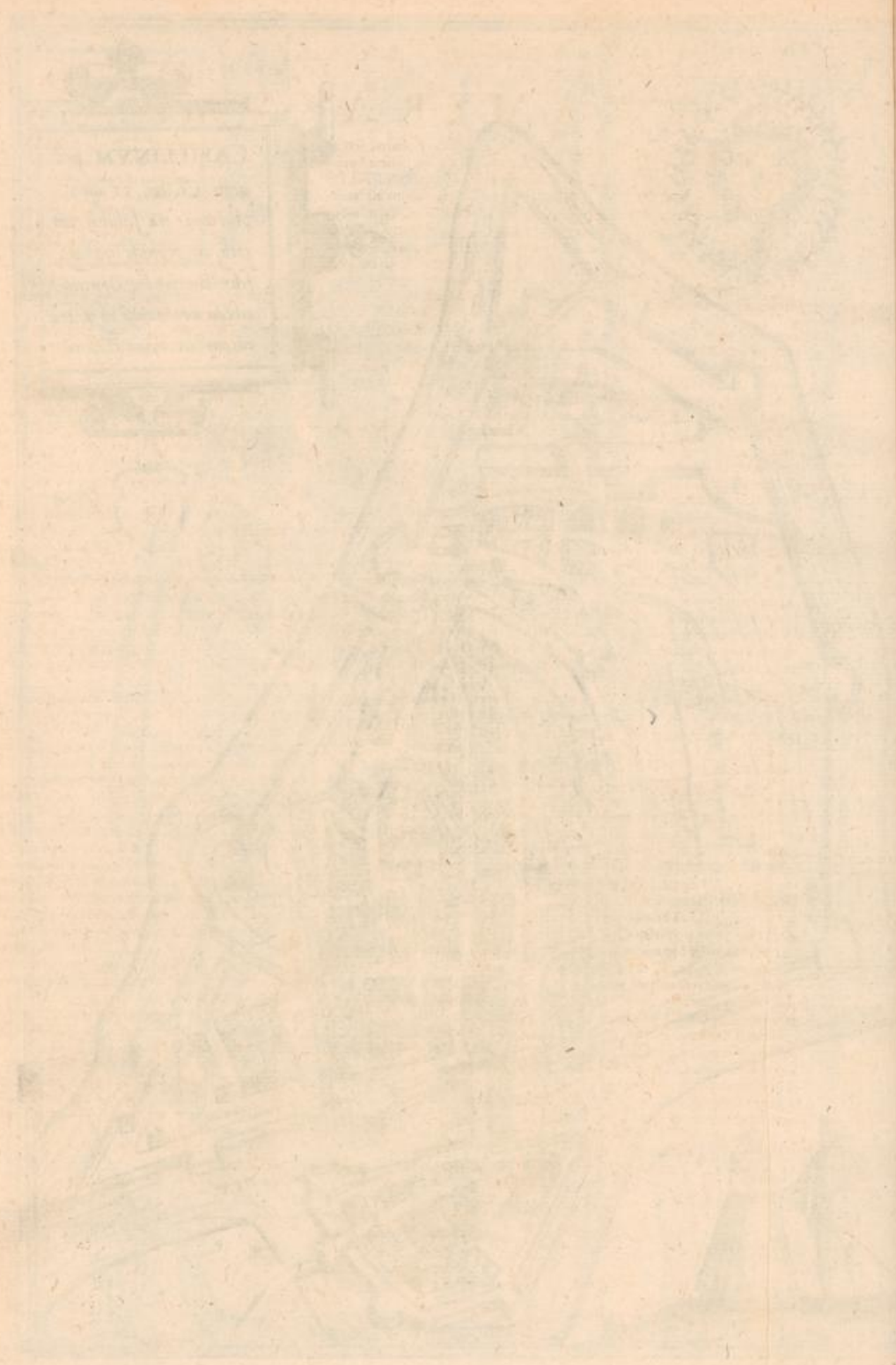
BURGUNDICVM solum amplius olim fuit ac latius extensum, vtpote, quod non vnum, sed complura regna ambitu suo comprehendebat. Primaria quippe amplitudine sua septem provincias siue dioceses complectebatur, quae complures sub se Cathedrales habebant. earum terra erat Lugdunensis non quidem Gallia, quae latius extenditur, sed potius Provincia contractior. Praest enim Heduenf, Houteun; Matifconens, Mascon; Cabilonens, Chalons; & Lingonens, Langres; Praefulis Huius nunc Provinciae primarias exhibemus vrbes, Matifconem & Cabilonem. Quarum illa, non isdem semper est appellata nominibus à Romanis Matifcon, à Gregorio Turonensi & alijs matifane Marliano Mascon, Antonino in suo Itinerario Matifconene Castrum, nuncupatur. Sunt autem quae de hac vrbe, in antiquioribus historijs inuenias, tam pauca, vt cum ex Caesare antiquitatem eius intellexeris, originem certe explicare non possis. Sicut eius ad Ararim flouium, recto & longo tractu porrigitur, qui ex Vogeso monte oritur, He duos & Sequanos diuidit, hos in Burgundia Comitatu, illos in Ducatu positos, & in meridie fluens, Lugduni, Rhodano miscetur. Quae huic vrbi sepe incidunt clades sub Atrila, sub Francis, Burgundiam impugnantibus: sub Lothario Ludouici filio, sub Ludouico iunioris hae inquam clades faciunt, vt antiquam eius formam describere non possimus, cum toties reparata fuerit, vt eam substructionum, quas habuit, vel Caesare in Gallijs bellum gerente vel cum Burgundiones in Galliam primùm venerunt, vestigium ferè nullum adpareat. Nec verè de forma qua post illatam à Lothario cladem, restaurata sit, constat. Tanquam id notum est, quod ab vltima eius restitutione superest. Ea restitutio facta est sub Philip. Augusto, Anno salutis M. c. c. xxi. cum generosioris animi eius oris sunt vrbes nouis mœnibus concludere, & aduersus praedonum incurssiones vallo & propugnaculis munire. Sex tunc constituerunt portas, & opidum oratorijs publicis decenter ornam. Inter quae diuorum Petri & Pauli Ecclesia, in qua sacrorum est Curia, quae pridem extra vrbes sita erat, vt vrbes murorum veteres ruinae declarant, quae inter hanc Ecclesiam, & S. Vincentij cœnobium, à D. Niceta conditum, visuntur. Sed istis à Lothario euerfis, Diuorum Petri & Pauli Ecclesia diuerso loco restaurata fuit, atq; apud eam Canonici, & vocant, Regulares collocati: Nec longe ab his, Prochodochion, & cœmeterium publicum. Quod autem hoc D. Petri cœnobium, natura & opere munitum erat, & Carolus Burgundionum Dux Canonicoium fidem suspectam habebat, iussit illud deseri: eoque facto, Canonici receperunt sed ad eam vrbes Ecclesiam quae ipsorum alio qui iuris, ab isdem etiam nunc tenetur, Erat & alia Ecclesia, primi atque sanctioris instituti, Canonicoium, quos Regulares vocant, D. Stephani titulo, in colle extra vrbes sita, quae à Lothario euerfa, in Luduorum postea vsu fuit: ex quo & hodie pons ed pertinens, Luduorum vocatur. Sed exactis Galliam Iudeis, illa Ecclesia Parœcia & Curialis facta est. Ecclesia autem Cathedralis primo dicata fuit sub nominibus Apostolorum Petri & Bartholomæi, ac martyrum Getuafij & Probasij. Sed Gallia Rex Childebertus, eius nominis primus, quo erat pietatis affectu erga S. Vincentium martyrem, reconditis ibi eius reliquijs, multis eam Ecclesiam beneficijs auxit. Quo euenit, vt, cum populus quoque affectio ad Regis pietatem accederet, appellaretur hæc D. Vincentij Ecclesia. Sed pulcherrimum apud Matifconens adificium est Dominicoium cœnobium, quo loco, ante Comitum erat palatium à S. Ludouico extructum. Quod cœnobium Hugonotica rabe, anno M D LXXI & rursus, anno M D LXXVII vastatum fuit. Quod idem & minoritarum cœnobio, & iudiciali foro, & collegio, & carceribus, & omnibus ferè vrbes Ecclesijs, pro singulari istius factionis genio, accidit.

CABILLONVM

CABILLONVM op. Matifcone finitimum in Provincia Lugdunensi, Ducatu Burgundiae & Francorum regno firmum nomen retinens, Chalons sur Saone. Perantiquum esse, ex Caesare intelligitur. Nam, & ipsius in Hedua ad Ararim situm refert, & in se collocat. Quae Cœnonem, & P. Sulpirium, vt in fragmentis præsentat, in suis commentarijs meminit. Sed antiquam eius formam, & primum firmum, cuius illius est ostendere, modis frequentibus ab his qui inuicendi artem profiterentur, multa in eo mutata fuerint. Cum illud quoq; sit controuersum, fuerint olim id solum Cabillonum, quod hodie sciti forma conclusum, vetustissimas quoq; habet nomina; an vero longè eius ius extenderit, existimat certe quidam, non solum D. Petri cœnobium, in quo nunc arx constituta est, verum etiam, quae fuerint, non nisi vrbes, vrbes cœnobium conclusum fuisse, & quae rei veteres quoque illi visuntur, ruinas argumenti esse putant. Alij, contra iudicant Cabillonum initio, & eam regionem in qua nunc D. Petri cœnobium, diuersam fuisse insubstructionem, & postea non tantum id spaci, quod D. Petri cœnobio & antiqua vrbi inuicem nunc, sed nouam vrbes complexam esse, verum etiam totum id suburbium, quod à D. Ioanne, & antiquo macelle nomen habet, & suburbij D. Alexandri boni portione. Sed vtrunq; Cabillonum vel amplius olim fuit, vel minus constiterit id hodie Cabillonum esse, quod Caesare ad Ararim positum fuisse, ibi Cathedra Ecclesia initio consecrata fuit sub nomine D. Stephani, quàm Childebertus, primus Galliae Rex, cum misisset sacentem atque afflictum esse, restituit, restituit multaque donauit immunitatibus & priuilegijs, collocatis ibi D. Vincentij reliquijs, quae ex Hispania secum deportatae. Eo factum est, vt Ecclesia D. Stephani appellari desiceret, S. Vincentij deinceps nuncupata, est & alia Ecclesia D. Gregorij nomine, in qua & Canonicoium Collegium, & sacrorum vrbes Curia. Ea verò est Ecclesia quae sola, quo tempore Lotharius Ludouici filius, Cabillonum & quatuor eius suburbia vastauit, insubstructionem esse potuit. Praeter Ecclesiam parœciam seu Curialem, quatuor cœnobis, prioratuum (vt vocant) nomine egregia sunt ac splendida fuerunt, S. Cotim, quod Clauiacensi, S. Cricis, quod S. Petri Matifconensis vrbes S. Mariae quod S. Benigni, apud Diuionenses, & S. Laurentij quod in sulz Barbae apud Lugdunum subditum, & vltimè municipale est. Duo sunt eorum, qui mendicitatem vouerunt cœnobis, Carmelitarum in D. Ioannis, cui à Macello nomen, & Minoritarum in S. Laurentij, vt illic vocant, suburbio ab eo Philippo Duce Burgundiae, cui Boni cognomen fuit, extructa. In eo autem suburbio, quod S. Mariae nuncupatur, extat virginum cœnobium ordinis Benedictini, quod ante hac à S. Clara nomen habuit. Atque illa quidem de rebus ecclesiasticis. Quod ad forum ciuilem attinet, Cabillonum Comitum habuit, & sedes olim Regis fuit Gontrani, & ex inde nundinis, quarum omnimoda esset immunitas, hinc ornata, vtriusque ad totum mensem durantibus, alteris Brandonijs, alteris ab Augusto mense nuncupatis. Sed Cabillonum post, magnis afflictio cladi, hae quoque nundinae alio translatæ fuerunt. Primo quidem Generum, quae vrbes etiam regni Burgundiae erat, deinde Lugdunum, vbi nunc quoque habentur. Atque, nullatae huius translationis habita ratione, Cabillonum Nomarchia, vtriusque nundinarum ac mercatum magistri nomen, id certe, ne proregatium amittat forum maiorum, cum nequiloqui Cabillonum, antiquas immunitates amiserit. Nam & hodie, quo anni tempore illae nundinae habebantur, nemo Cabillonij apparitor, seu regius, seu alius potest, quoniam iure siliere, vel in eius bona manus iniicere. Cabillonij praeterea, patriciorum a. Nunc, ante quàm Burgundiae Duces Cabillonensium Comitatum sui iuris fecissent, acceptum à Comite Cabillonensi, Ioanne, filio Stephani Comitis Burgundiae, salutarum Principis, quod quidem accidit anno millesimo, ducentesimo, quinquagesimo sexto, Episcopus erat praecipuus vrbes dominus ac patricius, & edita promulgabatur sub nominibus Episcopi & Comitis: sed Episcopi, honoris & praetoriarum causa, nomen praecedebat. Nunc ciuitas, pro dimidia tantum parte, in dominio est Episcopi, pro reliqua ipsius Regis. Et Episcopus suū oune quoq; habet in vrbe Nomarchiæ, & vrbs ipsa in duas diuisa iurisdictione, partim Curiam habet iudicalem Castellij, quae Regia est, partim Episcopi, & Canonicoium Cathedralium collegij, in qua Episcopalis ille Nomarchia, ius dicit. Cabillonum olim Remp. habuit opem instituta, & plateas pro artificum varietate, distinctas tamq; vrbes partem, in qua cerdones agebant, à Patriciorum magistratum simulq; Ecclesiasticorum regione, scindant. Cives autem omnes liberos, ex quorum familijs, quae antiquitate praecellunt, delegabantur ad Res. administrationem fenotora, quibus sola, in conuentibus publicis sententiae dicende auctoritas esset. Nunc, Cabillonij Praetorem, seu, vt vocant, Maiorem habent, fenotorem vrbes principem, itq; in causis ciuilibus ius dicit, in ipsius vrbes Praetorio, quod & in alijs Burgundiae ciuitatibus soli nunc, atque vltimò est. Olim autem eiusmodi Maior, potestatem habebat, non modo rerum ciuilium, verum etiam criminalium. Sed eam, qui sequuti sunt Nomarchae, sustulerunt. Permutatae sunt Cabillonij Patriciorum ac nobilium Burgundiae magnificae domus. Olim enim Burgundiae Duce, vt plurimum ille agebant, eoque factum est, vt Cabilloniorum plurimi immunitatibus suauntur, soli nobilitati concessa. Et verò inter ceteros, Gallica lingua vtriusq; Cabillonij moribus sunt ornatis, atque ob egregiam in conuictu suauitatem, quam ipsa quoque sermonis elegantia & vtilitas commendat, omnium qui Gallicae linguae ornatu studeant longè discretissimi habentur. Cabillonum ab artilla Hunnorum Principe, vastatum, à Gontrano Rege restitutum fuit. Hic in cœnobio ille S. Marcelli conditus, pro dignitate regis, ma usolarem habebat, quod Calatimian, anno millesimo, quingentesimo, sexagesimo secundo, curruerunt. Alia deinde Cabillonij vastatione sequuta per Lotharium Ludouici filium, rursus tamen insubstructa vrbes, priores vires & pulchritudinem recepit. Subiecta olim Matifconensium Nomarchiae, nunc quoque mensura vim Matifconensium vtriusq; atque rebus in diuersam mutata, Nomarchiam propriam habet.

CAMERACVM

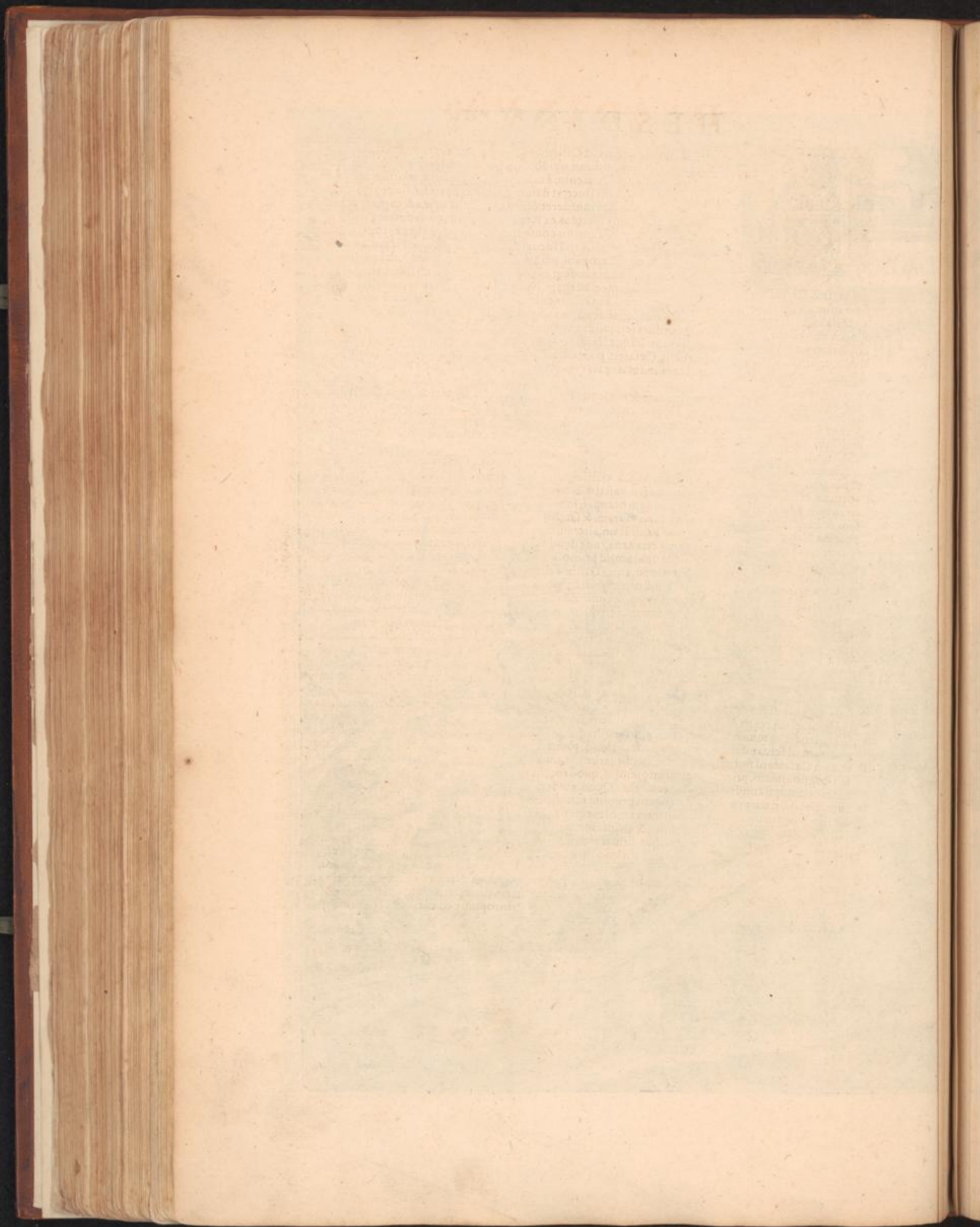
CAMERACVM, ex Pauli Aemilij aliorumq; sententia, veterum est Samarobrina, vbi Caesar totius Gallie Concilium & Statuum conuentum habere, hyemare, & impedimenta exercitus obfides ciuitatum, literasq; publicas ac frumenta relinquere solebat. Petrus Præceus, & in Atratiis suis Becanus, Samarobrinam, non Cameracum, sed ambianum esse contendunt, cum Samarobrina veterum à Bellouaco, plus, quàm triplo amplius absit, quàm viginti millibus passuum. Hactenus sanè bellouacum viginti quinque, id est, totidem millibus passuum, quot Caesar annotauit, ab Ambiano est remotum, ita, vt nihil dubitandum, Ambianum Samarobrinam Ambianorum esse. Sunt rursus alij, qui cum Bouillo S. Quincini opidum Samarobrinum existimant. Sed penes auctores sit sua quoque defensio. Cameracum sanè Gallie Belgicæ vrbis, in Ambianis, quæ Cambray, incolis Gallis, Flandris, Camerick dicitur. Cameracum Antonino Vrbis ampla est, elegans & munita, ad Scaldim, qui per medium eius labitur, posita, septem miliaribus distans Valencenis. Arcem habet pulchram & validam à Carolo quinto, constructam, in montis vertice, vbi S. Gaugericus Episcopus Cameraensis & Confessor. Eiusmodi Galliarum opido oriundus, quod nunc Eudiam dicitur basilicam ad honorem Dei, titulo & nomine S. Medardi fundarè. Vnde Canonici S. Gaugerici cum cogereut templum suum deferere, receperunt se in parochialem Ecclesiam S. Vedasti, vbi in magnifico choro, quem extruxerunt, corpus S. Gaugerici repositum, atque in Ecclesia S. Vedasti, dicitur etiam Ecclesia S. Gaugerici. Aedificia domorum priuarum hinc elegantia, templa & Monasteria mire struuntur. Sed maximè admiranda verus & sumptuosa D. Virginis Basilica, quæ est Ecclesia Cathedralis & Episcopalis eius loci, cuius iurisdicctio & diocesis, latissimè & in variis tractus se extendit. Vrbis opulenta est mercatoribus & operarijs mechanicijs frequens, qui diuersi generis mercès, & præcipuè renuiores lineas telas, magno numero, conficiunt, quæ à loco appellationem habent, & varijs remotisque in partibus distrahuntur. Ius habet Castellaniæ, egregiamque iurisdictionem & dominium, quod peculiari nomine Cambesium dicitur, in quo pagi sunt complures, & loca non exigui momenti, inter quæ cathrum est Cambesij, exinde leuicis distans, in quo, tanquam loco fatali ad grauissimas Reipub. Christianæ consulariones & induciarum, fæderum, ac pacis solenni promulgatione, iam olim celebrato, post atroç, crudele, & diuorum bellum inter potentissimos orbis principes, pax tanto tempore desiderata, coaluit, quæ Cameraensis à loco dicta est. Cameracum porò antiquissima est Episcopalis sedes, in qua ab ipso Vandalorum tempore, primus illi præfuit Episcopus Diogenes martyr omni virtutum sanctitatisq; genere ornatissimus Præsul. Et anno D. XC. eidem præerat S. Gaugericus, qui pastorum huius sedis fuit ordine quintus. Quam eandem diuersis temporibus, vitæ & doctriinæ sanctitate, præcellentis admodum viri exornauit. Inter quos Petrus de Aliaco, Parisiensis quondam Gymnasij Cancellarius, inde Cameraensium Antistes, ac demum Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, præceptor Ioannis Gersonis, multorum auctor operum, (inter quæ Dionysius Carthusianus vehementer commendat, quæ sunt de corruptione, deformatione, & multimoda atque extrema ruina Pontificum sui temporis) quæ Gesnerus in sua bibliotheca quemadmodum & Odonis Episcopi Cameraensis, latè recenset. Mortuus anno M. CCC. XVI. Hanc vrbis historiam, cum Guicciardini conscriberet, Cameraensis erat Episcopus Maximilianus, illustri prosapia de Berges Oriundus. Cui postea successit D. Lud. uicus de Berlamont, vir omnem ordinem gerendamque honoris & dignitatis meritis. Hi Episcopi, politici simul & Ecclesiastici sunt domini, titulo Duces, & Romani imperij principes.

Hæc vrbis prima fuit à Clodio Comato Francorum Rege, occupata, cum in Galliam Belgicam transiret, anno CCC. XL. v. longo tempore post, quàm Dani illam exuissent, atque vna sumptuosum monasterium & pulchrum templum S. Gaugerij Reitauro autem & integritati restituta, Hannoniæ Comitatu comprehensa fuit. Postea vero Imperatores Germani ab hoc dominio separantes ciuitatem liberam, & imperialem fecerunt. Capta etiam & occupata fuit, à strenuo Flandriæ Comite Balduino postea ex iusto bello, quod ipse, & Dux Lorharingie Godefridus gesserunt, cum Imperatore Henrico, eius nominis tertio, cui illam postea ex iusto pacto, tradidit. Tandem abs Henrico V. commissa fuit custodia & protectioni Roberti, tanquam Principis Alostani cognomento Hierosolymitani, Comitis Flandriæ, qui primus eius pro se fuisse, protector fuit. Deinde, prælatio hæc & eminentia consumata fuit Flandriæ Comitibus ab Imperatore Fridrico, anno M. C. LXIV. Theodoro Alfato Flandriam gubernante, nihilominus Franci semper lites mouerunt, iusque prætendunt in hæc dignitatem, qua etiam frequenter potiti, egerunt eandem defenderunt. Sicut & facere tempore Philippi Valeij, quo hæc ciuitas obsidione cingebatur ab Imperatore Ludouico Buario, & Edoardo tertio eius nominis Rege Angliæ, contra Francos confederatos, quam tamè non potuerunt viribus, quantumvis magnis, expugnare. Hæc bella, longo post tempore inter Imperatores Germanos & Franciæ Reges vario successu continuata fuerunt. Porò, quod memorie recentioris est: Maximilianus Austriae, Romanorum Rex, & Ludouicus XI. in Francia regnans, cum crudele inter sese bellum gererent, Cameraenses malè habiti à Francis, præsidia sua eieciabant, militemque imperialem recipiebant, idem fiebat à Bouchainensibus. Quomodo & Imperator recipiebat Quercetum, aliaque loca vicina à Francis occupata, & præbebat hic Princeps, vigentibus hisce bellis, generosi sui animi & fortitudinis insigne experimentum. Et licet Cameracum esset sub protectione Flandri, neutris tamen adhaerebat, suis legibus, privilegijs, & antiquis consuetudinibus fruens, aded, vt durantibus inter Francos & Burgundiones bellis, ne ab vno quidem molestaretur, quin potius, nunc ab his, modò ab illis frequentabatur, vtriusque partis summam amicitiam experiens, vsq; adeo, vt hæc ciuitas fuerit sepe is locus, in quo conuenus & colloquia pacis, inter prædictos principes habita sint. Talis fuit pacificatio, anno M. D. VIII. Venerorum præiudicio, atque altera item anno M. D. XXIX. magno Florentinorum incommodo. Nam anno sequenti, Florentia à Pontifice Clemente & Carolo V. confederatis, obfessa, fame, ad deditionem & Medicæ familiæ receptionem cogitur. Cæterum, proximè cum Imperator Carolo V. de certis quibusdam Francorum transactionibus cum esset Landresij, occurreret suspicio, anno M. D. XLIII. simul atque inde recessissent, Cameracum cum exercitu ingressus est, & prætextu securam reddendi, munitidique ciuitatem contra hostem, aut potius, vt tuto statum suum illic congregaret, castrum ibi munitum extruere curauit, vt superius diximus, privilegijs & immunitatibus vrbis, per omnia saluis. Quum verò anno M. D. LIII. Henricus eius nominis primus Rex Franciæ ad loca, Cameracum vicina, veniret, eamque vrbem sibi deuincere conaretur, re infecta, hostem declarauit, nihil vitæ

rius, quod illi damno aut detrimento esse posset, aggrediens. Cæterum dum pleriq; anno M. D. LXXX. ex Belgis rebis

Gallicijs nimium studiosi, Belgicæ Prouincias ad Gallos transferre conabantur. Inter hos Infans Regulus, Cameraensis vrbis ac dioceseos præfectus, qui Cameracum Alenconijs præsidij tradidit, ciuibus & Ecclesiasticis, qui in eius verba iurare nolent, inter quos primus Episcopus hostiliter exactis. Nunc, anno M. D. XC. IV. Mense Augusto Navarra Regem tanquam Henricum eius nominis quartum, Gallicæ Regem, intromisit.

H E S D I N V M

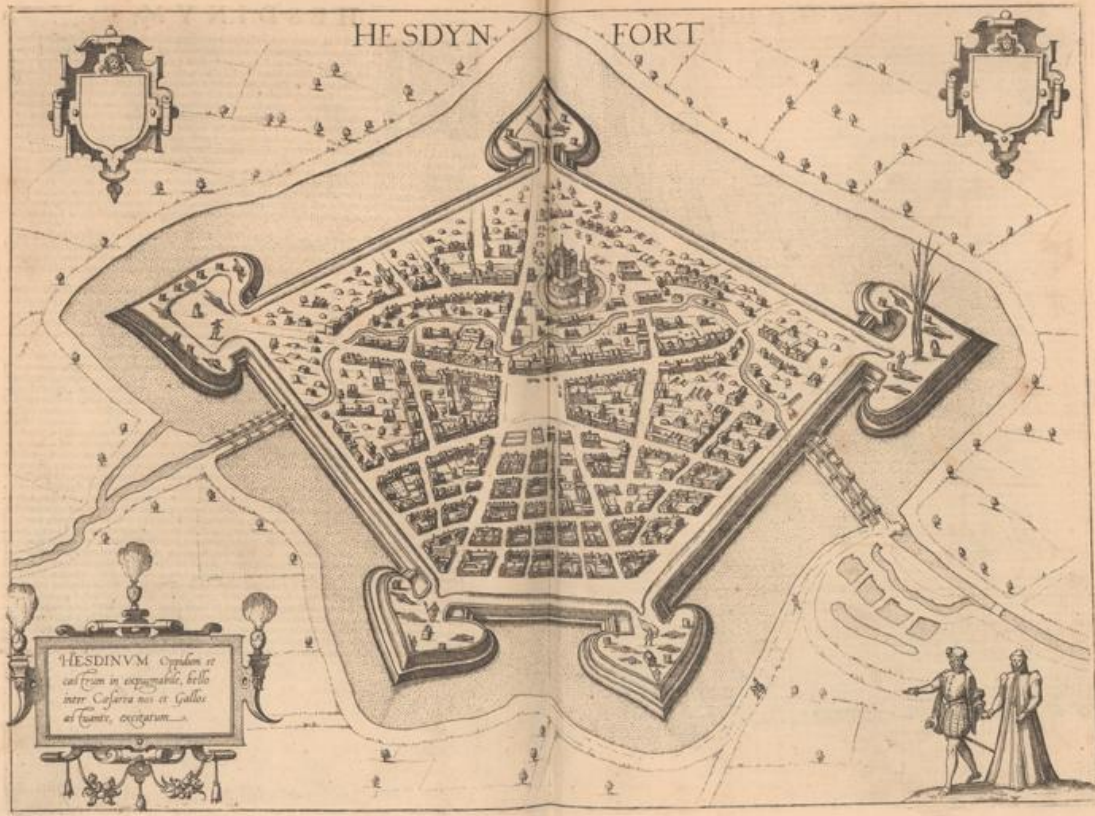

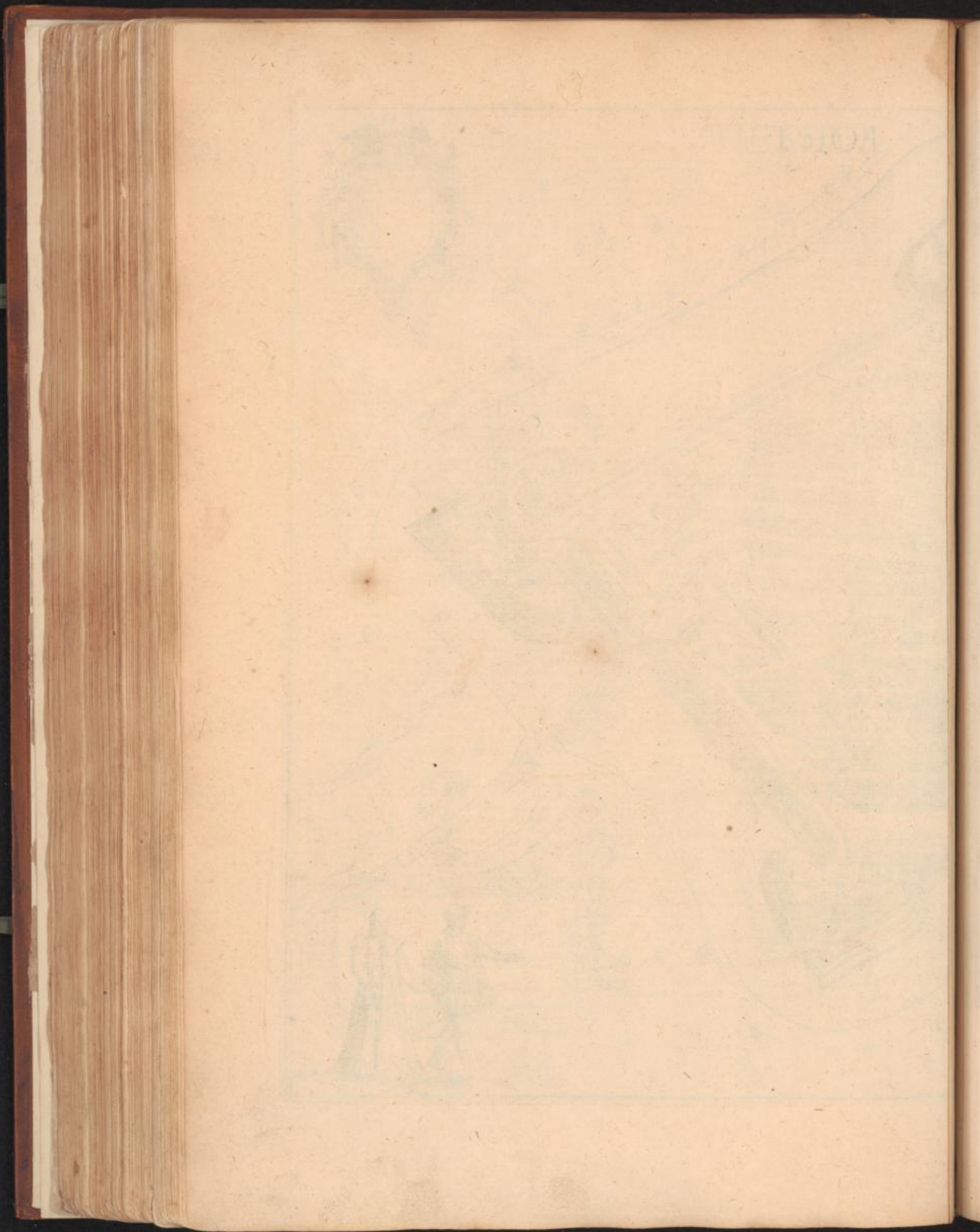
HESDINVM, nobile in Arresia Gallo obiectum vallum ac propugnaculum, prostrato à Cæsareis eiusdem nominis opido, occasione belli inter potentissimos Europeos Principes excitatur. Dum enim Franciæ Rex, Franciscus, mortuo Sfortia Insu-
brum, siue Mediolanensium Duce, ut statum illum occuparet, Allobroges vicinos & Taurinos, armorum strepitu inuaderet, & multa in Italia opida & caperet, & sollicitè muniret. Tum Imperator Carolus ex Regno Neapolitano Romam properans, indeque in Insu-
bres pergens, Taurinis confestim signa intulit, Mox ex togata, in braccatâ Gallia se conuertens, belgicis etiâ se copijs munit, & Nassouius Picardiâ flamma ferroque peruastrat, & quia Peronam, per aliquot multas dierum hebdomadas frustra oppugnauit, belgicam hanc tandem expeditionem reliquit. Hinc, irritati Galli, Anno M. D. XXXVII. nouis excursionibus Belgium infestabant, Nec vllus ferè transmittatur dies, quin præsidia inimica inter se leuib. prælijs certarent, Et Galli mensè Aprili Hæsdinum Arcem ceperunt, qua victoria insolescentes, hostium ferro flammaque depopulabantur, in quos, cum incredibili celeritate, lectissimum exercitum Florentius Burenus duceret, quod se viribus impares recognoscebant, hostes Burenarum copiarum impetum, cedendo euitarunt. Itaque Hæsdino arce, quamprimum recepta, & Fano Pauli, ac Mōstrulo opidis securo Iunio expugnatis. Cæsarem postremo Terrauanam obsederunt. Sed post aliquam ob-
dionis irritæ moram mensium decem inducias pars vtraque fecit, ea lege, vt pacatis Belgis, in Taurinis nihilominus bellum esset.

Sed & hoc tandem Bellum, auctoritate & præsentia Pontificis Pauli III. Nicæ (op. est in Gallia, Italiaque finibus ad mare) quo Imperator ex Hispania nauibus traiecerat, Rex, ex Gallia eques aduenerat, sopitum, & decennales induciæ factæ. Hæ autem ruptæ sunt, & turbatae induciæ ob casos legatos Gallorum Regis, à Vastensi quadam custodia ad Ficini ostia, & post grauissimos motus, pax certis conditionibus, apud Crepeum Valesia ditionis op. coaluit.

Rursus & ista pacificatio, in eunte anno M. D. LL. turbatur ob captum à Cæsareis Dandalotum, ex quo vaporario ignis continuo erupit, quo Italia & Gallia omnis vehementer flagrauit. Tum rursus, post varios fortunæ casus, Rullus Belga Picardiæ agro vastato. Noniōduno, Nella, alijsque opidis captis ac combustis conuersis signis Hæsdinum opidum itidem occupat, in victa arce, quam fulminum horrendo iactu concussam, & exagitatam, defensores Galli lucis vsuram, & sarcinarum incolamitatem depacti, continuo tradiderunt. At Vendomius post, Rullanum præsidium, alienissimo tempore, indidem extrudit.

Denique expugnata à Cæsareis Terrauana, inde de nouo castra ad Hæsdinum mouentur (quod paulo minus diurno itinere Terrauanæ distat opidum) id primo incursum est expugnatum, sed superabat interim arx non infirma, qua clausi tenebantur præpotentes Gallia Principes plurimi. Allobrox igitur, totius exercitus Proimperator, vacuo opido capto (quod ob infirmitatem præde relinquitur hostis, in quo camporum est dominatus) arcem, circumductis castris vrget, & cuniculis incensis, longum muri ambitum, & castris oppositi, obiectique propugnaculi partem, vnâ cum defensoribus infidentibus, dicto citius subuertit. & arcem ipsam expugnat, multi occisi, capti verò ex præcipua gallica nobilitate plurimi, & inter alios, cæsus Horatius Farnesius Galliarum Regis gener, & cum delecta nobilitate Gallica, Marchianus Marechallus Gallia caprus. Magna profecto fuit ista temeritas gallicana, omnium iudicio, atque inconsiderantia præceps, tot ac tales Heroes, nulla auxiliorum spe, per pusilli arci concredere, que, vt cuniculis non oppugnaretur, ne nimium fuerit obduratura, contra fulminis iactum: quæque haud ita pridem, propter infirmitatem, non multo dierum intervallo, bis capta, ac vicissim recepta fuerit. Sed Castigata huius temeritatis culpam, studia officiaque Gallorum erga dominos delent, ea sunt ad seruandum propensione animorum, omnes, & in his gratissima est nobilitas, que (vbi res ita & tempus postulant) vltro se Regi offert, in gratiæ & beneficij loco, petit officia, & summè condecit: vt munera consequatur militaria. Itaque, mirum nemini videatur, si cum ad defendendam Rēpub. tum ad seruandum decus regni, tanta sit vbiq; pace ac bello, Gallicanæ nobilitatis frequentia. Eam arcem itidem Cæsareni milites, à fundamentis diruerunt, vt amœniore & aptiore loco ad amnem Cancem, nouâ sed cognonimem, priore longe firmiorem (id, quod securo anno præstiterunt) stationem ad perpetuam rei memoriam, ipsi conderent ac instaurarent. Quod quidem breui tempore, singulari artificum industria, & summis laboribus præstiterunt, excitatis primum tumultuaria opera foucis & propugnaculis, vbi tanta ebul-
lientium aquarum copia granabantur, vt molas equinas, quibus eam amouerent, diuersis locis adhibere debuerint. Nunc foucis, ea & latitudine, & altitudine, muris etiam tam validis Hæsdinum cingitur, & propugnaculis sibi mutuo correspondentibus firmatur, qui falcones pluteos, colubros fulmen, & grandinem plumbæ minantes sustineat, vt opidanis timendum non sit, quod, quamdiu, commearus, mutuo animorum consensu, & concordia conditus, ipsis erit, facilè in hostium sint potestatem venturi. Quam ipsis confidenti præter munitionis arte factas, naturalis etiam loci situs, fouere potest. Nam, vna ex parte, ob palustria loca, nec militi, nec igniuomis machinis patet accessus, Altera autem parte, latissima foucæ aquis instructa, & munitissima valla, hostibus obijciuntur, vt Stationi, nomen, quam optime conueniat, Et Hæsdin fort, merito nuncupetur.

BETHVNI A.

BETHVNI A, nobile in Atrebatibus opidum, annonæ frumentaræ horreum, magnæ olim celebritatis, in Atrebatibus, siue Flandriæ occidentis, Dominatus, antè, quàm in Atrebatium nomen Comitatusque, vna cum alijs, concederet: peculiari nomine Bethuniensis Aduocacia, ipsique Principes Aduocari, hoc est, (vt ego quidem interpretor) Potores fiduciarij & patroni Reipub. siue ditunculæ suæ, & veluti clientelæ capita, nominabantur. Atque adeo Castrum, (quod miræ antiquitatis & munitissimum opus, etiamnum in Vrbe Betunæa visitur, & à regio Gubernatore insidetur) tanquam stabilem sedem tenuisse videntur, vt hac occasione, adfluente nimirum incolarum multitudine, & ædificijs circumcirca adiectis, opidum ipsum (quod anno iam tum 1137. desagrassè tamen proditur) in eam amplitudinem excreuisse merito debeat censeri.

Quorum certè Aduocatorum auctoritas apud summarios Belgicæ Principes, & præclara domi militariæque facinora historiarum monumentis, iam ab annis plus minus quingentis, prodita celebrantur. Nam Robertus, Aduocatus Bethuniensis, anno 1096. Robertum II. Solymum cognomento, Flandriæ Comitem, in sacrum recuperandæ Iudææ expeditionem, legitur comitatus, & politicijs eiusdem Comitatus per prouinciam institutis, legumque promulgationibus frequentissimè interfuisse. Alter, cognominis, nepos fortè, Anno 1164. Philippo Alfatio, in eandem Asiam Comes, tantis gessibus frequentissimè interfuisse. Vniuersè Bethuniense ditionis pollicitatione inductum, sollicitationis ergò, subornari, ad nuptias, in alter duos ipsius liberos, totidemque filias Americi Hierosol. Regis, conciliandas, quamuis id frustra fuerit. Desideratus est hic in expeditione sacra, pari fati genere cum Comite Philippo sublatus apud Prolemaidem. Gulielmus Bethuniensis anno 1198. Balduino Comiti, qui Constantinopolitani nomen postea gessit, socius fuit belli aduersus Gallum. Quod bellum pax Peronenis est consecuta, quæ factum est, vt præter alia, Gorga, & quicquid Aduocatus Bethuniensis cis nouam fossam possidebat, Balduino iterum adiudicaretur. Idem Gulielmus, qui le Reus, hoc est, Rufus cognomine dictus est, cum fratre Bartholomæo, Anno 1203. eundem Balduinum e orientis expeditionem est comitatus. Robertus Gul. Fil. bellica negotia sub Ferdinando Lusitano Com. Fland. aduersus Gallum e orientis expeditionem est comitatus. Robertus Gul. Fil. bellica negotia sub Ferdinando Lusitano Com. Fland. aduersus Gallum e orientis expeditionem est comitatus. Robertus Gul. Fil. bellica negotia sub Ferdinando Lusitano Com. Fland. aduersus Gallum e orientis expeditionem est comitatus. Robertus Gul. Fil. bellica negotia sub Ferdinando Lusitano Com. Fland. aduersus Gallum e orientis expeditionem est comitatus.

Quorum certè Aduocatorum auctoritas apud summarios Belgicæ Principes, & præclara domi militariæque facinora historiarum monumentis, iam ab annis plus minus quingentis, prodita celebrantur. Nam Robertus, Aduocatus Bethuniensis, anno 1096. Robertum II. Solymum cognomento, Flandriæ Comitem, in sacrum recuperandæ Iudææ expeditionem, legitur comitatus, & politicijs eiusdem Comitatus per prouinciam institutis, legumque promulgationibus frequentissimè interfuisse. Alter, cognominis, nepos fortè, Anno 1164. Philippo Alfatio, in eandem Asiam Comes, tantis gessibus frequentissimè interfuisse. Vniuersè Bethuniense ditionis pollicitatione inductum, sollicitationis ergò, subornari, ad nuptias, in alter duos ipsius liberos, totidemque filias Americi Hierosol. Regis, conciliandas, quamuis id frustra fuerit. Desideratus est hic in expeditione sacra, pari fati genere cum Comite Philippo sublatus apud Prolemaidem. Gulielmus Bethuniensis anno 1198. Balduino Comiti, qui Constantinopolitani nomen postea gessit, socius fuit belli aduersus Gallum. Quod bellum pax Peronenis est consecuta, quæ factum est, vt præter alia, Gorga, & quicquid Aduocatus Bethuniensis cis nouam fossam possidebat, Balduino iterum adiudicaretur. Idem Gulielmus, qui le Reus, hoc est, Rufus cognomine dictus est, cum fratre Bartholomæo, Anno 1203. eundem Balduinum e orientis expeditionem est comitatus. Robertus Gul. Fil. bellica negotia sub Ferdinando Lusitano Com. Fland. aduersus Gallum e orientis expeditionem est comitatus. Robertus Gul. Fil. bellica negotia sub Ferdinando Lusitano Com. Fland. aduersus Gallum e orientis expeditionem est comitatus.

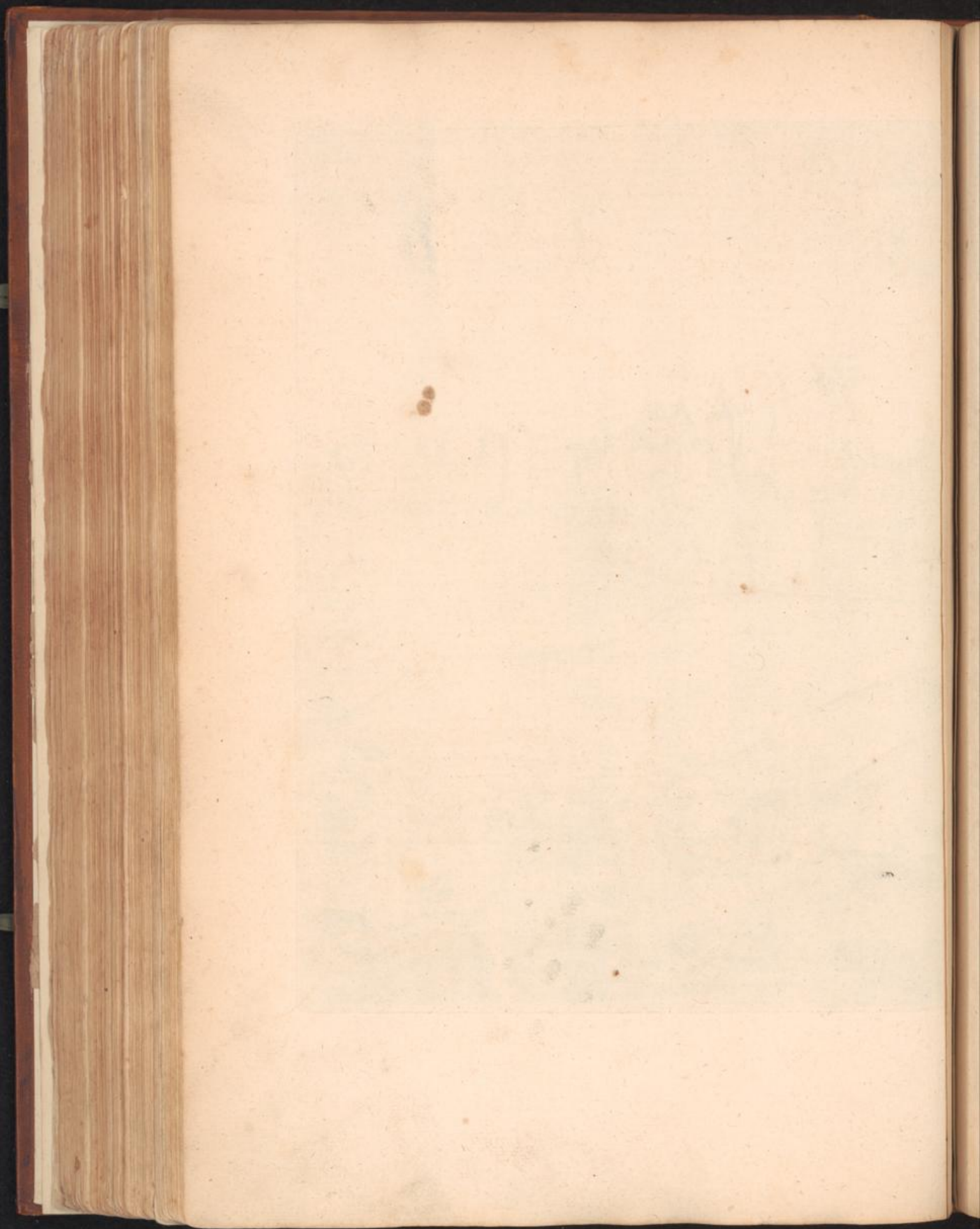
Quorum certè Aduocatorum auctoritas apud summarios Belgicæ Principes, & præclara domi militariæque facinora historiarum monumentis, iam ab annis plus minus quingentis, prodita celebrantur. Nam Robertus, Aduocatus Bethuniensis, anno 1096. Robertum II. Solymum cognomento, Flandriæ Comitem, in sacrum recuperandæ Iudææ expeditionem, legitur comitatus, & politicijs eiusdem Comitatus per prouinciam institutis, legumque promulgationibus frequentissimè interfuisse. Alter, cognominis, nepos fortè, Anno 1164. Philippo Alfatio, in eandem Asiam Comes, tantis gessibus frequentissimè interfuisse. Vniuersè Bethuniense ditionis pollicitatione inductum, sollicitationis ergò, subornari, ad nuptias, in alter duos ipsius liberos, totidemque filias Americi Hierosol. Regis, conciliandas, quamuis id frustra fuerit. Desideratus est hic in expeditione sacra, pari fati genere cum Comite Philippo sublatus apud Prolemaidem. Gulielmus Bethuniensis anno 1198. Balduino Comiti, qui Constantinopolitani nomen postea gessit, socius fuit belli aduersus Gallum. Quod bellum pax Peronenis est consecuta, quæ factum est, vt præter alia, Gorga, & quicquid Aduocatus Bethuniensis cis nouam fossam possidebat, Balduino iterum adiudicaretur. Idem Gulielmus, qui le Reus, hoc est, Rufus cognomine dictus est, cum fratre Bartholomæo, Anno 1203. eundem Balduinum e orientis expeditionem est comitatus. Robertus Gul. Fil. bellica negotia sub Ferdinando Lusitano Com. Fland. aduersus Gallum e orientis expeditionem est comitatus. Robertus Gul. Fil. bellica negotia sub Ferdinando Lusitano Com. Fland. aduersus Gallum e orientis expeditionem est comitatus.

Quorum certè Aduocatorum auctoritas apud summarios Belgicæ Principes, & præclara domi militariæque facinora historiarum monumentis, iam ab annis plus minus quingentis, prodita celebrantur. Nam Robertus, Aduocatus Bethuniensis, anno 1096. Robertum II. Solymum cognomento, Flandriæ Comitem, in sacrum recuperandæ Iudææ expeditionem, legitur comitatus, & politicijs eiusdem Comitatus per prouinciam institutis, legumque promulgationibus frequentissimè interfuisse. Alter, cognominis, nepos fortè, Anno 1164. Philippo Alfatio, in eandem Asiam Comes, tantis gessibus frequentissimè interfuisse. Vniuersè Bethuniense ditionis pollicitatione inductum, sollicitationis ergò, subornari, ad nuptias, in alter duos ipsius liberos, totidemque filias Americi Hierosol. Regis, conciliandas, quamuis id frustra fuerit. Desideratus est hic in expeditione sacra, pari fati genere cum Comite Philippo sublatus apud Prolemaidem. Gulielmus Bethuniensis anno 1198. Balduino Comiti, qui Constantinopolitani nomen postea gessit, socius fuit belli aduersus Gallum. Quod bellum pax Peronenis est consecuta, quæ factum est, vt præter alia, Gorga, & quicquid Aduocatus Bethuniensis cis nouam fossam possidebat, Balduino iterum adiudicaretur. Idem Gulielmus, qui le Reus, hoc est, Rufus cognomine dictus est, cum fratre Bartholomæo, Anno 1203. eundem Balduinum e orientis expeditionem est comitatus. Robertus Gul. Fil. bellica negotia sub Ferdinando Lusitano Com. Fland. aduersus Gallum e orientis expeditionem est comitatus. Robertus Gul. Fil. bellica negotia sub Ferdinando Lusitano Com. Fland. aduersus Gallum e orientis expeditionem est comitatus.

BETHVNAE VR
BIS ARTESIAE
GEN VINA DESCRIP.

Goussier del. Goussier sculp.

S. AVDOMARI

AVDOMAROPOLIS, vulgò, S. Audmer, alij corruptè legunt S. Omer, recens est in Arthesia opidum, initium ac nomen habens à S. Audomaro, natione Germano, non longe à constantia oriundo, qui Morinis Evangelicus pæco fait, non quidem primus, cum prima Christianæ fidei tyrodinia à Clemente, à Victorino, à Fulciano acceperint, quæ, siue persequutionum tyrannide, oblitterata, atque deleta sine temporum morumque nequitiâ, velut situ obducta, iterum S. Audomari zelo firmata, & reparata sunt, Qui impulsu Francorum Regis Pippini & Episcopi Nouiomensis, datur Morinis Episcopus, cuius sanctitate motus Adroaldus, vir dives ac nobilis, castrum, & agrum Sithiu ipsi donavit excitando & construendo cœnobio. Quo à Bertino, etiam Germano, ædificato, erecta est Ecclesia illa Augusta, ac elegans, nomenque S. Audomari à collapsæ religionis ac fidei restauratore, sortita est. Ad quem Bertinus Abbas, patria & ipse Constantiensis, cum Mommoleno & Bertrammo, ex Luxouienfi cœnobio, egressi sunt, ad Trinitatis fidem docendam, qui abs Audomaro suscepti, Christianæ legationis officium, continuè placationis labore, subierunt. Quorum doctrina, populi multitudo ad vicum Sithiu in quo Bertinus cœnobium ædificavit, collecta, urbem construere cœpit, quæ Audomaropolis, siue S. Audomari, in memoriam tanti antistitis, est appellata. Fuit autem Sithiu olim vicus celeberrimus, & lucosus portus, in quo, occasione ædificati monasterij, Audomari fanum excrevit, ubi corpus B. Antistitis quiescit, ex monasterio translatum in priamariam Ecclesiam, quæ Morinensi decreta, anno quinquagesimo nono erecta est in Cathedrali Morinus est autem S. Audomarus, circa annum Christi 697. Et tertio ab ipsius obitu anno discessit quoque è viuis S. Bertinus, fundator Abbatie à quo & nomen sortita est Ecclesia, habet magnificè, & decenter constructam & cœnobium celeberrimum. Quod magna pietate, & eruditione viris, semper claruit, & ex quo quatuordecim alia monasteria sunt derivata. Et tam opulenter doratum est, vt pauca Abbatie aliæ opum affluentia id superent. Præfuerit huic cœnobio semper Abbates, pietate & virtute præstantes, vti & hoc tempore summa cum laude, ibidem Abbatem agit Valastus Grenet, succedens Gerardo, ex illustri familia d' Americourt, doctissimo, & vitæ sanctissima, ac pietate confusio viro, optimæque de Repub. merito, qui in posteriore Episcoporum institutione, per Paulum quartum Pont. Max. delecto Morino, eiusdem urbis primus Episcopus declaratus est. In quo Episcopatu nunc præfuit Reuerendiss. Dominus Iohannes Six, prius Insulis Flandronum pastor, dignissimus, qui id munus obiret. Iam distet Abbatie annexus est comitatus de Arthes, qui ab antiquitate, & insigni Castro commenatur, Audomaro distans quarta milliari parte, & dominiuum temporale Poperinge celeberrimi opiduli non quidem muris cincti, sed valde populosi.

Vrs est Audomarani, munita, habitatoribus frequens, splendiſſimis ornata ædificijs, inter quæ Abbæ domicilium excellit, cuius amplissima est iurisdicctio. In qua hoc tempore, Gubernatorem agit Eustachius de Crey, Comes de Rœux. Non longè ab hac urbe lacus est celeberrimus, continuo fluens, qui deinde Aa, vel HA, fluuio immiscetur. Habet hic lacus adiunctos plurimos fontanos, vti paruas Insulas, & prata vicinia arbutulis contra, qui fundi mobiles sunt, perinde, ac si aquis vitæque insidant. Ita vt disti fundi, vel insule, loco moueantur, si funem arbutulis alligaueris. Qui tamen fundi, non vti quædam exigui sunt, quin læta præbent armentis pascua, quod vt verum, ita admiratione dignum. Sub has insulas recipiunt se pisces tempore, hyemis & æstatis vt à frigoribus, & caloribus intus sese tueantur. Ad hunc lacum, inter alia ædificia, sira, & extruata est, insignis, & Augusta Abbatia, vulgo Clermantes, ordinis S. Bernardi, cuius & ipse fundator creditur.

Gens Audomarana ingeniosa ac fortis, & vt ex Oromansici compositione Becanus deducit, robusta, generosa, ac fortis soboles, quæ quicquid agit, ea causa agit, vt vitium se præbet. Nam Oromansicos, ea tenuisse loca existimat, quæ in Flandria Comitatu S. Audomari, Guines, & Teramantem opida incolunt. Ita quæ Arcebares, & Oromansici, sicut Nerulsi magne constantiz, virtutisque hominibus, vicini fuerit, ita eandem quoque disciplinam obseruauerunt, quæ etiam nunc gentis eiusdem est indolis.

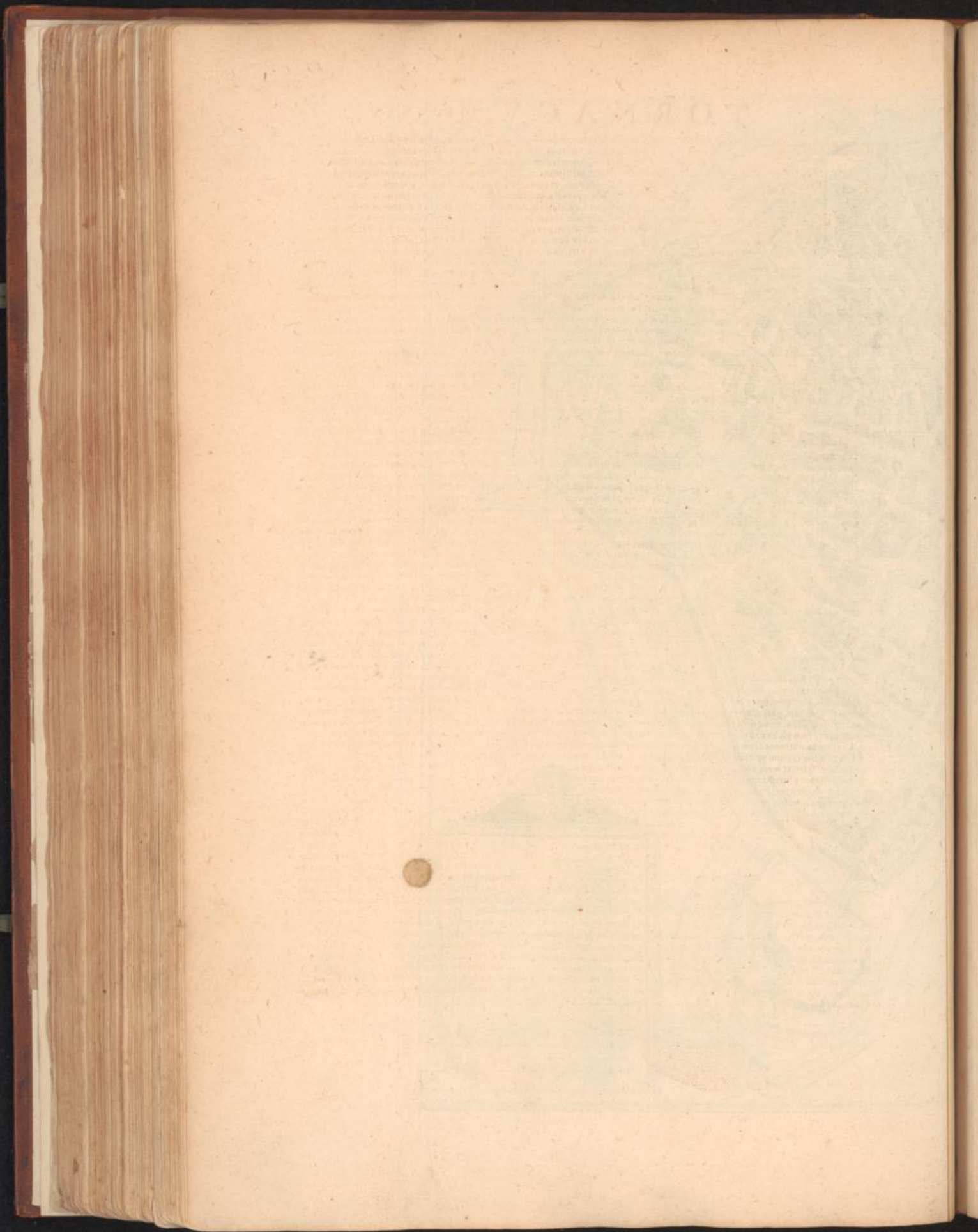
Mirum, quod Meyerus, de marato, apud Audomaricos, idiomate, tomo nono, Decadum rerum Flandricarum commemorat, Reperto, inquit, in quorundam annalibus, pæcos Belgæ, geræ omnes loquutos, tantisper, dum hinc Germani, inde irruerant, Galli, omnia permisissent. Græcumque sermonem penitus confusi, serent, a deo vt Belgæ Germanicè promiscuè loqui assuescerent, prævalente nihilominus Germanica vsque lingua, quam nunc quidam ex nostratibus negligere videri possunt, Gallicè magis studioſi, propter viciniam gentis, ac rerum plurimarum commercia. Argumento sunt in Morinis, Gallicis, per multa pagorum nomina, ætonico omnia illic antiquius præcrebuisse sermone. In his & Fanum Audomari, celeberrimum, opidum, olim haud dubiè merè Flandricum, deinde tamen bilingue, nunc autem in totum serè Gallicum, ita inualescit ac promouet indies Gallica protudiatque Rhenum versus, lingua Germanica.

Loci occasio, nos planè inuitat, vt de lectio portu hic mentio fiat, cuius frequens apud scriptores est commemoratio, & nos, ad S. Audomari Fanum hunc quondam fuisse, omninò existimemus. Eius Grotius Becanus, in suis Aduaticis, hanc deducit, ex vocis ætymologia significationem, lectum promotorium, inquit, medium est lecti portus, & Gessorie pagi nomen vt videtur, à nauigantibus ex Oceano Hispanico, & Gallico in has angustias adeptum, eò quod lect, siue vt nunc scribimus, Iglu sit, ac si latinè dicas, ego video; vel, quia videlicet diligenter Pharus illa, quem Aumannum vocant, id est antiquum monitorium, nauis esset inspicienda, vel, quia ex hoc monte, Britannia clarè cernitur. Hæc quidem, pro suo more Becanus, cui fortasse Paulus Aemilius non consensiret, qui lib. VII. de rebus gestis Francorum Itium, non lectum legendum, & abitando deriuari mallet. Sed grauis est eruditum altercatio, quoniam in loco Itius ille portus, constitutus veniat Multi Cales, veteribus Itium fuisse volunt, vt Calerum, quasi Calitium sonet. Alij, ad Slufas Flandria, alij ad Bononiam antiquum, & Romanis historijs notum op. collocant. Alij, Itium Flori Fregellas asserere audent. Sed omnium accuratissimè Abrahamus Ortelius, rationibus euidenter conuincit, ad S. Audomari Fanum Itium portu extriſse qui in Theatri sui Adornamento, Anelâ, describit, inter cetera, vulgò, inquit, creditur Calerû (qui hodie portus continentis terre est Britanniz vicinior) lectum portum à Casare dici: vnde ex Belgio in Britanniam soluerit. Verum si res penitus inspicatur, alium fuisse portum videre est. Sancti videlicet Audomari opidam, quod olim fuisse Oceani portum, atque sinum maris latissimum, vel paralia littora, quæ ipsam ciuitatem quasi cingunt, demonstrant, aliæque innumera argumenta & antiquitatis vestigia, quæ aperte terram adiacentem lato marique subsuisse (vel nullo loquente) conuincunt, necnon constanti in hodiernum diem fama declarat. Quin imò & nomen vetus ipsius ciuitatis, quod Sithieu est (nam S. Audomari recens esse, nemo est qui nesciat) id arguit. Quasi dicas, sinum, vel portum lectum, ipsumque portum apud Morinos fuisse, quos & Virgilius & Lucretius extremos hominum vocant. Hæc præterea ita se habere plurimis argumentis, tam ex transitu, quam reditu Cæsaris ex Britannia, attentus Lector, facillè deprehendet. Nec spatium triginta millium passuum aut circiter, quo ibi Insulam à continenti distare describit, quo minus id crediderim impeditum esse potest. Cùm maris æstus (maximè in tanta loci angustia) facile aut addat aut detrahat, quamuis etiam ipsum maris spatium ibi à terra continetia d. insulam vsque, non admodum discrepet. Hæc de lectio portu dicta sufficiant, penes alios iudicium esto.

S. AVDOMARI FANVM S.
 Aviner. Omne. sicut porta. ultra
 hanc. Ordo. Arce. vici. nu
 miffima.

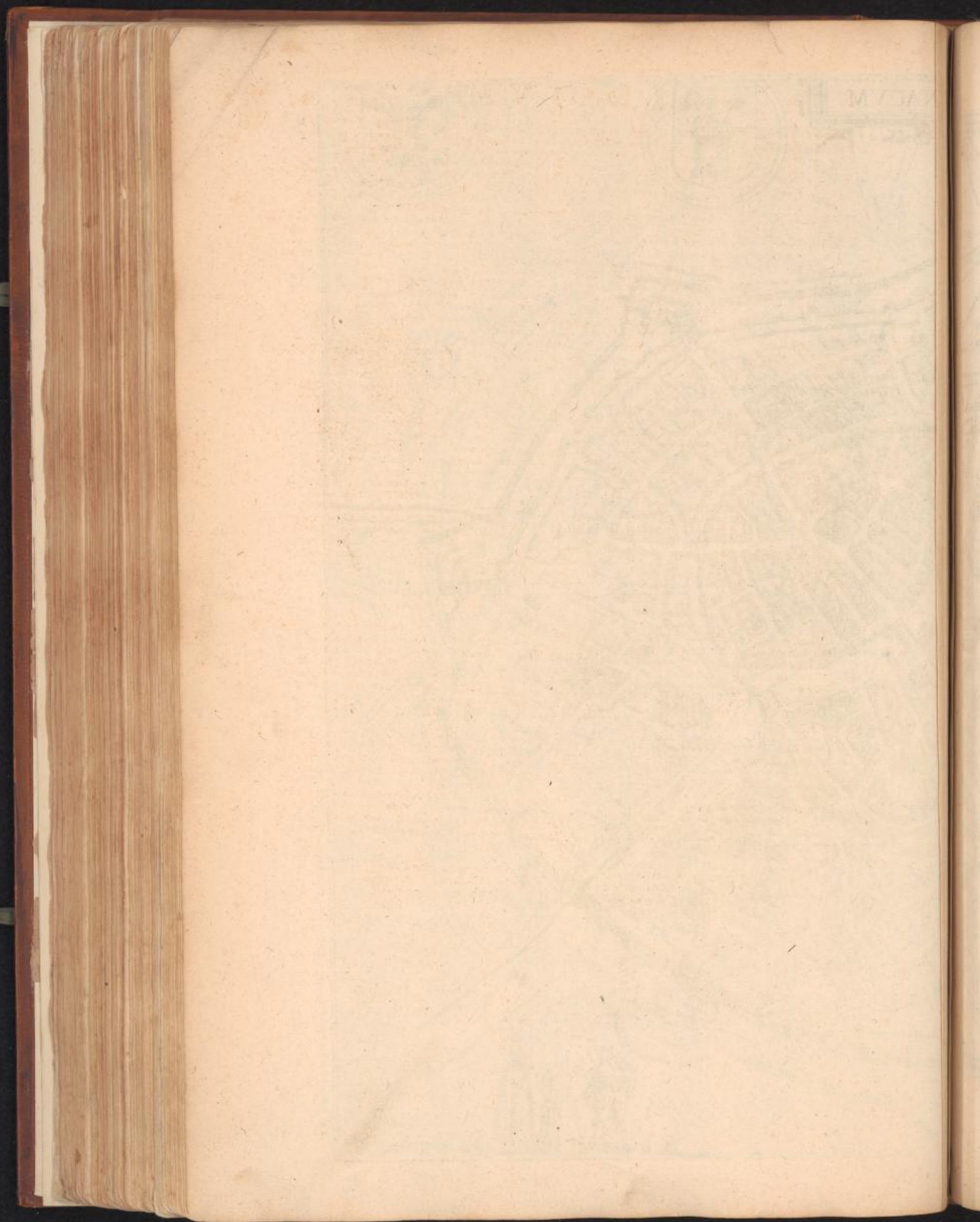
1. S. Martin
2. S. Nicolas
3. S. Pierre
4. S. Jacques
5. S. Denis
6. S. Etienne
7. S. Jean
8. La Porte de la Mer
9. La Porte de la Ville
10. La Porte de la Chapelle
11. La Porte de la Cour
12. La Porte de la Rue
13. La Porte de la Place
14. La Porte de la Colline
15. La Porte de la Vallée
16. La Porte de la Montagne

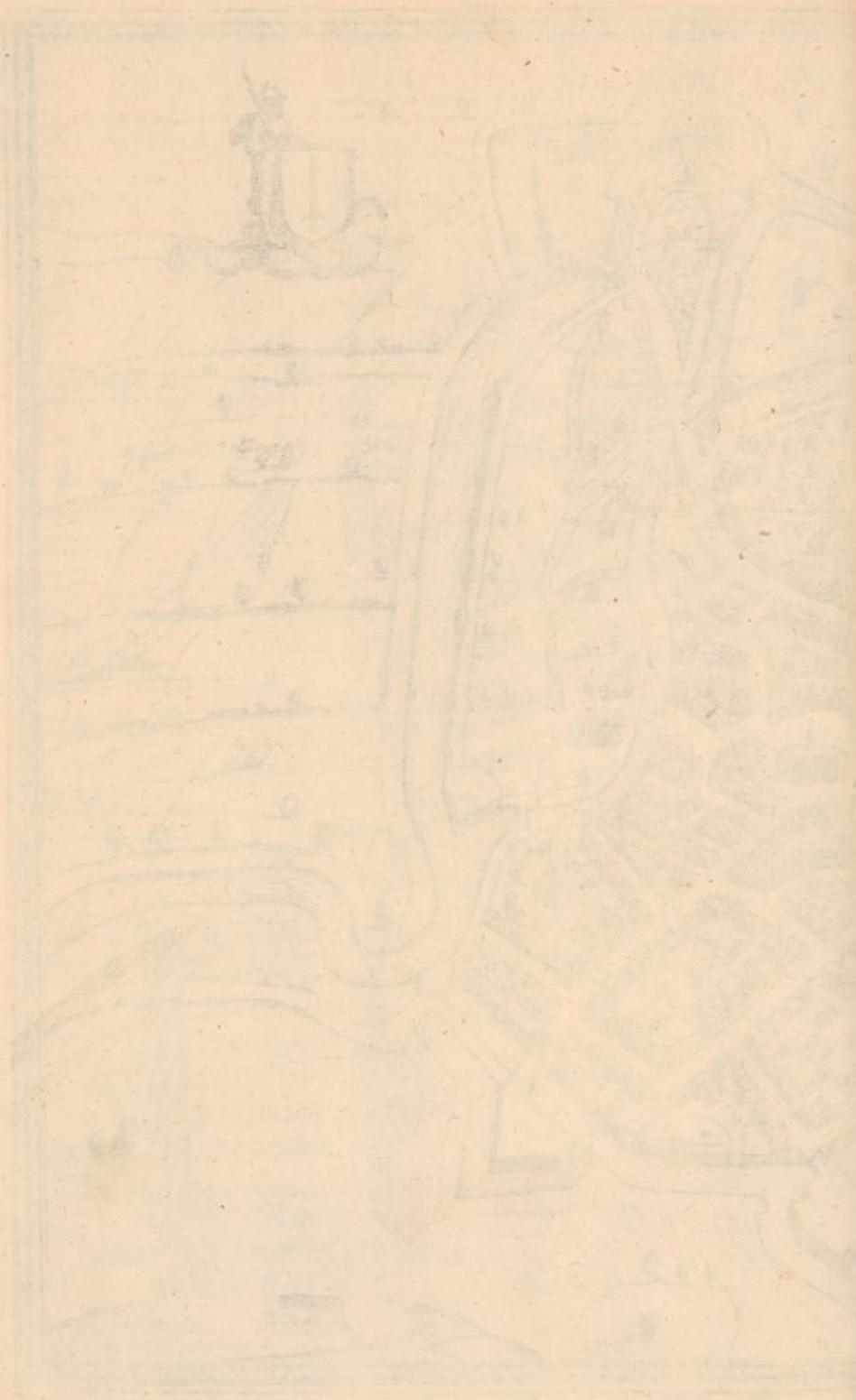
TENACVM

1. S. Petrus	12. S. Paulus
2. S. Martinus	13. S. Laurentius
3. S. Stephanus	14. S. Iohannes
4. S. Nicolaus	15. S. Mattheus
5. S. Iacobus	16. S. Marcus
6. S. Iohannes Baptist.	17. S. Petrus ad uincula
7. S. Petrus ad uincula	18. S. Petrus ad uincula
8. S. Petrus ad uincula	19. S. Petrus ad uincula
9. S. Petrus ad uincula	20. S. Petrus ad uincula
10. S. Petrus ad uincula	21. S. Petrus ad uincula
11. S. Petrus ad uincula	22. S. Petrus ad uincula
23. S. Petrus ad uincula	24. S. Petrus ad uincula
25. S. Petrus ad uincula	26. S. Petrus ad uincula
27. S. Petrus ad uincula	28. S. Petrus ad uincula
29. S. Petrus ad uincula	30. S. Petrus ad uincula
31. S. Petrus ad uincula	32. S. Petrus ad uincula
33. S. Petrus ad uincula	34. S. Petrus ad uincula
35. S. Petrus ad uincula	36. S. Petrus ad uincula
37. S. Petrus ad uincula	38. S. Petrus ad uincula
39. S. Petrus ad uincula	40. S. Petrus ad uincula
41. S. Petrus ad uincula	42. S. Petrus ad uincula
43. S. Petrus ad uincula	44. S. Petrus ad uincula
45. S. Petrus ad uincula	46. S. Petrus ad uincula
47. S. Petrus ad uincula	48. S. Petrus ad uincula
49. S. Petrus ad uincula	50. S. Petrus ad uincula
51. S. Petrus ad uincula	52. S. Petrus ad uincula
53. S. Petrus ad uincula	54. S. Petrus ad uincula
55. S. Petrus ad uincula	56. S. Petrus ad uincula
57. S. Petrus ad uincula	58. S. Petrus ad uincula
59. S. Petrus ad uincula	60. S. Petrus ad uincula
61. S. Petrus ad uincula	62. S. Petrus ad uincula
63. S. Petrus ad uincula	64. S. Petrus ad uincula
65. S. Petrus ad uincula	66. S. Petrus ad uincula
67. S. Petrus ad uincula	68. S. Petrus ad uincula
69. S. Petrus ad uincula	70. S. Petrus ad uincula
71. S. Petrus ad uincula	72. S. Petrus ad uincula
73. S. Petrus ad uincula	74. S. Petrus ad uincula
75. S. Petrus ad uincula	76. S. Petrus ad uincula
77. S. Petrus ad uincula	78. S. Petrus ad uincula
79. S. Petrus ad uincula	80. S. Petrus ad uincula
81. S. Petrus ad uincula	82. S. Petrus ad uincula
83. S. Petrus ad uincula	84. S. Petrus ad uincula
85. S. Petrus ad uincula	86. S. Petrus ad uincula
87. S. Petrus ad uincula	88. S. Petrus ad uincula
89. S. Petrus ad uincula	90. S. Petrus ad uincula
91. S. Petrus ad uincula	92. S. Petrus ad uincula
93. S. Petrus ad uincula	94. S. Petrus ad uincula
95. S. Petrus ad uincula	96. S. Petrus ad uincula
97. S. Petrus ad uincula	98. S. Petrus ad uincula
99. S. Petrus ad uincula	100. S. Petrus ad uincula

L Y R A

LYRA, nitidissimum peramœnæ Brabantia, Episcopatus Anuerpiani oppidum, tam loci natura, quàm arte & opere munitissimum, & maximè, hisce intestinorum motuum temporibus, partim ab Hispanis, partim ab alijs, qui pro diuersa fortuna, & proditionum occasione eius diuersi possessores fuere, nouis molibus & propugnaculis, vallis & fossis multo magis firmatum est, vt valedissimis Brabantia ciuitatibus, nunc meritò annumeretur, Duobus Anuerpia, totidem verò Mechlinea miliaribus distans, ad Netam fluuium, à paritate fluxus, ita nominatum, vt Becanus in suis Atuaticis asserit, situ tam commo- do exsistit, vt vicinis Anuerpianis, Mechliniensibus & Bruxellensibus propiti- um, plurimùm commodare, offensum, nō minus in commodare possit, quòd nostra memoria, in Geu- ficis Belgicarum prouinciarum moribus, videmus. Ciuitas est apprime elegans & amœna. Ad eò, vt à nobilibus & mercatoribus, quos opum affluentia & rara lucrandi satietas ita beaur, vt à negotiatione abstinere, & à curis & hominum turba remoti, pacatam vitam degere velint, ocij & quietis domicilium vt plurimùm deligatur. Inhabitantes alit naturā ad humanitatem, ciuilitatem, & benignitatem factos, crescitque indies, & augetur accessione nouorum ædificiorum, incolarum, & facultatum, rati- one vicini Anuerpiani Emporij. Nomen habet (si Becano credimus) ab honore & principatu populi, eò, quòd Dornenses, prima appellatione, non Anuerpian, sed Lyram euocentur, atque inde tandem Anuerpian: Ambuaritorum enim tribunal, in quo de ijs ageretur hominibus, qui Principis parrocio- nio, (quod feudum nunc vocamus) non essent deuincti, Lyra fuit. Nundinae hic sunt celebres boariae, vnde opulentissimi sunt ciues, celebranturque hebdomadatim à festo Natiuitatis S. Ioannis Baptistæ, vs- que ad S. Martini, Mense Nouembri, quo tempore tantus ibi bouum mercatus, negotiatioque ac distra- ctio tam frequens, vt fidem excedere videatur, hodieque abundat lanificio, & aliorum opificum mer- cibus, quin & triualibus scholis & optima primarum artium traditione, pacis tempore, præstare sem- per solebat. Forum exhibet tam amplum & elegantissimum ædificiorum nitore circumdatum, vt hoc nomine, cum omnibus totius Brabantia ciuitatibus certare queat. Habet inter alia monasteria, celebrem Carthusianorum eremum Anuerpia, tempore Martini Rossemij huc translata. Magnifi- cam etiam Ecclesiam Collegiatam, quæ in historijs monasterium dicitur, D. Gummaro sacrum (Qui famosus & celebris Domini Confessor, gloriosa stirpe exortus est) in Renensi, aut potius Rienti prou- incia, ad Netam sita, quæ Brabantia territorio comprehensa; vulgari sermone dicitur, *het Lande van Nyeen*. In ea natale solum habuit *Emblehem*, qui locus horæ spatio tantum à Lyra distat. Hic, cum ad li- mina Apostolorum tenderet, diuina admonitione intra Netæ ambitum iubetur oratorium construc- re, vbi vitā in multa sanctitate finiuit. In messe, siti deficientibus, baculo terram fodit, & erupit fons lar- gissimæ aquæ, qui adhuc visitur in *Emblehem*. Ecclesiam Lyrensem præcibus suis à Nortmannorum barbarie defendisse legitur, qui euerfa Mechlinea, ad Monasteriū Lyrensē veniunt, & in eam ignem in- iecerunt, sed Gummarus è caelo suis meritis contrā eos pugnans, ignem extinxit, Hęc Molanus Indicu- lo sanctorum Belgij.

Quemadmodum olim à Nortmannis, ita & hoc tempore ab ijs, qui Regi in Brabantia se magnis co- natibus opposuerunt, & in fausto omine, Gensij dicuntur, graues est Lyra calamitates perpeffa, qui eam aliquanto tempore cum præsidio tenuerunt. Donec Anno 1582. Scotus quidam Lechfeldius cogno- mento Simplex, præfectus præsidij Lyrensis, cum æs militare sibi debitum diu frustra petijisset, decepto Hietfeldio vrbis Gubernatore, nouo stratagemate Lyram in potestatem Regis Hisp. tradidit. Simu- lans enim se ad opimam prædam cum suis proficisci, profunda nocte, maximam bouum, equorum, & hominum prædam adducens, portam sibi iussit aperiri, apertum est paruum ostiolum, ille hostem in se- qui sorgebat, & nisi maiorem reserarent, fore, vt hostis omnem prædam recipiat. Aperta itaque maio- ri porta, caesis excubitoribus, eam occupat, & regio equites, qui insidijs proximi erant, intromittit, qui forum primùm, deinde totum oppidum postredie Calend. Augusti in suam redegere potestatem.

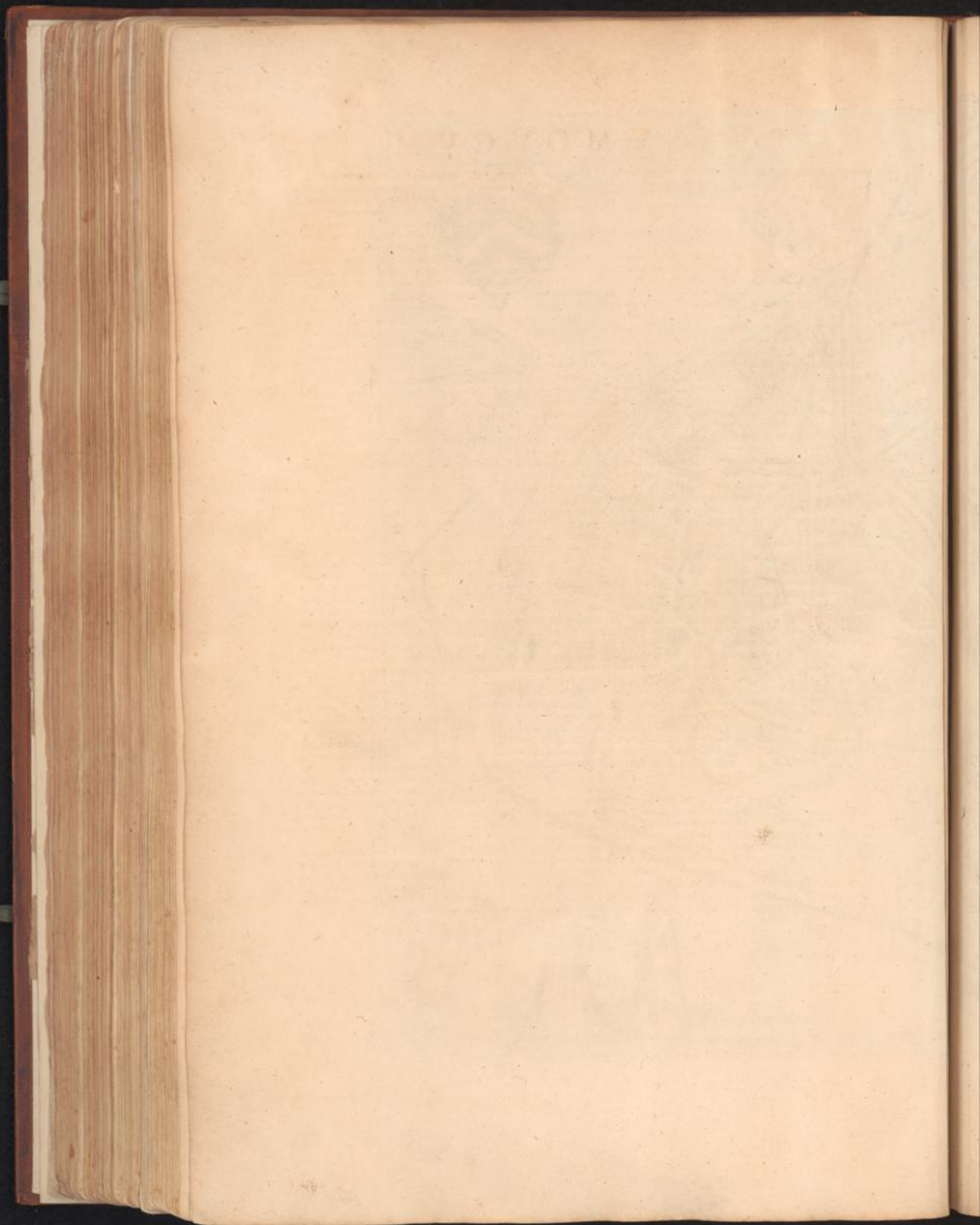
Hæc Lyra occupatio, Regios hostes pessimè vssit, & multis eos in commodis affectit, Cum id oppi- dum oportuno sit loco situm, ad commearum omnem Anuerpianensibus, Mechliniensibus, & Bruxellē- sibus, hæc aduehi solitum, prohibendum.

Itaque Aldegundus Nouus Anrverpiensium Consul, nouum Stratagema contra Lyranos adorna- uit, 1584. Sed innotuit oppidi Præfecto, qui re dissimulata, clam insidias circumquaque disposuit, quæ aduenientes proditores, interciperent. Res non caruit euentu. Collectæ siquidem copæ ex Mechlini- ensi & Herentalensi præsidio, cum alacri animo Lyram aduolarent, ex improviso ab insidijs cincti, ca- si, fugati que sunt, qua in pugna filius Elberti Lemini, quem vulgò Longolium vocant, interfectus est.

LEIKÁ, dicitur et ante
nunc Hrabstunum. Oportet
ut notandum sit, quod
mullum in eadem ditione
a mari in septem, sicut
dicitur, sit mullum.

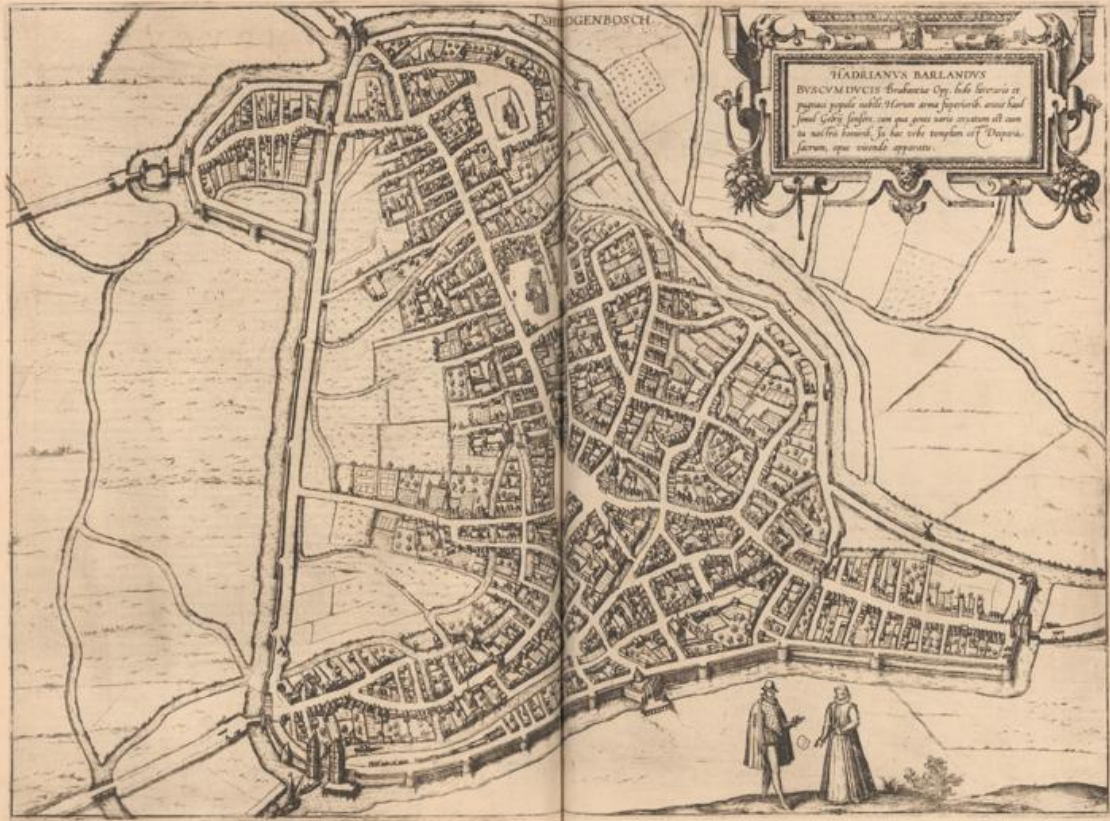

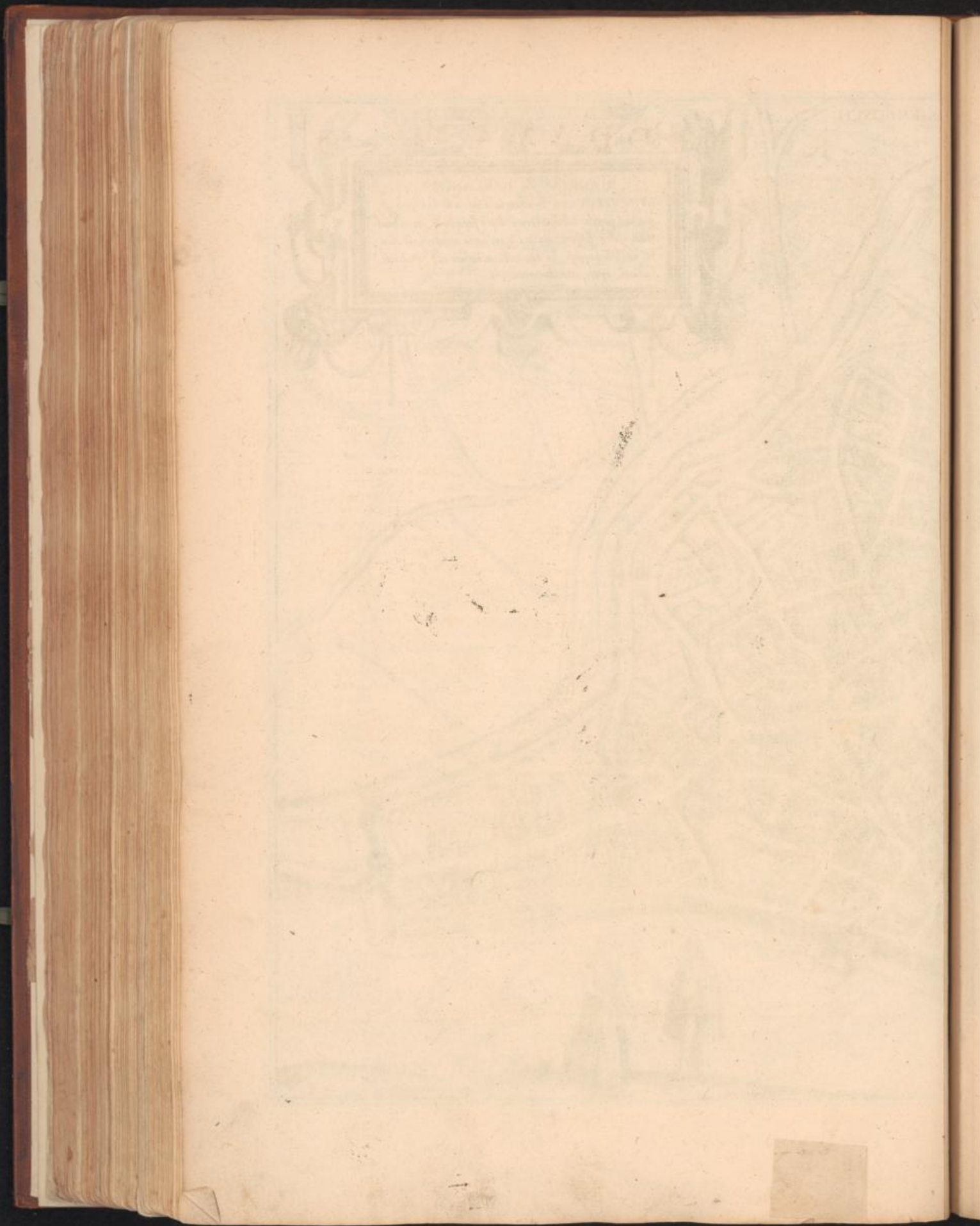

B V S C V M D V C V M

V S C V M D V C V M, seu, Sylva Ducis, vulgò, *Herzogēn Dofch*; vna ex quatuor Brabantie ciuitatibus: quorum sex & viginti, vallibus fossisque & m. uris circumdatæ recensentur) præcipuis, nomen habet ab amenissima Sylua Ducum Brabantie, sita præ opè niuolum, multis utilitatibus opidanis commendatum De Ele, distat à Mofa spacio duorum miliarium, à Raueinsteinio quatuor, Anvverpiam autem duodecim. Ecclesiam habet primariam valde elegantem, D. Ioanni sacram, quæ nostris temporibus in Cathedralē est euecta anno nimirum millesimo, quingentesimo, quinquagesimo nono sub Paulo quarto Pontifice, qui pio Philippi Regis desiderio satisfaciens Gallie Belgie diocese: commodius diuisit, & in ea tres Archiepiscopatus, siue Metropoles erexit, Mechliniensem, Cameracum, Ultraiectum, & tredecim cathedrales sedes. quam trium Metropolitanarum suffraganeas esse voluit. Mechliniensis autem noua Metropolitana nouis episcopatibus præfessit Anvverpiens. Gandauens, Brugens, Iprens, Ruremundens, & de qua nunc agimus Buscoducens. Vrbis ipsa validè munita, non tantum murorum, aquarum, & fossarum ambitu, vallibus propugnaculis & mœnibus, sed muro etiam animorum, & eiusdem auitæ catholice religionis consensu, firmissima est. Quare inter magnas, pulchras, fortes, populosas & opulentas Brabantie ciuitates numeratur, quæ quatuor haud contemnenda membra sub iurisdictione sua cõner, Campiniam videlicet, Peelandiam, Mselandiam, siue Mofæ tractum, & Ottericum, sub quo membro postremo continentur opida Helmontium, Endehouia, Mega Raueinsteinium & Grauia, cum multis frequenter habitatis pagis. Sed Helmontium & Endehouia anno millesimo quingentesimo octuagesimo septimo Mensis Iulio, ab Hollachij & Schenckij militibus vulcani furoribus miserè sunt deformata. Buscoducenses porò, ingenio sunt comi, blando, ciuili ad commercia, negotiationes & opificia idoneo, Teleficio, sanè præstant, ita, vt hic annue tantum conficiatur telæ, quantum ducentis coronatorum millibus vendi possit. Ad quod quidem opificij genus, aquæ vicinæ multum conducunt, quibus secreto quodam naturæ beneficio proprium est, vt magis albefaciant, quam vbius vllæ aquæ aliæ. Commendatur etiam singularis hic cultriorum industria, siuntque acus & aciculæ tanta præstantia & multitudine, vt per vniuersum orbem exportentur. Et licet Syluæ Ducicollæ ciuiles satis & negotiationi dediti, eoque sint genio cuius Brabantia in vniuersum omnes, de quibus ob innatam gentis hilaritatem vulgò dicitur. Quo nam grandior hoc stultior siue suauior; tamen plus antiquæ & Belgicæ fortitudinis retinuerunt. Hi enim sunt, qui toties negotium facecebant Iulio Cæsari, priusquam in officio retineri possent, qui postquam in dedicatione eius venerant, ac armis iam omnibus exuti & spoliati viderentur, tantam sibi armorum ac lancearum copiam clam referuauerant, vt vel fossas ciuitatis ijs implere potuissent. Hi sunt quorum arma non semel sensere Geldri. Hi sunt, quos Belgicis turbis Regiæ maiestatis rebelles, irrito conatu, sæpè tentarunt. Ex multis, vnicum stratagemata, ad perpetuè Buscoducentium laudem commemorare libet. Anno à natiuitate Domini M. D. LXXXV. mensis Ianuarij die decima nona, Philippus Comes de Hohenlo, apud eas statuum partes, quæ sibi ipsis Bruxellæ Geuitorum nuncupationem indiderant, primæ notæ potestatisque, cum lectissimis copijs, ijsque perquam occultè adiunctis, peditatus quidem vltra tria millia, equitatus verò ad sex, aut septem turmas, lætebat in insidijs (vrbis Buscoducis ergò capiendæ, extra portam Vuchtensem, quæ spectat versus Anvverpiam, atque per obscuritatem noctis astutissimè completæ erant vitis aggrediendo stratagemati aptissimè binæ adiculae, in quibus diurnæ excubiæ habentur in ipso vestibulo ante portam prædictam. Quæ cum de more aperiretur circa horam octauam matutinam, vtque pons versutis erat demissus, improviso proluit hostis, paratissimusque in attonitos ac impares opidanos impressionem facit: nonnullos opprimit alij fuga sibi consulant, nec non opera cuiusdam proditoris excubitori ac custodi caracactæ trahuntque pendularum ibidem (qui præter suum præscriptum iniurandumque sibi suoque muneri peius cauere aliquo illinc tempore coeperat, isque fons mali potissimum) interceptum prohibentumque est officium demissionis Pars h. stium supra portam illicò contendit. Custos vetulus duris modis accipitur: forte fortuna partem suæ vitæ: abstruditurque in opacam quandam turriculam. Tum signo percepto vniuersa manus hostium conuolat versus urbem: omni imperu irruit, in prima acie sunt quam plurimum scutati, tum maiores scoppoletarij: propulsisque retrosum primis hic illic velitatoribus amplas tandem vrbis regiones occupat, à porta quippe prædicta ipsam plateam regiam vsque vicum Postellensem, tum mœnia cum vallo ciuitatis ab vno latere ad plagam orientalem, vsque locum conterminum Cœnobio Cruciferorum: ac ab altero ad occidentalem, omne spatium mœniorum vallisque vna cum vico Herv verensij vsque portam D. Ioannis, iamque insultant aduersarij altis dirisque minis, nemini parcendum, non sexui, non ætati vlli. Interea conclamarum ad arma, ardescitque tumultus tota vrbe: vnusquisque procurrat certatim hosti obuiam ad pugnam, tumultuariam illam quidem, prout tam repentina necessitas postulabat, sed magnis confidentibusque animis factisque ciuium insignem. Dimicatur configiturque diutissimè acerrimèque tribus diuersis locis, confectissimè autem omnium ad pontem molendinarum. Hinc porro labascit audacia hostium: partim quoque fugam defectionemque querunt, arripuntque, inciditque semper non infelix casus, quod ille custos caracactæ, percipiens forè descendisse istinc milites & custodiam ibi desertam (ex qua causa norunt ipsi) animoque aliquatenus auctior (vbi ipsemet refert) quod subsentissit quoque aduersarios in parte fugam capessere, erepit proditque versutè, ostium loci subito occludit, ac demittit caracactam ipsasque trabes, præter vnam: minus attendens ad rem præ reliquijs sui terroris. Nescijs omnino huius rei ciuibus decertantibus, qui tandem, impatientes iniquitatis tam lubricæ fortis atque ad eò moræ tam longæ, omnibus locis, vno eodemque tempore animosissimam incursionem irruptionem in hostes experientur, ac faciunt: potiunturque optata victoria. Peringens numerus ipsorum hostium euasit descendendo è muris per loca vadala fossarum ciuitatis: pars per aperturam sibi recuperatam perfringendo demissam caracactam: pars per tempestiuorem sui subductionem recessumque, è quibus fuit & ipse Hohenlous, summatesque alij nonnulli. Quandoquidem totius exercitus, ac præsertim copiarum pedestrium pars longe maxima potissimaque sese intro dederat: ac quidem tanta, quantam capacitas locorum quousque progressum fuerat, commode ferre potuit. Comperta sunt numeratò inimicorum (eorumque non paucorum præcipui nominis, auctoritatis ac officij) cadauera paulo minus trecenta: Inter quæ Ferdinandus Truxesius Baro, Gebhardi Truxesij moti Archiepiscopi Coloniesis frater, de quibus pars circiter tertia submersorum. Receperunt ceteri, accepta tam insigni & repulsa & clade, plurimum inermes, & sicuti fama certò renunciauit cum numerosa multitudine sauciata, moribunda ac mortua. Funera ciuium fermè quinquaginta: numerus reliquorum sauciorum ad illum quasi sesquialter. Trium festè horarum difficultate omnem reuolutionem alex perardui huius certaminis contigit demum diffiniri.

ROTTERODAMVM

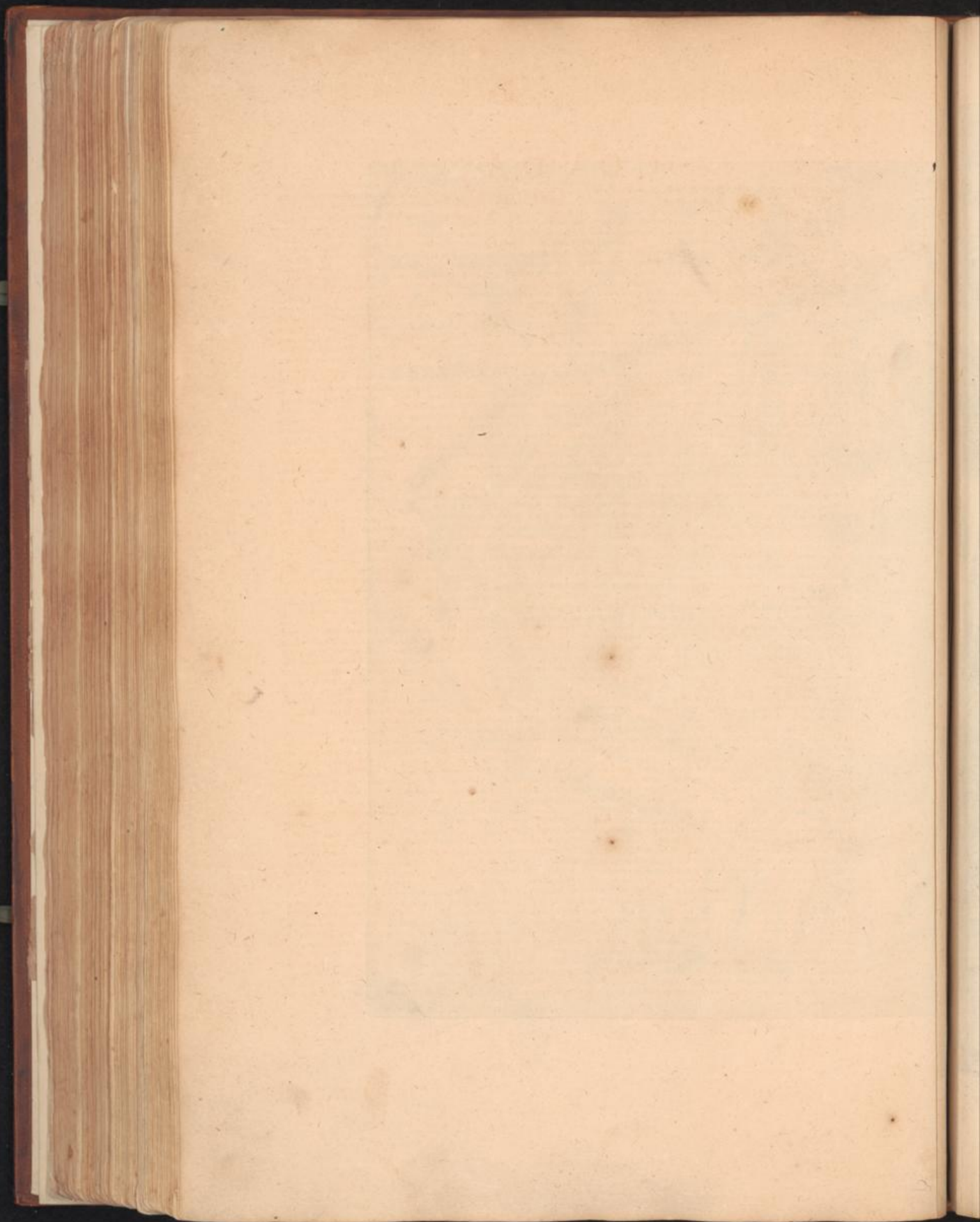

ROTTERODAMVM, Erasmi natalibus nobilitata, ciuitas est in Hollãdia Septentrionali, quæ olim Frisia occidentalis dicta est. Eam à Rarhero, qui Francorum Regum ordine XXIII. fuit, circa annum Christi, LXIX. esse conditam, ex Trithemio, vt videtur, in Chronologia sua adnotauit Ioannes Funckius. Vernacula lingua dicitur *Rotterdam* / cuiusmodi frequentes sunt vrbes in ea prouincia, quæ desinunt in *dam*, velut *Amsterdam*, *Sparendam*, *Munckedam*, *Eedam*, *Schedam*, & plures aliæ, quæ omnes ad fluminis alicuius obiectum conditæ apparent: *Dam* enim Hollandica lingua, propriè *moles* significat, quæ flumini obijcitur, ne prorsum fluat. Sunt, qui *Dam* interpretentur *aggerem*, sed multorum opinione ineptè, vt enim verba diuersa sunt, *Dicken* & *Dammen*, Ita diuersa sunt, *agger* & *moles*, quæ his respondent. *Agger* enim propriè maris est, & cum transfertur ad flumina, eorum latera tuetur, vt intra aluicem suam coerceretur. *Dam* verò vt ad mare nihil pertinet, ita etiam fluminum non latera, sed frontem duntaxat sustinet. Interdum etiam flumini in transuersum iniicitur, sic vt ipsum flumen hæreret. Ideo quæ huiusmodi pleræque ciuitates vel portum habeant, vel traiectum, vel etiam vtrumque. Nomen obtinet potissimum vel ex conditore molis, vt *Amsterdam*, moles obiecta fluuiio *Amstelæ*, & *moles*, vel ex fluuiio ipso cui moles est imposita, vt *Amsterdam*, moles obiecta fluuiio *Ee*, quem iam nominat *Sparendam*, moles obiecta fluuiio *Spareno*, & *Eedam*, moles obiecta fluuiio *Ee*, quem iam nominat *Vilhelmus Hermannus Olandus* in opere de bello Geldrorum & Hollandorum. Eodem nomine etiam in Frisia celebris fossa est, qua *Leouardia* nauigatur *Doccomium*, quæ vulgò ibi dicitur *die Ee*, hoc est *là*. Huius ciuitatis occasione, deprehenditur error *Becani*, in reuocandis exterarum gentium vocabulis ad Etymologias linguæ Cimbricæ, seu Brabanticæ. Est, inquit in sua *Herman-tena Etham*, nomen solitudinis, ad quam venerunt filij Israël profecti de *Socor*, eademque dicitur & *Sur Exodi 13. Num. 33.* Et interpretatur sortitudo eorum, aut vomer, vel aduentus eorum, siue figura eorum. Hic vide, quo modo ludat *Becanus*, Nominis *Etham* Etymologiam eandem esse asserit, quæ est nominis *Edam*. *Edam* enim hætenus, inquit, in Hollandia opidum est, de præstantissimis caseis satis nobile, quod dico, vt quiuis intelligat, vocem nobis hætenus in vsu esse, non alio variatam, quam quod tenuis litera apud Hebræos pro media ponatur, quod ideo minus mirum est, quod contra, ac ratio postulabat, *Tau* perpetuò proferant aspiratum. Hæc ille. Quis igitur iam nõ credit *Etham* eiusdem etymologiam esse cum *Eedam* cum tam exili tantum discrimine discrepent? Et quis proinde veram significationem nominis *Etham*, non ab Hollandis requirat potius, apud quos hætenus, tot scilicet sæculis, vox hæc incorrupta in vsu est, quam ab Hebræis, qui tametsi modicè, pro suo tamen more, eam variarunt? Hoc igitur fundamento iacto, inserit *Becanus* ex etymologia pro suo tamen more, eam variarunt? Hoc igitur fundamento iacto, inserit *Becanus* ex etymologia nominis *Eedam*, quid *Etham* verè significet: Est autem *Dam*, inquit, *agger* fluctibus obiectus. *Ee* verò legitimum, fidum, & iureiurando, summo omnium firmamento stabilitum significat. Ita, vt *Eedam* nihil aliud sit, quam *agger* perpetuus nullo modo à quoquam violandus aut rumpendus, qui pæ, qui sit ab ipso terrarum creatore constitutus, æterno ipsius iureiurando fundatus. Hæc hætenus in suis Etymologijs *Becanus*.

Est autem *Rotterdamum* opidum, cum opinione hominum vetustum satis, tum splendidum & copiosum, *Mosæ* flumini propinquum, *Schidamo* vnico miliari, *Gouda* verò tribus distat, lanificio & panni textura celebre, habens & iustum populi numerum, & scitè admodum construdas ædes, quarum, quæ *D. Laurentio* sacra, facile princeps, & splendida est, & sumptuosa. Ciues opulenti, marina nauigatione celebrem halecum piscationem, & exteram mercaturam exercent, ab annis plurimis hæreseos nouitati fauentes, modò *Caluinianæ* perfidiæ vnà cum cæteris inuoluti. Conflagratione perierat ciuitas pro magna parte anno 1563. sed mox erectis longè pulchrioribus quam ante ædificijs, pontem lapideum miræ magnitudinis simul construxerunt. In cuius eminentiori parte, suum *Erasmum* lapidea statua, in perpetuum monumentum donarant: quam *Hesperici* in exordio *Batauici* tumultus, qui in *Belgicam* perduellionem hucusque durantem excreuit, demoliti sunt anno 1572.

Hæc partim ex *Hermatena Goropij Becani*, partim ex illustrium *Germaniæ* scriptorum catalogo *Cornelij Callidij Chryfopolitani* excerpsumus.

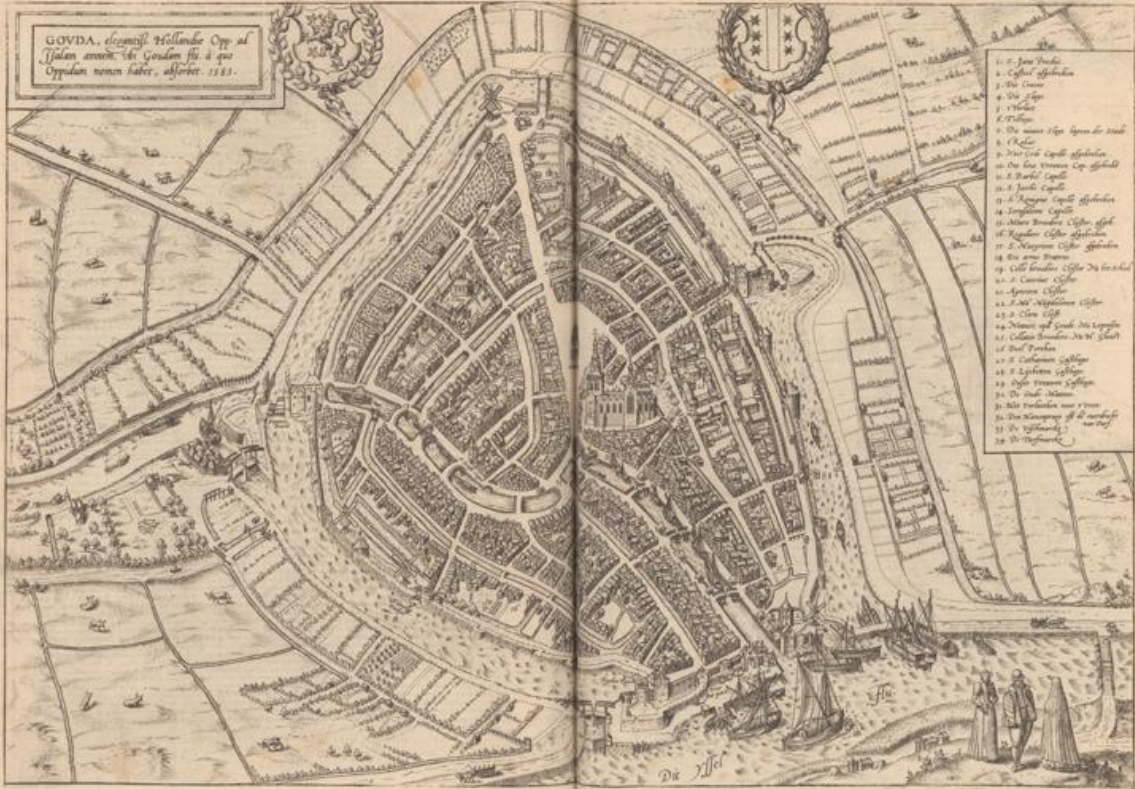
GOVDA

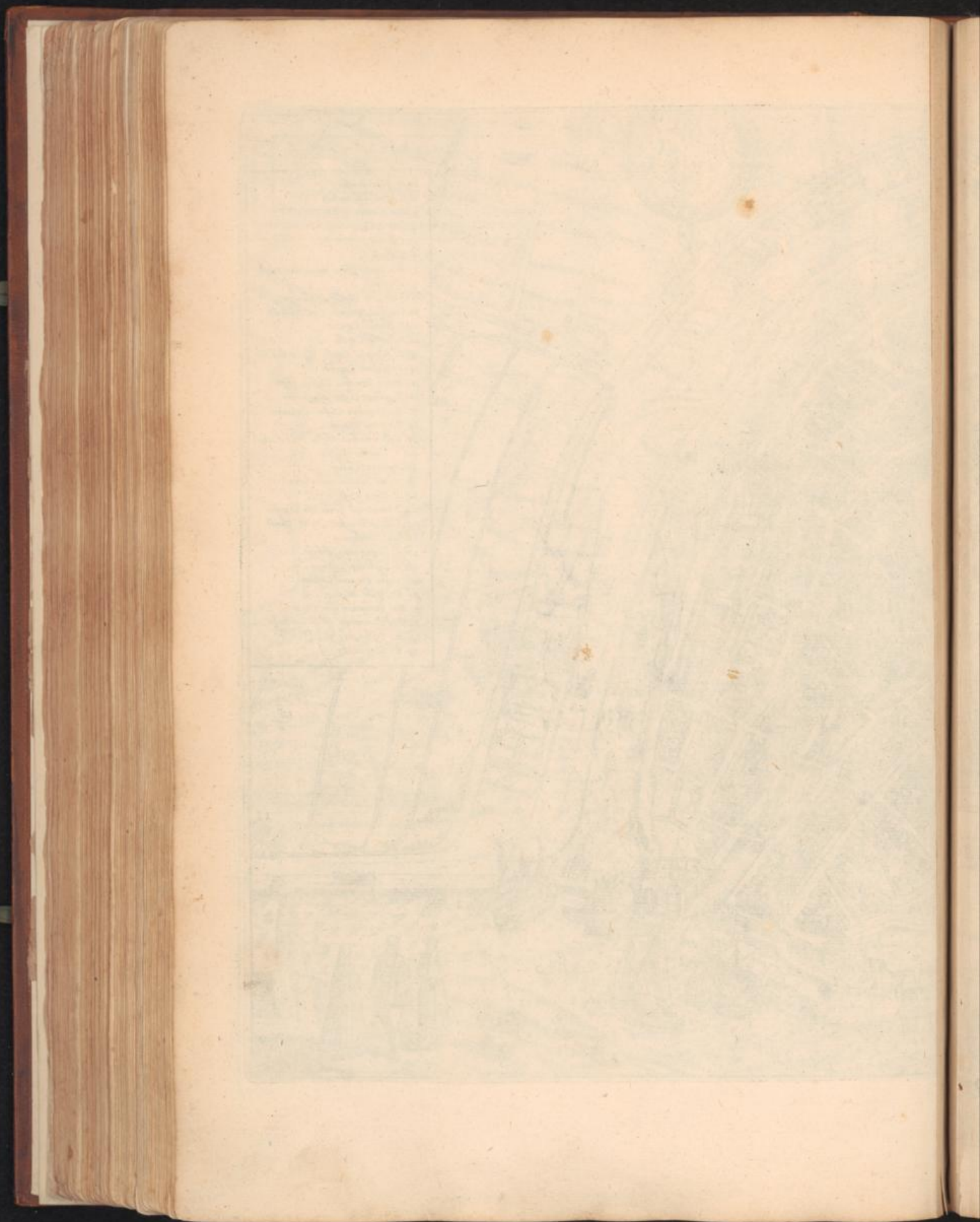
GOVDA, sexta in flatribus Hollandiæ ciuitas, vrbis celebris, & secundum nominis sui etymologiam verè aures, sive strum & amonitarem Bataviæ agris, in qua edificata est, sive multiplicem aquarum commoditatem qua irrigua passim est. sive. Vnde Chrysolomus auctor quidam non inelegans, patriam hanc suam nuncupat, hæc circa annum salutis. M. C. C. LXXII. sub Florentio VII. helmi Rom. Regis filio Comite, à quo ciuibus primùm prouilegijs donata, condita ad Itæ fluminis ripam, situ quam pericundo excellit, idque hæc, vti constat, occasione olim quippe, Rheus alio ostio fluminum matri se coniunxit. Nam ad armentarium Rom. C. Caligulae speculum, postea artem Britonum dictam, in maritimo littore, pagu Cathorum, vulgò Cathvrick, ea parte qua Rheus, modico, vt Plinius loquitur, Alui, in mare se effudit, ab Oceano petere solere, dubio procul est. Porro meatum huic inter medium inter duo Rheu Ostia. Helinum scilicet & Flemm, qui ab opido Rheu, prope Dorecladio à tergo Bataviæ, vsque in Oceanum perpetuo decursu alluebat hoc ostio oblitum esse, (vt ait Cornelius Aurelius, Erasmi Rotterodami quondam præceptor in suo de Batavia libro primo) hæc semel ex vetustissimis Traiectinorum choronicis legitur: tempore enim Hungen (qui vndecimus à B. V. V. Illeror. do præfidebat Episcopus) cum Dani iuxta S. Frederici prophetiam Traiectum, totamque Hollandiam hostiliter decessisset, vix sunt in celo stellæ, inter se concurrete, fulgura Iouisque tela, acris stridere: flumina supra modum augeri & crescere, quod vti que non tantum ad præfens damna inferre, verum etiam & aliquas ligascatæ futura B. Isidorus testatur. Quid multis tanta Circio diuulsa flante, facta est in Cathvico, versus Iordias maris inundatio, vt ad Traiecti mœnia pisces marini caperentur. Surfum quoque Rheus tum grandi pridem niue peractus, veterem seum Iordias adducens tragiam, conuersus est retrosum, qui dum concertantibus inuicem aquis ventorum violentia in mare decellum non haberet, omnes propè egressus ripas, inuadit continenter, mor pecora inuolans & homines, tristem vbi que sui excursus relinquerebat imaginem: ita, vt etiam ipsa sit Ambrosium Batua, Deuacalis facula lugeret in nouata. Tum abores syluæ que propter marini gurgis falesedem arefactæ tandem effractis viribus, ventorum turbine sunt disiectæ, quæ ad hanc quoque diem vidimus, apud veteres aquas, alibi que è terræ viscibus erui, & in cuius incisus, sarcinis suis domorum tectis regulis coaptari. Hoc igitur mali afflicto, & animo confternati omnes, qui circum circa morabantur Batavi, scilicet & Traiectini, Batavi quoque Hollandi sibi posteritque suis de maiori periculo prouidendi, deliberato diu censuræ decreto, vt ab vrbe Dorecladio, ab vtraque ripa modici annis, à Rheo deorsum Viennam versus illantes, Lecam dicitur) aggeres construerent, & in eo effolis rudenibus maou factio meatu Rheu fluenta de. flectere, quo vnanimi studio, ardentique opera, & plurimis denique impensis pro comati utilitate elaboratum est, & efficaciter absolutum. Hæc enim ille, Hinc duo flumina celebra, Leua scilicet & Ista, qui se diuersis meatibus in Mosam exonerant, enata sunt. Itaque cum non pateret diuincepti libera nauigatio, & exiis per intermedium, antiqui Rheu ostium (quod deinceps voluentibus annis obstruatum fuit per maris æstium) ad mare per alueos & fossas flumina circumducta sunt, atque coloci, vbi nunc Gouda, fossa incuruata & flexuosa, que etiam nunc Gouda appellatur, & opido nomen dedit, à Rheo Leidensi, ad vitandum mare, & remotiora loca deducta est, Obiecto tamen repagulo, quod vulgò Sclafum vocant, ne fluxu Ista que campi inuadantur. Hac occasione, tota nauium flatio, eo loci orti, vbi telonium Comitum, & ad telonium Comitum, quod vulgò Sclafum vocant, ne fluxu Ista que campi inuadantur. In hac occasione, tota nauium flatio, eo loci orti, vbi telonium Comitum, & ad telonium Comitum, quod vulgò Sclafum vocant, ne fluxu Ista que campi inuadantur.

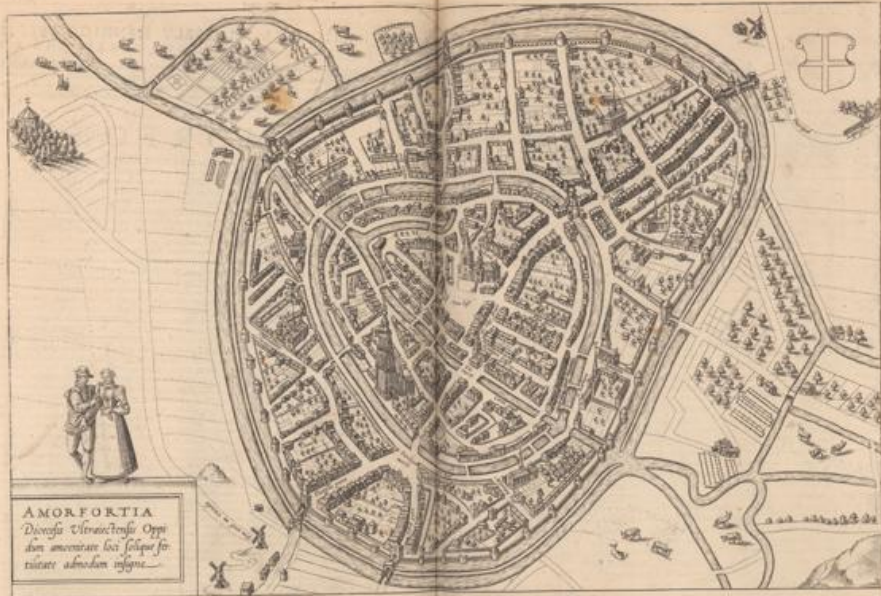
excitata in agger, & noua coadi societas, tanta demum incrementa fumpit, vt palustrium locorum iugles perrelli, qui variis locis partium habitabant, ad aggerem huius iuniorum & magis commodum conuenerunt, quæ in palustribus propinquas ligascatæ habebant, eo transiuerunt. Erat elusdem Ecclesiæ veteris monumentum, quod hodie tanquam cœmeterium appellatur. Ad quod pridie ascensionis domini, in diebus Rogationum solennis processio, de more, celebrari solet. Quæ quidem consociata aggeribus Batavorum multitudine, loci opportunitate, vsque adeo, breui tempore excreuit, vti illam opidi formam, fossa, ac moenia loci ipse desideraret, quæ sub Florentio Comite prædicto primùm sunt edificari coepit. Deinde verò Blesenses Comites, ex Hannoverianis Comitibus Florentio filio Ioannis, cuius heredes decesserunt, cum annu maduerent propter opidanorum frequentiam ne quotidianas accessiones, plurimè in augeri Goudæ pomeria, latiori spatio circumscripterent, ea nimium amplitudine, qua se modo videndam exhibet. Ceterum, propter frequentes flumina Ista inundationes, solius subinde aquarum vi aggeribus, que vastissimo alueo, Rheu fluenta excipiebant, fluminis superior decursus, non procul à Viennâ, loco qui hodie appellatur nouus Obex, vulgò dicitur, inter Dantyn pagu Friesem contentu Ioannis Nissou Episcopi Traiectensis, à prædicto Comite Florentio oblitum est. Hinc facta estu temporis, saluum, vt à Gouda, vsq. ad fluminis superius ostium, circa veteres aquas, Montfortium & Hsclafum latissimi campi modo conspiciantur, inieci per infans ostium maris æstus, paulatim gleba, vbi vastissimus olim alueus fuit, ibi aunc sata & armenta conspiciuntur, ex quo relicto fluminis sluero. Hæc autem ciuitas, inter medium quasi locum inter Batavorum munitiones obtinet, celeberrima vndique, & Florentissimè slipata vrbis bat. Nam vno quodam modo totam, veteres aquas, Bellum portum Scohouiam, V. Voudam, Rotterodamam, Delfos, Leidam, quæ Lugdunum Batavorum Profensum dicere existimus) facile inuadet. Pinguissimis vineis, auncissimisque cingitur pacuis, fossatis vndique distibitæ aquis, herbas pecori nouissimè ager non sibi, nocte diuè que vacas lacte distentas, sine vilo grauioris incommodi meti, passim in circuitu videt. Quarum admirabilis fecunditate, omnis frummentorum penuria, ne id commodi suppetant. Quemadmodum nec Lianum Goudanum gerit, præstantissimè relia linea abundat. Præter etiam oliu, cui Anglia non pannum, sed Lanam mittet, pannos quoque Laneos, sicuti & in omnibus Hollandiæ Primariis ciuitatibus conueniunt, & Germaniæ Hispaniæ subministrant. Coreum quoque Hircinum in vsum velium præparabat, priusquam Colonienis illum artem à Batavis didicisset, & Germaniæ hæbet tam priuata quam publica, præcellenti apparatu constructa, Peraugustam in primis, & magnificam Ecclesiam, que vicia in vrbe Parochialis est, & media quasi vrbe tam ampla conspicitur, vt similes (vicia Haslemens excepta) non alibi exhibeat Hollandia. Magnitudine enim Metropolitana Colonienis Ecclesiæ, aliquot pedum mensura excedit, cunctis olim ante consagratoem, propter amplitudinem, & ornam ad miratioem, hæbar alarum, quinquaginta duo, Campaniam habet turrim altitudine & pulchritudine præclarissimam, in qua campanarum harmonia pro temporum festo, rumque mutatione, varia modulatione editur. Hanc autem tam conspicuam & amplam Ecclesiam, iam secundum rabidus deformant Valerius. Annus nimirum 1433 incendio, quod Opido cum Ecclesiâ erat commixte. Et anno salutis 1552. fulmine racta sola perit, locis circumstantibus vicinis plane illis. Post hoc autem postremum incendium, solio Opidanorum impensis, & oblatione annua, que dedicationis die, (dominica post decembris S. Iohannis) penditur, pristino nitore & magnitudine restituta, intus elegantissimè, præstantissimisque fenestris vitreis depidit excellens, quales vix alibi conspiciuntur similes, que quidem fenestras Opidanæ, sancta etiam ætate, que in picturas & statuas immixtè fecit, æneæ restauratiõe confirmat. In fontibus regulari Ecclesiæ Parochiali vicino, admodum amplo, vbi ter annuatim celebres habentur nondum, infulari & ciuica domus est, quadrato ad nouum secto lapide elegantè constructa, cui amplius in circumferentiâ locus relinquatur, habetque hæc prætoria sua, sic iudicando & senatus consultis habenda, distincta ornata triclina, vt plebsi orti ordine constitui non possent. Sub ipsa ciuica domo (ascenditur enim ad eam per Gradus lapideos, eleganti circuitu, ferentia ornatis, vbi edita & plebsita publica oritur, in posteriori parte macellum est publicum, elegantissimè fornibus ornatum, in anteriori aram mentarium. Inde conuenerata planities strata, que lapideis columinis sustentatur, prætoris annexa, in qua spectante plebe, supplicia de condamnatis fiuntur. Hæbit præterea hæc vrbis ante motus hosce publicos & Caluinisticam rabiem, monasteria virorum quatuor, Et sex, Virgum. Xco doctum nunc etiam habet vnum amplissimum. Hospitalia quatuor, & alias pietatis officinas, in quibus vix & feminis ætate & senia conf. cta, pucri etia expositi, charitatis & misericordiæ opera præstantur; Item, oratoria elegantia sex, Et Leprosorium cum Ecclesiâ extra mœnia. Hæc autem monasteria, & oratoria, aorum pietate excitata & fundata, nunc partim sola adequata, partim direpta in priuatos vsus conuersa, ruina sunt & deserta. Caluinistica furis, Quemadmodum & arx Principis, que ad Ista ripam probe munita fuit, vicia tantum turri relicta, in qua Comitum Hollandiæ prouilegia conseruantur, que certo delectu singulari anno à deputato per Magistratum commissario, assignato in hoc anno sexcentorum florenorum stipendio discutuntur, & eruduntur, ne sita intear. Hæbat præterea Gouda catecheticas scholas, in quibus iuuentus ad pietatem gratis erodiebatur, sed & ille pietatis officina, simul cum omni pietate per Caluinisticam rabiem sunt euerse. Tanta insuper aeris salubritate Goudani feruntur, vt raro pelis grauentur contagio, cui quidem rei, aque perpetuo fluxu, atque refluxu remeantes, non mediocriter conducunt. Fluvius etiam duobus decoratur, Ista nimirum, & eo, qui vrbis cognominis est Gouda. Quorum alter lung motibus, & Oceani æstu agitur, Alter, vbi mœnia primùm latè & per amplissimos munitur, ad mare vsque placidissimo tractu expanditur, ac variam negotiatoribus commoditatem præbet. Magno etiam ciuim quæstus, circumsilia Goudæ conficitur, qua Hollandicæ solum neque colore, neque sapore alibi præstantiorem propinat. Ad bellorum denique violentiam propulsandam, & obfidionem avertendam, situ & opere Gouda commendatur, cum maioribus machinis nullas ad eam detur accessus, nisi temporibus hybernis, & ne tam quidem sine magno periculo, in duobus tantum aggeribus, quibus munitissimi singulis propugnacula iam dudum obiciuntur, Quo & caratatum solutione, viginti quatuor horarum tempore, vicinos agros lator inundare potest. Quo accedit, quod foueis maxime & profunditatis & latitudinis cingatur, que ab expugnationis metu eam liberant. In his autem foueis, iustæ magnitudinis glebæ ex imo ascender, atque in superficie natate videntur. De quarum conditione, pluram indice.

GOVDA, sive Civitas Hollandiae Oppi ad
 Iudam, aedificata ab Gotho f. 4. qui
 Oppidum nomen habet, abhinc. 1183.

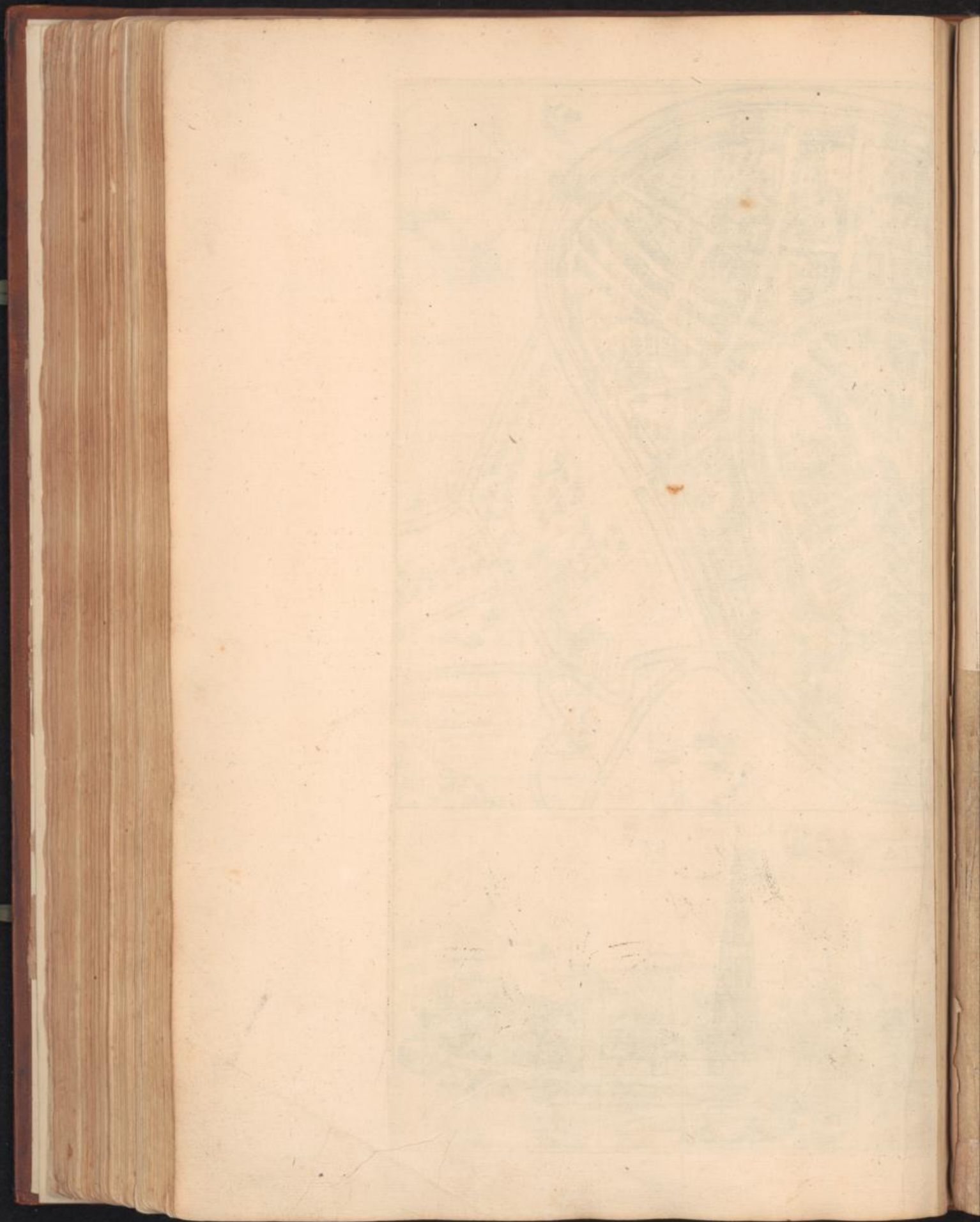
1. J. Jan Straat
2. Oude Maas
3. De Oude
4. De Nieuwe
5. De Oude
6. De Oude
7. De Oude
8. De Oude
9. De Oude
10. De Oude
11. De Oude
12. De Oude
13. De Oude
14. De Oude
15. De Oude
16. De Oude
17. De Oude
18. De Oude
19. De Oude
20. De Oude
21. De Oude
22. De Oude
23. De Oude
24. De Oude
25. De Oude
26. De Oude
27. De Oude
28. De Oude
29. De Oude
30. De Oude
31. De Oude
32. De Oude
33. De Oude
34. De Oude
35. De Oude
36. De Oude
37. De Oude
38. De Oude
39. De Oude
40. De Oude

AMORFORTIA
Dioecesi Vindobonensi Oppi
dum antea in loci solique fo-
rtauitate abnotata infigit.

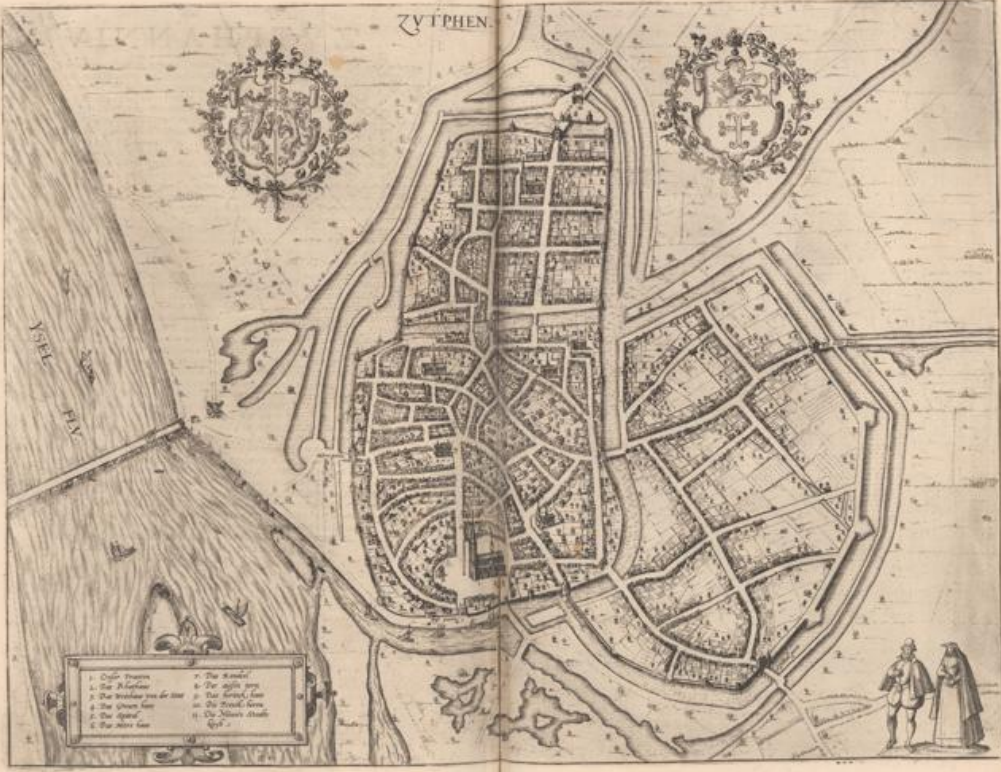

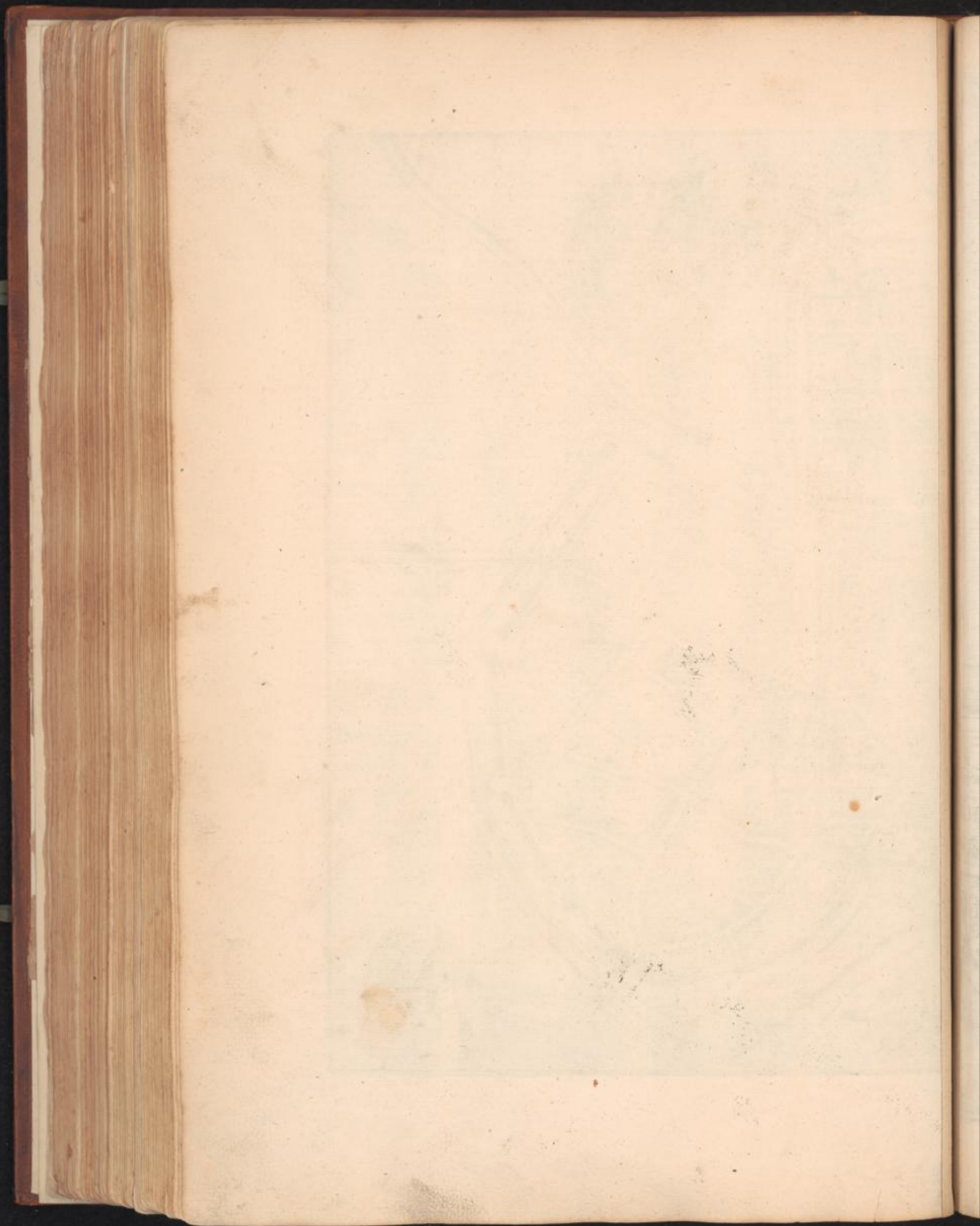

ZVTPHANNIVM.

NIDVTPHANNIVM, Geldria ducatus frequens, & aquis munitum oppidum, ad dexteram
 Issulæ, propagati à Rheno fluvij, qui Rheni etiam ostium constituit, & à quibusdam,
 Plinio, & Melæ, Fleuo dici existimatur. Quorum hic, Rhenum ad dextram & sinistram
 spargi, atque ad dextram Fleuo, vocari scribit. Zutphannium autem, à paludibus nomen
 habet (quas *Venen* inferiorum Germanorum vulgus, adpellant) Vnum ex præcipuis
 Gelrici ducatus oppidis. Cùm enim is, ad viginti duas habeat vrbes, mœnibus circum-
 datas, earum quatuor, primas obtinent. Nouiomagus nimirum, Ruremunda, Arnhem
 iue Arhemium, Aquilina, Tacito Arenatum & hæc, in qua modò versamur Zutphan-
 nium ciuitas, si quapiam hoc teritorio alia, populosa ac diues, situ, & arte firma quam
 Berckel fluvius perluit, & Issulæ ibidem miscetur. sesquimilliaro abest Douzburgo. Canonicorum Collegio
 insignis, In quo & præpositus sit, atque Decanus, quorum ille, quondam Abbatis, hic verò, Prioris, quando Ca-
 nonici vivebant canonicè, vices obibat. Vbi inter ceteros quoq; præstantes dignate viros Ioannes Vorthusius
 vixit Præpositus, Dauentriensis, vir egregiè doctus, & mirus antiquitatis indagatur, qui pulcherrimum illud
 opus, Phoenix inscriptum, in lucem edidit. Prodiit hic itidem Gerhardus ille, celeberrimus Gymnasij Agrippi-
 nensis professor, sacrarum legum doctor, Orator & Poëta percelebris, qui eruditissimis lucubrationibus, poste-
 ritati, nomen sibi illustre reddidit. Lombardi namque sententiarum libros, commentariis illustravit. De inte-
 riori animi virium reformatione, de ascensione spirituali, elegantissima commentaria. Sermones etiam coram
 populo habitos, literarum monumentis commisit. Ecclesia summa, dedicata est D. VValburgi elegans, sumptuo-
 sa, peruetusta structura & artificij. Et quidè obscura, vi solent prima fundatione, dum templa excitarentur, ac
 Religio Christiana, pietasq; exordiù sumerent, Putarunt enim maiores nostri, oratoria obscura, deprecantis fer-
 uorem promouere, eiusmodi Ecclesiarum forma, in Italia se passim exhibet. Comitatus in super dignitatem, Zut-
 phannium obtinet, à quo Geldria Comitatum, nunc verò Ducatum peruenit. Nam, anno Christi millesi-
 mo, trecentesimo, vicesimo sexto, ob Reinalgi Comitis magnifice gesta, abs Ludoico Imperatore, Francofur-
 ti ad mœnum, in Comitibus Romani Imperij, in Ducatum est euectus. Vichardus eius nominis tertius Geldria
 Comes, Anno Christi millesimo vicesimo quinto, filiam habuit vnicam, Alheidam, quæ à subditis post obi-
 tum patris recepta, Orthoni, Nassouico nupsit, quo ille matrimonio, in Comitum est feriem receptus. Is ex Al-
 heida, filium habuit Gerhardum, qui ipsi in Comitatu successit. Mortua Alheida, duxit alteram vxorem So-
 phiam, filiam Vichmanni Comitis Zutphanniensis, ex qua Gerlacum habuit, qui aucto in Comitatu Zutphani-
 ensi successit. Et idem, cum masculèam prolem non relinqueret, hinc inde, vsq; ad nostra tempora. Comitatus
 Zutphaniensis penes Geldros remansit, ratione matrimonij Ortonis I, & filia Gerlaci Comitis Zutphaniensis,
 circa annum Domini M. Lxxxij sub hoc Ortone, Geldri, insignia fortiuntur, Leonem flauum, in Scuto cœru-
 leo, quæ etiam nunc retinent. Mortuus est anno imperij quadagesimo sexto, & sepultus Zutphannia in Ecclesia
 collegiata. Huius autem Comitatus fines, ad VVestphalos vsque protendebantur, & saltum Zutphaniensem, ac
 huic vicinos tractus, verisimile est Sicambros, tempore Iulij Cæsaris, occupasse. Nam, quia Comitum illorum
 fines etiam VVestphalium attingebant, plurimiq; scriptores Comitatum illum in VVestphalia posuerunt. Credi
 potest, hinc errorem illum pullulasse, quod quidam Sicambros (qui reuera Geldrij) VVestphalos vocitent, forte
 ignorant, quod illa pars Sicambrorum cisrhenanis hodie sit coniuncta. Comitatu portò Zutphannico assi-
 gnatae sunt vrbes & præfecturæ ordine sequentes. Douzburgum. Dutecum, Lochem, Groll, Bredevorde, Bronck.
 horst, hæc quidem vrbes, præfecturæ autem ex, quæ nomen ab his ipsis vrbus sortiuntur. Atque his rursum præ-
 est, summus vnus præfectus, quem lingua vernacula Zutphaniensis Comitatus Drossarium appellant,
 quin & huic parti adscribitur, vrbs Tsherembergensis, & ipsa Comitatus nomine insignis.
 Zutphannium in spiritualibus paruit Episcopo Ultraiectensi, nunc verò, post
 nouorum Episcopatum in Belgio constitutionem, subest Episco-
 po Dauentriensi, qui Traiectensem Archiepisco-
 pum recognoscit.

BOLSVARDIA.

BOLSVARDIA vnico militari à Sneca versus Septentrionalem distat, à Leonardia verò tribus, hanc esse vetustam, & à multis annis fuisse celebrem, satis præter alia argumenta & indicia attestatur hoc, quòd vnà cum egregijs maximeque inclytis ciuitatibus emporialibus fœdere illo continetur, quod Aniam Germanicam, vulgò indigerant. Quo circa in comitiarum confœsibus & alijs conuentibus ciuitatum huius patriæ, primo post Leonardiam censeatur loco, & secundam obtinuit dignitatem. Ager circa eam planus, pascua habens læta, paulò celsior Snecano, ipsum opidum vallo firmo fossisque profundis benè munitum est. Huius Cines & incolæ à multis annis magnam exercere mercaturam apud exterâs & maxime orientales ciuitates, inque regnis Septentrionalibus, nauibus onerarijs eò recti, quas ipsi, suis impenfis sumptibusque inter sese communicatis, absque aliorum ferè opidanorum adiumento instruunt & adornant, commoditatem illis ad hoc suppeditante portu Maccummensi, qui vnico distat militari. Itaque pecuniosi sunt vt plurimum & locupletes. Ciuitatis status hæcenus benè constitutus fuit. Nam præter Religionem mediocriter (vt hæc ferunt tempora) florentem, & iustitiam sic satis cultam administratamque etiam pauperum ibidem cura habetur diligens, erectis & constitutis in eum finem tribus ædibus amplis, isdemque benè doratis annuis prouentibus. Quapropter nemo in eo habitans, mendicatio viuere, atque ostantiam victum quærere facile permittitur. Non procul ab hac Vomelij pagus est ortu Cypriani Vomelij à Stæpert clarus, qui V. Iur. D. & Poëta Laureatus carminibus quibusdam editis celebris, Spiræ ibidem adfessor Cameræ Imperialis, obiit non multis ab hinc annis. Paulò longius vnus vix militaris intervallo, à ciuitate abest pagus Hinærd, natalis locus Ioannis à Roerda, nobilitate, eruditione clari. Hic V. Iur. D. etiam Cameræ Imperialis aliquot annos nomine Regis Hisp. adfessor fuit. Sed desiderio patriæ ductus, vt necessarijs suis, adeoque & toti patriæ consilio, & ope in hisce rerum motibus præsto esset, ante annos paucos isti officio valedicens, in Frisiam rediit, vbi nunc senatorio munere fungitur, in numerum consiliariorum Regiorum post varia discrimina, pro Regia Maiest. & dulcissima patriâ tolerata, magno suo merito aditus. Ortum hanc patriam illustrauit Suffridus Rodolphus Sterchenburgius, qui accuratam gentis Frisæ historiam collegit. Petrus Iacobi Thaborita Mathematicus & Geometer insignis, qui historiam etiam Frisæ patriæ sermone collegit. Ab anno domini 781. quo christi fidem Prouincia recepit, vsque ad annum 1521. Et Franciscus Aduortensius Triumpho vir eruditus, & scriptis publicis clarus.

STAVRIA.

STAVRIA, duobus à Sloteno miliaribus in ipso litore maris Australis in longum prouecta iacet, ad orientalem partem à mari auctam, qua terrâ spectat agrosq; vallù habens & fossam, sed ea non magni momenti, nec ad auertendos hostiles insultus satis firma. Ager finitimus planus est, minime altus, fossis multis paludibus intercisus, Emporiù olim fuit, opibus & Auctoritate florens, Anse Germanicæ membrum. Et licet ante annos multos rerum cõmutatione facta, omnem amiserit splendorem antiquum, tamen fruitur adhuc apud exteros, præsertim in Gallia & maritimis Germaniæ orientalis ciuitatibus priuilegijs multis, Magnam fuisse eius vrbis amplitudinem, præter alia indicia & documenta euidenter ostendunt literarum instrumenta, quæ publicis etiam numm. eius continentur archiuis. Patrorem habuit temporibus pris. eis S. Odolphum, cuius adhuc hodie venerabilis est apud Frisios & sacro sancta memoria, cum ob singularem viræ Sanctimoniam & propheticum Spiritum, quo præditus fuit, cum vel maximo, ob indefessum studium, ac labores eius in propaganda Christiana religione. Cum B. Fridericus Rudbodi regis Frisorum ex filio Adelgildo pronepos octauus Ultraiectinorum Episcopus circa annum Domini 877. visitatum in Frisiam profectus suæ diocesis subiectam, cum comperisset Arianam hæresim sensim in ea pullulascere, Ultraiecto ad se accersitum Stauriensis præfecit Ecclesiæ ad extirpandam hæresim prædictam. Isthoc munere summa cum laude fungens, monasterium in signe extruxit iuxta Fleuum fluum, cuius nunc nullæ extant reliquæ, quæ quidem obturbibus huminis conspicui possunt, sãlo non tantum ipsam monasterij solam, sed & omnem latè circumiacentem agrum fluctibus suis furentibus iam in suburbio, & inde rursus, propter maris æstum ad præposituram Himlum, monialibus, quæ ibi erant aliò traductis. Hodie ciuitas nihil magnificum habet, præter arcem validam portui maris imminentem, cuius fundamenta iecit Georgius Schenckius à Tautenburg, gubernator Frisæ nomine Caroli quinti Imperatoris, Anno 1522. flagrante adhuc bello Geldrico, vt Burgundi haberent oportunitatem trahendi eo militem & cetera bello necessaria, ex vicinis Hollandiæ ciuitatibus, Stauriensis fuerunt Petrus Pectinus, Nanno Philosophus, præceptor Rudbodi Episcopi Ultraiectensis, editis libris famosi, & Andreas Cornelij, qui octo libris res gelias Frisorum populari sermone complexus est.

HARLINGA.

HARLINGA, longa à cæteris ciuitatibus maritimis spacio, Septentrionem versus ad Fauces Australis maris sita est, non procul à Franicheria, à qua vnico tantum militari distat, in tractu fertili, habente agros insignes, non tantum splendidis pecoribus saginatisq; propter pascuorum vberitatem, verum etiam segetibus ferendis aptos, tritici in primis hordeiq; & Leguminum feraces. Sunt enim mediocriter alti, & plane quidem, sed ita tamen, vt sparsim multis in locis colliculi quidam anæni & fertiles quasi protuberantes se eleuent. Arcem habet insignem & validè contra hostiles insultus munitam, vnà cum portu egregio nauigantibus peropportuno, non tantum propter amplitudinem & capacitatem, verum etiam propter ipsum loci situm. Nam venientibus ex regnis Septentrionalibus Frisæ, & Germaniæ orientalis maritimis ciuitatibus postquam iuperarunt, & transgressi sunt, omnium primus se offert, & tranquillam stationem præstat nauibus longa iactatione fessis. Quapropter plurimi partim loci commoditate allecti, partim etiam alijs Belgij Prouincijs, maxime Flandria frequentes confluerunt. Quorum cum alij opificia exerceant, alij nauigationibus & mercaturæ vnà cum indigenis diligenter incumbant, opidum vehementer actum est hominum frequentia, opibus & ædificiorum splendore, ita, vt de pomerijs eius extendendis proceres inciperent cogitare & agere. Fuit templum Pæochiale extra valli fossæque ambitum, vnà cum Sacerdotum & multis aliorum domibus, quæ nocturnis temporibus occlusione portæ arcebantur ab ingressu opidi. Nunc verò termini ita sunt promoti & extensi, vt illis omnibus, vnà cum multis agris adiacentibus adsumptis, intraq; vallum conclusis, opidum duplo maius sit factum.

HINDELOPIA.

HINDELOPIA, non longe à Stavria, promontorij instar, in mare protenditur, non fronte tantum, sed lateribus etiam marinis fluctibus obiecta, eandemque infestationi exposita. Quocirca vix ægrè ab interitu defenditur, aggeribus firmis, latis, ac altis, ad arcendam aquarum rabiem, opidulumque cum adiacente agro contra carum impetum.

BOLZ
VARDIA
verus in Praga
Foderis Aug
tentum Op

STAVRIA, vulgo Stavri
vulgo Op in Sinu mare melle
in cuius latitudine sunt...

HARLINGA

HINDEOPIA

SNEEK
vulgo
Sneek
Frise
civitas
Epis
dum

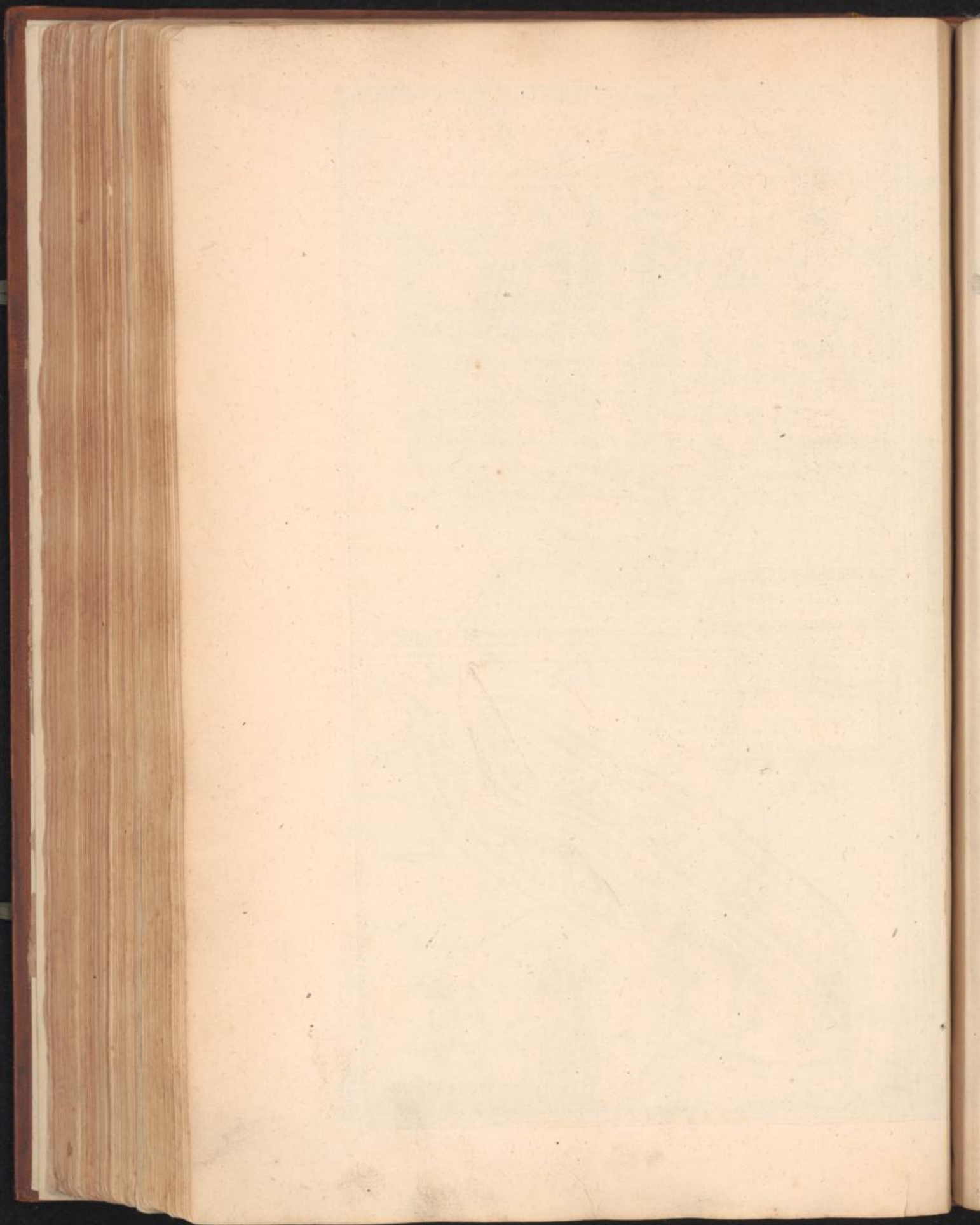
DOCCVM

SLOTEN

YLST

VVESALIA INFERIOR.

VESALIA, vrbs Ducatus Cliuensis elegans, munita, & populosa, aquis, propugnaculis, & valido murorum ambitu adeo instructa, magnos vt spiritus incolis gignat, situ ad negotiationem oportuno excellit, vnde magnis & operosis ædificiis, opum affluentia, mercatura celebri, ceterisque fortunæ bonis, nostra memoria, mirandum in modum excreuit, foelicior, si non tam variis peregrinarum religionum opinionibus dissecta foret. Ad alterius superioris differentiam, quæ in sinistro Rheno latere, cum vicina Bopardia Treuirensi Archipræsuli patet, VVesalia est dicta inferior. Ex præterfluente Lippia fluuio, commoditates haud poenitendas percipit, qui sinistram eius latus alluens, statim Rheno confociatur. Non longè hinc Teutoburgum, vbi Cæsar cum Germanis confluit, hodie Deusburch vocari putamus, multum vetustatis præ se ferens; habet etiamnum syluam ingentem, quæ à ciuitate nomen seruat, quemadmodum olim Teutoburgensis saltus, non longè à Rheno fuisse describitur, vbi Arminius Germanorum Dux Lentulum Varum, cum duabus legionibus interfecit, signaq; Romana sub terram defodit, quam rem Tacitus longè profequitur.

Sed Cliuicam hanc VVesaliam, Cliuorum Comites, nunc Duces, vtputa, ditionis suæ urbem, variis, diuerso tempore, ornamentis, animis heroicis exornarunt.

Eberhardus Comes Cliuæ, & Teisterbantæ nonus, (hic etiam Teisterbantæ Comitatus, ad Cliuenses pertinebat, cuius termini erant totum id, quicquid inter Mosam, VVahalam, atque Rhenum situm est, vbi hodie insignia sunt Dominia) Comes Prouinciæ, pius & iustus princeps, vxorem habuit Beatricem Bauariæ Regis filiam, Collegia fundauit in VVissel & Nouesij, vbi hoc monumenti loco habetur. Anno incarnationis dominicæ DCC xxv. Eberhardus Comes, & Berta vxor sua, nobilis matrona de stirpe Caroli Magni, & Luthardus Comes, Berengarius Episcopus Tullensis filij eorundem, constituerunt duas congregationes Ecclesiarum, vnã in VVissel, ordinis Canonicorum, & aliam in Nussia, ordinis Canonicarum, sub Gonthero Episcopo Colonienfi, &c.

Sub Arnaldo II, decimo septimo Comite Cliuæ, Godefridus & Otto Comites de Kappenberch, & Monasterium VVesaliense virginum extra muros, vbi se Lippia in Rhenum exonerat.

Theodoricus octauus, Cliuæ Comes vigesimus quartus, Rudolpho Habsburgensi Imperatori militauit contra Imperij hostes, cui Cæsar cum vxore, dotem dedit VVesaliam urbem, & castrum cum præfectura Ringenberg, & villis adiacentibus.

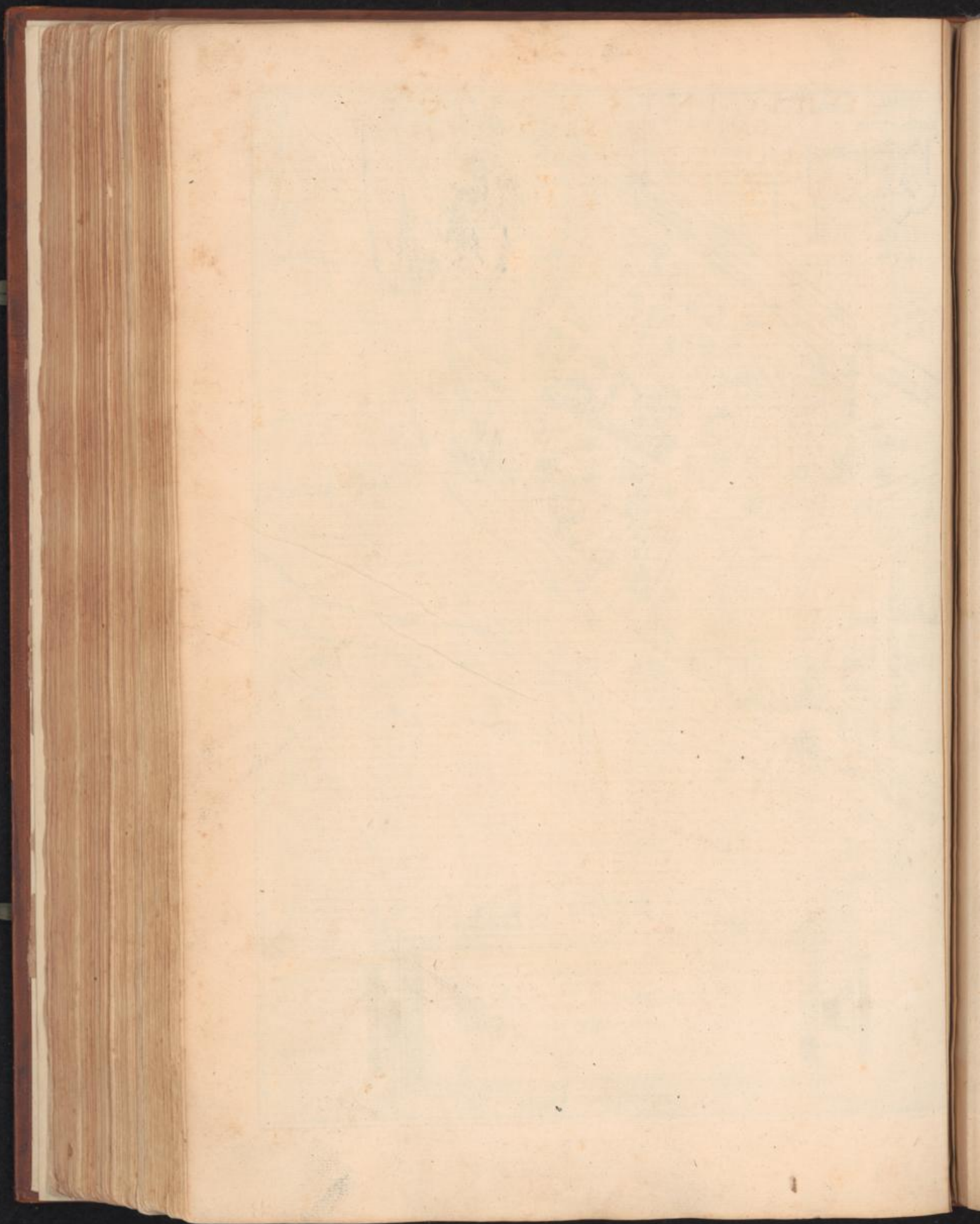
Theodoricus nonus, Comes Cliuæ xxv à Rudolpho Habsburgensi Cæsare Imperij Vicarius constitutus fuit, per Dauentriam & Nouiomagum, à quo etiam Duisburgum & Craneburgum impetrauit, vxorem habuit Margaretham, filiam Alberti Imperatoris, & Austriæ Ducis, cum qua dynastiam in VVesaliam, & Ringelbergam accepit, Is conuentum patrum Prædicatorum VVesaliæ fundauit.

Adolphus Dux Cliuæ I. inuestitus à Sigismundo Imperatore in Concilio Constantiensi, Monasteriũ Carthusianorum fundauit iuxta VVesaliam. De Graue Anno 1417. concedens illis plurima priuilegia, præsertim immunitatem in teloniis. Addit chronicon manu scriptum. Idem Adolphus ædificauit *den Hof no West*.

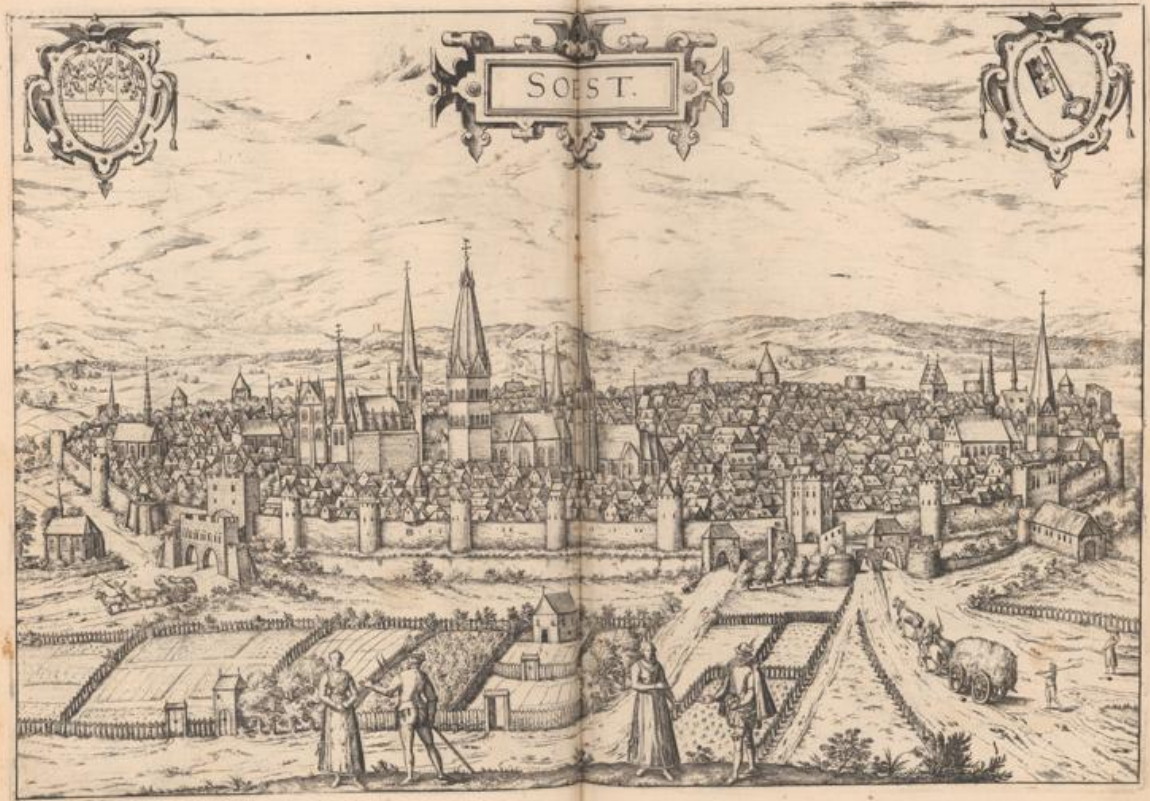
Nobilitarunt VVesaliensem hanc patriam, viri excellenter docti, hinc orti, inter quos Arnoldus ille VVesaliensis, vt in mitiori, græca, poetica, & historica literatura (cuius præclara monumenta extant) ita in sublimi Theologica facultate æque foeliciter versatus. Quod exegesis in Decalogum typis commissa, accuratè demonstrat. Et alia multa elegantissima opera, quæ nondum sunt edita, quorum plena scrinia plerique se vidisse commemorant. Itaq; dum Cornelius Chrysopolitanus illustres Germaniæ scriptores commemorat, fabulã referre de Homero vulgarem, qua Grammaticus quidam Deos infernales exorasse dicitur, Homeri vt anima tantisper rediret ad superos, donec quædam ab ea percunaretur, sed tandem ab ea euocata hoc tantum eum quæsiuisset, Quonam loco esset natus, certant siquidem septem Græciæ vrbes de illius poetæ patria. Tandem, iustiore inquit venia optari posse arbitraret, vt *Ar.*

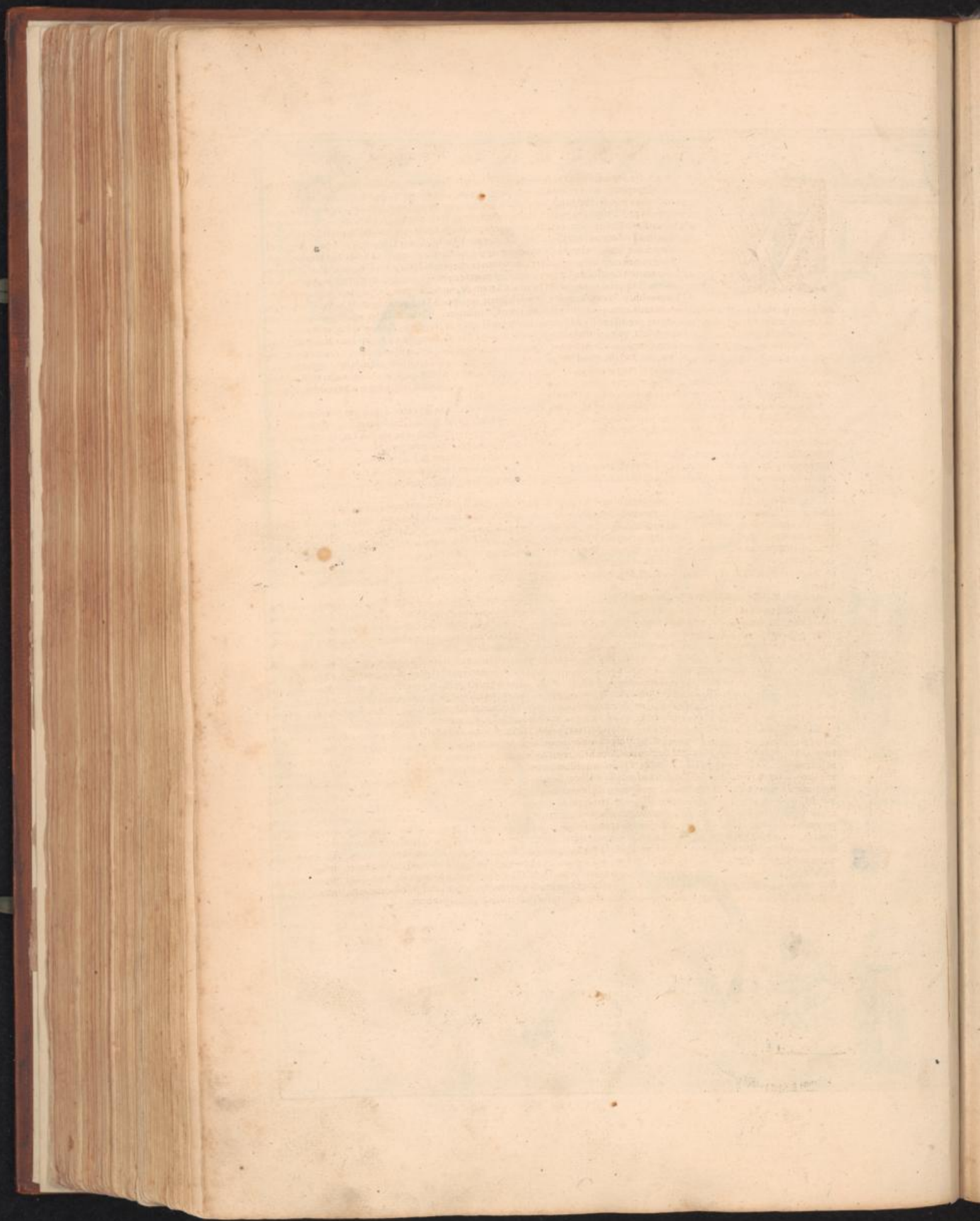
noldi VVesaliensis viri incomparabilis anima numinis indulgentia, tantisper nobis redderetur, vt de libris, quos moriens reliquit certiores nos faceret.

ARNSPERGVM

WESTPHALIA, regio formosa ac nobilis, inter Visurgim & Rhenum fluuios sita, in Hassiam seorsum
currit, & ad Septentrionem Frisijs se sociat, multis & varijs Comitibus, & illustrium nobilitum quod
dynastijs, dominijsque distinguitur, quæ multa Roloingius, & post eum Hammelmantius & alij do
cti viri diuersis de Westphalia tractatibus commemorant. Inter ea quoque Comitatus est antiquitas
te, auctoritate, multisque commoditatibus cæteris præstans. Arnspurgicus, cuius possessores & Co
mites, maxime Fridericus, teste Gobelino & Crantzio Westphalia se Comitibus scribebant. Sunt qui
Angersperg, haud secus, quàm Arnsperg legunt atque pronuntiant, quasi ibi Angarie Ducatus ince
perit. Quod tamen cum historiarum veritate minus conuenire videtur, cum Ducatus iste, ab hoc Co
mitatu, separatim dominium semper fuerit. Colonienſe enim Chronicon, Angarie Ducatum propè
Heruordiam ibiq; primariam totius Saxonie Arcem & munitissimum propugnaculum constituit.

Crantzius lib. v. Saxonie cap. 27. commemorat, quomodo Luderus Comes de Stoppelberch, &
Luneburgensem Comitatus, quos mater prædictæ filie adduxerat in dotem Comiti de Northem. Fuit enim Luderi uxoris ma
ter Gertrudis Eberti Marchionis Saxonie filia, quæ consensu imperatoris Henrici III. ista dominia viro dotis loco, attulerat. Itaq;
in Westphalia habuit sine dubio partem Comitatus de Arnsperg, cuius sibi vendicauit titulum, & multa iam etiam consecutus es
erat in Saxonia dominia Luderus, quibus hoc accessit, quod Henricus V. ei attribuerit magni Ducis sine mascula herede morientis,
Ducatum ad Visurgim, propterea, quòd ei nauauerat operâ contra patrem Henricum III. Et, quia tunc omnium Saxonie Prin
cipum hereditatem conſequebatur, sine dubio etiam hoc consecutus est deinceps, quod adhuc reliquum erat Saxonibus Heroi
bus in Westphalia ex istis dominijs, quæ paruerant olim Vvedekindo & eius filijs.

Et non est dubium, quòd non paruas possessiones vel dominia habuerit in Westphalia, quia præter id, quòd ex Saxonum Prin
cipum hereditate habuit, fuit ei quædam pars Comitatus, de Arnsperg cuius titulum gessit, quem Comitatum amplissimum fuisse
vel ex eo constat, quòd Fridericus Comes de Arnsperg, qui se Westphalie Comitem scripsit, & tunc viuentis Ludero partem Co
mitatus tenuit ibidem, potuerit suo tempore omnes fere reliquos Westphalos subigere, Colonienſem, Monasterienſem & Pader
bornenſem Episcopos, atque alios: Et quædammodum cum Ludero aliquando oppugnauit, & vicit Henricum V. ita rusum idem
Imperator eius opera vſus est, contra Saxones: Historie tamen non referunt, an aliquid amplius præter istum Comitatum vel por
tionem eius partem ab Arnsperg habuerit, postquam auerſet se scribere Comitem Westphalie, qui Ottonis Bavarie Ducis & Saxo
nie filia fuit Friderici mater.

Ludero factus Imperator, non habuit masculam prolem, sed Gertrudem filiam collocauit Henrico Superbo Buarie Duci,
huius auius mater, erat Magnus Dux Saxonie cuius Ducatum acceperat Ludero beneficio Henrici V. quem, tamen postea op
pugnauit, Et ita Henricus Buarus cognomento superbus, rediit ad matrem hereditatem, quia Ludero Imperator, ei in dotem
attribuit totam Saxoniam, sub qua etiam erat pars illa Westphalie comprehensa. Ex hoc natus est Henricus Leo, patens omnium
Ducum Brunſuiceniſium & Luneburgeniſium, qui, cum diu omnia præclarè ram in Saxonia, quàm Westphalia gessisset, exiit
tamdem gratia Cæſaris Friderici Barbaroſſe, A quo ex ſententia Principum per publicum decretum Goſlarie omni honore, ducatu,
& beneficijs ab Imperio habitis, exutus est, atque deinde dominia, vrbes, ditionesque ſuæ, ad diuerſos Imperij Principes peru
nere.

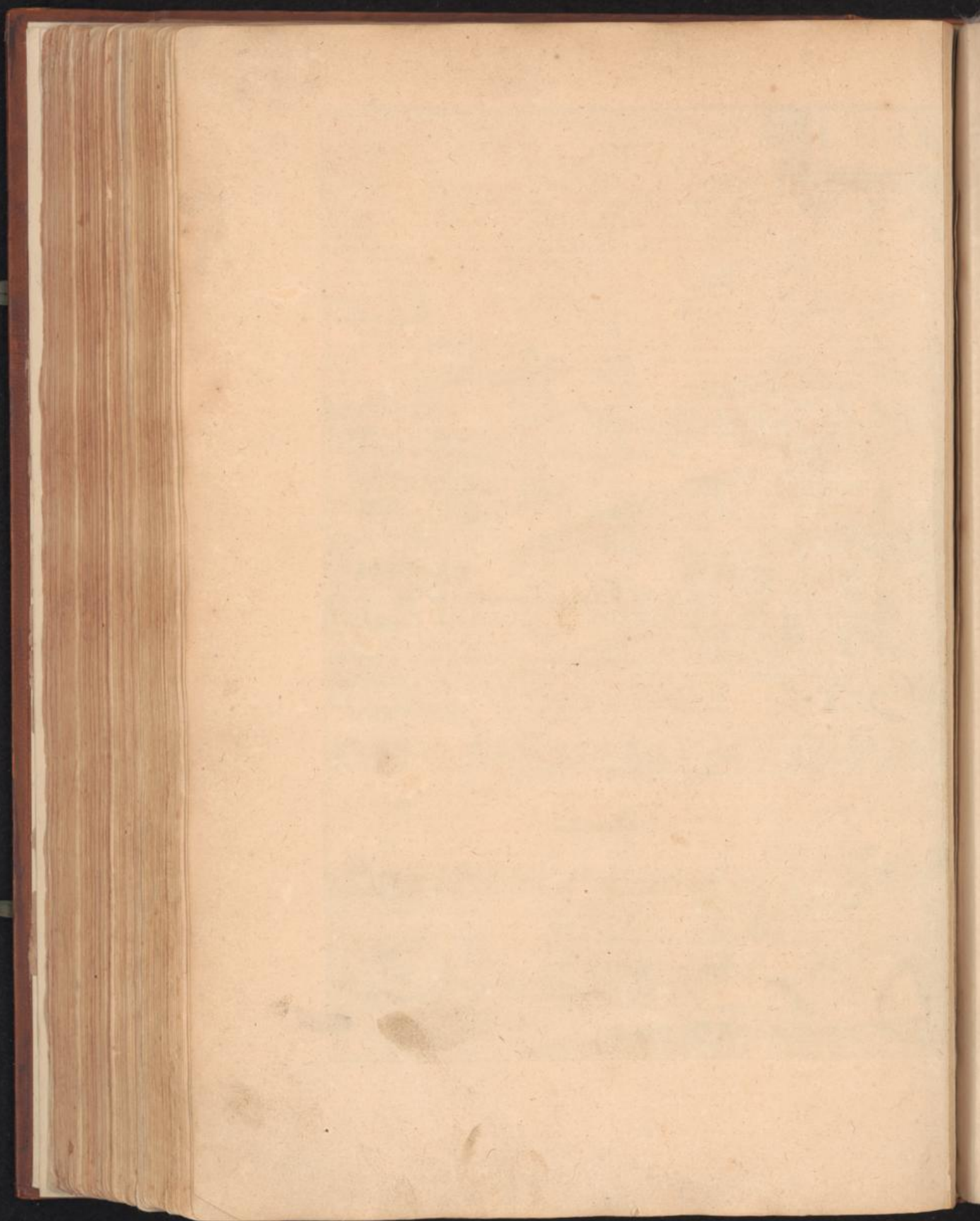
Arnspurgicus autem Comitatus, quando ad Episcopatum Colonienſem deuenit, non vna est historicorum ſententia. Cran
tzius in Metropoli ſcribit lib. 6. Quod cum multis de cauſis, Anno 1164 Henricum Comitem ibi dem obſediſſent Episcopi Coloni
enſis, Paderbornenſis & Monasterienſis, atque Henricus Saxonie Dux, qui fuit Leo, electusque Comes tandem ſit caſtro, verum ita
receptus in gratiam, vt poſt obitum ſuum, conſignaret Eccleſie Colonienſi Comitatum, atque ab eo tempore, putat Crantzius,
Colonienſes Archiepiscopus, totam illam ditionem, antiquiſſime iſtius nobilitatis tenuiſſe.

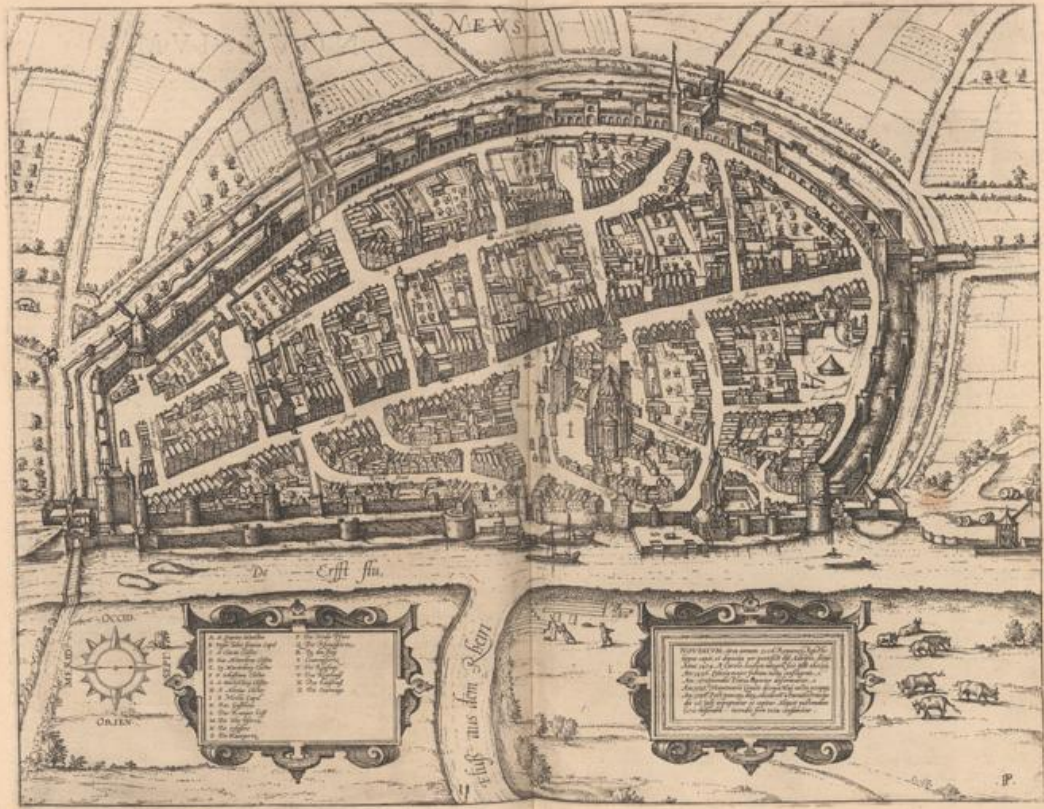
Colonienſe Chronicon, aliter Comitatus ad Episcopatum acceſſionem reſert, ex historijs Episcoporum Colonienſium, quæ
manuſcriptæ hanc ita commemorant. Conone Archiepiscopo Treurenſi, Colonienſem Eccleſiam gubernante, acceſſit eidem Co
lonienſi Eccleſie nobilis poſſeſſio, videlicet Comitatus de Arnsperg, cum vniuerſis caſtris, terris, dominijs, viribus & pertinentijs
ſuis, hoc modo, Godefridus ſiquidem vltimus Comes de Arnsperg, habens uxorem nobilem de domo Comitum Cluenſium,
cum ambo ipſi ad ſenilem perueniſſent ætatem, & libros non haberent, Idem quoque Comes ſtatim Colonienſis Eccleſie, in par
tibus Ducatus Westphalie, concuſſione guerrarum, ac atroci bellorum ac iniuriam incurſu, tempore vite ſuæ multoties pertur
baſſet, Tandem, ſanæ mentis conſilio, ſuæ conditionis tempora recenſens, & improuidè geſta, meliore commutatione ſata gens
reformare, Idem ipſe, præſata ſua coniuge Comitiffa ſimiliter amuente, contulit donatione perpetua inter viuos, dictum Comita
tum de Arnsperg Eccleſie Colonienſi, cum caſtris, fortalitijs, terris & dominijs, hominibus miniſterialibus & vaſallis, & cum om
ni patrimonio & attinentijs dicti Comitatus, Quorum quidem nonnulla de caſtris, opidis, atque iurisdictionibus eiusdem Co
mitatus, antea ad ius Colonienſis Eccleſie iure dicti videlicet dominijs pertinuerat, ab Eadem Eccleſia in feudo poſſidebat. Et vt
huiusmodi donatio præſati Comitatus, pro firmiori ſubſiſtaret ſtabilitate, ipſe Comes ceſſit perſonaliter dicto Comitatu adhuc
viuentis, dimittens realiter poſſeſſionem caſtorum, terrarum & omnium bonorum ipſi Comitatu pertinentium Colonienſi Ec
cleſie ſupra dictæ, Recipiens pro commutatione ceſſionis huiusmodi, certa alia bona Eccleſie ad æſtimationem reddituum atque
prouentuum ipſius Comitatus, videlicet, nobile caſtrum Brule, cum ſuis pertinentijs, & nonnullis alijs prouentibus atque reddi
tibus certis, ad vite ductum eidem Comitatu assignatis. Reſentis duntaxat præſate Comitiffæ quibusdam caſtellis & bonis, pro
ſuo dotalitio, in dicto Comitatu pro ipſius vite ductu. Idem quoque Comes, paucis poſtea ſuperſtes annis vita diſceſſit, donatione
quidem præſati Comitatus, ipſius obitu confirmata. Hæc ex manu ſcripta Episcoporum Colonienſi hitoria excerptiſimus.

A tempore iſtius donationis, Comitatus Arnspurgicus, penes Eccleſiam Colonienſem permanſit, cuius præcipuum opidum
Arnſpergum, ad Ruram ſitum, arcem editiore monte adiunctam habet, gratam & commodam Episcoporum reſidentiam, vt, quæ
iucunda ſimul & vtilia venationis exercitijs, piſcium item copiam, ex præterlabente Rura præbeat.

ARNSBERG.

NEVS

De - Erfft stn.

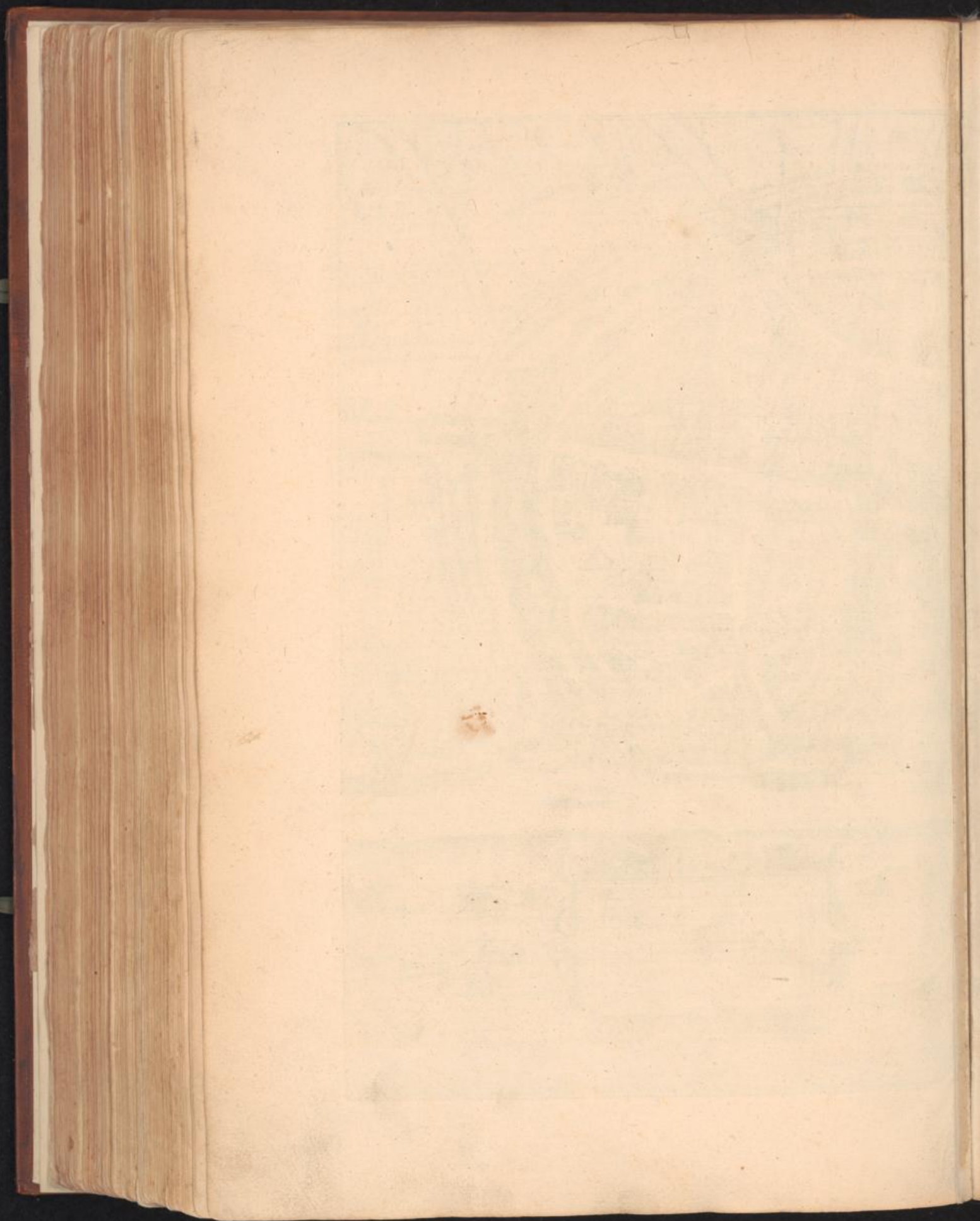

A list of names in a decorative cartouche, including: 1. Die Haupt-Strasse, 2. Die Seiten-Strassen, 3. Die Bastionen, 4. Die Wälle, 5. Die Gräben, 6. Die Thürme, 7. Die Kirchen, 8. Die Schulen, 9. Die Rathhaus, 10. Die Wohnung des Gouverneurs, 11. Die Wohnung des Capitans, 12. Die Wohnung der Officiere, 13. Die Wohnung der Soldaten, 14. Die Wohnung der Bürger, 15. Die Wohnung der Fremden, 16. Die Wohnung der Armen, 17. Die Wohnung der Kranken, 18. Die Wohnung der Verurtheilten, 19. Die Wohnung der Gefangenen, 20. Die Wohnung der Verdammten.

Auss dem R. Keyn

Einige Nachrichten von dem R. Keyn, welche in dem Jahr 1687. durch den R. Keyserlichen Befehl, von dem R. Keyserlichen Ingenieur, Herrn Johann Baptist von Eberhard, in dem R. Keyserlichen Ingenieur-Collegio, zu Wien, entworfen, und durch den R. Keyserlichen Hof-Drucker, Herrn Johann Christoph von Stöckel, in dem R. Keyserlichen Hof-Druckerei, zu Wien, gedruckt worden.

P.

VVESALIA

VESALIA superiorem, Pirckheimerus, & Althaimerus, commentarijs in Cornelium Tacitum Vofauiam, & Ficiam, antiquitus appellatam, perhibent. Ibi que Mammeam, Alexandri Imperatoris Matrem cesam, atque sepulchram, quam Christianissimam mulierem scribit Abbas Spanheimensis, lib. de scriptoribus Ecclesiasticis, ex Alexandria Antiochiam concessisse, & Christianam Origenis doctrinam, cum ingenti admiratione audiuisse, Quod etiam in vita Alexandri, Georgius Cedrenus, græcus, historicus, refert. Sed nos Vvesaliam ingrediamur. Oppidum est, ad finistram Rheni latus, & suo quondam iure sub Romano Imperio floruit, Cùm ante, sub Schonenbergicorum aduocatis, ac Burggrauiatu, alieni iuris, fuerit, Donec sub Friderico secundo Imperatore circa annum M. C. C. x x i i l. oppidanorum impensa, ad Imperium Romanum peruenit. A quo tempore, nullius vnquam aduocati, siue Burggrauij magistratum agnouit, Et, ne in posterum etiam vnquam agnosceret, certis est ab Imperatore Guillelmo, Anno Christi M. C. C. l. i. i. privilegijs, & libertatibus donatum. Deinde Henricus, eius nominis septimus, filius Henrici Comitis de Lutzelburch, Imperator electus, Vvesaliam, & Popardiam, Balduino Archiepiscopo Treuirensi, pro certa pecunia summa impignorauit, pro auxilio, & copijs conquirendis (vt attestatur in vitis Cæsarum Cuspinianus) ad componendas discordias, & mutua vulnera Guelforum & Gibellinorum in Italia. De qua impignoratione, in Bopardiz descriptione, plura Vvesalia igitur nunc, Archiepiscopi Treuirensi parer, sicut est perameno, & edificijs priuatis, ac publicis decoratur. Intret quæ, pietati dicata, maxime commemoranda veniunt. Hic igitur initio, visendam se præbet D. Virginis Ecclesia, in superiore oppidi parte, in choato anno salutis M. C. C. v. i. i. (qui annus in alijs ac pulcherrimis fenestris, chori eiusdem Templi, per antiquis literis, annotatus est) Sed anno M. C. C. x x x i. Ipsa Assumptionis die, in honorem B. Virginis & Annæ Matris eius, est consecrata. A Balduino autem, Archiepiscopo Treuirensi, ex Parochiali in collegiatam commutata Fundata autem primitijs, & ædificata ex elemosinis. Reip. Vvesaliensis. Offert de hinc sese Vestalium virginum, ordinis D. Bernadi Abbatia, quæ in Diocesi Treuirensi, omnium antiquissima dicitur. Prope mœnia deinde Rhenum versus, Xenodochium conspicitur, in cuius Ecclesia, supra summum altare, columna lignea est, ad quam alligatus in Iudæis, & flagellatus S. puerulus VVemerus, martyrium passus est. Vbi germanicè scriptum legitur M. C. C. lxxvii. *Hic VVemerus die VVammenraut. den tede trestren xlii. Kal. Maij.* Cripta etiam nunc extat, in qua perfidissimi, hoc facinus perpetrarunt. Corpus eius, metu penarum, extulerunt, & abiecerunt in locum, non procul à Bauaraco, vepribus & spinis obductum, quod postmodum ab incolis inuentum, translatum est Bauaricum, vbi Deo in eius memoriam ædificatum est Templum, quod hodiernò adhuc tempore, ab eius nomine, appellationem habet. Quamuis martyris reliquias, Lutherani profundè in terram miserunt. Generosus dominus, Eques & nobilis Hollatus, Henricus Ranzovius, lib. quem de annis enneaticis scripsit, hunc puerum à Iudæis anno ætatis septimo in die parasæten suspensum, flagellatum, membris omnibus concisum, crudelique morte interemptum, commemorat. Est & Ecclesia, præpotenti Deo, S. Martini nomine, sacra, cui vnicus Rector præesse consuevit, sed eum eadem benè dotata, diues esset, sub Diethero Archiepiscopo Treuirensi, Anno salutis M. C. C. l. i. facta est collegiata, & perpetua fundacione ordinatum, vt esset Præpositus ibi, Decanus, Et quinque Canonici.

BOPARDIA.

BODOBRIGA, Germaniæ opp. finistram Rheni latus, situ iucundo exornat. Bopardia, Boparten est, vt Pirckheimerus censeat Telonio innoscit. De primis eius initijs, pauca apud probatos Auctores leguntur, Nisi, quòd Munsterus, & B. Rhennus, Rerum Germanicarum lib. primo, & tertio, Et Andreas Althaimerus in Tacitum referant, quòd consularis Dux, qui eo tempore, quo nondum Germania tota paruit Romanis, sedem habuerit Mogunciaci, & sub se Præfectos militares vnde, cim. quorum vnus Bodobrigæ, nunc Bopardiz, confederit. Illud quoq; constat, quòd Drusus, quinquaginta & plura castella, per ripam Rheni exerxit, inter quæ, Bopardiam, vnum fuisse, multi viri docti, existimant, Cuius rei, magni etiam argumentum esse possunt, verustissimæ & quadrangularis struaturæ, rotunda illa in muris munimenta, murorum altitudinem non excedentia, sine turribus superne plana, æqualibus intervalis distantia. Est & peruetustus, manuscriptus liber, sed anonimus, qui Oppenheim, Ingelheim, & Bodobrigam, vno eodemq; tempore constructa perhibet. Vnde autem Bodobrigæ nuncupatio, dubium est, Apud Antoninum, & Boudobrica, in instrumento & perantiqua Ecclesiastica donatione, Bochbarda legitur. Nam Otto tertius Imperator, qui est fundator Ecclesiæ collegiatae S. Martini apud VVormariam, donationem fecit ipsius Ecclesiæ, in cuius literis, sic legitur. Ad Ecclesiã S. Martini, infra muros VVormatienses constructam, dedimus quandam, nostræ proprietatis Ecclesiã, in villa Bochbarda nuncupata, infra nostram regiam Curtim sitam, &c. Data idib. Septembris. Anno dominicæ incarnationis D. CCC. xci. Indictione sexta. Anno autem III. Ottonis regnantis, Imperij autem sui primo Actum, Romæ feliciter. Bopardiense autem oppidum, eadem ratione, qua & Vvesalia, ad Archiepiscopatum Treuirensis deuenit. Ab Henrico enim septimo, eius nominis Imperatore Balduino Archiepiscopo Treuirensi, ipsius fratri, impignorata fuerunt. Nam, Anno M. C. C. xi. Balduinus suæ Ecclesiæ, quòd Bopardienfes & Vvesalienses in Sturis & alijs Treuirorum Archiepiscopo obediãt, & intendant, in ignore ab Imperatore beneuolè obtinuit, quòd utiliter impetravit. Sic enim legitur in literis, super hac impignoratione erectis, & datis, apud S. Cassianum in castris, ante Florentiam, Anno Domini M. CCC. xii. Regni Henrici quarto, Imperij primo, VI. Idus Decemb. Quare non sub Conone Archiepiscopo; sicuti malè narrat Cratopolus, in suis Episcoporum Treuirensium Rhapsoijs, hanc impignorationem factam, constat. Cono tamen, summam pecuniam impignorationis adauxit, vt eo difficilior esset redemptio.

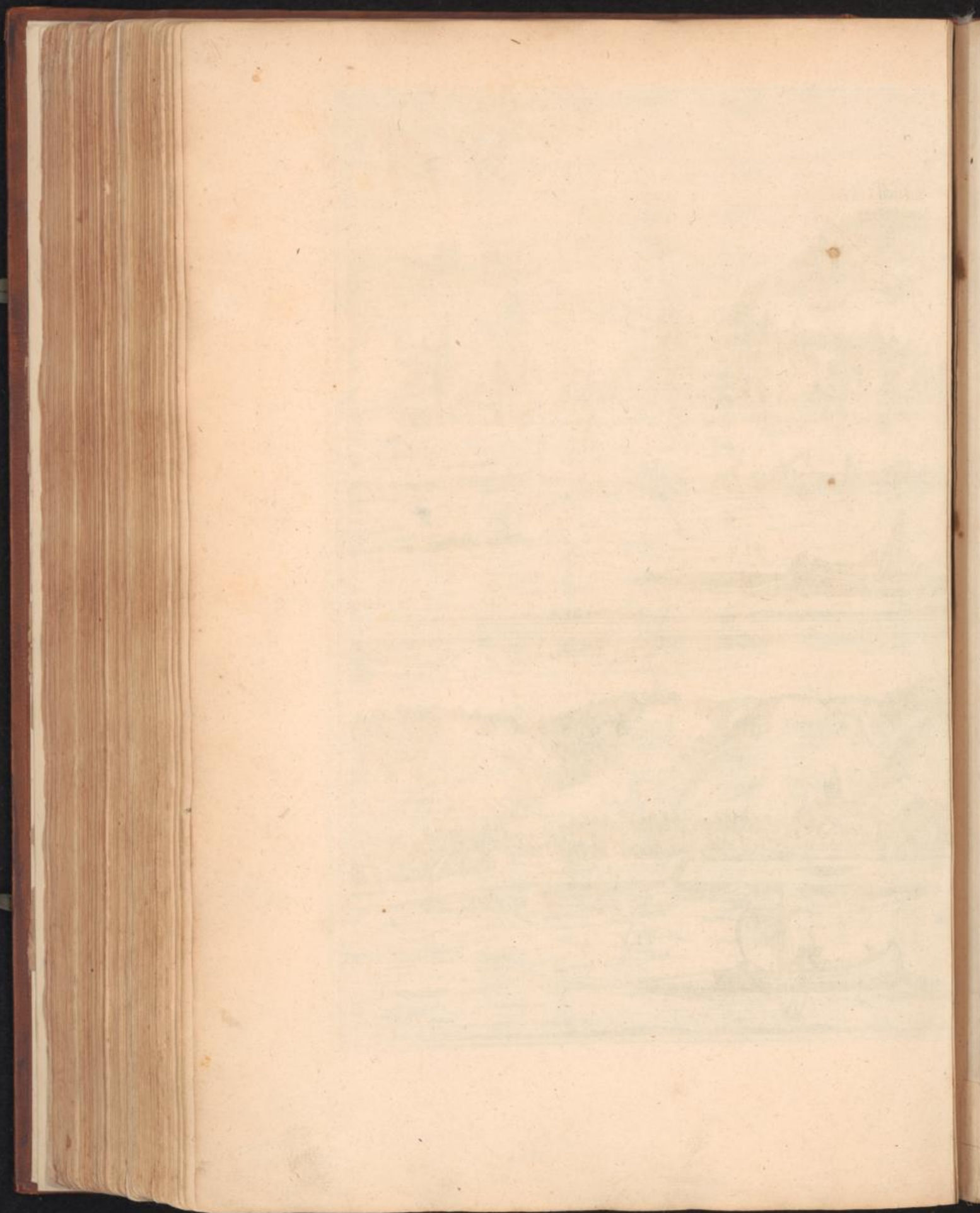
LEGITUR quoque in gestis Treuirorum, &c. Mortuo Henrico septimo, successit Ludouicus Dux Boiariz, Ab illo rursus libertates suæ Ecclesiæ & privilegia fecit innouari Balduinus.

ITEM, Anno, M. CCC. xv. Ludouico Cæsari aduersus Fridericum Austriacum, Balduinus in prælio fortem nauauit operam apud Spiram, tam auxilijs militaribus, quàm re instrumentaria, quo loco, multa Ecclesiæ suæ privilegia impetrans, Bopardiam, & Vvesaliam, & additionem Golgenscheidt, in pignore suæ Ecclesiæ, cum Hulda acquisiuit.

ITEM; Anno, M. CCC. xix. Balduinus auxilio venit Ludouico Cæsari, aduersus Fridericum Austriacum apud VVisbaden, vbi, cedente Friderico, vti Bopardienfes, si nolent ipsi obedire, autoritate Regia dissidare possent, impetravit. Quam obedientiam, cum negarent, Balduinus, auxilio Episcopi Moguntini, magna vi Bopardienfes inuasit, perurpsit portas, & incensa oppidi parte cum suburbio (quod tamen præter voluntatem accidit Episcopi) ipsos in ordinem redegit, vt gratiam ab eo postularent, & illi, eiusque Ecclesiæ subiectionem, & fidelitatem iurarent. Hinc videre licet, quòd non sub Conone, prima impignoratione facta sit.

PROPE Telonium, quòd edificatum est castrum, dicitur Balduinus, vt Bopardienfes in officio contineret, erexisse. Iuxta Bopardiam Atx vetus est, quam vulcani rabies deformauit, Domus Regia, vulgò nuncupata, quæ in Potestate Baronum est, vulgus, *Die Bayrberin von Boppart* appellatur, qui multa castra in Lotharinga possident, vbi, vt plurimum morari consueverunt. Hæc autem Regia Domus An. M. CCCC. XCvii. à Bopardienfesibus, in obsequio secunda Brandenburgici Ducis, ne hostis esset munio, incensa est. Torrens hæc præterlabitur domum, inde nomen habens, *Die Bönning Bach* / originè habet ex proximis syluis ad oppidum pertinentibus, Reipub. ed commodus, quòd septem per illum molz agerent. Primaria oppidi Ecclesia S. Severum Episcopum quondam Ruennè Patronum agnoscit, qui inditio columbæ, ex laico, subito factus est Episcopus, Quam admodum eius memorat historia. De fundatoribus summi Monasterij, hoc est, B. Mariz virginis in monte, Cratopolus in Annalibus Episcoporum Treuirensium refert, sub temporibus Arnolci octuagesimi sexti Archiepiscopi his verbis. Monasterium B. Mariz extra muros Bopardienfes, Benedictinæ professionis Monialium, octuagesimi sexti Archiepiscopi his verbis. Monasterium B. Mariz extra muros Bopardienfes, Benedictinæ professionis Monialium, rectoribus Henrici quarti Imperatoris, ac huius præfulis, ex bonorum hominum elemosinis fundatum, hic Arnoldus Archiepiscopus Treuirorum promouit, & illi benè prospexit. Est & hic Carmelitarum instituti Monasterium, cuius sacra ædes, multa nobilium & Magnatum sepulchra habet.

DANIA

DANIA terra continentis extrema in Artibus extensa, quas habet solida & continuas partes, eas, magna vndarum interruptione, pro varia freti reflexione obliquitate discriminat, Ducatum Holsatensem, Thietmarfensem, Slesuicensem, Scaniam, Hallandiam, Bleckingiam & Iutiam provincias habet, & insulas mira amoenitate prestantes non paucas. Regio titulo decoratur.

SCANIA, magnitudine & opibus, facile superat reliquas regni provincias. Alij nuncupant hanc Daniæ partem Scandinaviam, pro Schonania, id est amœna Dania, Alij Scaniam, atque alij Sconingiam. Multis igitur à scriptoribus compellatur nominibus, Scandia, Schonermarchia, Schonania, id est, amœna Dania Plinius aliquo loco Scandiam & alio Scandioniam nominavit: sed manifestè illi videri Scandiam nomen, quod pulchritudinem significat, quoniam cœli beneficentia, telluris obsequio, portuum & emporiorum commoditate, maritima opibus, lacuum & fluminum piscatione, vocatione nobilium ferarum, inexhaustis diuersi generis metalli venis, oppidorum frequentia, ciuibus institutis, nulli cedit beata regiō. Atque ita quidem de Scania scribit Daniel Cellarius, auctor speculi Germaniarum, qui vnicuique egiō, sub hac Daniæ parte, etiam Bleckingiam cum Hallandia comprehendit, sed nos de Scania separatim. Ea regno Suetiæ continens est. Et nequaquam vt Crantzius, aliorum relatu deceptus, refert, vndique aquis cincta, latitudo duodecim, longitudo octodecim est miliarium. Media est inter Bleckingiam provinciam & Hallandiam, quarum illa, ad austrum, riuus præficus, & monasterii ornat. Metropolis in ea est Londa, sive Lundia ab Ellebagen tribus miliaribus, distans, agrorum circumquaque iacentium ferribus miliaribus in meridie alia est ad mare Arx, Landeskrone, ex qua ad Malmogiam, quæ & Ellebogen dicitur, duo sunt miliaria. Est ea insignis impetrata celeberrimus, ad quem certo anni tempore, ex diuersi Germaniarum ciuitatibus mercatores conuenire solent. Fuit hæc Halecum captiuos ante annos, capta etiam illa rarior est facta, & sensim in Malthandiam, quæ in primo aditu Noruegiæ ciuitas est, declinauit, vbi hodie, & in locis ocean limitibus, maximo emolumento capitur. Est Scania ferax omnis generis frumenti, gens bellicosa. Nam ea, vbi bellum cum Suetis gerendum, prima ex quibus Daniæ præfectus, duobus itineribus, sed admodum difficilibus, in Suetiam perueniri potest.

HALLANDIA à parte aëquilonari, Scaniæ est proxima, quæ Noruegiæ versus boream ab oris, Suetiam attingit. Initium, vbi Scaniæ continas, ab immenso promontorio sumens, quod Hallandt Aasi, nauæ verò Kollen, nuncupant, & secundum litoralem tractum vsque ad Elleburgum, Suetiam aciem extendit. Ad ortum eam Suetiæ partem attingit, quæ VVestergotia dicitur, magna agrorum fertilitate prædita. Hinc vrbibus, arcebus, templis, Nobilibus, Laheim, Helmsede, Falckenburgum, VVaiburgum, sexto inde miliaribus Elleburgum, regni Suetiæ Arx. In litore Hallandiæ, innumere sunt insule atque syluestres, quæ magnis agroribus æstiuo tempore eodem commigrant, ad maris litus. & in lacubus ingenioso & subtili aucupio capiuntur. Et, cum in hac Quin & homin., & eorum numerofa agmina in Germaniam quotannis emittit.

REKINGIA terra Scaniæ Provincia, ad Aullum porrigitur, non procul ab ea Suetiæ parte, vbi Colmariana ciuitas, cum arce sita est. Germaniam respicit, & has habet ciuitates, vel ad mare, vel ad sinum aliquem maris sitas. Trelleborgum, Istediam, Santhamer, Ahusium, Selsburgum, Elleholmiam, & exercitum, agros colunt, sed possimum passus gudent. De his iam commemoratis tribus Daniæ provinciis, bene scribit Crantzius, quod simul iunctæ, **SPANOBELISSIMA** VStrois Europæ finis, vulgo Or Sundt, Scaniam à Zelandia dissecat. Ità per excellentiam hoc Danicum fretum vocatur, alioquin deinde est ratio, qui fecus fax, capite efflo, & bona quantalacunaque subtrahat, regio sisco cedant. Hæc ergo velsificantes, dorsumque maris secantes, quoniam rediens ceteratanti appellat. In hoc igitur fretum Daniæ Rex, omnes quasi Europæ negotiatores domare potest. Vidimus id nostris temporibus, detenta fuit, oblitam iniuriam Regi' gato Caio Ranzouio viro Nobili, quem Rex cum literis & mandato Bruxellam ad Ducem Parmensem eiusdem anni Ianuario Mensis ablegat. Vbi in reditu regis fecerit adis & catena aurea cum effigie Ducis Parmensis donatus, à Statuum milibus, tertio à Bruxellam de grauioribus periculis metu, dimittitur. Ad tantam vindicandam iniuriam, Daniæ Rex sinum hunc claudit, & exercitus Statuum naues in eo retinet, donec nullam perloerent triginta millium imperialium dalerorum. Ex quibus Caio Ranzouio, ob captiuitatem perpeffis iniurias, decem milia, Rex gratiæ donauit.

PORRO, et si omnes naues inter Scaniam & Zelandiam, per nobilissimum hoc fretum nauigare solent, tamen frequenter accidit, vt inuolant, quibus ab insulis & locis vadofis minus est periculum, ex Holsatia & Lubeco vicinisque regionibus soluentes, per Balticum mare nauigationis suas insulas, ita tamen, vt in oppido Niburg coarsuta vechgales Regi Daniæ perfoluant.

ZELANDIA, inter reliquas Regni Daniæ insulas, maxima sequitur, cuius longitudo xvi, latitudo xiii, est miliarium. Habet ciuitates xii. Arces Regiarum septem. Parochias prope modum septingentas. Traiectus in hac insulam multi, breuissimus ex Helmsburgo Scaniæ, cui ex opposito Zelandia exhibet arcem, rura habet pinguis & fertillissima, abique it' recitatione frigetes omnis generis profertens. Saxonis historici patria. Vbi iam in Mediteiraneis præcipua, **ROTSCHILDIA** est, sic à Roe, id est, Rege, & fonte ad mirando appellata, qui editore loco situs, perones vndarum, catervas euomit. Huius etiam vmeditatur. **HAFNIA**, Regni Metropolis, à nobilissimo viro Regiæ Cancellario D. Nicolao Kaas nobis præsentatam, peculiari volumine, quod de sola Daniâ iam exornat. Versus aëquilonem **HELSEINGOR** est, vrbis litoralis. Sequitur deinde Arx omnium magnificentissima, quam Rex Fridricus secundus villa ditata, loco omnium amœnissimo singulari apparatu condidit, eamque de suo nomine **FRIDERICIBVRGVM** nuncupauit.

FIONIA proxima est, insula aliquanto minor Zelandia, sed fertilitate felicio. Copioso enim frumentorum prouenta ita abundat, vt ad remotissimas regiones ea quotannis passim emittat, præter agriculturam, præter piscationem etiam incumbunt, vnde hasud contentenda rei domesticæ compendia sibi comparat. Nec defant, ob multas, nec totam insulam sylvas, ceruorum, capreolorum, leporum atque vulpium venationes. In eius quasi medietate, Metropolis est **OTTONIA**, vulg. **Ortense**, vbi Episcopatus ab Ottone primo, multorum testimonij edificata, circa ea tempora, quando Heraldum Reccesellum ad fidem Christianam lapsurum induxisset, eiusque filium Suenonem à sacro fonte suscepisset. Hæc vrbis, emporium est Insulæ præstantis, in quo circæqu沿海 propè distantia relique ciuitates in maris litore, ita sunt conditæ, vt portuum situsque oportunitate, negotiationes suas non solum in mari Baltico, verum etiam per Suetiam, Noruegiam, Russiam, Belgium, atque Germaniam late exercere solent. Nomina earum hæc sunt; Niburch, Sieinburch, Fapagos complures, & Nobilium prædia non pauca. Est enim hæc insula ob cæli amœnitatem, & iugera studuosa, Nobilibus viris gratissima. Sunt etiam quædam in hac insula loca bellicis præliis nostra memoria nobilitate. Est enim mons quidam Olchenberg, non procul ab arce Hagenshouy, in quo Regis Christiani sexti, Iunij quo in conspectu duo Comites, alter Holsatiæ alter Teclenburgenfis interempti sunt, quorum cadauera postea loco pugne effossa, Ottoni de cæcis sunt quæ proffigata. Plures Fionie adiacent insulæ minoris numero xxxv. omnes scilicet habitatae & cultæ, quarum Langelandia maxima. Has autem omnes ob huius loci angustiam, in Indice, breui narratione describimus.

IVTIA, occidua pars Daniae, qua in **Prolemus** Chersonesum Cimbricam appellatur, inter duo maria longè in Boream, quemadmodum Italia in austru portigitur. Ab albi flumine ad Aquilonè, octuaginta prope miliaribus germanicis ad oppidū Scagena porrecta, multas amplas, & insignes regiones comprehendit. Latitudo eius, ubi maxima, nempe circa Aleburgum xx miliaria habet. Ea autem duplicem consistit Meridionalem & Septentrionalem, in fa Nordalbingia est dicta ac Romani Imperii boream versus extrema ditio, ac limes semper fuit. Eoque ob causam, Imperator Henricus Aucups, limitaneam praefecturam, in vrbē Slesuicē non nihil imperii limites praetergressus, constituit. Habet autem Iuria pro termino australi Eidoram fluvium, qui ad Ducatus est, quae & Iuria australis dicitur, Ab Eidora decem & octo miliaribus, ad Koldingam vsque protenditur. A metropoli Slesuicē, & peruentusio circa annum M. CC. LXXX. Extensa autem Regum ac Ducum stirpe mascula, & Ducatu Slesuicē cum regno in unum corpus redintegrato, Margareta regis regnum regina, ducatum Slesuicē permixti Gerardo Comiti Holfatiae, hac conditione, vt à Rege Daniae collatum beneficium recognoscere. Reliqua autem terra à Koldinga Iuria borealis vel Cimbrica septentrionalis dicta, Noruegiam versus se extendens ad promontorium cimbricum, iuxta Schagen, ob syrtis & vadisum, in hōis mare nauis a lebris, ac metuentum, opidum, in cuneum coarctata definit, & ad decem germanorum miliarium primo Godefrido Rex Daniae contra Carolum Magnum, tanquam limitem regni sui excitauit. Postmodum Thira Regina Daniae, Heraldi Regis mater retinuit. Deinde Margaretha Regina Daniae, cui nomē inditum Nigrae, mater Casuti Regis, terro muris & fossa amplissima firmari fecit. Et Deaneverck, etiam nomen vocatur. Verum de mirabili hoc Danorum vato, consule indicem, ditione, Slesuicum: Et peculiarem de Slesuico, tabulam.

ANGLIA SAXONES sedes suas olim habuerunt inter Iurtam & Saxoniam quae terra inter Iurtandiam & Holfatiam. Saxonum in angulo sita est, & Sita flumine ac oppido, ab vna parte clauditur, ab altera vero suo freti atque vrbis Fleburgensis terminatur. Hanc Angli à Britannia inuitati tribus longis nauibus, cum copiis auxiliariis, quis ipsi adiouerunt Iuræ & Saxones, sunt delati. Quod illis factu facile fuit, cum sint portus optimi in Oceano occidentali, ex quibus in Britanniam, paucis diebus traicere poterunt. Cum autem Britannia, ab illis defensa esset, non solus stipendia, perpetuum donum, militem & sedes in ea siverunt. Et Britannia à nauis incola nomen accepit, quod hodie retinet, quemadmodum & lingua eius gentis, multum habet affinitatis cum Danica. Quod plura vocabula vtrique genti communia ostendunt. Hic igitur occasione Britannia ab Anglo Saxonibus occupata, in duo regna Anglorum, & Scotorum est diuisa, vt Beda, Crantzius, & Cimborum annales testantur. Errant igitur ceteri, qui Anglos ab Engers in V. V. sphaera, aut ab oppido, Ancken Pomerania, ortum habuisse scribunt. Constat enim ex Ptolomæo, & Cornelio Tacito, Anglos antiquissimos esse terrarum Septentrionis ad Oceanum incolas. Tacitus enim Anglos coniungit Aenos, Elifos, Maximos, qui eam etiam nomen appellationem retinent, nimirum, Ar, Allen & Mo. Hæc Illustris & Nobilis vir, D. Henricus Ranzovius, tractatu de periodis imperiorum, accuratè obseruauit.

Iuria porro ab Isthmo ad Danicum opus paulatim fit latior, vt ferè manus si à brachio in se peris, formam representare videatur, Est itaque, siliquia, hordei, & panicæ ferax, praesertim qua ad ortum vergit. Nam occidua pars aquiloni proprior, frumentum minus fertilis est, sed piscium vbiq; abundat pinguis. Hinc aliquot bonæ & equorum millia, quotannis in Germaniam emittit. Vrbes habet xxviii. Episcopatus quatuor: Ripensem, Arkuensem, Alburgensem, vbes sunt celebres maritimæ, & V. V. burgensem, vbs medietatis ea, ob comina regia maximè celebris. Habet & Iuria Arces Regias xx. Monasteria xiiii. praeter ea quæ passim in ciuitatibus exiunt. **ARHVSIA**, emporium est celebre, ob portum, quem ingens illud promontorium Hellenis efficit, quod ab are regia Kalloe, per ditionem Mols, vsque ad altissimum montem Ellemansberch, ad duo miliaria se extendit, & tam suo, quàm insularum aliquot obiectu, placidum nauis arquo efficit. Ab Arhusia aquilonem versus, quinque miliaribus ingens finus ad oppidum Hobro, Iurtam ingreditur. Ab hoc sinu, ad ipsos Alburgi mures deducit. Et totam V. Venliam à reliqua Iuria, praeter exiguam continentis portionem diuellit, & paulatim ab Alburgo ad occasum vergens, adeo se dilatat, vt aliquot insignes insulas contineat. Sunt & aliquot oppida, vt Lemvick, Tisted, Næpøgg, praeter, aliquot insignia monasteria, ad ibus sinus ripas, condita. Hinc non multum distat, angustum illud spatium, quod est inter Oceanum & sinum Lunford, Harboer vocitant, adeo exiguum & humile, vt spirante vehemēter Cæro, intumescatque Oceano, fluctus exstantes, se in sinum aliquando effuderint, & pisces ex salugine aquarum, sint motui. Ab hoc Isthmo duobus miliaribus ad ortum est insula, olim Ortonia, nunc verò Thirholm, à Regina Thira nuncupata. Sinus quo in insulam hanc aditus patet Ortosint, vulgò dicitur, cuius in sua Dania Crantzius lib. 4. cap. 19. meminit. Hinc boream versus, traicitur in Insulam Morfoe quatuor miliaria longam, inde in Prouinciam Salling à litore aquilonari, vbi ex Morfoe in V. Venliam traiecitur est vnius miliaris.

V. VENLIA, peninsula, triquetra est quasi, cuius latus brevissimum ab Alburgo in Schogen, quatuordecim est miliarium, vbi in conum definit, paulatim se in mare protendit, vt, qui tutò, & citra periculi metum esse volunt, non propius duobus miliaribus, ad litus accedant. Tale est omne Iuræ litus occidentale, vt, qui in Noruegiam, vel ex Oceano in Orientem nauigare intendunt, longo circuitu Iurtam euitare cogantur. Sunt tamen quatuor omnino motu, non habent, naues suas ex alto venientes, conuocatis in subsidium socijs & vicinis, ex mari in litum pertrahunt, vsque eo, quo fluctus maris transcendere, casque leuando tundendoque ledere minime possint. In igneis domibus ex tabulis & afferibus constructis, habitant. Cum vero solum quod inco, sunt, vndique sit arenosum, quod ventus in quamcumque partem, eum nunc impellere solet, sepe accidit, vt arena eorum domuntulas inuoluat, vt manè fugeribus, nisi per summa tecta, nullas pateat exitus, quare studio, sic leui structura sunt compacte, vt non magno dispendio, ab vno in alium locum trans ferri possint.

Hæc Iuræ regio passim compacta, quo fit, vt singulis annis, multa pecorum millia longinquas in terras emittat. Nam constat, quod ex illa & alijs Danicæ prouincijs, quibusdam annis, vltra quinquaginta millia bouum in Germaniam sit abacta, de quibus Ropertus vedigal est de pensum. Quod Crantzius historicus ex Mela refert, Iurtam incultam frugibus esse sit sanè ita, si Mela gratem Ropertus in vero, qualis nunc est, asstimabitur, valde exculta, & pagis, oppidis, Nobilibus praedijs, arcibus, monasterijs atque Ecclesijs ita exornata, vt in V. Venlia ex monte inter Hening oppidum, quadraginta duæ turigeræ Ecclesijs conspici possint.

CORONEBURGV M.

ELANDIAM, regiam, & præstantissimam Danie insulam, inter alia peregrina castra & oppida, vnica præ-
teris inuicta, & planè in expugnabilis arx decenter exornata. CORONEBURGV M hæc dicitur, situ & mirabili o-
pere adeo munita, vt nisi ab his, quos vitæ rædeat propriæ, tentari, nedum expugnari queat. Ita, vt non imme-
ditò regionis vniuersæ, arcium oppidorumq; reneat principatum, atq; à præminentia, regio sit cõdecorata cog-
nomine Hæc, ferens. Daniæ Rege Friderico Secundo ita ordinante, & idea vniuersa disponente, veterè arce hoc
loci funditus diruta, excitata est, extremæ insulæ Zelandicæ oræ præsidio, ac tractus marini, quem Sunt; indige-
rant, defensionis, maximis & innumerabilibus vndiq; conquisitis faxis, interq; compacta, & fistulata ingentium
arborum robora, compactis atque conclusis, ac loco fundamenti demersis, tam valida est ex ipso maris fundo

educta, vt immanes pelagi fluctus, magno prouolutos procellis, atq; ad vallum murosq; quo hominifono boatu ac
fremitu illisos, citra vllius periculi metum, sustinere, queat. Mirantur, exteri symmetriam & harmoniam structuræ Italicæ, mirantur
quotquot hoc castru intuentur, quæ Danica rura vel maria lustrat. Nam foveis vallis, propugnaculis, machinisq; gradioribus, colubris,
serpentinarijs, pluteis, mortarijs muralibus, varijs & admirandi generis munitionibus, sulphureo nitratq; pulvere, & omnis generis co-
meatu vsq; adeo instructa, vt vix alia, quod constanter dixerò, totius Europæ, huic arti comparari debeat. Hoc fatentur ingenè, quot-
quot in remotissimis orbis regionibus, reru visu dignarù curiosi obseruatores fuere, tã exteri, quàm Regiæ Maiestatis subditi. Quales
inter primos Henricus Ramel, Gerardus Ranzouius, Benedictus & Nicolaus Alefeldij, omnes remotissimis peregrinationibus culti.

INTVS, magnificis ac planè regijs, cõclauibus, cubiculis, porticibus, menianis, ad stuporem, magnifice exornata, quæ picturis tape-
tisq; veltita, in quibus omnes Daniæ Reges acu venulè depicti videntur, superne, sculpturis polita & auro obducta resplendent. Tecta
cupreis obducta laminis, pauimenta diuersi generis coloribus variata nitent. Muri casis ad normam lapidibus constant, foveæ aquis
instructæ, eodem lapidum genere, à fundo ad summum vsq; vtrinq; munitæ. Regia in hac Arce culina, prout etiam balnearium hypo-
caustum, in quo vtenfilia omnia, diuersq; supellectora argentea. Media Arce, arca est ampla, & visu iucundissima. Nam quoquò ver-
sum oculorum aciem pandas, vel tures præcellas, vel tectum, sole splendente ad insulari auri nitens, vel muros, magno ingenio eleganti-
tisq; structuræ artificio, & fenestris conspicuis ornatos, porticus & regiam familiam, delectamq; nobilitatem passim inambularem, &
aream tam spaciosam ac latam occupantem videbis. In qua, instituit theatris & schenis, comœdiæ exhiberi, ignes volatiles profici, spe-
ctacula, ludii, triumphii, decursionis equestres, solennia hastarum ludicia institui possunt. Torneumata vocant, in quibus cataphracti,
hætas vbrare, simulato & ludicio confectu, ad exercitia equestria informari solent. Quin & fons largus ex cupro conflatus nitentibus
aquis abundans, arce medium occupat, tantis ornamentis illustris, planè vt intuentibus sit admirationi, cuius structura, incredibili
sumptu facta. Videntur illic statuæ ætæ, fusti opere, iusta hominis magnitudine, raro ac nobili artificio factæ, varias orbis nationes
accuratè representantes, quæ bombardas, clypeos, arcus, gladios, & diuersorum generum arma, pro nationum diuersitate, gestant, ex
quibus dulcem Arcis necessitatibus aquam, copiosa vberitate emittunt. Ad Arcis mœnia, qua mare & Huenam insulam respiciunt, vi-
dere est admirandæ molis, & profusè suspende magnitudinis saxum, quod planè nullis viribus humanis loco moueri posse videbat-
tur, huc insula Regis pertractum, cum hac inscriptione.

ANNO M. D. LXXX. FRIDERICVS II. DANIAE REX, CVRAVIT HOC SAXVM A PRIMO SVO LOCO VBI
VICISSIM ALIVS SVBROGATVS EST LAPIS, AD HVNC DEVOLVI LOCVM.

Hic Zelandia & Schania prominentibus vtrinq; promontorijs, ita propè cõiunt, vt vix parui milliæ inter se relinquunt maris
spacium, quod vocatur, Der Orsum. Per hæc angustias totingentia Germaniæ, Liouoniæ, Suetiæ & Russiæ flumina, in Orientale ma-
re: se exonerantia, ceu per catarractas, præcipiti cursu in latum illud inter Luthiam, Daniæ & Noruegiæ pelagus exeunt. Ad hunc lo-
cum omnes naues orientem versus, & vice versa, in Oceanum occidentalem cursum instituentes, veluti ad centrum coire, arcemq; ip-
sam, vti sedem & residentiam Regiam, vel: tum depositione decenter cohonestare, & vteigal Regio collectori pendere necesse est,
Et cum in vtroque littore arx posita sit, hic quidem Coroneburgum, illic Helsingburgum Rex, si quando id ita necessitas postulat, suis
in medio collocatis nauibus, ita has fauces occupare & occludere potest, vt, qualemcumque etiam numerosissimam classem, ab in-
gressu vel egressu cohiberi possit. In hunc loci sæpissimè vno die ducentas, sæpe etiam quadringentas, interdum etiam sexcentas, atq;
adeo plures & onerarias naues, ex diuersis Europæ partibus conuenire contingit Rex in hac Arce gubernatorem habet, Gerardum
Ranzouium, Henrici Ranzouij in Ducibus Scleruyici, Holfatiæ & Thietmarici vicarij, filium, magnis peregrinationibus cultum,
qui Germaniam, Græciam, Pontumque Euxinum peragravit, & ex Constantinopolitana vrbe Hierosolimam se contulit, tum per
Italiam & Galliam in Hispaniam Madritum, & in Lusitaniam Orlisponam profectus, iter suum Lutetiam Parisiorum, & in Angliam
conuenit inde rursus in patriam solum Holfatiam, ac tum in Daniæ se recepit. Helsingora oppidum arce Coroneburgicæ subiacet,
maritimam propinquam viciniam iunctum, vt eius procellosi fluctus impetu suo ciuium hortos fruticulatim exedant atque elidant. Nun-
dinis frequentissimis, & peregrinarum mercium aduectione clarum, in quod multi conueniunt & magnarij, diuersis ex locis conflant.
Quo etiam, conquisitisimæ quæq; res, incolaum vsui inferuentes, apportantur.

INCISVM FRONTISPICIO ARCIS CORONEBURGENSIS CARMEN

Inclytum hæc cellam Fridericus condidit arcem,
Nominis qui simul & forte secundus erat.
Rex pius & iustus, misit, robustus in armis,
Qui tamen inuitus præuictis arma togæ.
Cui Regina thoro vixit sociata iugale,
Mechelburgicæ nata Sophia domo.
Que pariter virtutis amant, studijsq; maritis,
Figuoræ coniugij plena decore dedit.

Ergo ubi pacatos ageret Rex impiger annos,
Struere tanta mole peregit opus,
Munitiq; Arcem, velut aspici hæud quod in ista,
Spem sibi in aere præsidijque locet.
Nec velut antiquæ structuræ Babylonis, auando,
Tactet vt humana robora facta manu,
Iste laus penus fastus, dum septimum annos,
Cerneret amensum permissimiq; feru.

Rex nihil ostentat Danis se credit & optat
Præsidium suum solius esse Dei.
Scit huius ni faucei Nomen, quod robora nulla
Vt elidat, aut duro facta Adamante, iument.
Ergo det astrorum, terræq; marisque creator,
In quo spem sola Rex Fridericus habet.
Prosper vt ille diu, & suboles ferique N' optet,
Hæc habitent, firma pace vigente, domos.

SIC DE EADEM HAC ARCE RANZOVIANÆ MYTHÆ.

EST ubi, que regno sunt confociata sub vno,
Rex a procedo dimidit vnda maris.
Scania tur a vocant, nec non Zelandica, que nunc
Sub iusto sceptro, Rex Fridericus habet.
Hic in vtraque sita est infans litteræ panis,
Arx, Regi qua nil gratius esse potest.

Nomina si queris, hæc Hellet, illa Corona,
Nomen habent dominio est vtraque fida suo.
Natus enim non vlla mari se credit lora,
Hæc penetrans, que non ponere vela solet.
Omnibus hic opus est merces vt faciant, & illæ
Subdilatæ edimant pro ratione sibi.

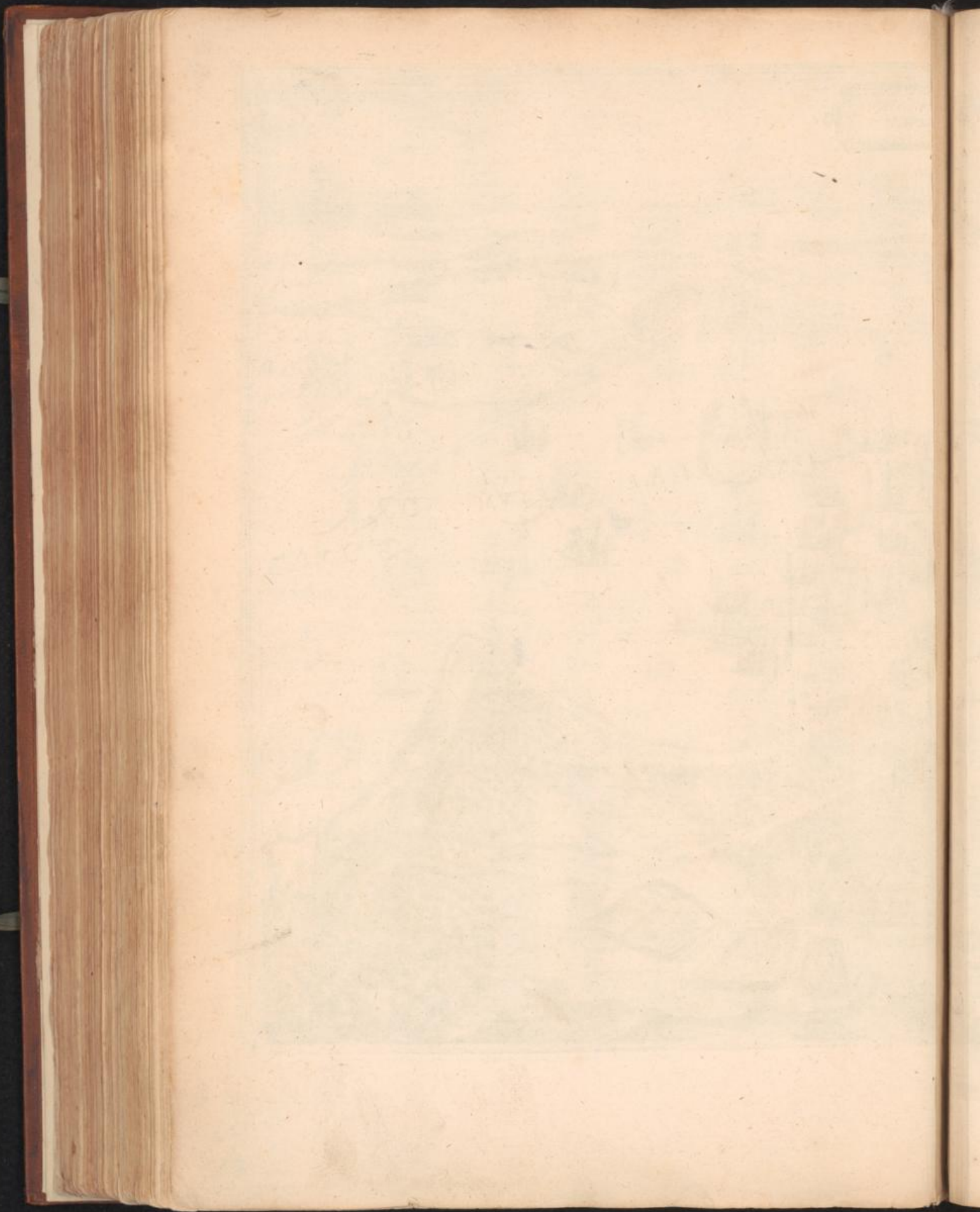
Pronem hinc auri, & argenti tamini aceruus,
Hinc regni vt nertuum dicere iure queat.
Mirantur reges auri, argenti que fuitas,
Quas ipsi tribuit dextera largæ Dei.
Nec minor est, quem de multo non mercibus amplis
Pronem Danicæ Rex Fridericus habet.

ALIVD.

Fama est Insulam straxisse in rapibus Arcem,
Caræ qui fuerat Cesar virtute secundus.
Ex hac Europam atque, assem telurum & equor
Ranctissimus medio spectabat lumine Cesar
Inuictus pelago puppes, terræque repostas.

Condidit hæc Arcem regi Fridericus in ora,
Virtuti hic nulli Rex & pietate secundus.
Rex amat hæc Arcem, Regni & per secla Coronam
Esse dedit nomen sed virtuti inuicta Regis
Xerxi splendore em, Cræsi quoque viceris auum.

Despicit hæc velut, ex sperula Rex alius vtrinque,
Arctum, accidamq; fretum, hinc & Scania longe
Nec non fertilibus, Zelandia cernitur arua,
Im Regis cogit puppes hic sistere cursum,
At Et adare inter atq; felicium gæi sacra.

TOPOGRAPHIA

INSVLÆ HVÆNÆ IN CELEBRI PORTHMO REGNI DANIAE, QVEM VVLGO OERSVNDT VOCANT, SITAE, IN QVA ARX VRANIENVRGVN DICTA, QVAMPLVRIMIS, VARIA EXACTAQVE RATIONE, ELABORATIS MACHINIS

Astronomicis referta, in summæ illius scientiæ honorem & instaurationem à TYCHONE BRAHE nobili Dano, Domino de Knudstrup, circa annum M. D.

LXXX. exædificata est.

HIVS insulæ medium vbi Arx ipsa consistit, elevationem Poli quinquaginta quinque, quinquaginta quatuor cum dimidio graduum obtinet, & ab occasu remouetur partibus 37. ferè. Habet autem in circuitu 8160. passus maiores, quorum quilibet 5. pedum assumitur, vnde duo quasi miliaria germanica mediocria in ambitu adæquat. Quæ, cum in celeberrimo totius Regni freto, per quod quam plurimæ naues ab Orientali in Occidentale mare, & vice versa iucundo prospectu transeunt, constituitur, quædam etiam præcipua huius Regni oppida in propinquo circuitu conspiciunt: In Selandia, Hafniam Regni Metropolim Academia Regia mercaturæque celebrem, versus Li. banotum distantem tribus miliaribus, Helsingora, vbi naues prætereuntes soluunt vectigalia, & Arx Cronenburgum dicta, magnificè à Rege Friderico Secundo nouiter extructa est, versus circuitum duobus miliaribus remouetur. Totidem etiam Helsingburgum in ipsam septentrionem, id quæ in Scania littoræ distat, in quo etiam Landskronia, vnico saltem miliari distita versus Euum patet. Lunda, quæ licet maritima non sit, tamen huic spectatur versus Messeurum in distantia 4. miliarium. Malmogia verò Vpophanicem respicit, remota miliaribus quin. Has ciuitates insula in circuitu videt, & vicissim ab his, cum sit admodum alta, prospiciatur. Licet verò non admodum magna sciat, nulla tamen eius pars ociosa & sterilis existit, estque ferax frugum, & iumentis abundat, atit damas, lepores, cuniculos & perdicis in magna copia, & piscaturæ circumundique apprime opportuna est. Syluulam habet ex corylis, vbi nulla nucum vermiculis vnquam infecta visa est, vt neque glires hæc terra patitur. Olim quatuor Arcibus insignis erat, cum Huencelle gigantissæ (ex qua hæc Insula nomen accepisse creditur) posteri, inter quos Hugo & Grunhilda apud Germanos in Athlesarum historia celebres memorantur, illam inhabitarent, Nomina Arcium adhuc recentur: Synderburga, quæ versus meridionale litus sita erat, quemadmodum Nordburga oppositas partes, circa Boream obtinebat. Karhæcidia verò ortum hyemalem, veluti Hamera æstiuum respiciebat. Harum quatuor Arcium fundamenta adhuc conspiciuntur, sed rudera nulla sunt residua. Licet verò Insula hæc admodum altè inter marinam falsedinem exurgat, tamen riuius & fontes aquæ dulcis, non paucos habet. Estque inter alios fons, qui nulla vnquam hyberni frigoris vehementia congelatur, quod alias in his Regionibus est clarissimum.

ORTHOGRAPIA

ARCIS VRANIENBURG IN INSVLA PORTHMIDANI CI HVÆNA, OPT. ET POTENTISS. REGIS FRIDERICI SECVNDI

DECRETO, ASTRONOMIAE INSTAVRANDÆ GRATIA A TYCHONEBRAHE

D. DE KNVDSTRVP EXÆDIFICATAE.

Explicatio partium exteriorum præcipua domus.

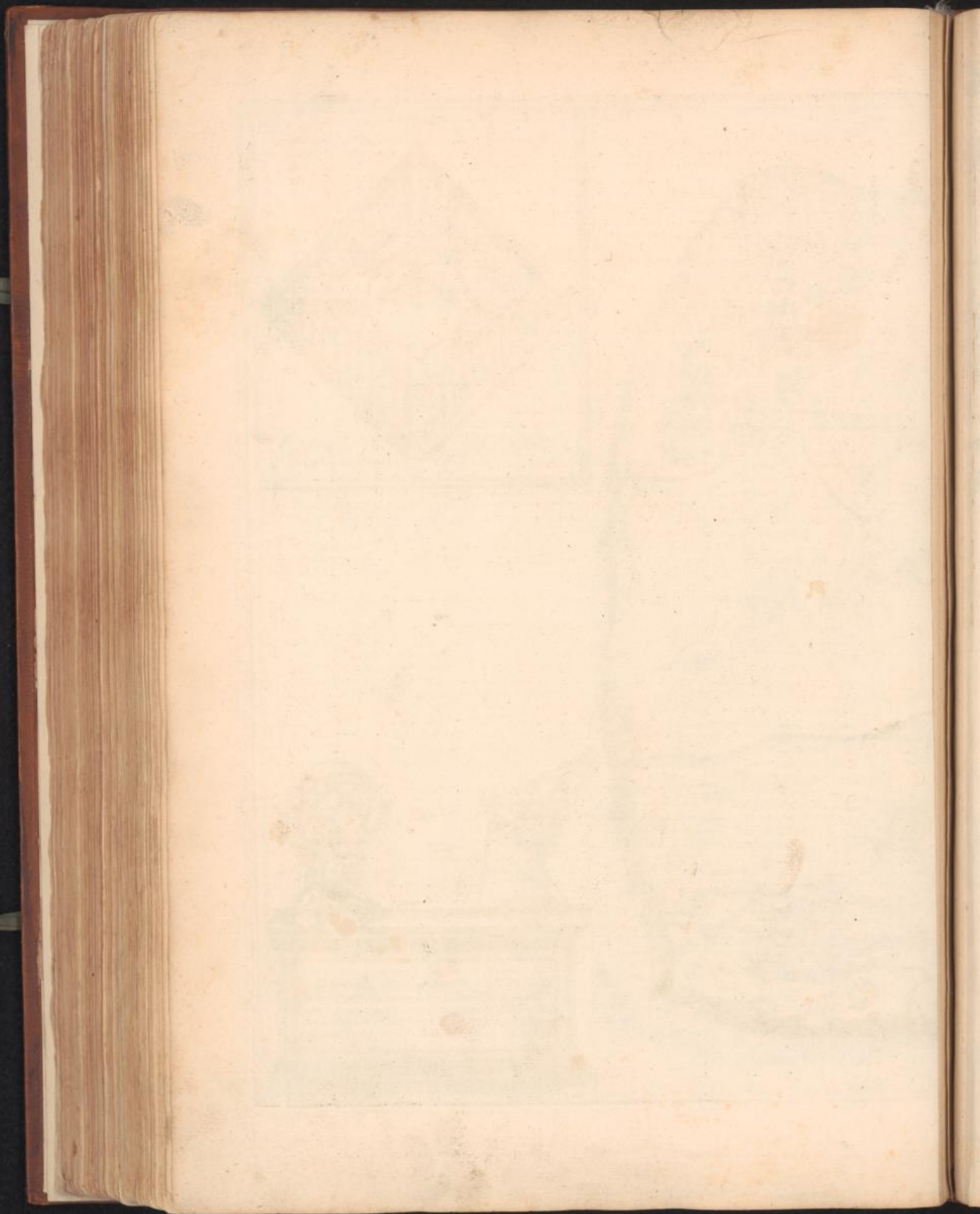
A Ianua Orientalis ex Ionico & Dorico opere composita. B. Coenaculum hibernum F. Lapis fundamentalis quem posuit Magnus Dn. Carolus Danzæus Legatus Gallicus. G. & H. Fenestræ cellæ subterraneæ. C. Camera pro hospitibus. Suntque versus occasum duæ similes. M. Musæum rotundum cum Bibliotheca & globo magno aurichalcico, cuius diamiter 6. pedum est. K. Cauca auiaria cui similis respondet versus occasum. L. Laboratorium chymicum subterraneum & rotundum continens 16. varias fornaces arti Spagyricæ destinatas. I. Foramen per quod dimittuntur carbonem pro laboribus Pyromonicis. Z. Cella subterranea pro reponendis lignis ad comburendum hyberno tempore. X. Coquina. D. Camera Regis rubra. a. Camera Regis cerulea. His tribus respondet versus occasum Coenaculum maius viridi colore exornatum, vnde naues omnes ex vtroque mari occidentali & orientali per stratum illud vitro circum frequenter visæ comentes iucundo prospectu videri possunt. X. Fenestræ superioris contignationis. O. Obseruatorium maius meridionale sex insignes & maiores machinas Astronomicas continens. P. Globus volubilis cui imponitur instrumentum inter obseruandum distantias stellarum, cui similis versus occasum respondet. Q. Ambitus octogonalis in quo situs est globus prædictus. N. Obseruatorium minus meridionale Armillas Acquatorias magnas continens. VV. Descensus in Laboratorium & Ascensus in Obseruatorium. R. Obseruatorium maius Septentrionale quatuor magnis instrumentis Astronomicis refertum. S. Obseruatorium minus Septentrionale alias Armillas Acquatorias magnas capiens. T. Alius globus versatilis imponendis in instrumentis inferiens, cui etiam versus Occasum similis respondet. V. Locus in quo situs est globus ille magnus. 1. Suprema Camera octogonalis proximè infra cuspidem domus, ex qua vadique patet prospectus habens in circuitu ambitum quem Galeriam vocant supra rectum 37. Structuræ octogonales in quibus imagines excisæ 4. Anni partes referentes conspiciuntur, & per artificium Hydaticum, quando labor, gyratur, aquasq; singulas sursum attollunt. 66. Sex camini in vnum desinentes versus Austrum & alij sex versus Boream, in quibus omnes camini totius domus distinctio concurrunt. H. Locus pro Horologio sonante horas per campanam quam superius pendet in s. A. Pegasi ostendens vnde spirant venti, qui dum circumuoluitur infra tabulatum supremæ Octogonicæ cameræ per indicem volubilem, omnes ventos, prout quotidie flant, indicat. Vnaque horæ sub eodem tabulato patent per alium indicem ex eodem centro reuolutorum. Atq; hæc est exterior domus delineatio qualis patet ab Oriente aspicientibus, quibus omnia eodem modo respondet ab Occidentali parte, quemadmodum Meridionalis & Septentrionalis facies etiam sibi ipsa in omnibus assimulantur.

Ichnographia explicatio.

A Ianua Orientalis. C. Occidentalis ianua. f. Transitus quatuor ad angulum rectum concurrente. B. Fons aquarum volubilem rotans qui aquas hinc inde eiaculat. D. Coenaculum hibernum. E. F. G. cameræ pro hospitibus. L. Gradus maiores per quos ascenditur in superiorem contignationem. H. Coquina. I. Pexau. K. Puteus profundus 40. vltimarum artificum Hydaticæ seruatus, & aquas per Syphisones in omnes Cameras totius domus distribuens. M. Ambitus pro lignis reponendis. O. Gradus in pexau subterraneum ducentes. S. Circuitus supra Laboratorium, vbi in quoddam fornaces carbonem delinuntur. P. Gradus minoribus hinc inde volantes cantant. T. Bibliotheca. VV. Globus ille magnus aurichalcicus. 4. Camini. V. Mensæ. Y. lecti. N. loci secreti. Sunt autem omnia in hac tota distributione, se inuicem respicientia & æqualia, ita vt quatuor Cameræ, eiusdem sint magnitudinis, itidem & turres vtriusq; ad hæc tenes cum suis ambitibus, Porticus etiam & arria decussatim conclusa æquabiliter dirimentis, eandem inalecem magnitudinem seruant. Omnia vero quæ tum in Ichnographia, tum in Orthographia conspiciuntur proportionem magnitudinis eam habent, cuius Basis quadrata intelligitur in quolibet latere esse pedum 30.

Delineatio totius capacitatis explicatio.

A Domus præcipua in ipso meridiano totius capacitatis extructa, & per quatuor latera æquale quadratum efficientia in 4. mundi plagas exactissimè vergens, ita vt duæ tursiculae Meridicæ & Septentrionem, ambæ verò valæ Ortum & Occasum exactissimè respiciant. E. Porta Orientalis opere rustico & Tusciano composita. D. Porta Occidentalis eodem opere elaborata. Habet autem hæc duæ portæ superius duos canes maiores Anglicos excubatores cum sua domuncula, vt vndiq; aduenientes latera indicent. B. Officina Typographica maioris domus Idæam in parua forma referens. C. Domuncula pro seruis, etiam maiorem domum, quod ad frontificia representans & subterraneum habens carcerem. F. Exterior valli facies. G. Interior valli forma cum sua planitie, vbi duo coniunctim spectati possunt. N. Quatuor viæ versus ambas portas & vtramq; domunculam ducentes, in 4. mundi plagas admissim excurrerit. O. Quatuor ianug hororum. M. Vmbraula amœnitatis gratia in hortis constructa. L. Horti herbarum & florum. H. Horti arborum vari generis numero rectorum. I. Ludus quem Pilsentæsel vocant. K. Ludus globulorum quem Kolltæsel vocant. Atq; hæc est totius capacitatis generalis descriptio. Habet autem valli ambitus figuram quadratam, cuius singula latera continent pedes 300. Altitudo verò ipsius valli ab imo fundamento est pedum 18. Crassitudo eiusdem infima est pedum 14. Suprema verò vbi ambulatur, pedum 9. Domus ipsa in medio sita, quæ etiam exactè quadrata est, habet in singulis lateribus pedes 30. Altitudo muri 40. Turres vero rotundi à Meridie & Septentrione annexi habent 20. pedes in diametro, quibus ambitus exteriori ad hæc tenes addunt pedes 9. Porticus ab Oriente & Occidente inferius quadrati habent 14. pedes in quolibet latere. Tota altitudo domus à terræ superficie vsque ad Pexaum superiorem est pedum 70. Domus etiam eorum, quæ quatuor patet, hypogæa habet ædificia, quorum profunditas est pedum duodecim, hæc verò subterranea cum sit, non hæc representantur.

H A E N I A.

HAENIA, Daniæ Metropolis, vrbs in Zelandia maritima, in planitie sita, ab orru brumali ad meridiem, vsque ad occasum brumalem vbique mari alluitur, adiacente ad meridiem insula, Amagger, quæ portum incredibili commoditate celebrem præbet. Excurrit enim ad orientem in Balthicū mare ad stadia quatuor, vadosis & perpetuis arenis impetum maris sæpè vehementissimum retundens, quo fit, vt inter dictam Insulam Amagger, & agrum Hafniensem orientalem ad quingentos passus tuta concedatur statio nauibus. Admirabilis & hic conspicitur naturæ prouidentia, quæ particulares quasdam stationes ab initio regiis nauibus, regniq;ue custodibus fidelissimas designauit ad ipsum litus, ne longius in mare excurrendū tories esset nautis; Estq;ue spectaculum hoc planè insolens, turribus & ædificiis contiguas videre naues, vastissimis molibus, maximis cum domibus decertantes. Raræ sunt tales stationes, & in omnibus totius Europæ portubus facilè numerabiles. Longitudo insulæ est miliarij vnus, & dimidij versus meridiem, latitudo sex, interdum quatuor stadiorum. Fertilissima est, (vt omnes maris Balthici) perenne promptuarium Hafniensibus datum; Ab Hollandis frequenter excolitur, quos mediocri propostita libertate, euocauit Christianus secundus: Hi strenuissimè agriculturæ operam nauantes, documento fuerunt Danis, maiores vsuras ex solo ipsorum peti posse, improbus si accedat labor. Distat, quæ proximè ciuitatem respicit, quadraginta quinque passibus, Insula paruula intercedente, in qua arx planè regia, & antiqua visitur, iungiturque insula hæc ciuitati duobus pontibus ita constructis, vt nauibus ingressum egressumq;ue concedere possint. Visuntur in hac quoq; insula Armamentarium Regium, & Quæsturæ domus. Inter has insulas alternante fluxu, refluxuq; maris, quamuis incerto à tempestatibus (præsertim ab occasu brumali flantibus) excitato, custoditur portus, & expurgatur insigni naturæ artificio. A septentrione ad occasum brumalem, paludibus & stagnis vndique cingitur, præterquæ quod fossis & vallo latissimo & altissimo, etiam locus naturæ, & hominum industria vndique videatur munitissimus. Estq;ue circuitus vrbs ab hac parte planè circularis, recta linea terminatus à mari, qui circuitus, quatuor ad summum stadiis describitur.

Huius autem vrbs tenuia fuere initia, Nam Absalōn Huidæ, Archiepiscopus Lundensis & Episcopus Roeshildensis, vir nobilitate generis, sapientia, animi magnitudine, patriæ amore, atq; in rebus gerendis fortitate & successu præstans, munitionem quandam in ea insula, in qua nunc est Arx, magnis sumptibus extructa, fieri curauit. Iussit etiam iis in locis, vbi hoc tempore splendida ædificia sunt, casulas quasdam piscatorū poni, Estq;ue locus postea Kiobmans Haffen, id est, portus Mercatorum vocatus. Quod negotiatores, cum à pyratibus vrgerentur, ibi receptum haberent. Historiæ hæc accidisse perhibent circa annum Christi M. C. LXXV.

Priuilegia vrbi prima à Iacobo Episcopo Roeshildensi data sunt, anno C. M. CC. LIV Idib. Martij, Et postmodum ab Inguaro Episcopo confirmata, Anno M. CC. LXXXII. Quæ aucta Regum diplomate Erici, Anno M. CCC. XIX. Voldemari M. CCC. XLI. Et Erici Pomerani, anno M. CCCC. XXII confirmata sunt.

Ius municipale, quo pleræque Regni Daniæ Vrbes vtuntur, à Christophoro Bauaro, Anno Christi M. CC. XLIII obtinuit.

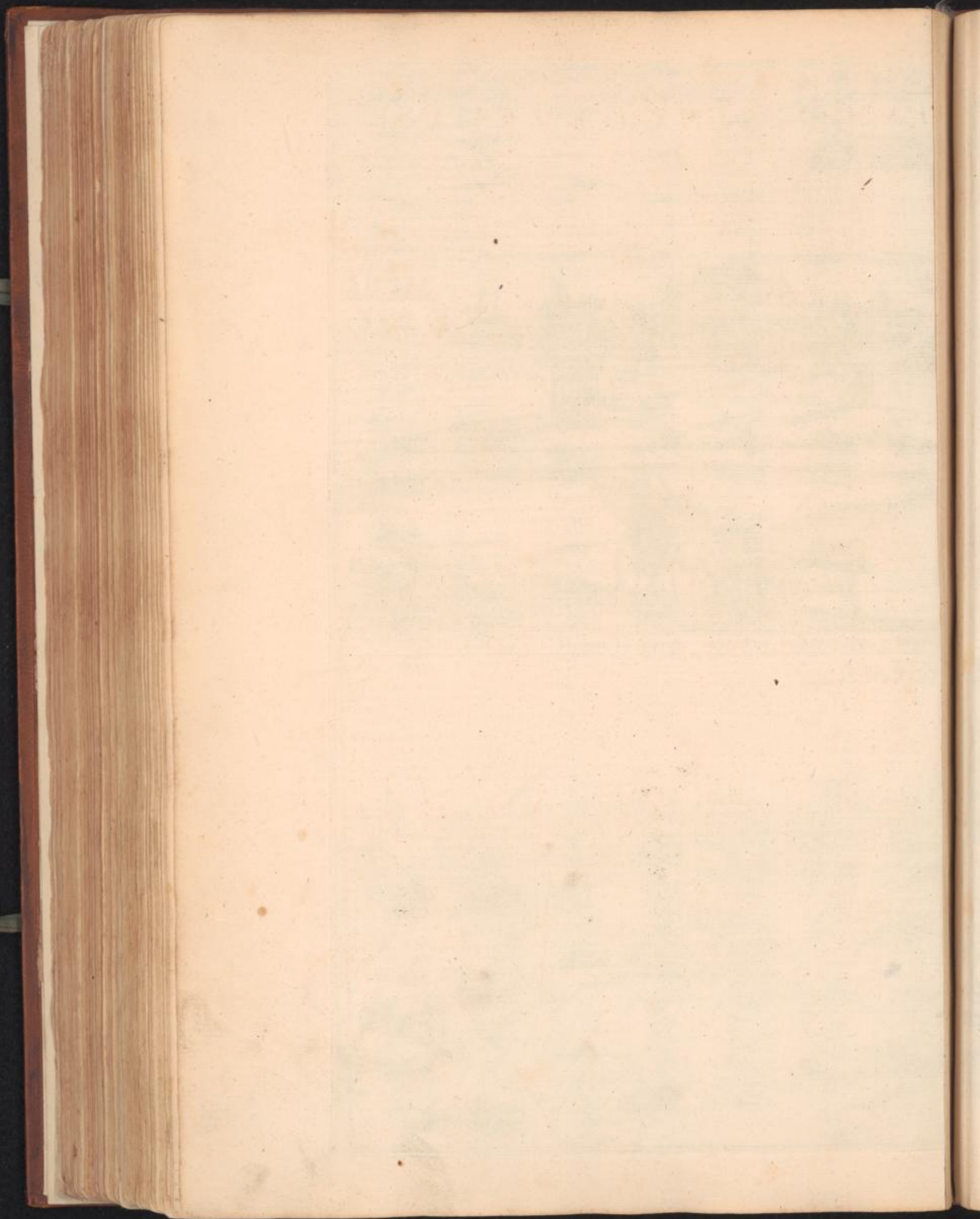
Atque eadem hæc priuilegia, quibus alia accesserunt, diuersi deinde Reges confirmarunt. Vt Christianus, eius nominis primus, Anno M. CCCC. LV. Ioannes, Anno M. CCCC. XCII. Christianus tertius, Anno M. D. XXXVI. Et Fridericus secundus, Anno salutis M. D. LX.

Inter præcipua regni ornamenta, meritò censenda est Academia, cuius instituendæ facultatem Rex Ericus Pomeranus à Martino V. Pontifice primus impetrauit. Quod cum ille ob diuturna bella, quibus magno Regni incommodo, implicabatur, perficere non posset, Christianus Oldenburgicus, qui primus in nobilissimam familiam suam, Regium axioma inuexit, tandem Anno Christi M. CCCC. LXXXVIII, per missu Sixti Romani Pontificis, Impetratisq;ue ab eo Academiæ Bononiensis priuilegiis, ad optatum finem deduxit.

Atque hinc quidem Iacobi Middendorpij error adparet, qui secundo de Academiis Orbis Christiani libro, Hafniensem hæc Academiam, primo per Fridericum tertium Daniæ Regem, circa annum Domini M. D. XXXIX erectam, & à Christiano Rege instauratam scribit. Cum Fridericus aliquis tertius Daniæ Rex nunquam in rerum natura fuerit, & Fridericus primus ante annum Christi M. D. XXXIX in fata concesserit.

Primam autem Academiæ erectionem, fundatoris filius Ioannes Rex confirmauit, & Scolam, noua fundatione stabiliiuit Anno M. CCCC. XCVIII. Christianus verò tertius Anno M. D. XXXIX eam, Professorum & lectionum numero adauxit, additis quoque redditibus certis, quibus viginti studiosi alerentur. Tandem autem Fridericus secundus, Anno Christi M. D. LXIX Iulij XXXII, maximo tum feruente bello, cum vicino Sueciæ Rege, & Professorum salaria munificentissimè auxit, & superioribus redditibus, quibus viginti illi studiosi aliti sunt, annuas obuentiones, Anno M. D. LXIX addidit, vnde octuaginta alij liberaliter sustentari queant. Ita, vt centum studiosi illic Regia munificentia nunc viuant.

Primarium Vrbs templum D. Mariæ sacrum est, In eo sacrantur & coronantur Daniæ Reges, Canonicorū Collegium olim fuit. Aliud est spiritus sancti, Tertium D. Nicolai mari vicinij, Quartum in Arce, Quintum, D. Petri, quod hoc anno M. D. LXXXVI magnis impensarum sumptibus à Friderico secundo restauratur, vt in eo Germanicæ nationis homines sacros conuentus haberent.

HELSINGOBVRGM.

HELSIINGOBVRGM, Schaniae Daniæ civitas est maritima, arce editissima insignis, quam vibem Helsingorum ædificat Saxo Grammaticus lib. xxi. & Helsingum opidum lib. xv. Sita est in ipsa penè faucibus, & ad fretum, per quod in eum, quem Codanum sinum appellat Pinius, Naturalis historia lib. 4. cap. 15. illabitur Oceanus, ubi traiectus est ex Schania in Sialandiam Insulam brevissimus Germani vulgò nominant, **Den Sundt.** Orientalem maria ripam tenet Helsingoburgum, quemadmodum Helsingora, vna cum Croneburgo Arce Regis, & longe magnificentissima, occidentalem. A Septentrione in austrum porrigitur cuitas, longior quam latior, monte nimirum per quam adiro, qui huic imminet ad Orientem, obstante, quo minus in latum etiam extendi possit. In huius medio Templum est virginis olim Desparæ dedicatum, non imaginis quidem illud (ex cocto enim tantum lapide extruendum visitur) amplum tamen in primis, & excelsum, cui turris adiecta est altior aliquantulum, vniuersum autem adificium eiusmodi planè, vt & gratiam quondam habeat, quod decenti simplicitate commendetur, & copiosa luce in eo perfundantur omnia. Nusquam plura, quam hic antique nobilitatis Daniæ ad parietem Templi Septentrionalem, depicta videntur Insignia, sepulchra in eodem templo, præstantibus nobilitate viris. Non procul à templo Prætorium est ad Austrum, vnaque forum, in quod merces suas quotidie ferè conuehit frequens vicinia. Præter mercatum hunc quotidianum, in quo civium potissimum ac vicinorum feruntur commodis, aliud quoque annuatim, alter in medio quadragesimæ, alter sub dominicâ palmari didi, sic celebrantur, vt non ex Daniâ tantum, verum etiam ex peregrinis, & procul distitis regionibus huc commet maxima hominum multitudo, comportatis eodem exortis etiam mercibus, haud paucis, vt vix in villa Fanagry Daniæ, vel hominum sit, vel mercium frequentia maior. Ex mercibus tamen in hisce nudis frequentiores sunt equi ac boves venales, quorum dilibrandorum causa, hæ primitus sunt inuitate. Oppido toti, qua in longum patet. Mons imminet vt ante dictum, ad orientem, præruptus admodum, ac aditus, cuius fastigii, super solidissima caute, arx imposita est longe munitissima. Hæc ab Helsingis (hi Sueciæ populi sunt, quorum patria Helsingia) sub ipsam olim Nariustatem Sciuatoris Christi in carnem, Fratrone III. Daniæ Rege, vel creter, extructa memoratur, à quibus quidem Helsingis & nomen inditum tum Arce, tum ciuitati, ad de & ei, quæ reas fretum est Helsingore. Id autem nomen sonat, non tam oram, seu extremitatem, quod videri alicui possit, quam arenam Helsingorum. Est quidem illa extrema Sialandie versus ortum æstiuum, vbi Boream pars, vbi sita Helsingora est, cum arce Croneburgo. Verum veteri Danorum lingua Or, arenam sonat proprie, cuius magna est etiamnum circa Helsingoram copia, longiori tractu in mare procurrens, idque non admodum profundum, à quo versibile est nomen factum & ciuitati & fretu coniuncto, quod à Daniâ appellari dixi **Orsundt** æ, quasi dica, arena fretum vel sinus. Et flexus vbi nunc arx est Croneburgum olim dictus est **Orsundt**, quasi arena flexus, ab eadem nimirum arena copia. De tempore extructæ Arce Helsingurgensis circumferuntur Barbari quidam versiculi duo, qui sic habent.

*Tempore Natalis Christi Turris capiti
Helsingburg struitur, vclut in scriptis reperitur.*

Ea sanè perampla est, vt per se ciuitacula videri possit, in cuius medietate turris quadrata, & ipsa ampla admodum, atque in primis edita, contignationibus seu interstitiis sursum versus (quæ tabulata vocantur), complurium, ad miliaria aliquot, procul sese spectandam exhibet. Hanc turrim, duplex ambit murus, alter proximè cingit eandem, qui autem remotior est, arcem totam, vnaque adificia complectitur quam plurima, quotidianis igitur eorum, qui arcem tenent, vrbis accommodata. Murus exterior, qua parte plagam respicit Orientalem & Aquilonarem, fossa cingitur sic satis profunda, quod is locus minus videtur natura munitus, quam latus occidentalis. Id enim magis est præruptum, seu arduum, & natura inaccessum. Fuit hæc arx multorum Regum olim sedes, vbi comitia quedam Regi celebrata sunt, vt cum initio gubernationis Erici VI. cui Kleppingo postea cognomen fuit, sub annum Domini 1260. ad diem 9. Martii mensis, & conuentus inibi habiti, maxime, quando negotium erat Daniæ cum Suecis vicinis, aut inter Suecos ipsos pax per Danos constituenda, quod factum est, & anno Domini 1310. quando conuentibus Helsingurgi Rege Daniæ Erico VII. **Henned** dicto, & fratre huius Christophoro Birgero, item Sueciæ Rege, & huius Fratris Erico & Valdemaro, cum Gerardo Hollatæ Comite, & Henrico Duce Megapolitani, composita est omnia inter Birgerum & fratres eiusdem controversia. Meminit huius Ioann. Gothus historiæ Sueconum & Gothorum lib. 20. cap. 19.

CORONIA, vulgò Landiscroon.

Ad Helsingoburgo distat Coroniam, & ipsa maritima (quam vulgò Landiscroonam dicunt. Id sonat terra, seu provincie, vel regionis Coroniam) miliaribus Germanicis plus minus duobus, & dimidio versus austrum. Hæc ab Erico VIII. Daniæ Rege primùm condita est, sub annum à Christo nato 1493. cum prius eo loco pagus fuerit, **Sæbye** sive **Sæby**, cuius adhuc appellatio platea quædam in hac regione retinet. Incolis dicta **Sæbye** gade, id est, platea **Sæbye**. Quam Landoram appellat Saxo lib. 14. de Erico III. & Valdemaro I. horumque gelis verba faciens, ea non ciuitas fuit, sed longior quidam, vt Saxo ipse loquitur, arena tractus, à continenti littonis in mare procurrens. His enim penè verbis vtrius Saxo. Nec facile est dicere, sub quoniam Schaniæ littore is fuerit tractus, hicne, vbi Coroniam nunc est, an alibi. Vicinus est vbi ad orientem flumini, dimidio tantum miliaribus ab vrbis distans hic in Meridie fluitans, ac in mare fere exonerans, cursum non nihil flectit ad Aquilonem, marique mixtus Coroniam præterlabitur, ac portam efficit vastissimum etiam nauium capacem, quo non est alius per Daniam magis commodus, aut opportunus, ea res occasione præbuisset videtur, condendæ huic loco ciuitatis. Vallo ac fossa cingitur, arceque ad iunctam habet, cuius fundamenta à Christiano III. Daniæ Rege iacta, primùm sunt An. Domini 1543. vel circiter, paucis post annis peracta eiusdem adificatione. Haud paruum momentum ad victoriam attulit Christiano portus Coronensis, cum patre defuncto, de regno is dimicaret aduersus Iacobum, & Comitem Oldenburgicum. Hic enim vrbis occupata, tutam admodum, reliquo belli tempore, stationem habere hæc nauis. Quæ res videret & portum & ciuitatem sic Regi victori commendasse, vt postea arcem quoque hic locandam duxerit. Quo loco nunc arx sita est, olim cænobium erat Carmelitarum, quibus sub ipsa huius ciuitatis quasi crepundia, in Daniam introducta, domicilium hic primùm statuit Ericus VIII. vrbis conditor. Portæ ciuitatis versus Meridie & Mare tres sunt: Totidem etiam, qua vrbis continentem spectat. Orientalis vna, altera septentrionalis, tertia occidentalis versus, & Corum seu Angelsen, quæ à vicina platea **Sæbye** nomen obtinet. Per has multum quotidie rerum venalium inuehitur, eorum potissimum quas regio, seu provincia vicina producit, quemadmodum per portas maritimas, quæ nauigis in portum apportantur, ex varijs Europæ regionibus, Liuania, Russia, Pomerania, & Curatibus Germaniæ maritimis, Hollandia item & Angliæ ac Scoriæ, tandemque ab extrema Noruegiæ, & alijs locis in finibus Nunquam autem vel mercium, vel hominum in hac ciuitate frequentia maior, quàm circa Solstitium æstiuum, quando mercatus in ea exerceatur longè maximus.

Non procul à porta maritima orientalis, forum est peramplum, in etaque prætorium magnificè extruendum. Et circa forum quemadmodum passim id vrbis tota, maxime versus portas, Septentrionalem & Orientalem, prætorium edificia sic satis splendida. A foro versus septentrionem, non longo spatio templum est valè magnitudinis, & Templo iuncta turris prælata, ex lapide cocto constructa, Neque nunc alius est in hac vrbis sacrorum locus, præter Nosocomium, in ea platea quæ ad portam ducit orientalem. In hoc Nosocomio permulti aluntur ægroti, ac pauperes, cuius potissimum liberalitate & beneficentia. Neque enim certos annos proventus hi habent, quibus gaudent alia quædam passim per Daniam Nosocomia, & Prochodochia, maiorù liberalitate donata.

LVNDIA.

Hæc à Coroniam versus ortum, siue subsolanum tribus distat miliaribus germanicis estque mediterranea, quæ vbi mari proxima est, miliaria tantum vni, eo ab eo distat. Sedes hæc olim erat Archiepiscopalis, inde vsque ab anno Domini 1104. & temporibus Afceri I. Archiepiscopi ad tempora Christiani III. Quando fuerit, & à quo vel à quibus condita, nusquam in historiis legitur. Nam qui Anglos Conditores agnoscunt, appellatione sola moti videntur, quæ communis est huic cum Angliæ Metropoli Germani enim vtriusque ciuitatem **Lunden** nominant. Dani hæc suam sua lingua **Lundt**, quod nomen saluum Daniæ significat, vel syluam. Qui latine volunt id quicquid est appellationis exprimere, nunc Lundam reddunt, nunc Londiam, nonnulli etiam Lundam numero multitalinis, vt Athenas, Londinium vel Londium pro Lundia, nonne sunt appellationes, & Dani inuoluntæ. Fama quidem est Anglos olim in hæc Oram Schaniæ, & quidem Lundiam, mercimoniorum causa, confluxisse frequentes, vbi emporium tum fuisse dicitur longè celeberrimum, multo ante e conditis Malmogam, & Helsingiam, verum id ad ea potissimum tempora referendum cenfeo, quibus Angliæ etiam imperarunt Daniæ Reges. Itaque commercia quidem cum Daniis habuisse Anglos certum est, verum ex eo mox non sequitur, ab his Lundiam conditam, vel ab Angliæ Metropoli denominatam, vt vt peritus sit Londinium Angliæ, cuius etiam in Phrotone I. qui oonus erat Danorum Rex, apud Saxones fit mentio illud extra controversiam est inter vetustissimas Daniæ ciuitates censeri Lundiam. Ac sciendum, circumferri inter Danos de Lundie antiquitate ritimos quosdam percutulos in hæc modum.

*Dem tunc Christus lod sig fode,
Stod Lundt et Sthonor, segor ste gnode.*

Quorum verborum sententia est, Christo nascente floruisse Lundiam & Sthonoram. Est autem Sthonoram Schaniæ ciuitas vetustissima, nunc penè vicus, tribus tantum à Malmogia miliaribus distans, versus ortum Eumalem. Vallo ac fossis olim cingebatur Lundia, cuius erant tres tantum portæ, Septentrio, nalis quæ hodie appellatur porta S. Olai, propter templum D. Olai, quod olim ad hæc portam erant: & later platea porta à platea, quæ ad hæc recta ducit, Altera Orientalis, porta S. Martini dicta, ab ea, quod in vicinia illa erat templum à quo plateæ quoque nomen inditum. Tertia Meridionalis, quæ rubra dicitur.

ciur & Malmogiam docit. Harum portarum etiam nunc extant vestigia, ipsae enim adhuc locis rudera relicta sunt. Vallo autem diruto (quod quando vel ex qua occasione in hunc haud facile est dicere) non per tres tantummodo, sed per plures etiam, puta sex vel septem nunc vias, cuius patet in vrbis introitus. Plurima olim erant in hac vrbis templa & quidem parochialia non pauciora viginti duobus, inter quae primas semper tenuit adis Laurentiana Cathedra in medullis fermet civitatis sita, vasta & inprimis magnifica. Ex lecto enim lapide constituta est, & plumbicis laminis tecta rota cuius edificatio Suevone I. Rege (qui sub annum Domini 1017. mortuus putatur) coepit, ab Eginone tandem huius loci primo omnium Episcopo, & proximo huius successore Richualdo, accedente opera & studio S. Canuti Regis perficitur, dedicatione peracta. Anno Domini 1085. XII. Kalend. Iunias, hoc est ante Canuti Regis eandem, anno proximo. Quo tempore collegium etiam Canonicorum primum institutum est, Ecclesia & Ecclesiasticis ab Rege Canuto dotata quam liberalissimè. De qua re Saxo lib. XI. Initio Canonici non vltra novem fuere, quibus Praepositus erat additus, reliquorum velut Antesignanorum Sequens autem temporibus hic numerus sic auctus est, crescitibus etiam per maiorem liberalitatem, redditibus annuus vi praeter Praelatos quatuor, Praepositum, Decanum, Archidiaconum & Cantorem Canonici extiterint numero ad 24. Vicarij longe plures.

Sed de reliquis adis Laurentiana, de Horologi, de Hypogei siue Cypriae, de Altarium magnificentia plura vide in Indice. Ecce hic adiacet ad occidentem Schola Triualis illa quidem, verum celebrior multò, quam in alijs Schaniæ civitatibus. In hac Scholarcha semper esse consuevit Magister Artium promotus, cui iunguntur Hypodidascali quatuor, ex quibus, qui supremus est, Capituli Lundenses constitutione, Artium Baccalarius esse tenetur.

Verus meridie ob altera templi Laurentiani parte forum est, & id per amplum, vna cum praetorio. Frequens hic confluit, quotidie ferè, vendentium ac ementium turba, praeterquam, quod bis annis singulis, tota penè vrbis Mercatus celebratur longe frequentissimus, idque sub Ascensionem dominicanam, & circa festum Laurentij. Plura de vrbis vrbis historiae seculis lector in operis Indice inueniet.

M A L M O G I A. Germanis

E I B D E N.

Malmogia inter recentiores est Schaniæ Civitates, vtpote, primò à nato in carnem Seruatore 1520. vel circiter, condita sub ipsa initia gubernationis Christophori II. Danicæ Regis. Eadem tamen nunc penè Metropolis est Schaniæ, idque per mercemonia, quibus inclinat, ex quo piscatio circa hanc vrbem cepit esse frequens. Lundia non nihil remittente de pristina celebritate, & claritudine. Maxima hæc est, à Lundia via duobus distans miliaribus Germanicis, versus Meridiem, à Coronica quatuor totis, incolæ hanc nominant Malmoe, quod latine redditur Malmogia, vel secundum quosdam, Malmogium. Olim inferiorem Malmogiam hanc distantiam legimus ad differentiam fore pagum eodem modo hæc inferior, Danicè *Offre Malmoe*, eo *Lædre Malmoe*, sublata pago cognomine, cuius nunc extant vestigia, hæc sine additamento nominatur Malmogia, quam Germani sua huius constantem appellat *Wibogen*, quod cubiti formam referat, Ancoras possit dicere. Est enim ad hanc civitatem maris flexus quidam quem frequentialiter Germanos est veri simile, p. rationi olim causa in Schaniam profectus, etiam ante Malmogiam conditam. Danicæ Rex, quo tempore Schaniam primum tota portus est, num giudet. Illud autem praeter cetera peculiare huic concessit V. Aldemarus Margarethe pater, Danicæ Rex, quo tempore Schaniam primum tota portus est, nunc hic contingeret. Id privilegium renouavit, & confirmavit Ericus VIII. recentioribus illis Schaniæ civitatibus Malmogiam, atque Coroniam, quam possessorum in ipse condidit, Atque munificentissima insignis est Malmogia, & adificiorum magnificentia, que nunciam sunt per Schaniam, quàm in hac vrbis magis splendida. Quo loco nunc arx est ad occidentem nimirum civitati olim adificia quaedam erant paulo quatuor, in reliqua vrbis magnificentiora, curam dixit, seu habitationem monasterij, Danicè *Wymbergarden*, hæc ab Erico VIII. Danicæ Rege primum extructa. Anno Domini 1434. adificus ei bonis quibusdam ruralibus, cum in bello Comitiano eam diruissent ciues sediciosi, iterum à Christiano tertio restaurata est, & ad eam, qua nunc spectatur, magnificentiam perducta. Hæc restauratio inchoata est, anno Domini 1577. Quæ parte mare & circum respicit Malmogia, muro tota cingitur, portis etiam quibusdam praeter, ex quibus duæ sunt celeberrimæ. Altera quæ in arcem rurali altera, qua ad pontem, quo mare inferitur, ad quem appellantur minora tantum nauigia, & si quæ Cimbræ aut naues aduicæ, cum hominibus, vel mercibus, seu Hafnia adueniunt, seu Malmogia soluunt Hafnia nauigaturæ, ut est loco ex Schaniæ in Sialandiam traictus frequens, miliarium circiter quatuor. Naues autem maiores seu onerariæ, Holadæ dicuntur, tum Græcicum Germaniam, procul à ponte, vel civitate consistunt velut in portu, tolerabili quidem illo, verum non admodum tuto praesertim flante circio. Reliqua vrbis pars, versus Orientem, & Austrium, vallo ac fossa probè munita est, paludibus etiam quibusdam tutam eam praestantibus nisi vbi & horri sunt (sunt autem circa vrbem frequentes) vel viuaria, siue piscinae. Portæ hic sunt praecipue Orientalis vna: Altera Meridionalis, quibus & turres impostæ visuntur, cum tomentis maioribus haud paucis, quæ ex turribus prominent. Tertia portæ Occidentalis non aequè frequentatur, ut superiores duæ, nisi cum sub littus Schaniæ exercetur Halecum piscatio, quod fit quotannis ferè, inde viquæ festo Bartholomej, ad Dyonijsi, per septimanas circiter sex continuas. Est enim hæc portæ maris vicinior, eoque per eam, sicut & per maritimas illas, magna passim importatur per id tempus halecum vel harengarum copia: celeberrimus enim tunc, & quotidianus est vrbis tota mercatus, exoticicis etiam mercibus quam plurimis in vrbem importatis nauigiorum beneficiis, per portas maritimas. Quin & per Orientalem portam, ac Meridionalem non hoc tantum tempore, sed per totum alioqui annum, plurimum inuehitur frumenti, & aliarum rerum venalium, vrbium, agnorum, equorum, & si quid est generis eiusdem, scenum, quoque & ligna, atque carbones, quamuis ligna suppeditant & nauigia. A Gleibus enim, seu syluis aliquanto remotior est hæc ciuitas. Media penè vrbis forum est spaciolum admodum, & in eo versus ortum domus ciuica, siue praetorium, amplum inprimis, atque magnificentum sub annum à nato Christo 1546. impensis ciuitatis haud mediocribus extructum, diruto prius quod in ea vicinia est, Monasterio Franciscanorum. Est in medio nunc foro cisterna longè capacissima, quæ per canales & cuniculos quosdam subterraneos, eo ex quodam extra vrbem riuulo deducta ad vsus quotidianos, & necessarios omnibus in vicinis habitantibus, aquam fundit copiosissimam. Non procul à foro, Orientem versus, situm est D. Petro Apostolo olim dicatum spaciolum id inprimis & magnificentum, latericium tamen, fundamentum excepto, cui ad occidentem adhaeret turris, imposita ei pyramide per quam edita, laminis partim cupreis, partim plumbicis tecta rota. Quin & supra chorum eminet pyramis, verum prior & angustior multo & humilior. Hoc templum parochiale est toti civitati, quamuis frequentissime Templo ad Orientem iunctum est Sacellum, non magnum quidem illud, celebre tamen, in quo sacra olim fiebant, nunc pro Bibliotheca vsurpantur. Templo adiacet vrbis ortum bismale Schola, eaque per celeberrima, in qua Rector siue Scholarcha vnus est, Hypodidascali autem quatuor.

FLENSBURGVM.

SCHLESVVICENSIS Ducatus, olim Saxoniae Marchionatus, vnum ex tribus Iutiae epi-
scopatibus continet, Cimbrica Chersonesi pars, post praecipua Schlesvvisensem urbem,
FLENSBURGVM oppidum, ad maris orientem respicientis littus, cum portu multarum
navium capace, ostentat. Originem, nomenque à Flenone, Viro nobili, fortique milite
habere, annales perhibent, qui prope littus maris Balthici habitans, eo ipso in loco, vbi
nunc situm est Flensburgum, casas quasdam piscatorias, sibi tributarias habuit. Ad has
postea tam vicini, quam exteri, loci commoditate adducti, non solum confluerunt, ibi-
que suam sedem collocarunt, verum etiam ex piscationis quaestu, & paulo post, nauiga-
tionis commodis, aducnarum congressu & frequentia adaucti, formam & titulum op-
pidi, acquisierunt, vt sic Flensburgum, quasi, Flenonis burgum, nomen obtinuerit, circa annum Christi 1200.
Paulo post huic nouo oppido, VValdemarus Dux Iutiae, ius municipale cum quibusdam priuilegiis concessit, &
singulari diplomate confirmauit, post natalem Domini 1284. Quod ius, & quae priuilegia, progressu temporis
partim à Dania, partim à Iutiae & Holsatiae ducibus adaucta, & confirmata sunt. Oppidum hoc inter montes ex-
celfos, littori maris orientalis adiacet, in quod eius portus se extendit, tanta commoditate, profunditate, & secu-
ritate, vt singuli ferè eius ex domibus suis naues mercibus implere, & easdem rursus exonerare possint, vt non
immeritò Crantzius, id oppidum terra marique rebus gerendis opportunum scribat. Amoenissimo, & saluber-
rimo in loco aedificatum est, nec non purissimis scaturit fontibus, abundantiaque omnium rerum affluit, quae ad
omnes necessitates pertinent. Aedes habet magnificas, & splendide exstructas. Ad haec Parochias aliquot magni-
fice aedificatas, quarum omnium D. Ioannis parochia est vetustissima, estque longitudo eius passuum 2341. sita
sub elevatione polari 55. grad. 30. min. Arcem habet satis pulchram in monte collocatam, eiusdem nominis, vr-
bi imminuentem, & omnium oculis expositam. Versus meridiem habet Gymnasium, à Ludolpho Naaman Mi-
norita, fundatum. Sepulta est in hoc oppido VValdemari II. Regis Daniae filia, cuius sepulchrali lapidi haec eti-
am hodie inscripta leguntur, Sophia Marchionissa de Brandenburg, filia quondam Regis VValdemari II. hic
sepulta est cum prole sua. Variam haec ciuitas experta est fortunam in bellis, quae gesta sunt inter Reges Daniae &
comites Holsatiae, propter Ducatum Slesvvisensem, aliquoties tam à Regibus Daniae, quam comitibus Holsatiae
obfessa, nonnunquam expugnata & spoliata est. Scribit in Saxoniae Crantzius lib. 10. cap. 25. Ericus Rex Daniae
Flensburg oppidum ab Henrico Holsatiae Comite, ob damna illata Danis, pignoris loco accepit, donec certa pe-
cuniaria summa persolueretur. Rex accepto oppido, iussit profundissimo cingi fossato, quod hodie quoque cer-
nitur, murum sustolli, & vicinum montem fossatis ambiri, vt facile appareret, quid in animo gestaret. Comes
dictam pecuniarum summam circa finem anni depromere paratus, restitutionem oppidi poposcere, sed Rex a-
uersatus nullas aures praebuit, semper causas texens ex causis, cur non oporteret. Facile enim tergiueratur, qui
potentia antecellit.

Idem lib. 10. cap. 30. Adolphus, comes de Schouvenburgh Henrico Holsato mortuo, cum in praesidium im-
puberum ducum cum aliis strenuis viris vocaretur ex Ducatu Lunenburgensi, è Diocesi Bremensi, ex VVest-
phalia, octingentis collectis militibus, aperto Marte fuis, fugatisque Danis, noctu Flensburgh oppidum à mari
ingressus, peruenit in conuentum fratrum, & inde reliquum oppidum facile sui iuris effecit, & tum in Holsatiae
minorum Ducum potestatem rediit. Deinde in obsidione quadam vt Crantzius lib. 10. cap. 40. refert, Henricus
Dux Slesvvisensis, & comes Holsatiae, lancea cuiusdam interemptus est, post cuius mortem, ab Adolpho fratre
Henrici, vnà cum arce deinceps superata est. Et hoc modo cum postea Adolphus bello inter Regem Daniae, ac
proceres regni & ipsum composito, Ducatum Slesvvisensem ritu solenni in feudum accepisset, verus Dominus
Ciuitatis ac Arcis factus, quo sine haerede mortuo, ad Christianum I. Oldenburgensem Regem Daniae deuoluta
est, qui erat natus ex sorore Adolphi. Etiam anno Christi 1584. oppidum, vnà cum arce, sub Dominio Serenissi-
mi Regis Daniae Frederici II. Christiani abnepotis floret. Sed ortu nobilitauit Flensburgum, praestantissimi no-
minis scultor, sculptor, & pictor, Melchior Lorichius, qui magnis, remotissimarum nationum peregrinatio-
nibus cultus, Graeciam, Italiam, Galliam, Belgium peragrauit, vt eius artis peritos excellentesque imitaretur, &
videret artifices, ad quorum imitationem tam accurato iudicio se contulit, vt publica ipsius opera, & elegantis-
sima eclypa, magistris suis, Italis, exterisque nationibus nunc sint admirationi. In primis autem, Su-

leymani Turcarum Imperatoris Selymi filij, & Ismaelis Persarum Regis Legati effigies,
quas in aas Constantinopoli scalpsit. Quin & Flensburgensi huic patriae, or-
namento etiam existit Thomas ille Finchius, Geometricis
artibus & scriptis clarus.

ITZOHOA:

ITZOHOA nobile, & augustum Holfatiae oppidum, situ, locique natura, navigatione, ac proinde negotiatione quae per Storam & Albim flumina exercetur, praestans. Nam Stora, piscoso ac nauigabili flumine, vndique cingitur, quod flumen in intima Holfatia ortum, aliquot oppida, & nobilem illam Rantzouianam domum Bredenbergam alluens, ad occidentem Albi permixtum, à fluminum tandem parente recipitur. Oppidum autem Itzohoa primum à Ludero Biling Saxoniae Duce, totiusque Holfatiae domino, sub Ottone III A. circa annum Christi millesimum, contra Vandalos muniti coeptum, suppeditante flumine, & loci opportunitate munitiones: Cumque Vandalis, tempore Imperatoris Henrici II totam Holfatiam, Dithmarsiam ac Nordalbingam crebris incursionibus depopularentur, incensis omnibus villis ac pagis, vnicum propugnaculum in Itzohoe, & Borcklenburch, ab ipsis expugnari non potuit. VValdemarus autem, secundus eius nominis Daniae Rex, de uicto Adolpho, tertio eius nominis Holfatiae Comite, Hamburgum fugiente, oppidum istud diripuit ac deuastauit, Anno Christi M. CC. I. Postmodum vero anno salutis M. CC. VI. Holfatiae Proceres, opportuna sitis commoditate incitati, denuo hoc oppidum munire coeperunt, ibidemque contra Regem se fortiter defende runt, aquarum firmati praesidio, quae mirum in modum eo die bis in eandem altitudinem exastuarunt, vt ponte deiecto, ciues tueretur, Danis exclusis. Stora siquidem, quemadmodum & pleraque alia Holfatiae flumina, ad aliquod miliaria, aestu marino, exagitur. Itaque hunc diem oppidani, celebri memoria, annuatim obseruant, eundemque, ob partam tam illustrem victoriam, ciuium diem nuncupant.

Anno M. CC. xxxi Itzohoenfes, ab Adolpho IIII, syluis ac pratis, nec non insignibus, ac iure municipi- pali donati sunt.

Gerhardus Comes Holfatiae, & filius Adolphi IV anno reparatae salutis M. CC. V. transfudit coenobium vir- ginum nobilium de Iuenfete, & id rursus extrui iussit ante oppidum Itzohoe, idque multis, ac amplis praediis ac fundis locupletauit, sepultusque est in ipsa coenobij Ecclesia, cum omnibus suis posteris. Deinde etiam anno M. CCC. XL Gerardus Magnus in Iulia caesus, ibidem humatus est. Et Anno Christi M. CCC. Lxxxi. Comes Henricus ferreus sic dictus, quod stipendia meruerat in Dania, Suecia, Anglia, & Italia: Nec non Elifabeta Co- mitis Nicolai coniunx, Anno M. CCC. Lxxviii. Item. Comes Nicolaus, anno salutis M. CCCC. Annoque Domini M. CCCC. III. Albertus Comes, qui in Diethmarsiam irruptionem faciens, equo lapsus est, ex quo casu postmodum xxix Septembris obiit. Post hos etiam Gerhardus Slesvicensis & Holfatiae Dux anno orbis re- dempti M. CCCC. IV à Diethmarsis caesus, Anno deinde Christi M. CDxxi Henricus Holfatiae Comes ele- ctus Antistes Osnaburgensis. Similiter Dux Henricus, filius Gerardi in obsidione Flentburgensi lancea inter- emptus. Postremo sepultus est in eiusdem coenobij Basilica, Anno M. CC. Lix Dux Adolphus Lubeca mor- tuus. Extant ibidem & alia quaedam monumenta tymbi, Epiraphia, Holfatiae procerum, & illustrium, nobili- umque familiarum, imprimis vero ex heroica, & percelebri Rantzouiorum gente, Bredonis, Caij, qui Dominus & Haeres fuit Curui aggeris: Ioannis, Henrici, Pauli, Nicolai, & Mauritiij, quorum pleraque sepulturae, ex candi- do marmore, praecellenti opere factae conspiciuntur, eruditorum epitaphiis, & carminibus illustratae. Ex mul- tis, quod Iannis Rantzouij tumulo, marmoris insculptum est excerpta placuit.

Ioanni Rantzouio, nobili Holfato, qui post susceptum balthei militaris decus, & perlustatas remotissima- rum gentium prouincias, quantum pacis, belli, artibus, omnibusque corporis, atque animi eximilis bonis, eniti potuit, id omne secundum pietatem in Deum, vni patriae, eiusque laudatissimis Principibus, Friderico I, Chr istia- no III, & Friderico II Danorum ex ordine Regibus, huiusque patris, Iohanni & Adolpho Holfatiae Ducibus impendit, felicissimo euentu, utpote summus iam iusto Imperio Dux, exortis subinde bellis destinatus, sem- per victor, qui praeter copias, deditasque vrbes atque arces, profligatos eiectosque pro Cimbricis & Holfatis fini- bus, hostes rebellium Diethmarforum contusam ac fractam armis contumaciam, octies, patentibus in campis, diuersis praелиis sperata hostiles acies, vel ab ipsis indulgentia, vel à foeda fuga, vitam coegerit impetrare, il- lustri & fidei erga patriam, eiusque principes & clementia, erga victos gloria, quam ad fatale maturae senectu- tis horam, sine fortuna ludibrio, perduxit, sicque domi suae aetatis veniam nactus, omnibus animi sensibus inte- gris, in charissimae coniugis, filiorum & nepotum complexu, aeterno numini spiritum, à quo acceperat, firma in Christum fide, & certa resurrectionis spe, confirmatus reddidit. Henricus & Paulus filij, parenti charis. moren- tes posuere. Obiit anno Domini M. D. Lxv. die xii mensis Decemb. cum vixisset annos Lxxxi & mens. i.

Sed, de elogiis & Epitaphiis, quae in aliorum Rantzouiorum monumentis tam in ista Ecclesia, quam alibi passim leguntur: Item de generosis, claris, & fortibus, Nobilibus Rantzouianae familiae viris, qui quadringentis huc usque annis, pace & bello floruerunt, liber extat, Antverpia, Plantiniana, ac proinde elegantissimis typis ex- cusus, cum Historico Epigrammatum libro, continente encomia Heroum, Imperatorum & Ducum, superio- ribus, & nostro saeculo, virtute bellica maxime illustrium, quos Henricus Rantzouius, in Duca tibus Regis Da- niae Vicarius, in Arce sua Breidenberga depingi, & versibus, partim à seipso compositis, partim hinc inde col- lectis, ornari curauit. Porro, in iam commemorato Itzohoenfi Coenobio, monastico habitu, etiamnum de- gunt xxi diuinis officijs, nuncupatae nobiles virgines. Haud ita procul ab isto virgineo, misericordiae, pietatisque officina est sita, Xenodochium equestri D. Georgio sacrum. Oppidani Fredericum II Daniae Regem, haeredi- tarium Dominum agnoscunt.

SLESVVICVM.

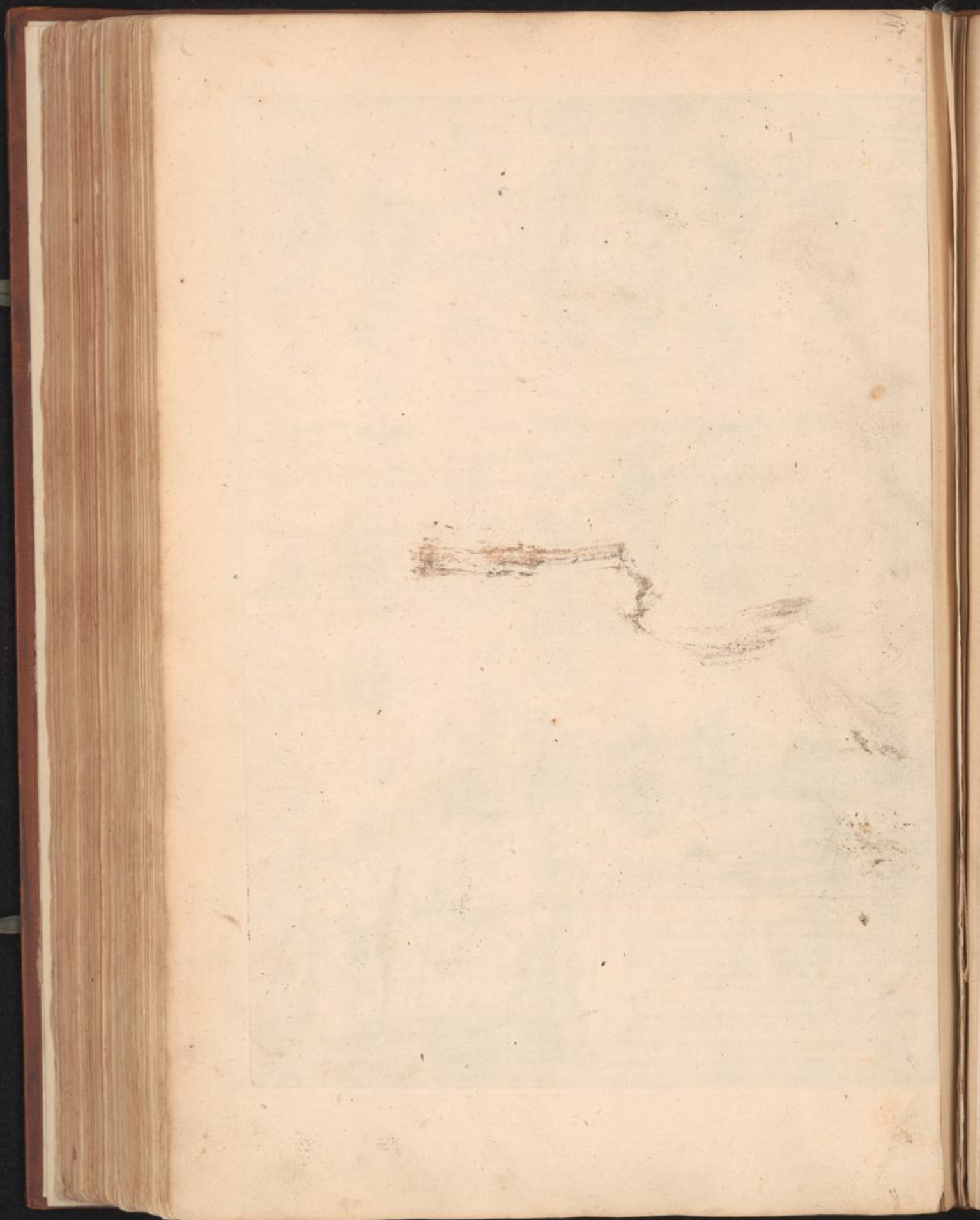
SLESVVICVM, Cimbrica quondam totius Metropolis, amplissimum, & ex commerciorum frequentia opulentissimum oppidum, sed nunc, pro fatali eius casu, non ea magnificentia conspiciendum: situm in ipso Isthmo Cimbricae Chersonesi, ubi inter duo maria, Oceanum scilicet Germanicum & mare Eoum, siue Balthicum, minima est terrae intercapedo, quae etiam iusti miliarij pagum, refluit, à quo Slesvvicum oppidum, ad Sliam, sinum Maris Balthici, usque ad Hollingstede hauri distat. Crantzius, & qui Saxonum conscribere historias, aliam Slesvvico appellationem attribuunt, quam etiamnum apud Danos & Frisios vsus retinere videtur. Hi enim sua lingua hoc oppidum Hedebui vel, ut alij, Heideba, nuncupant, eò, quòd à quadam Danica Regina, cui Hetha nomen, dicant primitus esse conditum. Appellationis Hedebui vestigium, in occidentali littore ad Sliam, etiamnum superest. Ecclesia nimirum, quae vetus Hedebui, nomen retinet. Quod si etiam Danum, vel Phrisicum Colonum, germanicae linguae ignarum, iturum Slesvvicum, aut inde reduntè interrogas, quoniam se conferat, aut vnde veniat, non Slesvvicum, sed Hedebui, respondebit. Inuenio etiam in Annalibus Caroli Magni, à quodam anonimo Monacho còscriptis, Slesvvicam prisca temporibus, Sliestorf, nuncupatum fuisse. Moderna autem oppidi nuncupatio, ex Saxonici idiomatis proprietate originem habet. Saxonibus enim & Cimbris, VVic, oppidum dicitur, positum ad sinum aliquem vel maris, vel fluij (vt latius deducetur in Indice.) Cum aut hoc oppidum in sinu maris Balthici positum sit, isq; antiquus Sliæ tractus fuerit, quod aluenus è regione oppidi, se sinistrorsum sectendo, sinu effecerit: Qui etiamnum (die Wisf) ab incolis nominatur. Hinc Schlieswick & Slesvvici, est orta nuncupatio. Est autè peropportuno ad negotiationem situ, portum habens ad exercenda commercia, commodissimum. Olim enim ex Belgio, Britannia, Galliis, & Hispaniis, ad ostia Egeæ fluij nauibus merces transportabantur, quae, per Threanum fluium, Hollingstadium subuectæ, facili negotio Slesvvicum, ac inde, per mare Eoum, in Daniam, Noruegia, Sueciaq; regna, nec non Liuoniam, Russiam, Borussia, aliasque Germaniae Prouincias, quas mare Balthicum alluit, importari poterant. Ambitus Slesvvici, dum Vrbs amplior fuit, idq; hodie adhuc, intercisâ & interrupta vallorum & aggerum rudera monstrant, si principium ab occidentali latere Sliæ sumatur, apud superstitem Ecclesiam, cui Hedebui nomen manet, ubi Sliam sinum, occidentalem plagâ versus, efficit, quem vulgo, (die Wisf) vocant. Videntur ibi vallum, fossæque vrbs superstitis, atque adhuc satis integræ. Quadam pilæ etiam lignei pontis, per quem transitus supra sinu fuit, compendiosa via, qua Ecklenfordiâ Chiloniu mq; itur, ante paucos annos apparebant. Huic loco mons altus imminet, Oldenburgi nomen habens, arboribus, fructibus, & spinis vndequaq; constitus, vt propter densitatem accensus sit difficilis, in cuius summitate Arx posita fuit munitissima, clausi Isthmi Cimbrici. Ea, etsi omnino nunc diruta sit, vt nihil reliquiarum super sit, manent tamen tres fossæ profundæ, quibus olim fortalicium illud circumdatum fuit. Eam arcem, cum vrbe subiecta, cum Henricus primus Imperator Marchioni Saxoniae sedem constituisset, illo mortuo, Dani obsederunt expugnaveruntque. Visantur etiam adhuc loca, & castrorum vestigia. Ingressum quoq; sinus istius obstruxerunt Dani, vt nulla iuste magnitudinis nauis ingredi queat, sed armentis, equis, curribusque vadum sit. Ab ea Vrbs parte, quae Aquilonem respicit, agger fuit, in orientale litus Sliæ, ubi nunc Slesvvicum oppidum est. Tum temporis enim Sliam tam altè, vt nunc Gortorpium, Arcem versus, non ascendit. Neq; Gortorpium adhuc is temporibus conditum erat. Neque etiam hi, qui nunc Gortorpium ducunt, aggeres erant. Sed erat pars illa Aquilonaris tota palustris & saltuosa, vti adhuc lacus Bultorpianus, & qui Castellum alluit, Der Worchse dicitur, nemusq; & saltus (Polen) nuncupati demonstrent, ita, vt transitus Slesvvicum, per illu aggerem saltem pateret, Essetq; natura loci ista tractus munitissimus. In eius aggeris medio, loco editiore, propugnaculum erat, castrum D. Georgij. Quo in loco, Dux Adolphus denuo, nostro tempore domum ædificauit, cuius fundamenta, superiore anno, sub terris inuenta, fuerunt satis operose muris extructa. Aggeris etiam vna pars sub aquis manet, quae Fauonio Tephroque ventis, aquas abigentibus, adhuc cernitur, & ab eius loci gnaris, tamen non sine periculo, ceu vadum aliquando transitur. Cinxit deinde aliud vallum, vrbe Slesvvicum à Sliæ orientali ripa incipiens. Vallum illud còtinuatum fuit septentrionem versus, atq; colli munimentum impositum, quod adhuc extat, & in delubrum versus S. Michaeli dicatum est, propætorum vrbs equinum. Videtur ex valli aliqua pars, quae intercisâ, in orientem porrigebatur versus fontem, è quo canalibus aquæ in oppidum deriuantur, vulgo, (Der Pypenborn) Indeque haud longe, in lacum Sliæ, qui Moer dicitur, vallum illud desit.

Antiquus hic Slesvvici ambitus fuit, partim arte, partim natura loci munitus. Sed, vt & de presenti eius oppidi situ & conditione agamus, Danicis docemur historis, primum templum Deo vero & æterno conditum & dedicari fuisse Slesvvici, ab Erico Rege Daniae fratre Heraldico, in S. Anst. harius ad Christi D. LXXXIII. subdulto reliquatur D. C. C. XXXV. anni, ante quos hæc patria Christo Salvatore nostro nomen dedit. Verum sequentes reges non diu in ea fide perseverarunt, vt in Indice latius deducemus.

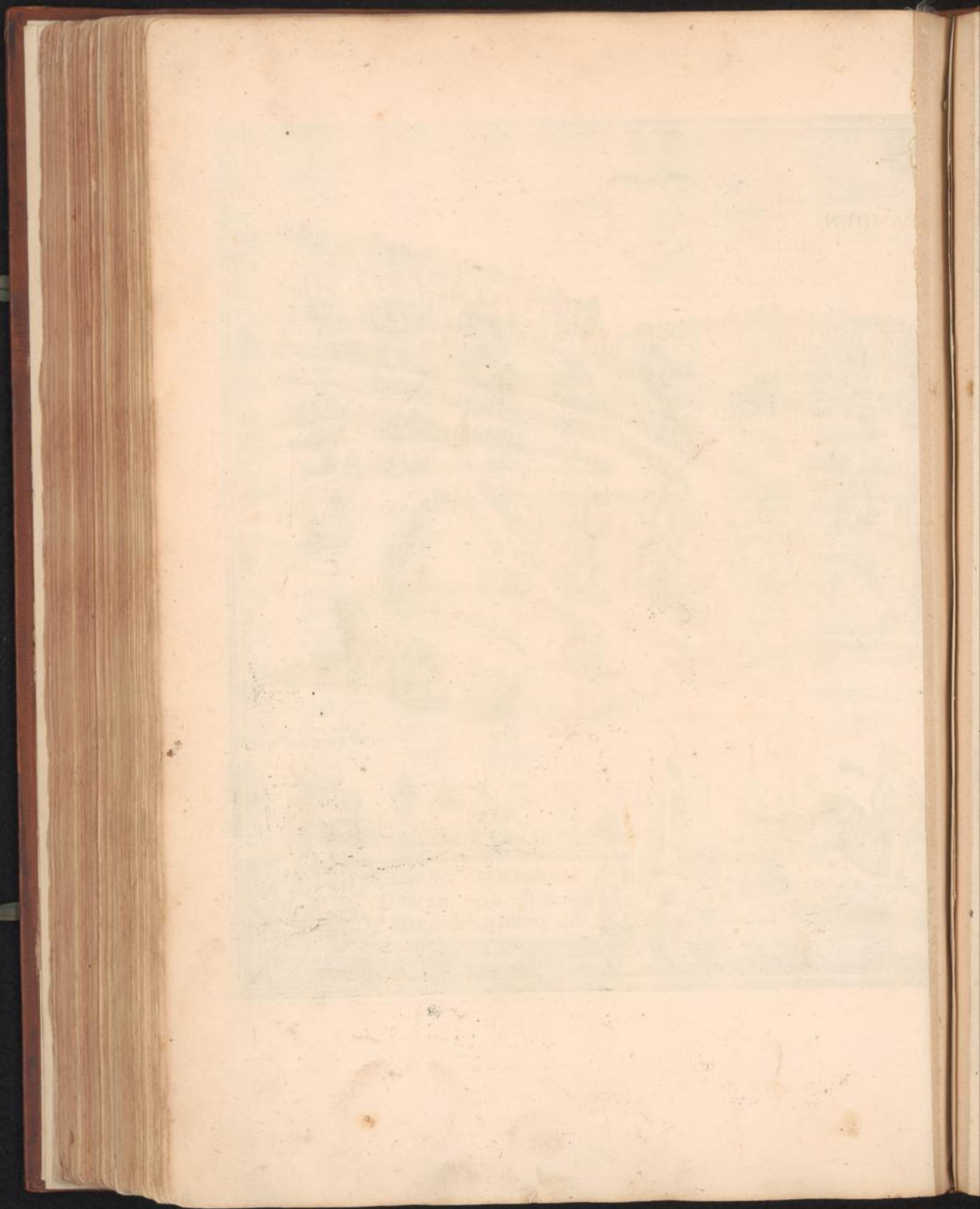
Circa annum, à nato Christo M. LXXV. Siani, ciuitatem Slesvvicæ capiunt, expugnant, depopulantur, funditus extinguunt, & Religionem Christianam pessundat. Cessante autem iam Sliuica persecutione, auctus est Slesvvici cultus diuinus, pleraq; monasteria & templa edificata. Restaurata est imprimis Canis Xenodochium. Erat etiam Ecclesia D. Nicolai, ex australi Cathedralis Ecclesie latere, quae adiunctum habuit monasterium ordinis D. Augustini, orientem versus. Ea ædificia sanditus diruta, & solo æquas sunt, vt nulla eorum vestigia super sint. Extat & Xenodochiu & Sacellum S. Georgij ad pagum eius montem penes viam, quae Hensburgum itur, Sacellum est D. Michaeli Archangeli, forma rotunda, vti pleriq; in locis, antiqua infidelium delubra cernuntur. Superest autem integrum monasterium nobilium virginum monialium in peninsula Slesvvici (Sollin) dicta. Templum in eadem peninsula, primum pro mercatoris domo ab Anglis extructum, & sequenti tempore in Ecclesiam sacratu m. planè dirutum iacet.

Ea, nunc est olim opulentissima & amplissima Vrbs deploranda facies, si ad illam pristinam magnificentiam diuini cultus, & opulentissimorum commerciorum referatur. Sed nihil nimirum. Vt enim hominibus vitæ suæ, hic imperiis, regnis, atq; Rebuspub. sui sunt fatales termini. Durat tamen adhuc, & medicæ stata conferatur Cathedralis Ecclesia Slesvvicensis. Fundatus est Episcopatus Slesvvici ab Otone primo, anno Domini D. CCCC. XLV. Ac postea à Danicæ Regibus variis redditibus auctus. Episcopus habuit vsque ad hunc annum Christi M. D. LXXXI V. quadraginta quatuor, qui ibidem magna ex parte humari queunt.

Non procul à Slesvvicensi oppido, GOTTORPIA Arx sita est, nomen à Gothis obtinens, qui hic olim castra habuerunt, veterum Ducum Slesvvicensium sedes, nunc Adolphi, ex Oldenburgensi familia primi eius nominis domino, vna cum oppidulo subiecta est, qui arcem firmissimis propugnaculis ac muris munit, ædificiisque nouis ac ponte lapideo ornare cepit. Telonium hic celebre, vbi competum, fœtibus annis ex Dania 50000. bouum, in Germaniam abacta, vestigial soluitur.

STETINVM.

POMERANIA nomen accipit à Pomesano Vidunti, primi Borussiae regis filio, dicit enim Erasmus Stella: Vidunti filij, qui in Borussia remansere, tres nimirum ex matre Borussiae nati, terram secundum capita diuisisse Pomesanum, qui ex his aetate praecebat, sorte eam occupasse terrae portionem, quae Hulmigeriae propinquior est: tum à Germanis habitatam, à quibus Borussiae magis formidabant. Sed quoniam Pomesanus strenuus videretur, manu ac animo feroci, multitudinisque, admodum studiosus, hanc magis tutari eum posse confidisse, ex ipsoque hanc portionem deinceps Pomesaniam dictam fuisse. Hodie verò, voce nonnihil variata, Pomerania dicitur: Lemonij quos Tacitus recenset, Rugiis finitimi, & Oceani accolae, Pomeraniae cultores fuisse videntur. Sub his verò & Rugiani recensentur, & VVagrii, Polabi, Oborriti, Rilsini, Circipani, cunctique VVandali. Vsu sunt ante susceptum Christianismum lingua Vandalica, & à primis cultoribus lingua patria, hoc est Vandalica, haec regio Pomerz dicta fuit, ab indigenis habitata, & propriis dominis gubernata: alienis autem nunquam subiecta est. Diuiditur autem in superiorem & inferiorem Pomeraniam, quarum haec in orientem vergens, Vandaliam Cassubiamque, illa Stetinensem, Barthiensemque seu VVolgastensem ducatus, ac Rugiensem Insulam complectitur. Opidis egregiis excolta, insigniora tamen quae habet, iacent in littore maris, pauca quaedam mediterranea, quorum praecipuum est STETINVM, seu Sedinum, à Sedinis populis, ut creditur, denominatum, cis Viadrum, Vetus à priscis merito dictum: quod conditoris nomen & tempus extructionis, à nemine adhuc accuratè peruestigatum sit. (Quamquam tamen Lobstenius, eius ortum in annum Christi centesimum vigesimum quartum ultra millesimum referat.) Situs, commerciorum, & victus oportunitate, morumque elegantia, nulli maritimarum ciuitatum cedens, piscium lectissimorum varij generis, & praecipui exigui inexhaustum, promptumque viuarium: Pratorum quoque ac lignorum caeduorum adeo ferax, ut patem haud facile, superiorem verò aliam vix vsquam reperias urbem. Luxuriat ager suburbanus finitimus prouentum egregiorum fructuum, quorum magna vis quotannis in transmarina regna & ditiones defertur. Quin etiam iure exonerandi merces, & aduectitiarum rerum omnium vel retinendarum, vel exportandarum praeter ceteris, immunitate rara atque perueti gaudet.

Habet modo in ea sedem continua serie à maioribus acceptam illustrissimus Princeps, D. Ioannes Fridericus Stetinensium, Pomeranorum, Cassuborum, & Vandalorum Dux, Princeps Rugiae, Comes Gutzcouiae, & Leopyrgensium, ac Butouiensium terrarum Dominus. In Pomerania, Stetini, Cassuborum & Vandalorum Ducum genealogia nuper in Saxonia edita, ita legitur, VVartislaus primus, alias Bertizlaus vel VVercezlus, cum fratre Ratiboro, in diuisione cum reliquis fratribus facta, citeriorem Pomeraniam, Germaniae finitimam, ubi Stetinum, & caput gentis & amplissima familiae sedes, *Wolgast/Wisdum* citra, & ultra fluiuium Pene vsque ad Colbergam accepit, Primus ex hac illustri familia, religionem Christianam suscepit, & cum ambobus filiis baptizatus, à D. Otrone Episcopo Bambergense, & Comite Andechino Apostolo Pomeranorum, Episcopatum Iulini, alias VVollin, & templum D. Iacobi in Stetino, fratris Ratibori auxilio, fundauit circa annum Christi M. D. XXIV.

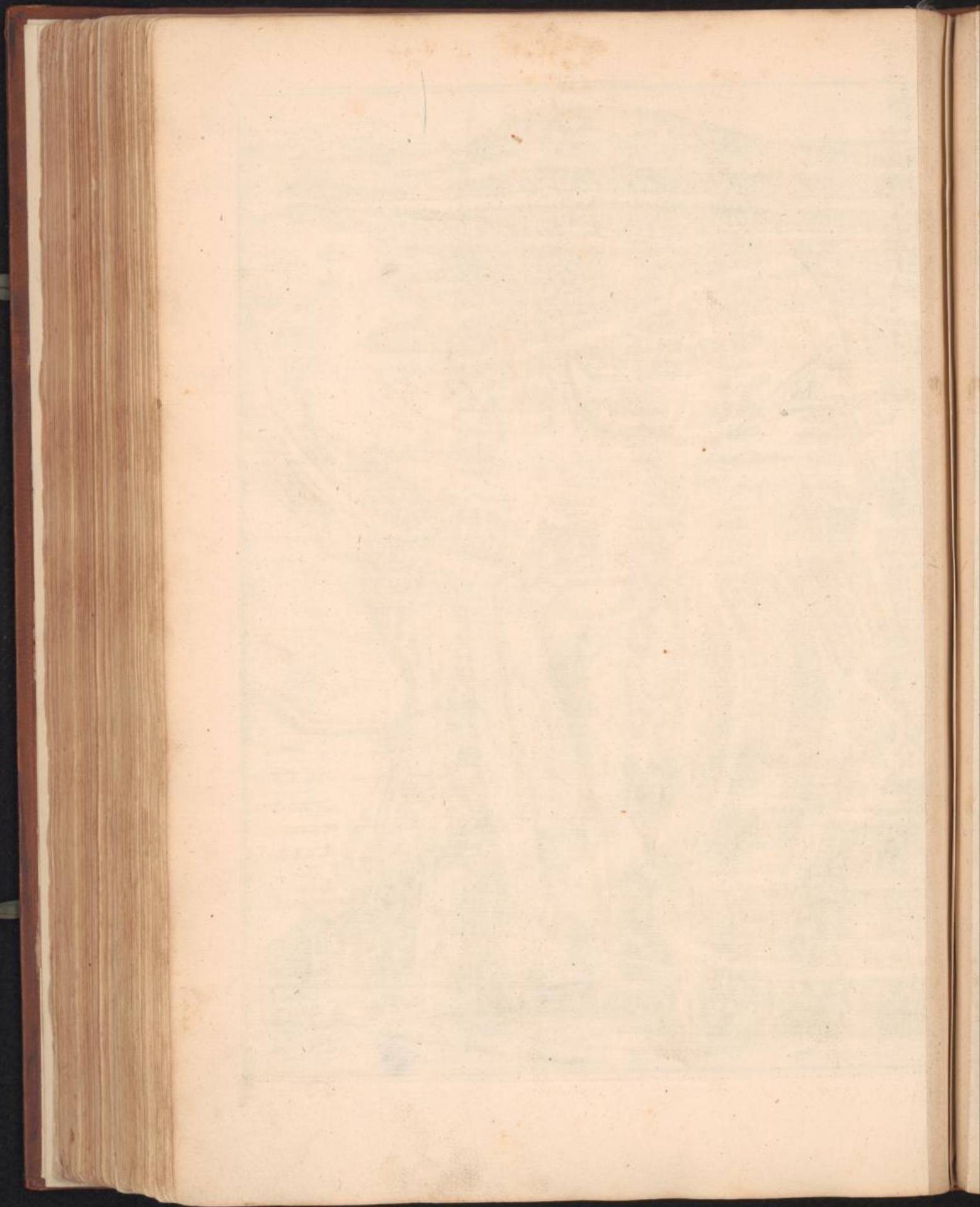
Est Stetinum iuris ac foederis Hanseatici, ad illud societatis membrum pertinens, quod Lubecam, totius Hansae caput primo respicit.

Eius longitudo est graduum triginta septem minorum sex,
Latitudo, grad. quinquaginta trium, minorum sex & viginti.

ALTEN STETTIN.

- 1. Die Pforte
- 2. Die Kirche
- 3. Die Burg
- 4. Die Mauer
- 5. Die Stadt

VVRATISLAVIA.

VRATISLAVIA Silesiæ Metropolis ad Odræ & Olavæ fluviorum confluentem sita est à VVratislao Bohemò teste Cranzio in sua Vandalia condita, & ab eodè sic dicta. Vnde & in illius honorem Vrbs in suis insignibus literam, VV, gerit, quemadmodùm hoc Imp. Carol. V. in suis Priuilegijs Vrbi datis confirmat. Ptolomeus in his oris Budorgin sitam fuisse existimat, ideoque opinantur aliqui ex ruinis illius creuisse VVratislaviam.

Parua huius Vrbs initia fuisse anno Christi 965 ex eo evidens est, quod in Australi ripa Odræ tantum tres vel quatuor domus turritæ, quarum vestigia adhuc supersunt, in quibus haud dubiè Duces Quadorum habitarent, existierint.

Anno 1058 Casimirus rex Poloniæ sedem Episcopij Silesiorum quæ sub initium religionis Christianæ Smogoræ nunc exiguo pago, deinde Bitinæ in terra Brigenis fuerat, VVratislaviam transtulit & Insulam Vrbi vicinam quam Odra fluvius circumlabitur Episcopo & Sacerdotum collegio attribuit.

Paulo post & ibidem arx constituta & munita fuit contra incursiones hostium quæ adhuc hodierno die dicitur VVtrg appellatur.

Paruit circa hæc tempora cùm reliqua Silesia Poloniæ donec tandem tota hæc Prouincia anno 1163 à Boleslao Crispo, VVladislai filius ex transfractione auspicijs Friderici Imp. facta concederetur quorum primus Boleslaus procerus VVratislaviensium & Lignicenium princeps factus est.

Boleslaus successit Henricus Barbatu beate Hedviggis coniunx. Huic successit filius Henricus II. pius dictus cuius tempore cum Tartari vastata Polonia in Silesiam irrupissent anno 1241, ciues munitioni noui oppidi quod adhuc ligneum erat diffusi, cum rebus suis se in Insulam vbi Principum arx erat receperunt, oppidum verò ne hostibus receptaculo esset incendunt arcemq; tutati sunt. Cælis autem Tartari ad Lignicium pius Princeps in conflictu perit, cuius cadaver ad D. Iacobi ædes sacras VVratislaviæ sepultum est.

Henrico Pio successit Henricus III. filius sub quo Anno 1260 VVratislavia nouis ædificijs exstructa est & murus interior qui adhuc hodie extat & antiquus ciuitatis murus dicitur ceptus ædificari & deinde trimestrem Boleslai Calui obsidionem sustinuit. Anno verò 1261 Ciuitas iure Magdeburgensi donata est, & cum illius noue Vrbs Dux admodum studiosus esset multis eam immunitatibus & Priuilegijs ornauit, in quibus prædicat quod post solum Deum per fideles & charissimos ciues suos VVratislavienses pariter & per terrigenas vt verba sonant VVratislavienses Ducatum VVratislaviensem & dominium fuerit consecutus. Vnde curi ad Vrben passim ex Germania ciues Germani confugerent adificijs quoq; pluribus aucta & amplificata fuit.

Sub huius Henrici 111 filio Henrico IV qui pius dictus fuit anno 1265 tota Vrbs gubernatio Ciuibus commissa fuit. Anno verò 1272 Vrbs incendio visq; adeò consumpta fuit vt nihil præterquam murus interior ceptus & paucæ ædes ex cocto lapide exstructæ reliquæ fuerint. Dux autem Vrbs inauratione iussu dato Priuilegio vt murus ceptus absolueretur & propter incendiosum pericula adificia ex lapidibus exstructæ. Quadrennio post iterum Vrbs penitus conflagrauit. Sæcæ autem Crucis collegium idem Prin:eps Anno 1280 extruxit.

Defuncto Henrico Pio sic prole mascula, successit eidem Henricus V. Dux Legnicensis, qui post se reliquit successorem filium Henricum Sextum, is VVratislaviam per Priuilegium, Anno 1311 constituit Metropolim ornatum suarum Vrbiarum. Cum autem idem Henricus VI. de consilio VVratislaviensium se & Ducatum fidei Iohannis Regis Bohemiæ permisisset ipsoque defuncto VVratislavia anno 1337 in fidem eiusdem Regis se coarasset, Rex Vrben singulari fauore profectus est, & multas ei præclaras immunitates concessit.

Cumq; anno 1342, 7 die Septembris & bionio post penè tota iterum conflagrasset liberalitate ad eam formam Vrbs quæ nunc extat ordine singulari placis dispositis, constituta & ædificata est, ob quam formam præ cæteris Germaniæ Vrribus celebris est.

Carolus autem IV. Cæsar Iohannis Regis filius & successor, Vrbi magnam partem quæ in vltiori ripa Olæ fluij sita est alicui eamque templo D. Moritici dicato orauit, tandem ipse quoque anno 1348 VVratislaviam venit, & quia præclaræ de prudentia Senatus opinionem habebat totius territorij VVratislaviensium præfecturam illi commisit & primarios viros consulares se ad coronationem Roman sequi voluit. VVencesluis filius nimia sua in quosdam ciues liberalitate & indulgentia, tumultui qui 18 die Iulij anno 1418 contra Senatores excitatus fuit, causam dedit, qua de causa & hodie dies ille pro nefasto habetur.

Sigismundus verò Cæsar frater VVenceslai qui biennio post VVratislaviam venit, turbas has VI Martij, in suo conspectu publicè sumpto de 22 seditionis auctoribus supplicio, compescuit, ac ne deinceps plebs querelæ causam haberet Aristocraticum statum Reipub, ita conuocauit decremata vt Oligarchiæ metus subleui videretur. Castrum etiam in quo Præfectus habitaret ad Odræ ripam ædificauit & in Senatum XV ex præcipuis similibus, quatuor verò ex plebeis qui honesta ac vtilia officia exerceant, legit, magno deinde encomio Ciuitatem hanc in suo eodè anno dato Priuilegio ornauit, dum eam Regulam morum, exemplar & speculum moralitatis humanæ vitæ iubarq; splendendum quod inter alias ciuitates emicet, nominari.

Rebus ad hunc modum constitutis cum paulò post Hussitæ ob Constantiensis concilij sententiam omnibus suspectis arma inferrent VVratislavienses quoque hinc malis impliciti se aduersus eos aliquot annis totis viribus sunt tutati. Cum tandem inter Matthiam ex Carcere ad Regnum Hungariæ vocatum, Casimirus Poloniæ & VVlad. suum filium eius regem Bohemiæ magnæ de Silesia contentiones oræ fuissent & VVratislavienses Matthiam in vrben recepissent, Casimirus & VVlad. suus vrben tres menses continuos frustra obsederunt: Vbi verò anno 1479 pax inter hos Reges inter fuisset & ex transfractione Matthiæ Silesia obijugisset. vrben ille multis Priuilegijs condecorauit.

VVlad. suus deinde Rex Hungariæ & Bohemiæ factus vrbi ius Emporij de quo cum Mathia etiam prius cõuenerat, diplomate dato concessit. Dehinc Ferdinandus Regnum Bohemiæ adeptus anno 1527 VVratislaviam primum ingressus est & bis deinde eam inuisit, Cumque hæc vrbe mirificè delectaretur singularibus eam verbis publicè prædicauit & magnis affectu beneficijs, Dignitatem Magistratus singularem in modum amplificauit, eamque illi tribuit quæ in nobilitatis commendatione primas obtinet, sique sua intercessione apud Carolum V. Imp. effecit vt multis ac magnis virtutum præmijs dato Priuilegio anno 1530 eam ornaretur.

Anno 1563 Diuus Maximilianus viuo patre in hanc vrben venit, quæ de sententia Cæsaris Ferdinandi p. in illius verba iurauit. Quam ille animo propenso in hanc vrben fuerit & quantopere com modis illius studuerit in recenti memoria est. Quod eodem animo & voluntate Sacratiss. Imp. Rudolphus I. erga eam affectus sit, anno 77 quando eam vidit & hætenus multis modis abunde declarauit & quod in posterum quoque eam pro innata clementia sit declaraturus, spem Ciuitas firmissimam concepit.

Si quis vrbs huius situm, splendorem ædificiorum, turrium atque templorum structuram atq; conuenientem placarum ordinem inuicatur, item & soli circa vrben fertilitatem mercurarum & rerum omnium abundantiam quæ in hac prouincia circa vrben nascuntur & ex diuersis partibus orbis in vrben aduehantur consideret, cum præcipuis eam Germaniæ vrribus certare dixerit, paucas ac nullas ei præferendas censerebit.

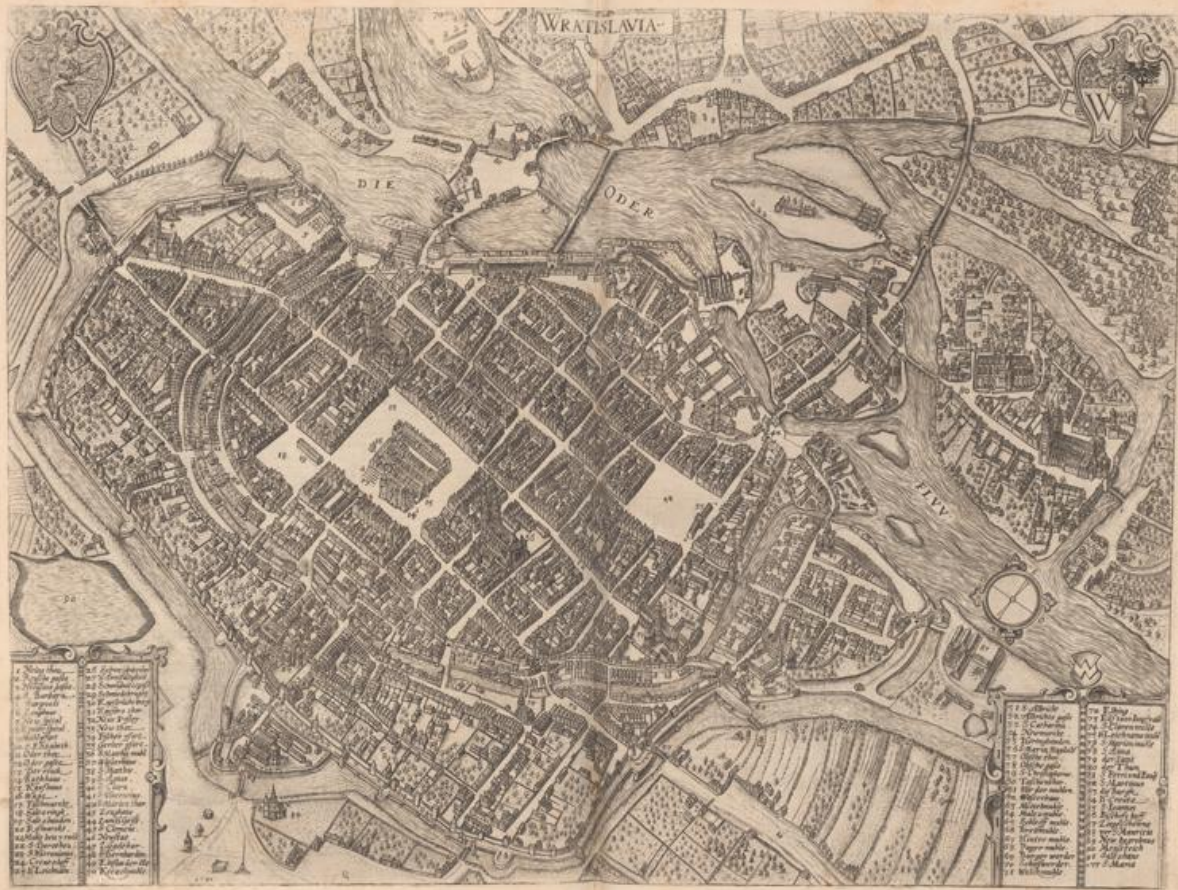
Quæ verò in hominum societate summa sunt ornamenta in hac vrbe sunt præcipua. Aristocratiæ enim plena est dignitas, & Senatui eximia reuerentia plebs obtemperat.

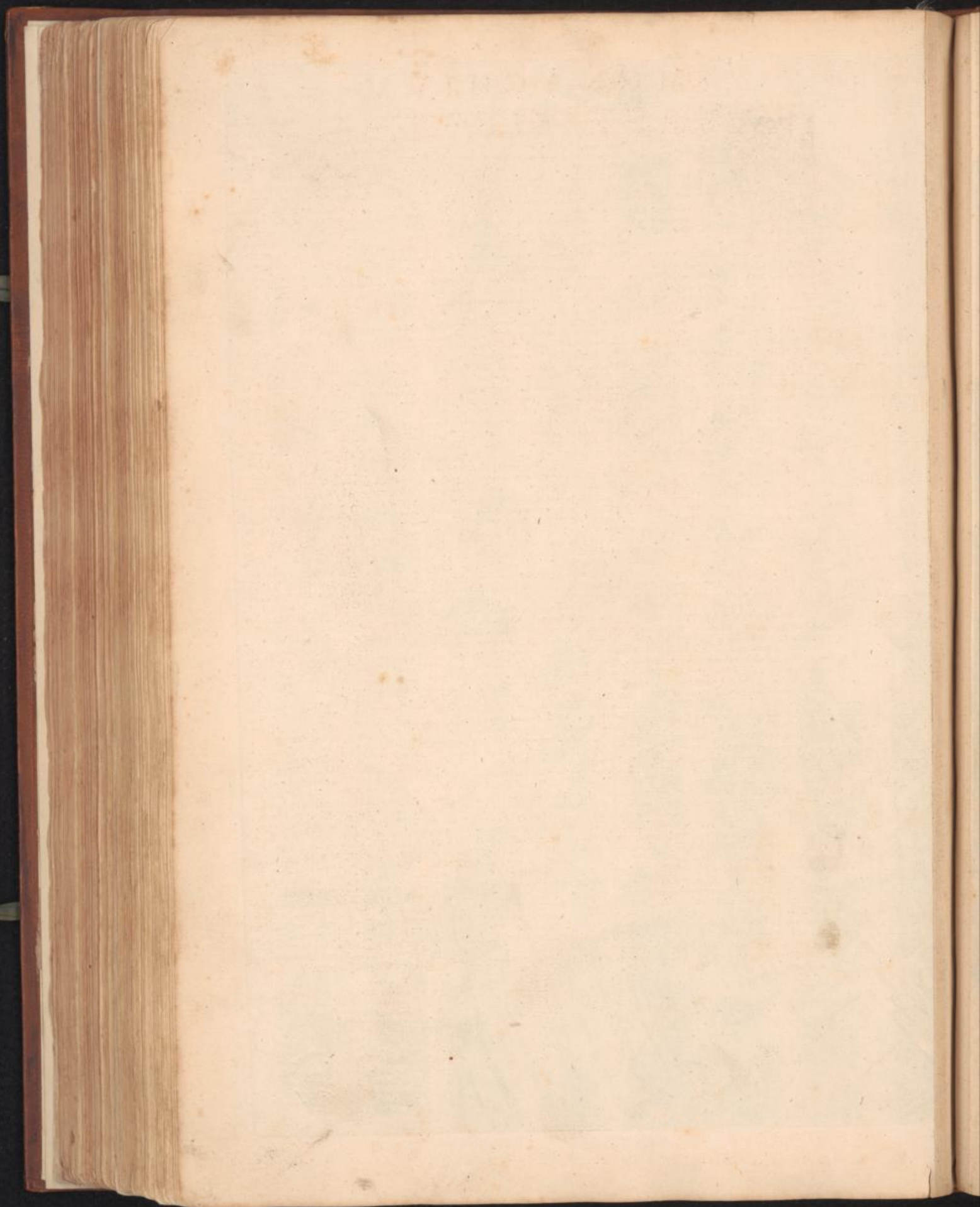
Leges autem non ad vilius partis aut factionis commoditatem laxæ, sed ad honestatem, iustitiæ conseruationem & æqualem ciuim conseruationem directæ. Et senatus est vigilans & acer in legum defensione, in exercendis iudicijs in disciplina conseruatione, in puniendis delictis, & in tuenda pace. Sed & de iure quoque in hac vrbe à Scabinis & eorum assessoribus quibuscuque in hac prouincia consulentibus respondetur.

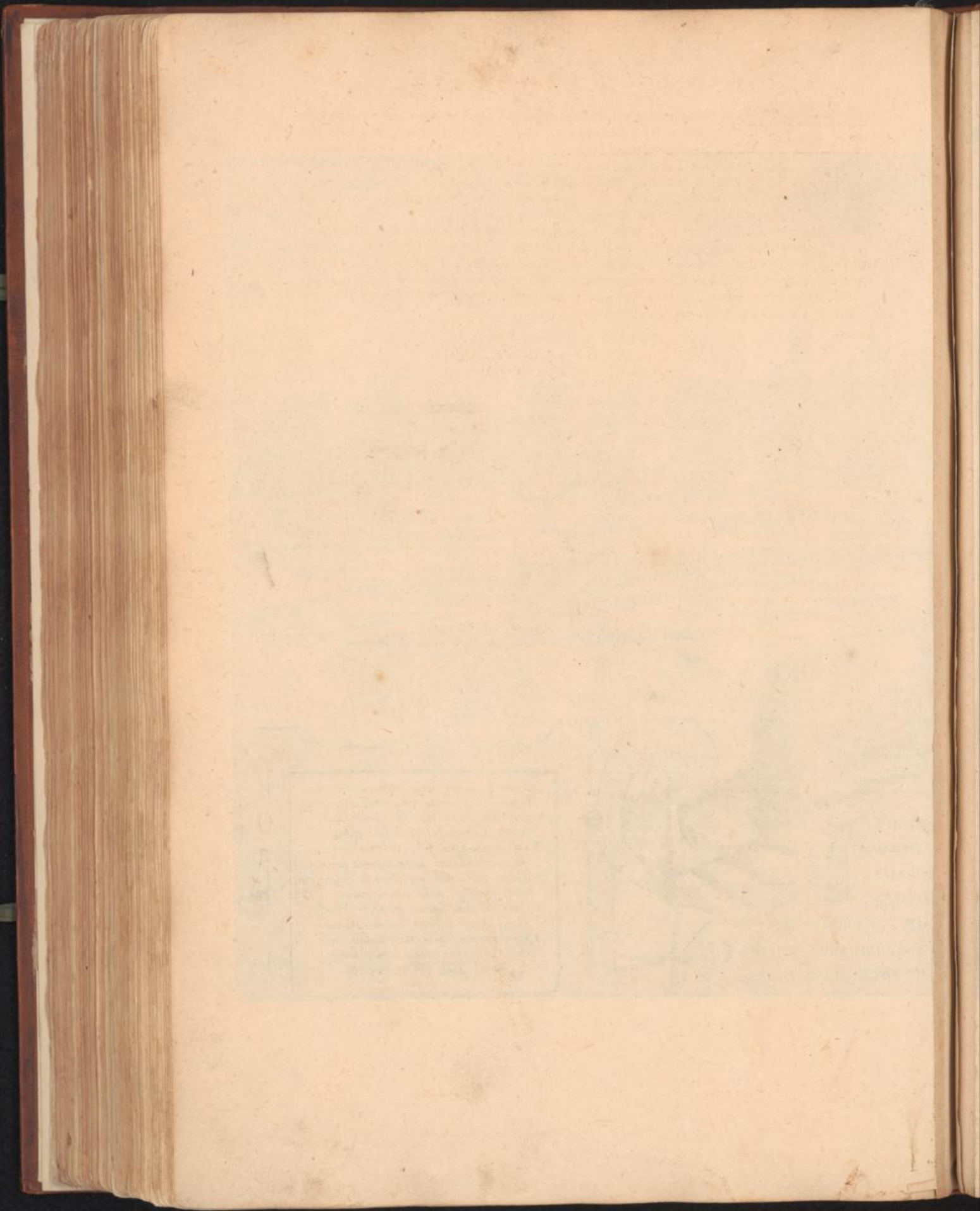
Sunt & omnis generis artes vitæ vtilis in ciuitate.

Præstantia ciuitas hæc profert ingenia, quæ in bene istis constitutis Scholis liberalibus artibus erudiuntur, & ad res magnas tractandas præparentur. Ne & hoc ornatur succulentis in hæc vrbe coquitur Cereuisia, quæ vulgo **Steffs** dicitur & bonum paaber nutrimentum, vnde & omnibus alijs huius prouinciæ cereuisijs præfertur & apud vicinas gentes in magno habetur precio.

Longitudo huius vrbs est 34 grad. & totidem Minutorum, Latitudo graduum 51. 10.

POSONIVM PÆSBVRGÆ.

Nobilissima Hungariæ vrbs Bresburgum est, siue Pofonium, vel vt Lazius rerû Viennensium libro secundo, ex scrinijs eiusdem vrbs docet, Pisonium, à Pifone quodam videlicet, cuius opera Tiberius Pannonos subegit, à quo & vicinus lacus Peifodis, denominationem habere existimatur. Cuius & Plinius li. 3. cap. 29. in Norici vicinia, post superioris Pannoniæ municipiorum enumerationem mentionem facit. Quem lacû in hanc vsque ætatem, decimo à Viëna Hungariam versus milliario, aliud a Sidunis Germanica natione nomen accepisse cernimus, qua de re eius loci homines Neufidlersee appellant. Sidunorum verò Ptolemeus in opposita Pannoniæ ripa inter Marcomannos & Chotuaros obiter meminit, vt ratio etiam sit à Pifone fortè, perinde vt proximum opidum, (quod Pisonium, & barbarè Pofonium vocant) huc denominatum lacum fuisse, quod & monumenta in vicinia reperta demonstrant. Fuit autem Lucius Pifon Pannoniæ Præfectus, & cuius opera Augustum & Tiberium Pannonos & Noricos subegisse Florus ex Liuiò, & Cornelius Tacitus lib. 3. authores sunt.

VICTORIAE AVG. NN ET
LEG. IAD P. I. ANTONINI
P. MARCVS D. SEXTIANVS
EPHESO PP. DD.
DEDICANTE EGNATIO
VICTORE LEG. AVG. C.
PR. PR.

E. C. L. PISONE

Sunt, quibus Antonini, & libri Notitiarum, Flexum, Pofonium est, Spigelio autem Vienna Austriæ vrbs primaria, latini recentiores Pofoniû, Otto Frisingensis & Germani Presburch vocant, & Aldenburgum, Vbi Lexta flumen Pannoniam superiorem ab inferiore diuidens, cum Istro miscetur, Hungaricè ibi loqui incipiunt, mixtus tamen est sermo, & sunt ij populi bilingues, germanicè & hungaricè loquuntur. Vrbs vetus & elegans, quæ vt situ, ita ære quo fruitur læto & amœno salubrique, multas Pannoniæ vrbes longè excellit, montes habet vicinis amœnissimis confitos, qui & magnam lignorum copiam præbent, vbi sol Bachum minus colere & obseruare potest. Ad suburbium in præcelso montis vertice, arcem habet validam, quæ, vt legitimum magistratû hanc vrbs obseruare docet, ita eandem ab hostibus defendere potest. Subter inclyto allabente Danubio, loca compacta sunt, horti, viuaria, vbi ouium greges, cerui, damulæ, & multa ferarum genera, magna amœnitate conspiciuntur.

POSONIENSIS METROPOLIS

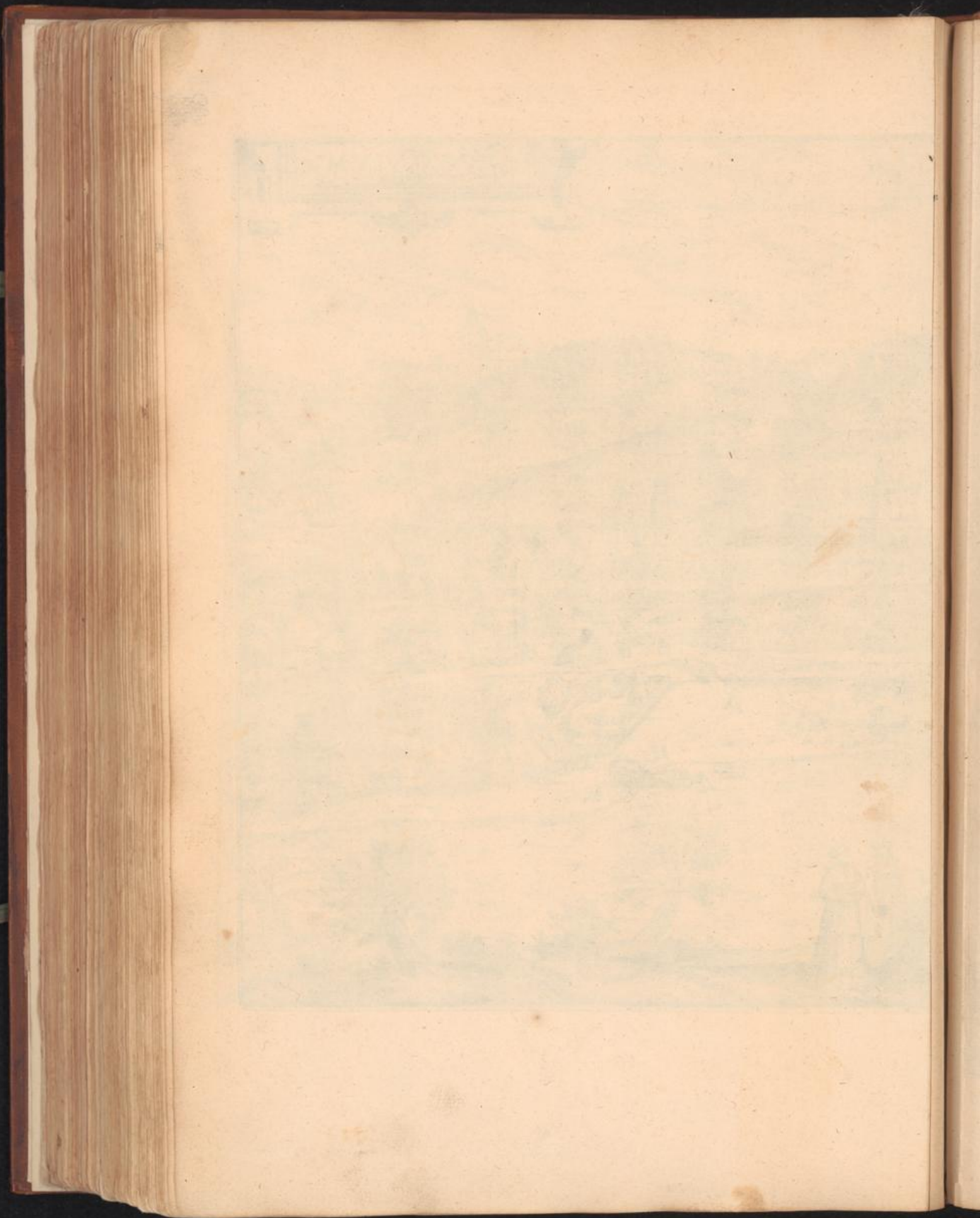

Posonium

Posonium
Episcopi et Legati Magister 1701

DANUBIUS

FLUVIUS

B R I X I N A.

BRIXINA in Comitatu Tyrolensi sita est, vbi Rientius ignobilis fluius in Isacum influit, qui deinde auctior factus, aluco saxoso, & inæquali ad Bolzanum celebre emporium in Athesim exoneratur. Est autem Brixina aëris temperie tota regione præstantissima, vt quæ in vmbilico ferè Comitatus sita, nec Italici cæli æstiuo caumate aduratur, nec hyberno frigore à summis alpsibus imminente obrigescat. Aquarum vero, fontiumq; summa est salubritas, ex quibus ille, qui vulgo virgineus vocatur, meritò nominatissimus habetur. Ager Brixinensis altissimis vndiq; montibus cingitur, estq; autumnalium præstantissimorū, aliarumq; frugum, viniq; apprimè ferax, verum cum album sit mediocre, rubro tanta est præstantia, vt ad remotissima loca, ingenti sanè precio appetatur, vnusq; ferè principum mensis, ad eximium conuiuiorum decus referuetur. Cathedralem Ecclesiam habet valde insignem, vnamq; collegiatam, Episcopalem vero sedem antiquissimam. Nam Sabionensis episcopus primus perhibetur, S. Cassianus, qui sub Diocletiano Imolæ martyrium subiit. Inde vero episcopalem sedem Brixinam transtulit S. Ingenuinus circa annum domini 1000, qui ambo vnà cum S. Albuino, tanquam diui tutelares, ab incolis in veneratione habentur. Episcopus ipse vtriusque potestatis tam secularis, quam spiritalis ius habet, estq; imperij Princeps, Archiepiscopum Saltzpurgenf. Metropolitanum agnoscens. Habuit autem ea Ecclesia episcopos viros valde insignes, inter quos Popo euectus ad summum Pontificatum Damasus secundus vocatus, recensetur: item Melchior à Mechau & Nicolaus Cusanus omni doctrinarum genere excultissimus, ambo Cardinales. Bernardus Clesius, Christophorus Madrutius S. R. E. similiter Cardinales amplissimi, summis apud Maximilianum I. & Carolum V. diuos Cæsares, grauisimarum rerum Consiliis, & administratione perfuncti. Hanc modo dignitatem habet Ioannes Thomas, ex Illustri Baronum Spauræ gentis familia, vir integerrimus, cui Deus ad rem tanti episcopatus instaurandam (quod strenue facit) multos annos concedat. Etsi autem pro ratione alpinarum ciuitatum Brixina nequaquam magna sit, hoc tamen de ipsa dici potest, ipsam summorum Monarcharum & Regum, gratissimum saepe hospitium existere. Nam cum publicæ via, qua Germania & Italia vtrò citroque per Rheticarum alpium angustias adeuntur, iuncta sit: summi saepè Principes eò diuertunt, qui tamen omnes ab Illustriissimo & Reuerendissimo Præsule Brixinensi, omnia humanitatis officii, gratuitisq; vel maxime sumptuosæ hospitalitatis mensis, excipiuntur.

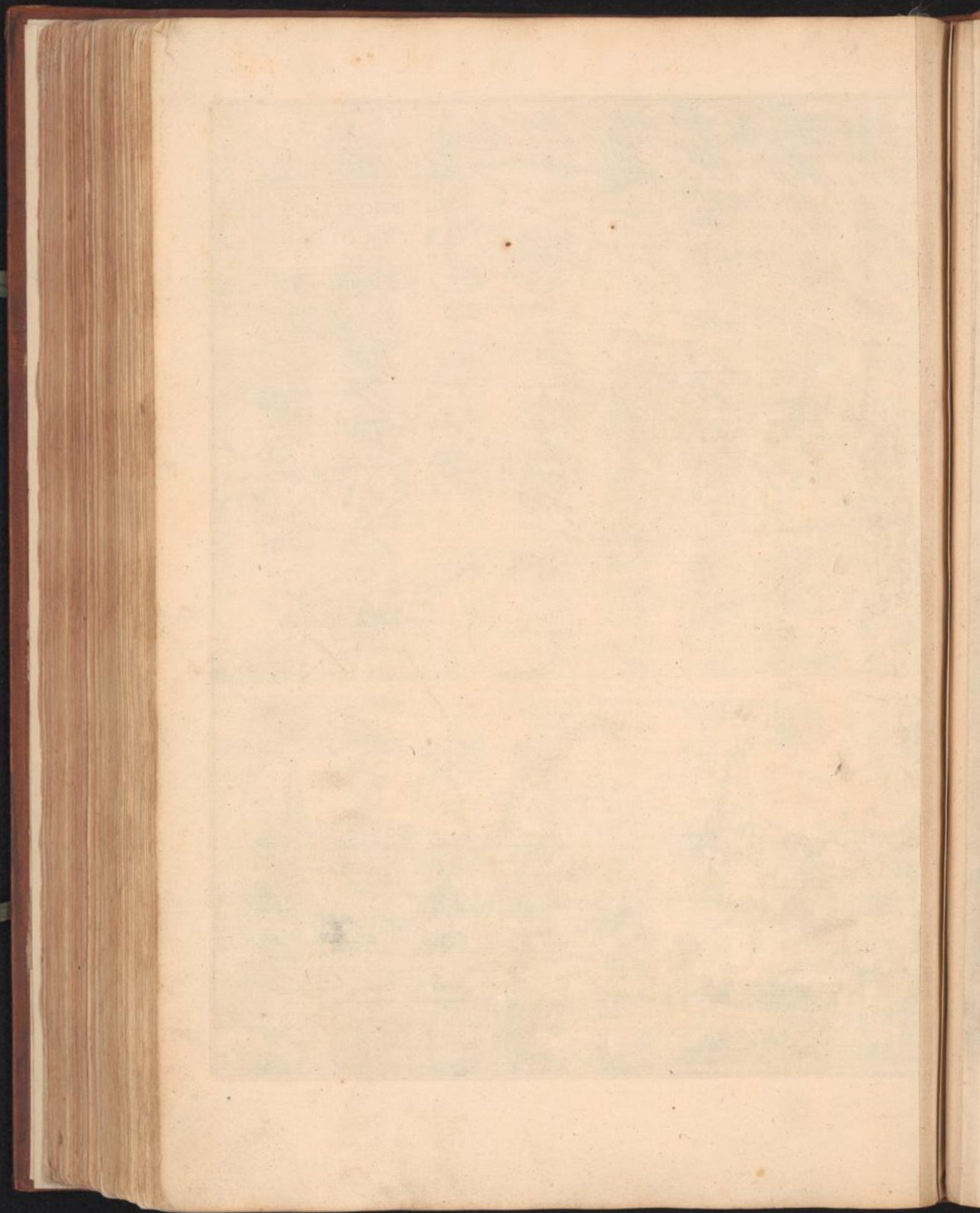
L A V B I N G A.

LAUBINGA, antiquum Bauariæ Ducum in Sueuia ad Danubium oppid. quantum non modò ex ipsa ædificiorum forma, sed & ex multis Romanorum inscriptionib. quæ integra, quadam etiam mutila ibidem conspiciuntur, intelligi potest. Quarumhïc quasdam, antiquitatum amantibus, subiungam.

D. M.
PRENCIVS A. V. E. III. LEG.
CIVES BRIVINES
VIXIT ANNIS LXX.
MONIMENTVM FECIT.
Ibidem.
DEO MERCVRIO SING
EX VOTO IVL. GALLICVS.
ET AVR. SIBVLLA P. L. I.
Ibidem.
APPOLLINI CRANNO
M. VLPIVS SECVNDVS
T. LEG. III. ITAL.
CVM SINGNO ARGENTEO
V. S. L. L. M.

Patria est Alberti Magni, ex nobili Solstetterorum oriundi familia, ex cuius natalitia domo, elegans est constructa Ecclesia, & in turri ab incolis erecta illi statua. Theologus fuit & Philosophus præcellens, ordinis Dominicanorum Episcopus deinde Ratisponensis, editis operibus clarus, propter doctrinam & subtilem eruditionem, Magnus cognominatus. Cuius in philosophia doctrinam in Vniuersitate Colonienf. Laurentiani Gymnasij alumni sequuntur, sicut Gymnasium Montanum S. Thomæ Aquinatis magistri istius Alberti discipuli, vnde vulgò, hos quidem Thomistas, illos Albertistos, adpellitant.

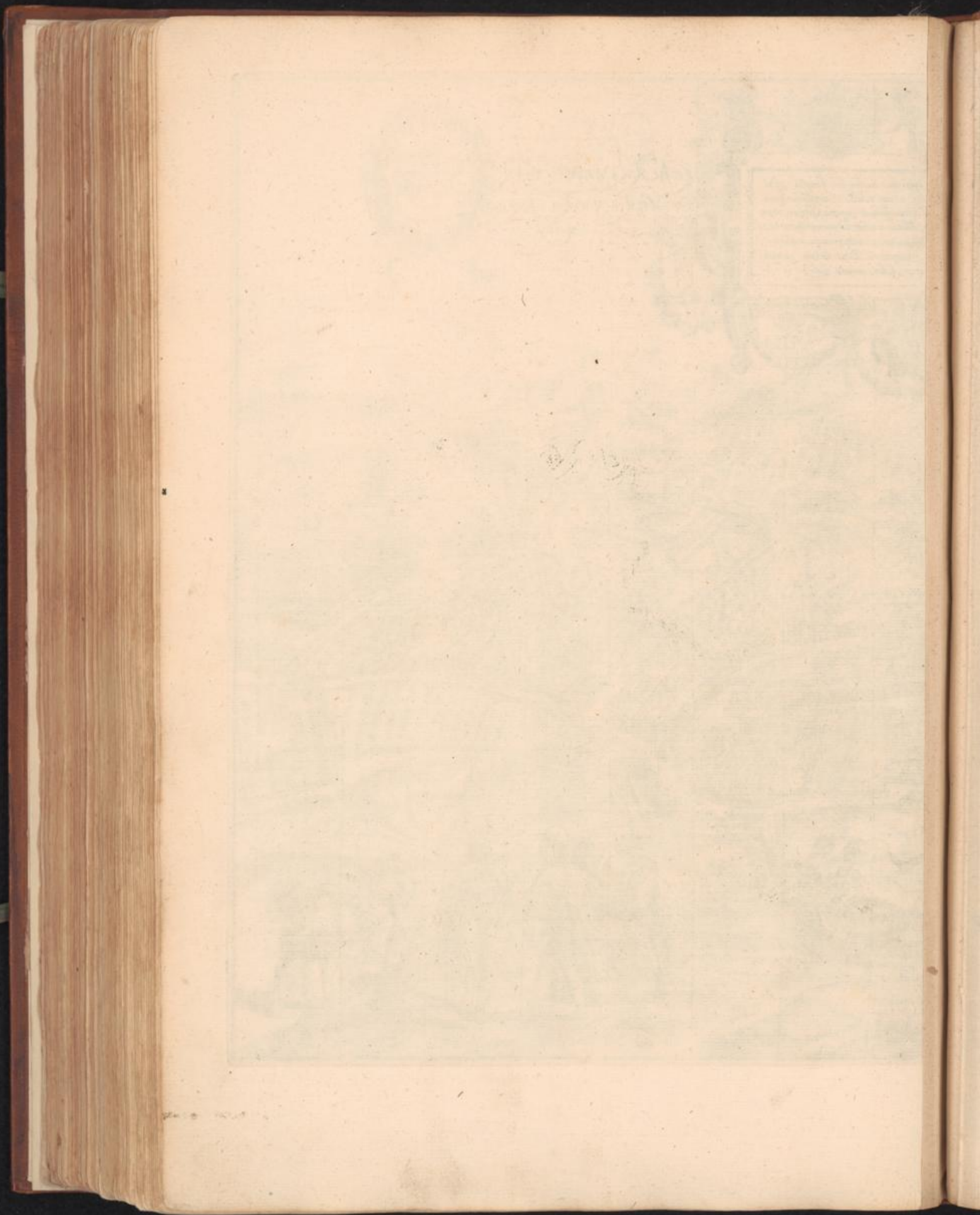

S E R A V A L L V M.

MARCHIA Taruifina pernobilis, & lauta Italiae Regio, ditissimis oppidis Urbibusq; splendissimis nitens, Seruallum etiam, celebrem armorum bellicorum officinam, pannorumque, vim ac frumenti negotiatione inlytum emporium, exhibet. Situ tam amœno ac nobili præstans, vt incolæ, loci amœnitate capti, vsque adeo diuersis temporibus accreuerint, vt ter necesse fuerit mœnia dilatare, quæ nunc bis mille & quingentorum passuum spatium complectuntur. Qua parte ad Septentrionem spectat, perpetuos habet montes, per quos Germani Seruallum, emporium illis gratissimum, frequentant. Vina enim hic inueniunt & emunt optima, suasq; merces permutant, equos, fila, metalla, &c. A duabus verò partibus, qua in meridiem Venetias versus, quaque in Orientem tendit, latissimam habet planiciem, elegantissimis collibus distinctam, vnde non solum vina, sed & frumenta vberimè colliguntur, non tantum ad incolarum vsum, sed ad subleuandas etiã necessitates Alpensium, hominum, qui in Cadubrij iugis & in Tyrolensis comitatus parte, duram vitam, aut metallis fodendis, aut lignis secandis, tolerant. Ad occidentem, colles etiam habet vineris & oliuetis ornatos. Omnibus autem ex partibus, pascua pingua, tam in campis, quam in montiũ vertice, frequentesq; lacus ac syluas, vt nec venationes, nec piscationes, nec aucupia iucundissima, desint. Illud verò in huius oppidi situ memorabile, quod, qua parte planicies est, nullo sit expositum vento, qua autem montibus accliuè, perpetuos, quasi ventos, sentiat, ita, vt narum sit hinc verustum apud Italos prouerbum: Perda chi vvol, che sarual, ha vento. Hic autem permeans ventus, sanitati conseruanda conducit, aërem quippe perpurgat, vt ab hominum memoria auditum non fuerit, Seruallio, vel pestem, vel contagiosi morbi lucem, noxiam fuisse. Hoc igitur oppidum in ea Regione Taruifinae Marchiæ situm, qua in foro Iulienfi patria, olim censebatur in diocesi Cenetensi, eos montes claudit, quos antiquitas Opietiginos vocitabat, nunc Christiana religio, pia nomina dedit S. Augustæ & S. Anthonij, quibus sanctis, illis in montibus templa posita sunt. Et quidem Augustæ virgini ac martyri, valde celebre, cuius ossa ibi posita, venerantur proximi & exteri, peregrinationesque suscipiunt, & votiuas tabulas ponunt. Calendis Augusti, frequentissimus populi ad eam Basilicam concursus, quando & celebres sunt oppidi nundinæ. In iisdem montibus arces sunt antiquissimæ, quarum tamen vestigia non adeo diruta sunt, quin declarent, magnos ibi Principes præsidium sibi tutissimum & habitationem valde commodam collocaisse. Ex quibus celebratur adhuc Matruus Forolulensium Rex, D. Augustæ pater rebus gestis clarus, nisi mors filia, ob Christianam fidem illata, omnes ipsius laudes denigrasset. Oppidum, vnâ cum aliis finitimis, Imperatorum donatione ad Ecclesiam Cenetensem pertinebat. Sedes deinde fuit Regulorum Caminensium: (quæ familia tunc computabatur inter quinque totius Italiae nobiliores:) ex quo loco vicinis populis, qui sub eorum imperio erant, iura dabant. Ricardusque, qui ex ea familia vltimus fuit, in eodem oppido quiescit, in Monasterio D. Iustinae, marmoreo sepulcro, valde illustri, quod quatuor eius aule primates, iusta corporis & vultus imitatione, sustentant, & latera, historiis eodem marmore diligenter sculptis, ornantur. In summa autem parte marmoreum cadauer iacet, stantque ad singulos angulos quatuor Episcopi, & vxor ploranti similis. Nunc Veneri oppidum possident, molli quidem imperio & suauis. Nam senatorem mittunt cum prætoræ potestate, qui iustitiam administrat, & vectigalia curat. Reliquum, quod est publici regiminis, apud illas familias manet, ad quas antiquitatis & nobilitatis priuilegio, pertinebat, immunito tamē iure, sic exigentibus publicis rationibus, quibus priuata commoda cedere æquū est. Illæ familiae xiiii iam sunt, aut xv. eligunturque ex iisdem xxv. viri, quibus tota Reipub. administratio incumbit. Illa Serualli pars, quæ in montibus est, rarioribus ædificiis conspicua est, in reliquo corpore, frequentia sunt & splendida. Medium interfuit Mesulus, limpidissimus amnis & piscosus, truttas, lupos, capiones, anguillas, cancos suppeditas, ab Italicis Latinisque poetis celebratus, duobusque lapideis pontibus constratus. Populus religioni deditus, ingenioque ac industria impiger, & ad magnas res aptus, nisi civiles similitates, quas truculenter exercet, animos ab honestioribus studiis plerumque alienaret. Sunt tamen, fueruntque omni tempore viri, doctrina, omnique virtute clari. Nam genuit illa patria, vt antiquos omittamus, M. Antonium Flaminium, Andream Minutum, Archiepiscopum Iadrensem, omnibus scientiis, summaque prudentia præditum. Minutium etiam de Minutijs, Hieronymi Minutij filium, Protonotarium Apostolicum, SS. Apostolorum & B. Mariæ ad Gradus Coloniae Præpositum, qui etiam nunc natale solum, virtute, doctrina, & prudentia singulari illustrat, quem amplissimas legationes apud Pontificem, apud Hispaniarum Regem, apud Germaniæ Princeps subire, & secundò grauissima Gregorij xiiii. negotia, magna cum laude ac gloria curantem, anno M. D. LXXXII. Coloniae Agrippinae vidimus, & amplissima, ab eius loci Senatu, oblata munera, delatosque respicientem honores, admirati sumus. Inde Romam reuertens, in Hispaniam ad Regem catholicum destinatur legatus. Qua quidem legatione magnificè gesta, nunc Monachij, in elegantissima Bauariæ vrbe domicilium fixit, & serenissimi ac Reuerendissimi D. Ernesti Archiepiscopi Coloniae, &c. intimus. Nec non serenissimi Domini Guilielmi, vtriusque Bauariæ Ducis, primarius & consiliarius. Edidit insuper Seruallum Ioannem Plazzonum, Philosophum ac Poetam insignem, qui erudita opera scripsit, quæ tamen publicis literarum monumentis tradita non sunt, vt Epistolas familiares, perelegantia de Agricultura, aliisque argumentis, poemata. Habuit etiam semper, habetq; nunc iureconsultos clarissimos, quorum opera Veneti, variis in magistratibus sæpè vtuntur, & vicini populi grauioribus in causis consilium ab illis quærunt & patrocinij. Cæterum gens suaapte natura armis potius dedita quam literis, nec mirum, cum in tota Europa nullus locus sit, vbi arma parentur, quæ magis excellant occulta quadam. Mesulæ aquæ, vi. Itaq; Seruallenses gladij magno cum quæstu, non per Italiam solum, sed in Galliam, inq; vltimos Britannos perferuntur. Ac degunt Serualli exteri Mercatores, qui fabros magnis sibi stipendijs deuinciunt, solum, ne operam suam aliis locent. Seruallenses etiam acinaces, apud Ilyricos & Turcas magno in pretio habentur, illamq; gladiorum famam Seruallenses olim, forti non minus quam faceto dicto, vsurparunt, contra Ezellinum, qui capta Feltria, & Bellonensi ciuitate, oppidanos exemplo illo ad deditiorem sollicitabat. Illi verò responderunt, loca ab ipso capta, syluestria pira gignere. Seruallum autem enes, quorum aciem in se suorumq; viscera experturus sit, si accedat, successusq; audacia verba subsequutus est. Nam Ezellinus bis repulsus magna suorum strage, tandem aufugere coactus fuit. Seruallensiu fidem ac fortitudinē laudat Sabellicus, loci pulchritudinē & amœnitatem Leander, & alij passim cōmendant.

Sunt in Marchia Taruifina alia etiam oppida insignia. Opitergium, antiquitate & Episcopali sede, iam Cenetam translata, clarum. Coneglanum, Germanis, ob vini præstantiam, notum. Asula, vetustate ac agri amœnitate nobile. Bassianum, cuius mulierculæ ob præstantissimi filii billici trahendi peritiam commendantur. Citadella, Portus Buffoletus, Motta, &c.

V I N C E N T I A .

V I C E N T I A, ampla & magnifica Marchie Taruifine vrbs, sita iuxta radices collis, duobus amnibus diuisa, de cuius origine, non multa nec singularia historiarum monumenta perhibent, præter, quàm apud Paliarinum. Qui in Commentariis refert, aliquos tradidisse, Vicentiam, hunc locum dictum, ob gentis incolæ victoriam, cæsis hostibus, aut, à centum vicis, qui prius hic extiterè, quorum habitatores vnum in locum collecti, ciuitatem hanc primum effecerint. Ita Paliarinus. At, quia nullum auctorem certum profert, addent his, vel dement fidem, legentes. Vicentiam Tacitus memorat, item, Antoninus in Itinerario, Plinius insuper & Ptolemæus in Venetia, Trogus, à Gallis conditam scripsit, cum Verona, Mediolano, ac aliis vrbibus. Leander autem primos eius auctores Thufcos existimat, his verò eiectis, à Gallis instauratam, vel auctam. Nonnulli, Veicetiam dicendam, contendere, marioris cuiusdam argumentum, in quo hæc inscriptio sit reperta :

SEX. ATTILIVS M. F. SERANVS PROCONS EX SENATI
CONSVLTO INTER AETESTINOS ET VEICETINOS
FINES TERMINOSQVE STATVI IVSSIT.

Ita Barbarus, in Plinianis castigationibus refert, addens, eum sua memoria lapidem inuentum. Alia tamen hæc res auctoritate non constat, neque quisquam luculentus scriptor, Veicetiam, sed omnes constanter, Vicentiam, nec etiam, vti nunc vulgus indoctum, Vicentiam, dixere. Est autem ædificata per optimè, ac splendidis operibus ornata, inter quæ, Prætorium fori magnificentissimum, cœnobium quæ D. Coronæ sodalium Prædicatorum, in cuius sano sacratissima spina conseruatur, ex corona Seruatoris Christi, quam huc ex Gallia Bartholomæus Vicentius vrbs Episcopus, ex ordine Prædicatorum, attulit, cui ab D. Ludouico Francie Rege fuerat donata. Colunt hanc spinam Vicentini præcipuè, deseruntque quotannis per vrbem, cum maximis honoribus. Cœnobium hoc etiam pernobilem habet bibliothecam. Porro, aquis Vicentia bene instructa est, duobus enim amnibus nauigabilibus diuiditur, non tamen æqualibus partibus, Bachillione nimirum & Rerone, qui ex vicinis montibus in ipsa vrbe Bachillioni iungitur. Aelianus, Eretenus, in animalium historia dictus, quem optimas totius Italiæ anguillas habere, perhibet. Bachillio quoque, Testinam amnem excipit, ita Plinio dictum. Abundat vrbs hæc, maxima rerum omnium ad vitam vtilium copia, propter summam agræ amantissimi vberitatem, qui frumenti, vini, cæterarumque frugum maximè fertilis est. Tanta cum in ipsa vrbe, tum in agro, mororum arborum, quarum fronde bombyces aluntur, frequentia est, vt summam habeant admirationem. Roma ferunt alba, quam obrem hoc fericum non ita est robustum, ac illud, quod vermes genuere, foliis earum arborum nutriti, quæ mora nigra producunt. Vberimum hinc questum Vicentini faciunt. Gens, ingenis viuidis, fiduciaque magna, promptissimi ad literas, militiam, mercaturam; laute admodum viuunt, honesteque vestiuntur, ac perpetuo in re facienda desudant. Ciuitas hæc, ex illis xlii. Hetruscorum cis Appenninum, vna est, quam pulsus deinde Thufcis, Galli habuere. Galli à populo Romano domitis, in eius exin fide, perpetuò Retit, vsq; ad Attile tempora, vastatam enim & direptam ab illo, Paulus Diaconus perhibet. Post hæc, in Gothorum itemq; Longobardorum potestate fuit, vti ex eodem auctore discitur. Deuictis autem Longobardis, captoq; illorum Rege Desiderio, Caroli Magni bello, Vicentia sub imperij Romani nomine mansit. Regibus parens, quos Carolus Italiæ præficebat. Hac conditione fuit vsq; ad Berengarios, cæterosq; tyrannos, qui Italiæ Regum nomen vsurparunt, vsq; parui, donec imperium Romanum vindicauere Germani. Sub his, cæterarum Italiæ ciuitatum exemplo, in iure suo liberè (Romani scilicet imperij nomen præ se ferens) agere cepit, carrotio fabricato, creatiq; sibi Antianis & Prætoribus anhuus, fœderatq; cum aliis populis, vt ferebant tempora, feriens. Ea Reipub. forma durauit vsq; ad Fredericum ii. qui fraude vrbem ingressus, anno m. cc. xxxvi. eam direptam, incendio cremauit. Deinde, variam fortune aleam subiit, vsq; ad annum m. d. lxx. quo Veneti ea potiti sunt, cæsis eorum ab Ludouico xlii. Francie Rege copiis. Vicentini, quoniam defendendi sui, contra Veneti nominis hostes, nulla ratio supererat, Maximiliano Casari se dedidere. Maximis autem exin vsque ad m. d. xvi. à C. N. annum, calamitatibus vexati sunt. Nam, quia non satis munita erat vrbs, nunc à Venetis, nunc vicissim ab Hispanis capiebatur, vt modò Venetorum imperium, modò Maximiliani Augusti, tanquam per ludum, sumeret, poneretq;. Quanquam autem interea persæpè summo in discrimine esset, ne cremaretur delereturque funditus, numinis tam en diuini benignitate supremum casum euasit. Ad extremum, Verona, Brixiaque Venetis restitute, simul in eorundem ditionem, velut ad iucundam quietem, & firmam ancoram, ipsa quoq; confugit, moxq; ad sua reuertentibus colonis, etiam iam tum penè deserta videbatur, paulatim adeo refecta restaurataq; est, vt iam detrimenti habuisse non videatur quicquam. Nati hic viri illustres plurimi, quorum ortu, maximè nobilitata vrbs est. Fuere ex his Aulus Cæcina Imperatoris Vitellij Legatus, & Cons. Romanus, vti è Cornelio Tacito discimus. Item DD. Fortunatus & Felix martyres, qui sub Imperatore Maximiano floruerunt Aquileia; præterea B. Ioannes, eo ordine Prædicatorum, qui concionibus ardentissimis plurimos Italiæ populos in veram ad Christum viam compulit, præcipuèq; Veronenses, vt Taurelus Sarayna memorat, itemq; Bononienses, vti illorum annales perhibent, ac etiam in libris hominum illustrium ordinis Prædicatorum legitur, quanquam calumniis Petri Aponini, cuius impium & nefarium institutum viuendi grauius accusabat, impetitus fuerit. Horum numero accedunt B. Inardus, ex eadem sodalitate, cuius etiam in libris hominum illustrium Dominici ordinis sancta vita legitur, & Bartholomæus item monachus prædicator, vrbisq; suæ Antilles, vir bonus, doctus ac disertus, cui sacratissima corona Seruatoris spina donata est. Tulit insuper Vicentia Palemonem, hominem doctum, vt Eusebius testatur, Antonium Lusum, oratorem summum, elegantemq; poetam; Mattheum Bisarium oratoria quoque ac poetica facultate præditum, Vicentium Colcaum, ex ordine Prædicatorum eximium philosophum ac theologum, omnibus Italiæ Gymnasijs celebrem, qui nuper anno à C. N. m. d. xxxii. Bononiæ fato concessit, vbi diu philosophicas theologicasque disciplinas erat professus. Hieronymum Plegasetam, ex eadem familia monachum, oratorem & poetam præcipuum vti scriptorum monumentis est testatus: qui m. d. xlii. post C. N. anno Vicentiæ fato concessit, magno sui, apud posteros desiderio relicto. Ioannes Georgius Triffinus, græcis latinisque literis ornatus, orator facundus & elegans, non solum latino, sed etiam vernaculo carmine poeta, quem admodum lucubrations eius docent, vir humanitate ac mansuetudine singulari. Multas Vicentia nobiles & antiquas familias habet, vt refert Baptistia Paliarinus. Scripsit is, ab initio Vicentiæ patriæ vsq; ad sua tempora, libros sex. primum, de origine vrbis & imperio, præterea, de fide ciuium, de amplitudine vrbis, de agræ eius fertilitate, de viris illustribus, de familiis claris, quæ periire ac nobilitate præsentium, libros singulos, quos omnes Arnardus, Vicentinus, patriæ studio ac honore ductus, è vernaculis fecit latinos. Multa præterea de hac vrbe scribi merito possent, quæ nunc ob loci spatiique inopiam prætermittuntur.

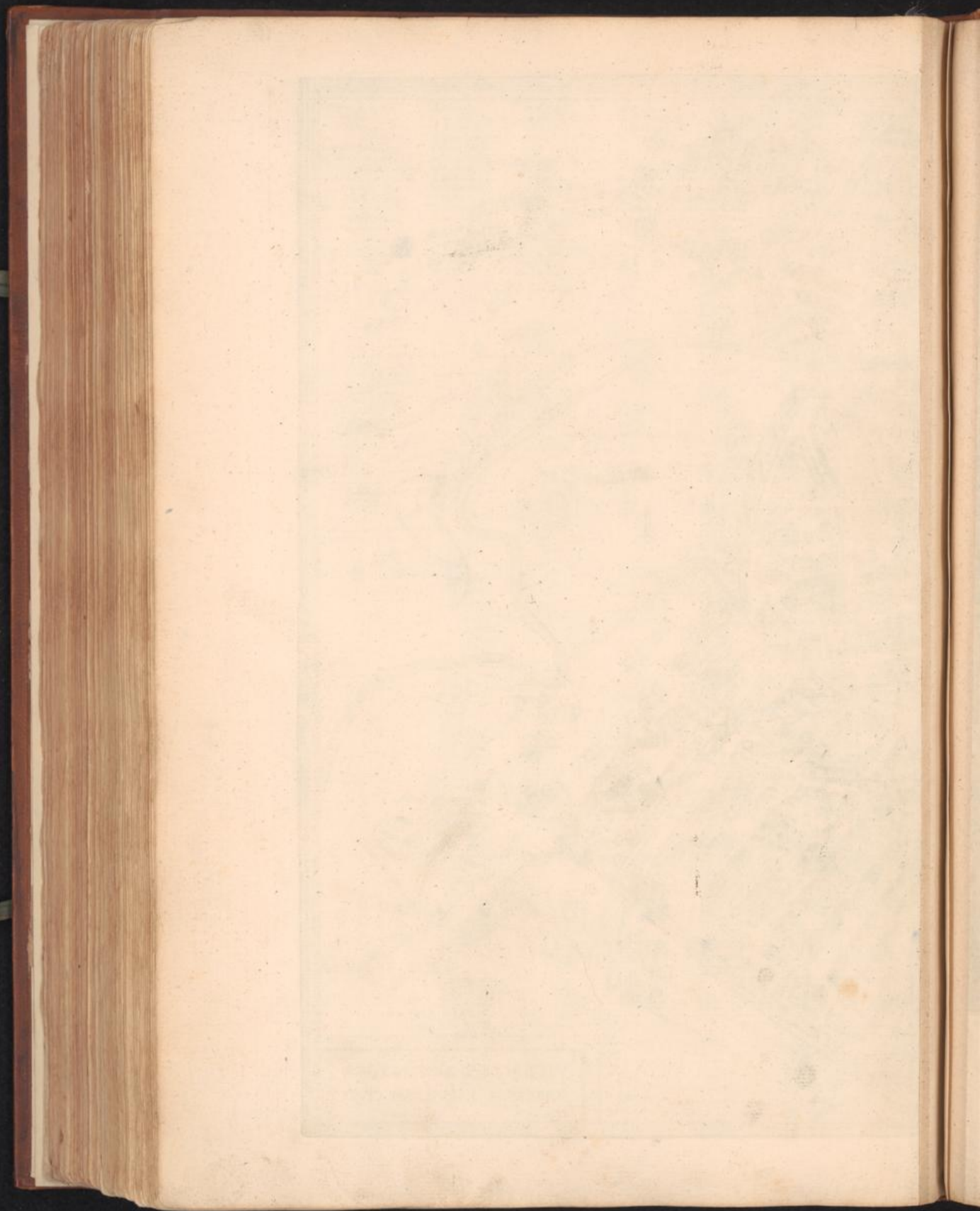
VICENZA

1. Chiesa di S. Maria	14. Chiesa di S. Maria	27. Chiesa di S. Maria	40. Chiesa di S. Maria
2. Chiesa di S. Maria	15. Chiesa di S. Maria	28. Chiesa di S. Maria	41. Chiesa di S. Maria
3. Chiesa di S. Maria	16. Chiesa di S. Maria	29. Chiesa di S. Maria	42. Chiesa di S. Maria
4. Chiesa di S. Maria	17. Chiesa di S. Maria	30. Chiesa di S. Maria	43. Chiesa di S. Maria
5. Chiesa di S. Maria	18. Chiesa di S. Maria	31. Chiesa di S. Maria	44. Chiesa di S. Maria
6. Chiesa di S. Maria	19. Chiesa di S. Maria	32. Chiesa di S. Maria	45. Chiesa di S. Maria
7. Chiesa di S. Maria	20. Chiesa di S. Maria	33. Chiesa di S. Maria	46. Chiesa di S. Maria
8. Chiesa di S. Maria	21. Chiesa di S. Maria	34. Chiesa di S. Maria	47. Chiesa di S. Maria
9. Chiesa di S. Maria	22. Chiesa di S. Maria	35. Chiesa di S. Maria	48. Chiesa di S. Maria
10. Chiesa di S. Maria	23. Chiesa di S. Maria	36. Chiesa di S. Maria	49. Chiesa di S. Maria
11. Chiesa di S. Maria	24. Chiesa di S. Maria	37. Chiesa di S. Maria	50. Chiesa di S. Maria
12. Chiesa di S. Maria	25. Chiesa di S. Maria	38. Chiesa di S. Maria	51. Chiesa di S. Maria
13. Chiesa di S. Maria	26. Chiesa di S. Maria	39. Chiesa di S. Maria	52. Chiesa di S. Maria

53. Chiesa di S. Maria	66. Chiesa di S. Maria
54. Chiesa di S. Maria	67. Chiesa di S. Maria
55. Chiesa di S. Maria	68. Chiesa di S. Maria
56. Chiesa di S. Maria	69. Chiesa di S. Maria
57. Chiesa di S. Maria	70. Chiesa di S. Maria
58. Chiesa di S. Maria	71. Chiesa di S. Maria
59. Chiesa di S. Maria	72. Chiesa di S. Maria
60. Chiesa di S. Maria	73. Chiesa di S. Maria
61. Chiesa di S. Maria	74. Chiesa di S. Maria
62. Chiesa di S. Maria	75. Chiesa di S. Maria
63. Chiesa di S. Maria	76. Chiesa di S. Maria
64. Chiesa di S. Maria	77. Chiesa di S. Maria
65. Chiesa di S. Maria	78. Chiesa di S. Maria

VICENTIA AMPLISSIMA
MARCHIAE TARVISINAE CIVIT.

ARIMINVM.

ARIMINVM, Plinio, Flaminia, siue Romandiola opp. Rimine, incolis hodie, vt Leander, & alij scribunt. Rumelen, Germanis, vt Simlerus tradit. Cato, à comitibus Herculis conditam, ac etiam ab eo cognominatam ait: ad quem locum Annius, Ar, vel Ari cognomen esse Herculis Aegyptij notat, cuiusq; gentis lingua pariter, & Hebraea Aramæaque denotare leonem. Iminim verò, teste Talmudista Samuele, Diuoque Hieronymo in vocabulo Himenus, ipse numerat festinantes, significare. Hinc Ariminum Aramæe esse id, quod latinè Leo, siue Hercules ipse numerans festinantes, nimirum ad expeditionem contra Tyrannos Italię. Sic Annius. Alij, nomen ab Arimino amne, quo alluitur, volunt desumptum. Nonnulli, ab armario populi Romani, quod hic fuisse dicunt, vbi à bello reuersi Duces, Romamque redeuntes, arma deponere solebant. Sed posterius hoc, omnino Leandro non placet. Siquidem, vltra Rubiconem arma relinquebantur. Strabo, Ariminum, vti, & Rauennam, Vmbroꝝ oppida fuisse quondam, simulque post, iis eiectis Populi Romani Colonias effectas, scribit, quod etiam confirmat Liuius, Ariminum, quo tempore & Beneuentum, coloniam deductam perhibens. Id Ptolemai Lagi Regis Aegyptij temporibus, Pub. Sempronio, Ap. Claudio Coss. CCLXXXII. ante natum Christum, annis contigit, auctor est Eusebius. Quidam hanc urbem, ab Octauiο Augusto conditam, insigni errore, prodidēre, satisque declararunt, Liuium se haud vidisse, cum eo in loco, quem paulo ante retulimus, vbi Coloniam Ariminum deductam scripsit, ducentis amplius annis ante natum Octauium, tum aliis permultis, vbi honorificam vrbis mentionem facit, maximeque Ariminenſes inter eas IIX. referens colonias, que bello Punico altero suis subsidiis, imperium populi Romani adiuuarunt. Plurimum sanè magnis operibus ab Octauiο exornatum Ariminum haud quaquam obscurum est: & præter cætera, pontem hic exinium, qui in hodiernum vsque diem, in amne Arimino, de quo mox dicentur, permanet: Itemque arcum fecit. Vbi ipsa in planitie sita imminētibus à meridie collibus amœnis, & vitium, olearum, ficuum, aliarumque fructiferarum arborum, quibus conuulsi sunt, vbertate fecundissimis: ab exortu, & occasu, latissimi se campi pandunt admodum frumentarij. Septentrionale latus alluit Adria. Rerum omnium ad vitam vtilium copia mirificè abundat, adificia complura habet memorabilia, cum primis, insignem arcum triumphalem ab Octauiο Augusto factum, ad portam quæ orientem, & Pissaurum spectat, his inscriptum literis:

Cof. SEPTIMO Designat, Octauiο M. V. celeberrimeis Italiae vicis consilio
senat. pop.

Ita hæc alij descripta habent, sed incisa sunt hoc modo:

COS SEPTIM. Designat octauiom. V. celeberrimeis Italiae vicis Consilio Senatus,
Pop. Ta. C. S. Vs. Nileis.

Dein alio loco hæc leguntur:

Imp. Cæsar Diui Iul. Fi. Augustus Pont. Max. Cof. XIII. Trib. Pot. XXVII. P. P.
Murum dedit, Curante L. Turno secundo Aproniani Praef. Vrbis F. A. Cæio
V. C. Correc. Flam. & Piceni.

Superest etiam pars Theatri ex latere cocto, ad mare versus, summæ antiquitatis. Multæ quoque passim vetustæ inscriptiones leguntur, vnde vrbis antiquitas adparet. Palatia insuper quædam sumptuosa sunt, maiori ex parte à nobili Malatestarum gente condita. Fonsque splendidissimus in foro, dulces ac nitidas proticiens aquas. Ariminum in ditione Romanorum fuisse, quamdiu illorū stetit imperium, & Exarchis etiam paruissè, dein iis sublatis, in potestatem Longobardorum redactum, illisque item debellatis, ad Italiae Reges, deniq; ad Imperatores Germanos, & Malatestas, vti Cæsarum Vicarios deuenisse, ex historiis colligitur. Ariminū ortu ingenia illustra, uere plurima, nominatim Gregorius ex fratribus Eremitanis, item Petrus & Iacobus fratres Petroleonij, cum grecis, tum latinis literis eruditissimi. Sed & præterea, qui Ariminenſes fuere Viri illustres longum herclè foret recensere. Recentioribus temporibus inter doctos huius antiquæ vrbis famam ac auctoritatem egregie tuentes, est Petrus Melius, vir eruditus, & curiosus. Iacent hic sacra D. Gaudentij quondam Vrbis Episcopi ossa, itemq; D. Victoris martyris. D. Innocentia Virginis, D. Theodori martyris, D. que Martine eius filia, item D. Arduini, confessoris in Abbatia Gaudentiana. Deinceps extra Ariminum ad occidentem, pons apparet sumptuosus in Arimino amne, ab Octauiο Aug. factus. Flaminiam viam Aemilia, simulq; suburbia ciuitati iungens. Vnus hic ex quatuor pontibus ab Augusto, sumptu, artificioq; præcipuo iuxta reliquos innumerabiles, factis in Flaminia, quæ maiori ex parte silice strata, bitumineq; munita, vti etiam nū multis in locis apparet, vsq; ad urbem Romam ferebat. Constat hic pons marmore quadrato totus, arcibus quinque, supraque spondis vtrinque perpulchris, in latum ped. XV. in longum CC. continet spondarum vna, inscriptionem hanc habet:

Imp. Cæsar. Diui F. Augustus. Pontifex Max. Cos XIII. Imp. XX.
Trib. Potest. XXXVII. P. P.

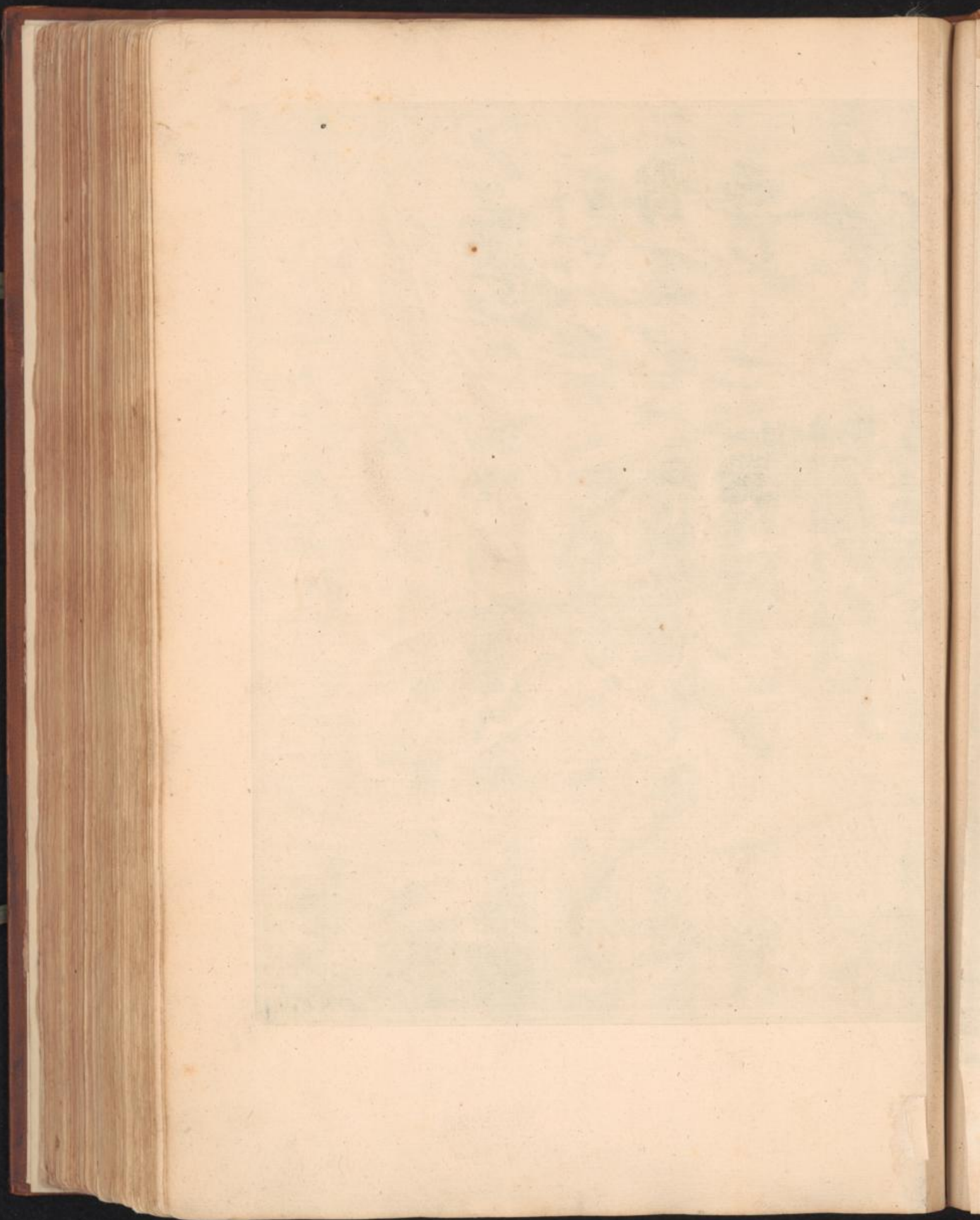
Aliaque pars hæc habet.

Tib. Cæsar. Diui Augusti F. Diui Iuli N. August. Pont. Cos. IIII.
Imp. VIII. Trib. Potest. XVII. dedere.

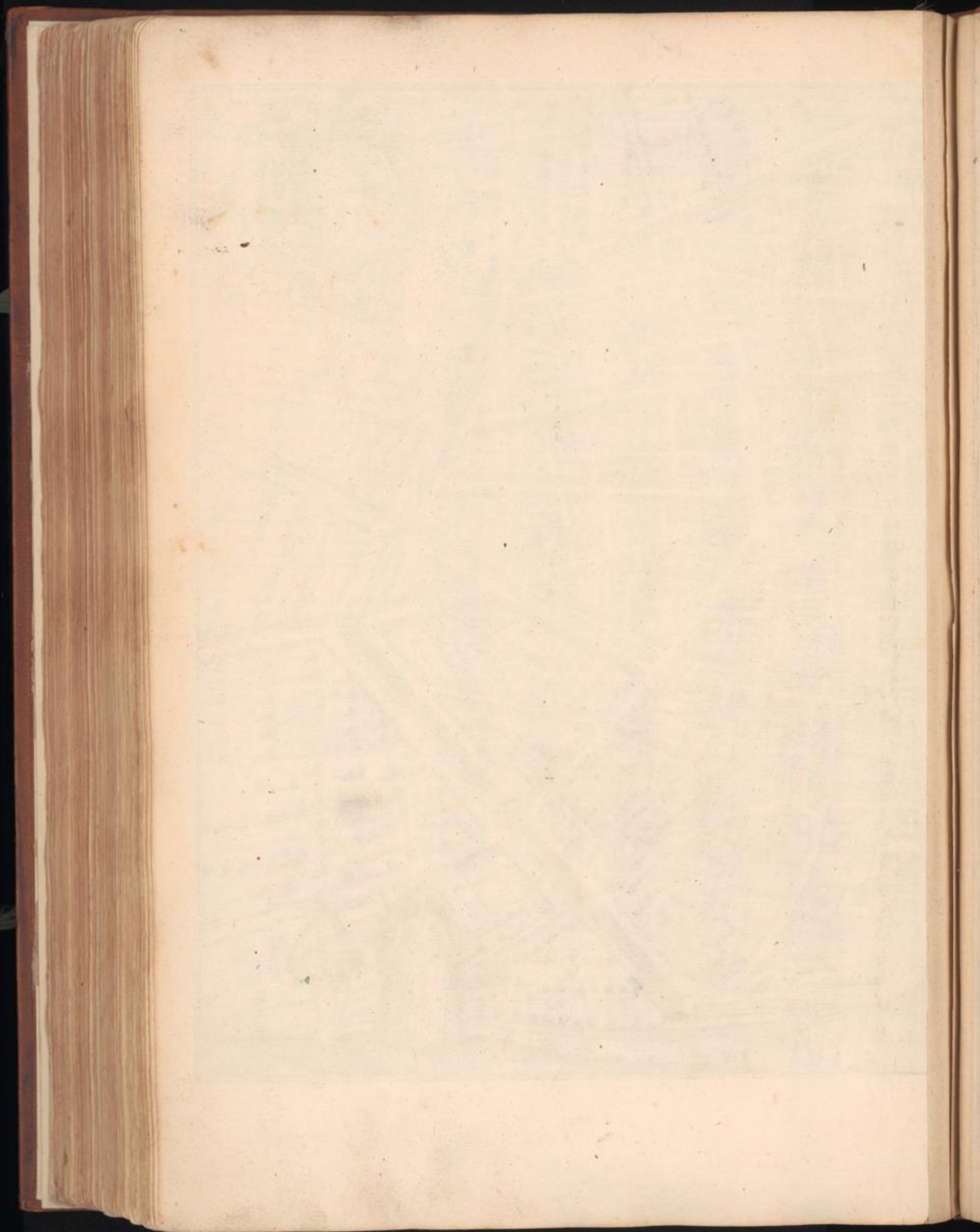
Statim à ponte ipsa suburbia sunt, vnaque via Aemilia incipit.

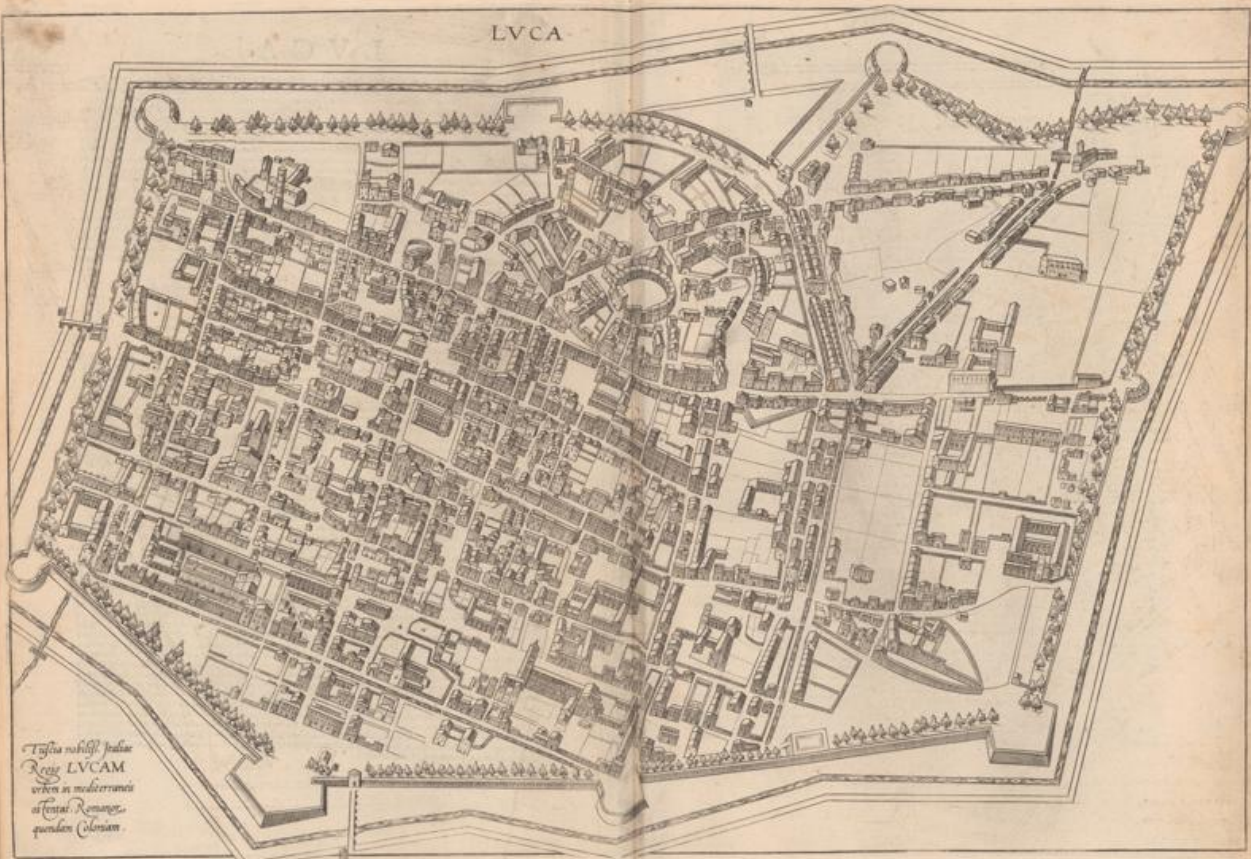
ARIMINVM VA-
LIDVM ET MVNE-
TVM ROMANDI
OLAE OPP.

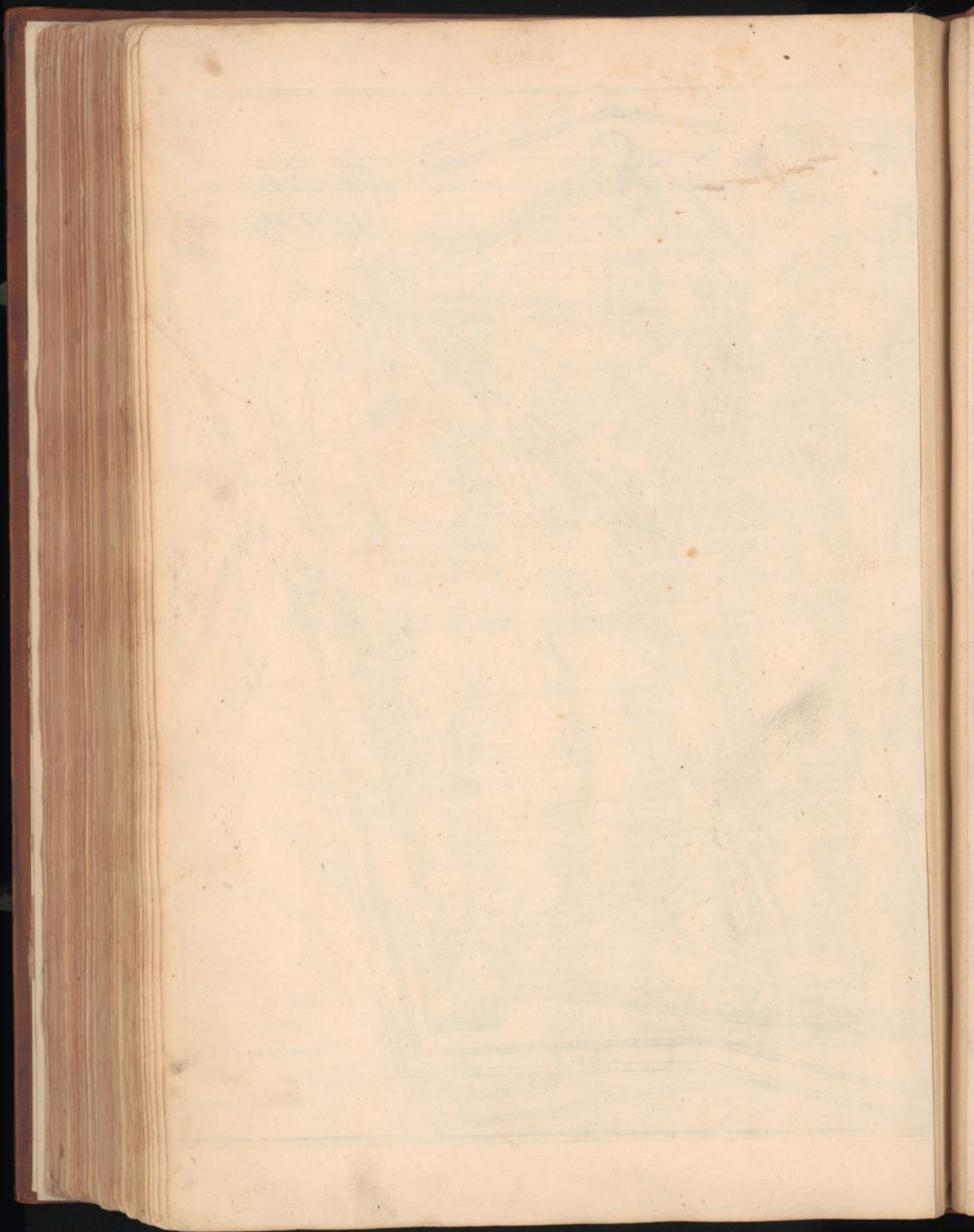

LVCA

*Tafel van de Stadt Leuven
LVCAM
ziet in de mediterrane
of Franse Romeer
quaden Colonien*

P E R V S I A

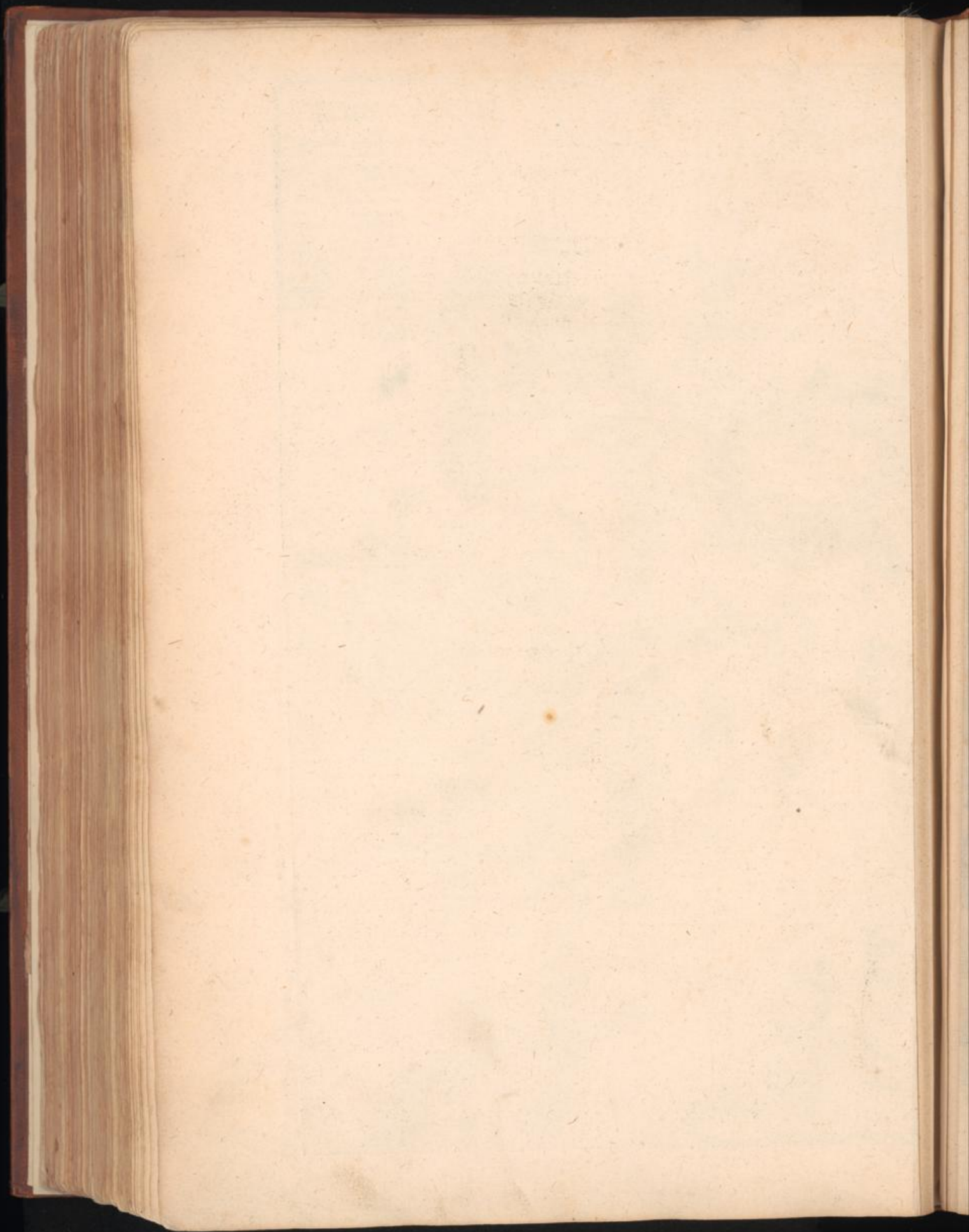

PERSIA, primaria & mediterranea Etruscorum vrbs, Ptolemæo, Straboni, Plinio, Livio, Tacito, Ap-
 piano Alexandrino, Procopio celebrata: quam Stephanus, vnam ex duodecim Tuscia principibus ve-
 troiano. conditam, aiunt: Alij à Perseo, quæ Facij Vberti viderur esse sententia. Sed Leander, diligen-
 tissimus rerum Italicarum perscrutator Ego, hercle, nō video, profus, inquit, vbi legerint isti Perusiam,
 à Perusio Troiano, vel perseo denominatam, quamobrem, nisi auctores alios proferant, fide apud me
 adhuc apud portam Martiam extans, probat huiusmodi, Vibia Colonia. Diversè alij, Tirthenos eius
 auctores memorant, vt Appianus Alexandrinus. Sed Marius Podianus, in oratione, quam eoram paulo
 111. Pont. Max. cum Perusiam accessisset, Anno à C. N. M. D. XXXV. habuit, aliter ex Catone, Beroso Cal-
 sine vrbs situm examinemus, qui huiusmodi est. Colli insidet Appennini, forma stellari, maiore parte agri fructifera, & amœnis as-
 tuder versus, iuxta Tiberim, campi steruntur iucundi, tritico, ceteroque frumento copiosi, subter vrbs, ad Assisiam, item, ad
 discijs, cum priuatis ciuium, tum cultui diuino dicatis, nitens, itemque nobili, ac largo fonte, qui medium vrbs habet. Populus sic-
 quens, ac animis, ingenijque summis, nec minus ad literas, quam arma promptus, vnde vsitatum Italis protevbiu, Perusini super-
 bi, & boni soldari, & la melior spada del papa. Hinc ob innatam Perusinis magnificentiam, Bartolus, in L. vt vim, ff. de iustitia & iure,
 recundiam, Vt est Florentinus, in quo non est verecundia, quia est magna offensa, & est verecundia. Sed, in illo qui non timet ve-
 larem æcis subtilitatem, ingenia, non Mineræ tantum, sed & Marti peridictæ hæc ciuitas perferit. Quia verò, ob singu-
 agitationes vrbs Perusia perpeffa fuit. Eius iniria, ducentesimo & sexagesimo, post vniuersale diluuium anno, grauissimi auctores at-
 tribuunt. Aliquot deinde annis, Mons Scis ab Armenis lanigenis, Gypthonijs, nouis est ædificijs auctus, Exin, vt scilicet auctores at-
 ficijs, post Gypthoniorum Macedonicum, Pelasgi, alieque græcicæ nomini, gentes, in Italiam trauctæ, auerit Perusiam, eamque in-
 ter prima Heruriz capta XII constituit. L. ius Perusiam sepissime memorat, nominatim, vbi Cæsarem scribit, cum esset anno-
 rum XXVIII obfessum in oppido Perusia L. Antonium, conatumque aliquoties erumpere, & repulsum, fame ad deditionem compu-
 llexit ipseque & omnibus suis militibus ignouisse, sed Perusiam ditius Scribit hoc quoque Florus in Perusino bello. Item Appianus A-
 ro quendam cognomine Macedonicum, ceteris insolentior, ædes suas, iniecto igne, cremauisse, tum, ventorum subita exorta vi,
 flammis euagantibus, vrbsm deflagrasse totam, præter Vulcani templum. Post hanc verò cladem, breui vrbsm mœnibus ac paris,
 quæ nunc extant, Cæsar instaurauit, communis iure, ac Perusiam. Augustam appellari voluit, vt literæ cubitales incise portis offen-
 dunt. Posterioribus sæculis, in fide Cæsarem constantem hæret, vsque ad Torilam Gothorum Regem, qui annis septem obfessam, ino-
 dia rerum omnium constitutam, tandem cepit, diripuit, incendit, vastauitque magna oppidanorum cæde, crudeliter etiam necato
 Herculano, vrbis Episcopo, qui Germanus erat, cuius Martyrum D. Gregorius in dialogis lib. 3. cap. 3. describit. Ita tum in potestate
 Gorhorum mansit, vsque dum à Narsete, Imperatoris Iustiniani Duce, strenuo viro, ad Cælium Torila victo, Perusia recuperata est.
 Post Narsetis obitum, Longobardi in Italiam profecti, eam occupauere manserunt deinde sub imperio Longobardorum, vsque ad
 Desiderium, Regem vltimum, quem Carolus Magnus deuicit quo tempore, Perusini imperio Longobardorum, vsque ad
 uicus Pius, Caroli filius Heruriam diuisit, Pontifici Romano Perusia, cum alijs Imperio Romano restituit. Deinde, cum Lu-
 hunc vsque diem feliciter manet. Quamquam aliquando, externa, vi distracta, & ciuium inter se varijs factionibus sæpe conurbata
 fuerit, ad Pontificis tamen ditionem semper redijt. Ac postremo qui dem, post grauissimas seditiones domesticas, sub Paulo, eius nomi-
 nis Pontifice III qui Perusiam venit, & magnis honoribus, pompaque exceptus est: vti Marius Podianus, opusculo hæc de re edito, per-
 eleganter exponit. Exin vrbs, in potestate pontificis tranquilla fuit, vsque ad M. D. XXXIX, post C. N. annum, quo, ob impositum ve-
 etigal salarium, à Pontificis auctoritate defecit. Hinc vtrique, magnis belli motibus excitaris, externa planè auxilia desperans, ingen-
 ti cum damno, in potestatem Pontificis redijt. Ab eo tum datus præfectus est, Bernardinus Casalensis, Casalentium Episcopus, qui ar-
 cis iniria posuit, cuius præsidio, ciuitas in officio, fideque, de cætero contineri potest. Ea arx, nunc perfecta, propugnaculis, muris, agge-
 ribus & machinis æreis valde munita, præsidioque firma, obediencie, vnitatis, pacisque conseruatricis existit. Porro, non tam larga Li-
 beri Cererisque dona, non tam præclara ædificia, non tam fons ille limpidus atque perennis, quam vniuersale Gymnasium, incredibili
 eruditissimorum vironum turba, illustre, Perusiam hanc patriam exornat. Quod anno post C. N. M. CC. XC. florere cepit, isdem
 priuilegij ornatum, quæ in l. vnica. C. de professoribus, qui in vrbe Constant. docent, meruer comit Constantinopolitane Academia
 tribuuntur, vt ad eam legem Bartholus probat, vbi & alia celeberrimi istius Gymnasij priuilegia recenset. Hic Baldus ius Ciuile profes-
 sus est, tanta magnificentia, ac gloria, vt summus Iuris Commentator, & terrestris quoddam numen, vocaretur. Ac vt id Gymnasium,
 non docendo tantum, sed & scribendo, quàm celeberrimum redderet, eius denique nomen ad exteras quoque nationes transmittit-
 ret, librum de Repressalijs ibidem conscripsit. Postremò legatione pro ea functus ad Carolum Imperatorem, prima priuilegia impetra-
 uit, vt faceret ad constitutionem ad Reprimendum Iuris studia, in hoc Gymnasio, præ cæteris facultatibus, præcipue florent. Videre
 quippe est ibi, vno eodemque tempore, septuaginta Iuris Doctores, quorum quinque & viginti, ius continuò docent. Et sit, vt eadem
 hora, quatuor diuersi Ordinarij, vt vocant, tam maturino, quam pomeridiano tempore, vnam eandemque Iuris materiam, in concu-
 fu profiteantur, & lectionibus finitis, de summo apicibus iuris, inter se digladiantur ac disputent, & omnia, quæ incidere possent du-
 bia, ad amissum examinent, cum maximo studioforum astantium fructu. Ad hæc autem fouenda, & conseruanda exercitia, magnis
 impensarum sumptibus, elegantissima sunt fundata Collegia, in quibus anno censu vitæ subsidia studiosis suppeditantur. Est collegi-
 um Vetus & Nouum, vulgo, Sapientia verus, Sapientia noua. Quarum illa, D. Gregorio Sacra, Episcopo loci, vt Prouisorio. Hæc Priori
 Canonico Cathedralis Perusinae, & Consulibus, Mercantia vulgariter, parer. Noua; D. Heronymo sacra, ædificata abs Episcopo
 dalotto, in qua fundatione perperua, quatuor sunt studiosi Germani, quatuor Hispani, totidem Galli, & Vltimarini. Reliqui omnes
 admittuntur Itali, Eius fundator fuit Petrus Capocius S. R. Ecclesie Cardinalis, qui Fredericum Imperatorem schismaticum persequen-
 tus est, vt Platina in vita Gregorij noni perhibet. Sapientie Nonæ, meminit Aeneas de Falco, eamque amplissimum Collegium nūcu-
 pat. In additionibus ad Abbatem Panormitanum in C. Ecclesia vestra. II. secundo, in verbo Sanior. Vbi faceret, eiusdem Sapientie se
 fuisse alumnus. Est & aliud Bartholinum Collegium, recenti fundatione, ab eius appellatione Doctore aliquot studiosorum com-
 moditati institutum. Sed istius Gymnasij magnificentia, paucis explicari non potest. Quæ admodum nec breui narratione, Perusina
 ingenia, quæ non modò patriam, sed Italiam omnem illustrant. Prælectionibus modo, & frequentissimo auditorio inclarescit Ioan-
 nes Paulus Lancellottus, auctor institutionum Iuris Canonici: Item Ranaldus Rodolphi. M. Antonius Eugenius, qui vltra XXXIV.
 annos ius Canonicum atque Ciuile professus fuit. Peculiare de hac vrbe præter Leandri in sua Italica Topographiam, edidit opuscu-
 lum Marius Podianus orator insignis, quo singularæ ingenij, eruditionisque ornamentum, posteritati exhibuit.

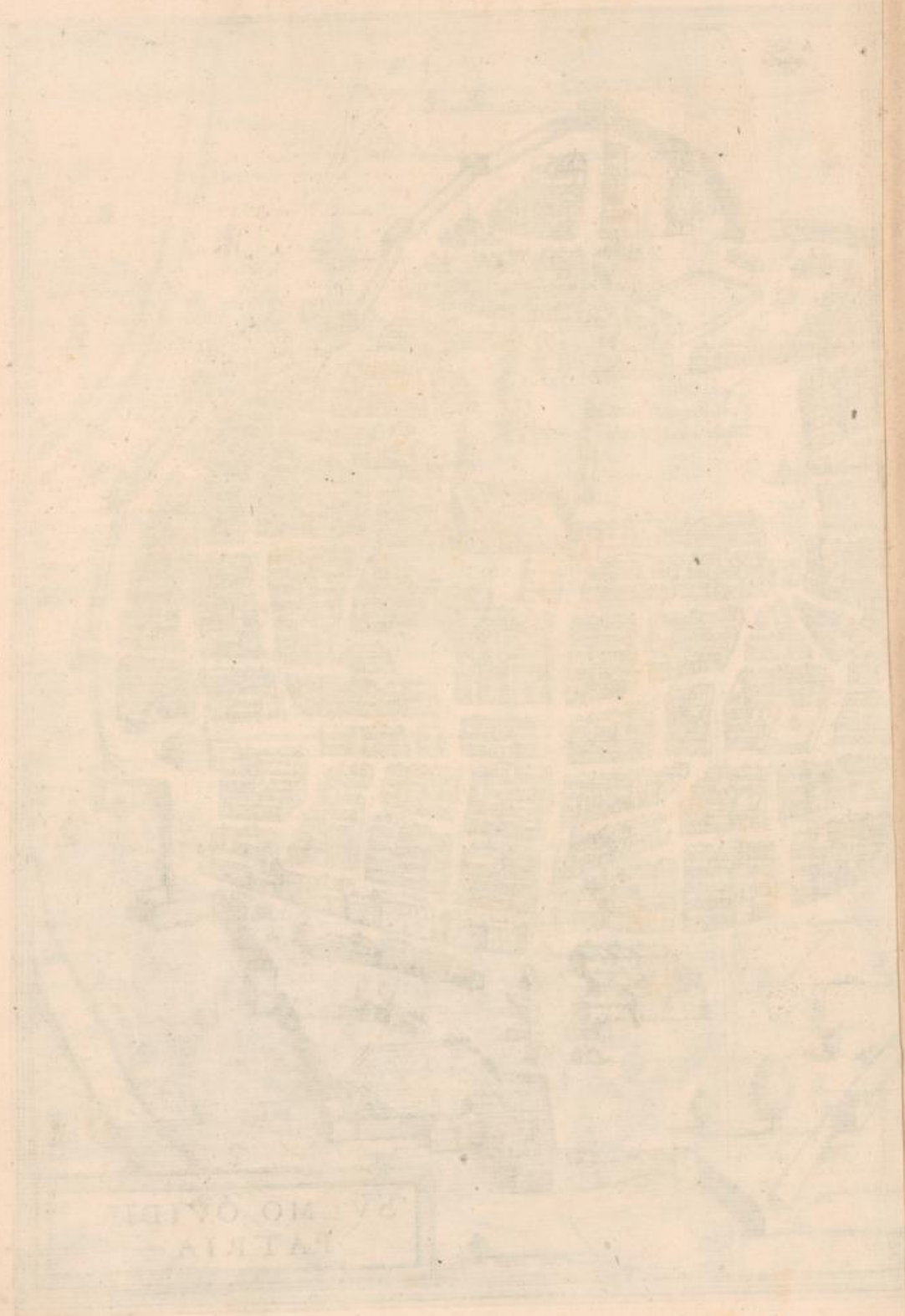
PERVIA GRATV
MVISIS IN TVS
CIA DOMICILIVM.

A. Palazzo del vescovo	F. La casa	G. G. Chiesa
B. Palazzo del marchese	G. Palazzo del marchese	H. Chiesa
C. Chiesa	I. Chiesa	I. Chiesa
D. Chiesa	K. Chiesa	L. Chiesa
E. Chiesa	M. Chiesa	M. Chiesa
F. Chiesa	N. Chiesa	N. Chiesa
G. Chiesa	O. Chiesa	O. Chiesa
H. Chiesa	P. Chiesa	P. Chiesa
I. Chiesa	Q. Chiesa	Q. Chiesa
K. Chiesa	R. Chiesa	R. Chiesa
L. Chiesa	S. Chiesa	S. Chiesa
M. Chiesa	T. Chiesa	T. Chiesa
N. Chiesa	V. Chiesa	V. Chiesa
O. Chiesa	X. Chiesa	X. Chiesa
P. Chiesa	Y. Chiesa	Y. Chiesa
Q. Chiesa	Z. Chiesa	Z. Chiesa
R. Chiesa		
S. Chiesa		
T. Chiesa		
V. Chiesa		
X. Chiesa		
Y. Chiesa		
Z. Chiesa		

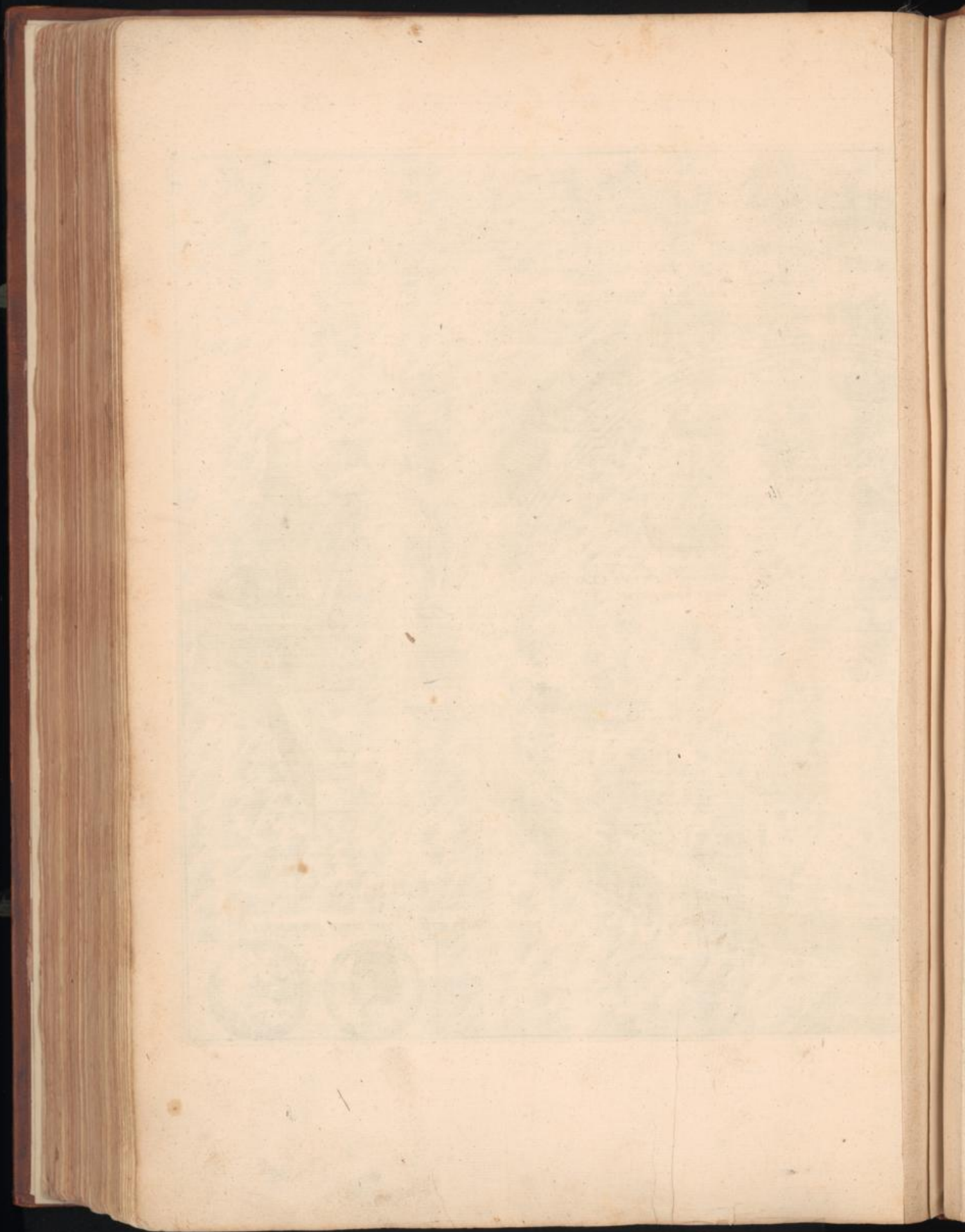

PLAN DE LA VILLE DE
PARIS

VTRIUSQUE OSTIAE
PORTVS, HORATII TIGRINI
DE MARIIS, DESCRIPTIO.

Vo Ostiæ portus, forma eleuata ac plana, hinc delineati, à totidem Imperatoribus conditi existimantur. Maior quidem formam habens ouatam, à Claudio, Minor verò, huic contiguus & exagonus, à Traiano, prout ex Plutarcho in vita Cæsaris colligitur. Nam, cum is (inquit) in animo gereret Romæ portum pro aduenis nauibus extruere, primus omnium secando rupes, & amolendo saxa, quæ nauigationem ad litus Ostiense impediebant, rudem quandam portus formam induxit, quo nauigia ex diuersis mundi plagis Romam contendenda, tuto reciperentur, quæ alioquin, quòd tutum receptaculum non haberent, vt plurimum periclitabantur. Ex hoc igitur loco colligitur, à Cæsare quidè portus hos inchoatos, nunquam tamen (quod & Suetonius in vita Claudij adserit) ad exitum perductos fuisse, quod etsi sæpè conatus sit, nunquam tamen effecit, deterritus fortè non modò rei difficultate, verùm etiam sumptuum magnitudine, temporisque diuturnitate: Quorum quidem Claudium constat nullam habuisse rationem, quantumuis ab Archytectis expensarum modum sæpè postulans, nullum vnquam, Dione teste, responsum, præter quàm, vix ipsi animum tantæ rei suppetere, retulerit; Idque prudenter admodum, ne impensarum magnitudine territum à proposito penitus dimouerent. Claudius igitur triginta hominum milibus, vndecim continuis annis, in hoc opere vsus, primò minorem portum in ipso solo effodi, ea profunditate curauit, vt ipso mari profundior reperiretur, moxque duo illa maioris portus brachia, eo, quo ab inuicem distant modo, in mare extendit, & ad fundandam molem illam maioris portus, nauem, qua maximus ille obeliscus ex Aegypto Romam conductus erat, demergi, desuperque turrim, siue Lanternam, vt vocant, erigi curauit, ad instar illius, quæ est in Faro, portu Alexandria, nec non eius, quæ est apud Ianuam. Et, quanquam non desint, qui velint Claudium Imperatorem isto hominum numero, non in Ostiæ portibus extruendis, verùm lacu potius Fuccino, hodie Celanum vocant, perforando, ac in Tyberim deducendo, vsum fuisse, illi tamen oberrant, cum, quòd conatus ille statim irritus fuerit, tum etiam, quòd ad illum, tanta hominum frequentia opus non fuisset. Indubitatum igitur, ex sententia prædictorum auctorum, insuper Plinij, ac aliorum relinquitur, dictum Ostiæ portum à Claudio Imperatore factum fuisse. Nec non minorem illum in terra firma, quem, posteaquam cinxisset muro, in tantum excavare coactus fuit, quòd eius profunditas maris alueum superaret, ad hoc, vt aquam ex mari recipere posset; rem, mehercle cogitatu, ne dicam, factu difficilem. Nec magis dubitandum, Neronem postmodum, prout egregia eiusdem numismata adhuc testantur, locum illum plurimum ornasse, ac stupenda illa ædificia à Claudio cepta, consummasse, quæ à diuersis postmodum Imperatoribus aucta fuerunt, præsertim Traiano (quemadmodum Dominicus Marius Negrolus in sua Cosmographia testatur) quorum etiamnum ruine apparent, à Sarracenis, alijsq; Barbaris nationibus olim in declinatione Imperij factæ, negligentibus Romanis, ac postmodum etiam iuuantibus, reliquisque penitus euercentibus, ne, dum ipsi illis frui nequirent, Cæsaribus ac hostibus illorum relinquerentur. Inter alia autem stupenda ædificia, præter tabernas, templa, ædes, ac Palatia planè regia, extabant tum etiam Aquæ ductus, fontes, ac plura alia, ita, vt credam illum ne quidquam errare, qui opus illud cunctis mirabilibus mundi præferret. Præterlabitur hos portus cornu Tyberis fluuij, Flumicellus adpellatus, in hoc procul dubio à Maioribus factus, vt per eum merces in portu oneiari, ac exonerari possent, indeque per aquam Romam deferri. Id quod in Cosmographia prædicti auctoris innuitur, dum scribit, Merces ab illis portibus, tam aqua, quam terra Romam conductas fuisse, tantamque euntium & redeuntium frequentiam extitisse, vt necessum fuerit viam illam largiorem efficere, quam silicibus deinde construere, & intermediam certis quibusdam columnis diuiserunt, ne ex portu redeuntes, alijs Roma venientibus obuiantes sese inuicem impedirent, sed vtrique diuersum latus sectarentur. Id quod Leo Baptista Alberti, non solum antiquitatis, sed naturalium etiam rerum indagator solertissimus, notatum reliquit, qui in proposito Archytectos admonens, ne quicquam aduersante natura inciperent, exemplum Ostiense huius portus adducit, Dicens, eum diu conseruari nequiuisset, ob continuum maris, eum arenâ implentis, impetum, ad quem quotidie expurgandum, immensis sumptibus opus erat. Insula autem illa, quæ ex cornu illo Tyberis, siue Flumicello, Mari, ac ipso Tybere componitur, in latitudine paulo plus vnicò milliari, in longitudine verò circiter duo miliaria habet, quòd verò transiri posset, antiquitus pons erat, eo loco, vbi dictij Elumicellus sese à Tybere subducit. Cornu verò illud Tyberis à Maioribus ad exonerandam merces, in & ex portu factus, continet in latitudine ab octo, vsque ad decem vlnas. Tyberis verò circiter quadraginta, vicinus ad fauces, vbi ab Anco Martio, quarto Romanorum Rege, Ostia ciuitas ædificata fuit; plurimum ab antiquis æstimata; quantumuis sub insalubri aere situata sit, ad eam, quòd exemptionem à publicis exactionibus meruerit, exceptis viginti annis, quibus Hannibal Italiam vastauit. Ex sideribus etiam & ruinis adparet, eam amplam ac spaciosam fuisse, quamuis hodie reducta sit in Arcem & exiguum oppidum, Quantum verò ad maiorem hodie portum attinet, videmus eum indies per alluionem ita impleri, vt verisimile sit eum breui totum siccum fore, idq; ex limo, qui per Tyberim in mare defertur, ac per illius refluxum congeritur atq; coaceruatur, quæ causa est, quòd ad eum expurgandum, nunquam processum sit, quantumuis plurimi sæpè Principes, ob publicam patriæ utilitatem id ipsum vnicò desiderarint.

LECTORI.

Vix viliū humanum ingenium ad Urbis Romane faciem exprimendam satis esse putavi, qualis ante barbarorum euectionem eius pulchritudo & conditio fuit. Cum talis urbis descriptio, non minores difficultates, quam orbis totius enatio continere videatur, vixuta, ad cuius primordium, virtus atq; fortuna verè contendisse videatur. Vnde Ammianus Marcellinus, Victura, inquit, dam erant homines, Roma, vtraque tur sublimibus incrementis, fœdere pacis æternæ virtus conuenit atque fortuna, pierumque dissidentes. Sed urbem iam conditam, posteri, Imperatorum præsertim memoria, multo labore, summa arte, summaque impensâ, innumerabilibus, Rupendis, & penè immortalibus adificiis ornauit: Quæ tamen, partim temporum iniuria, partim hostium malignitate comminuta, partim in calcem deocho perire, partim in alias regiones deportata, vt à Vandalis in Africam, à Theodorico Raucennam, partim barbato, & immani Neronis incendio, hostium etiam scelere ac feritate, confecta, & scalpri defurcata sunt. Quorum tamen reliquia, quæ tam sunt inmensæ ætate, magnificæ, vt plurimos ad se visendi ex remotissimis totius Orbis partibus iusserit allicere, eruditioribus autem amplissimam scribendi materiam hæcenus præbuerunt. In quo quidem argumente, ex recentioribus magna cum laude operam bonam nauauerunt Bartholomæus Marianus, cuius Urbis Romane topographia, cum adificiorum & statuarum imaginibus extat. Andreas Fuluius, qui de antiquitatibus Urbis, libros quatuor conscripsit. Blondus, Eugenij Pontificis Secretarius, de Romanorum phante, decem, de inflaurata verò libros tres edidit. Fabius Claudius Georgius Fabricius Gemnicensis Urbis Romane descriptionem, opere non magno complexus est, ad historiarum Romanarum lectioem perutili. Lucius Faustus, Andreas Paladius, Pyrrhus Ligorius, Lucius Maurus, & plerique alij, qui Urbis regiones, ædificia, statuas, trophæa, templa, circos, curias, theatra, thermas, balnea, porticus, columnas, aqueductus, fontes, nauis, gias, lacus, & quicquid denique tota Vrbe visendum atque mirabile, ad posteritatem transfuserunt. Quorum quidem auctorum nomina libentius reuolueris, indicis vt instar auido lectori sumus, qui vnica hæc pagina, quod pictor stylo & penicillo vicinque præstat, tante Urbis narrationem exhibere non possimus. Vale.

ROMA TRIUMPHANS.

ANDRÆ FVLVII ANTIQVARIJ
ROMÆ, DE LAVDIBVS VRBIS,
ORATIO AD QVIRITES.

VRBEŒ Romæ, Quirites, Terrarum Deam, gentium Reginam, Deorum Domicilium, Magistrum morum, communemq; omnium patriam, sine controversia, primam cunctarum Urbium, quis ignorat? Maius enim Roma, nihil vquam fuisse, omnium testimonio, iam pridem in confesso est. Ita Diuina mens Ciuitatem Populi Romani egregia, temperataq; regione, collocuit, vt Orbis Terrarum Imperio potiretur. Cum rerum natura vires omnes in vnâ urbem ostendere voluerit. Cum quis Campum Martium inspexerit, Sepulchrum Augusti, tot marmoris simulachris, & æris ornatum Forum Romanum, & Iouis Tarpei delubrum, Thermas, Porticus in Prouinciæ modum exarctas, Amphitheatrum, Tyburtino lapide exadificatum, tantæ altitudinis, vt ad culmen vix humanus oculus peringere possit. Pantheon mira altitudine spatioſis molibus fornicatum. Templum Pacis, Pompeij Theatrum, Circum Maximum, Seprizonium, tot Arcus Triumphales, tot Aqueductus, tot Statuas per Urbem ad ornatum positas. Si ingrediatis Forum, aliud ex alio videbis appositum. Quis Regales Porticus, Aedeſque Sacras, Quis Capitolium, & in ipſo, & in Palatio opera, & in Lixiæ Porticu, quæ singula contemplan, alia facile obliuione delectis. Talis est Roma, cuius primi muri luto, ac pali: defixis, tam humiles erant, vt eos Remus leui saltu tranſiſſerit. Hæc tua monumenta parens Romule, Hæc illa æterna vrbs, Terrarum Regina, & Dea gentium Roma, Cui par est nihil, & nihil secundum, quæ vndique deocho in gyrum paulo minus Orbe Terrarum aduectas, sine fine triumphos recepit. Innumabiliū coloniarum sub Cælo parens. Sed Ciuitas, interitinoque bello absumpta, Terrarum omnium alumna, eademque parens, numine Dea electa Quæ Cælium ipſam clarius faceret, ipsa congregaret Imperia, itaq; molliret, & populos discordes, feratq; linguas sermone commercio contraheret, plures in ea victorias, & Triumphos, quam annos à prima condicione reperiret. Quos Maro Heroica Maieſtate, in breuissimo Aeneæ scuto perſtringens satis probe complexus est. Fuit etiam Romanis nomini comes semper fortuna, Diuque præstantes, & beneuoli, Qui, ne Capitolium à Gallis caperetur, sopitis custodibus, Sacram falli conſtituerunt. Vnde Cicero in oratione ad Quirites, Dii, Deique immortales, qui excellenti tumulo Ciuitatis sedem Capitolij in faxo incolitis constitutam, vbi tot Reges, tot Duces, tanta virorum spectata est indoles, meritò Dii, hominesq; conſeſerunt, Urbem his locis statuendam, vbi saluberrimi colles, æger feracissimus, flumina ad res vehendas idoneum, situs ad extremæ classis periculo immunis, Urbis media Italia, & ob id ad rerum incrementa habilior, vbi ex vno Orbe, Deorum numine facta est vna Vrbs. Nulla enim (vt ait Plato) potest Ciuitas sine fauore numinis prosperè conſtitui, nec feliciter administrari. Nulla præterea vrbs tam admirabilis magnitudine Imperij, omnibus humanæ naturæ dotibus venerabilis, bonis exemplis dotatissima. Eademque benignissima parens omnium quascunque gentes, atq; terras, ita munentibus propiciis ditauit, vt tamē cæteras non in vniuersam similibus dotibus fraudaret, vni quidem omnia Romæ tribuisse videtur, in ea omnia sunt, quæ aut fortuna hominibus, locisque, aut natura largitur. Vnde Propertius.

*Omnia Romana cedant miracula terræ,
Natura hic posuit quicquid vixit, fuit.*

Est præterea quædam certa vox Ro. gentis, Urbisque propria. in qua nihil offendi, nihil displicere, nihil adinaduerti possit, nihil sonare, aut olere peregrinum. Quid quod libertas cum animantium generi gratissima nusquam tanta est, tam ingenuè agendi, cum liberrimè loquendi. Aliæ nationes fecerunt pati pollant, Populo Romano est propria libertas, eo Tyberius Cæsar delatoribus respondere solitus. In libera Ciuitate, libera esse oportere hominum linguas. Nulli præterea tam magnam Urbem mortales videntur. Vnde Helio Galus Imperator, metui cupiens eius magnitudinem ioco Aranearum telas, proposito præmio corradit iussit, & decem millibus pondo Aranearum collectis magnitudinem eius, hoc ludicio deprehendit. Romanorum gens omnium mitissima, & clementissima, habita est. Apud quam vnâ supplicium tantum, ante, & post fuisse immane, & barbarum in Metium Suffoctum Albanorum Dictatorem, Tullo Hostilio Rege auctore, in aliis gloriari licet, nulli gentium mitiores placuisse pœnas. Nullas Vrbes, ac nationes oppugnavit, quas non vicerit, nullos supplices ad se venientes populos, quos non benigne suscepit, nam cum Legati Carthaginiensium, ad captiuum redimendos, in urbem venissent, nulla accepta pecunia eos reddiderunt, tot pueros iniuriis veniam datam. Vnde hostium vox talis reddita. O munificentiam gentis Ro. Deorum benignitati æquandam, nam beneficium quod nunquam dedissemus, accepissemus.

Nulla gens, inquit Cicero, quæ non, aut ita subacta sit, vt vix extet, aut ita domita, vt quiescat, aut pacata, vt victoria nostra, Imperioque lætetur, eam gentes, quas antea, nulla lætæ, nulla vox, nulla fama nox fecerat, cæteras item partes, quæ vel agentibus, vel inimicis huic Imperio, vel infidis, vel incognitis immanibus, & Barbaris tenebantur nostris armis deuictæ parere coactæ sunt. Milites quin immò armis insignes Roma flarim habuit, & populum Martæ gentium, vt terrigenas cum armis natum exisimes. Vnde Pyrrhus de virtute militum Ro. O quam facile, inquit, Orbis Imperium occupare, aut mihi Romanis militibus, aut me Regem Romanis. Hac virtute maiores nostri, primum vniuersam Italiam deuicerunt, deinceps Carthagenem exciderunt, Naumantiam cæterunt, portissimos Reges, bellicosissimas gentes in dedicationem huius Imperij redegerunt. Tot habuit triumphos, quot ora sunt, partesque Terrarum, tot victorias bellicas, quot sunt in rerum ætate genera bellorum. Illud verò sine dubitatione Romanam fundauit Imperium, quod fundator huius Urbis Romulus fecere Sabino, docuit, etiam hostibus recipiendis augeri Ciuitatem hanc oportere, Cuius auctoritate, & exemplo nunquam est intermissa & maioribus nostris, largitio, & communicatio Ciuitatis, itaque ex omnibus gentibus metus vniuersæ in Ciuitatem sunt recepæ. Licet in illius deinde fuit, ne quis nostrum plusquam vniuersam Ciuitatis esse possit, ne quis iniuriam Ciuitate metueret, nec in Ciuitate maneat inuitus.

Vnde

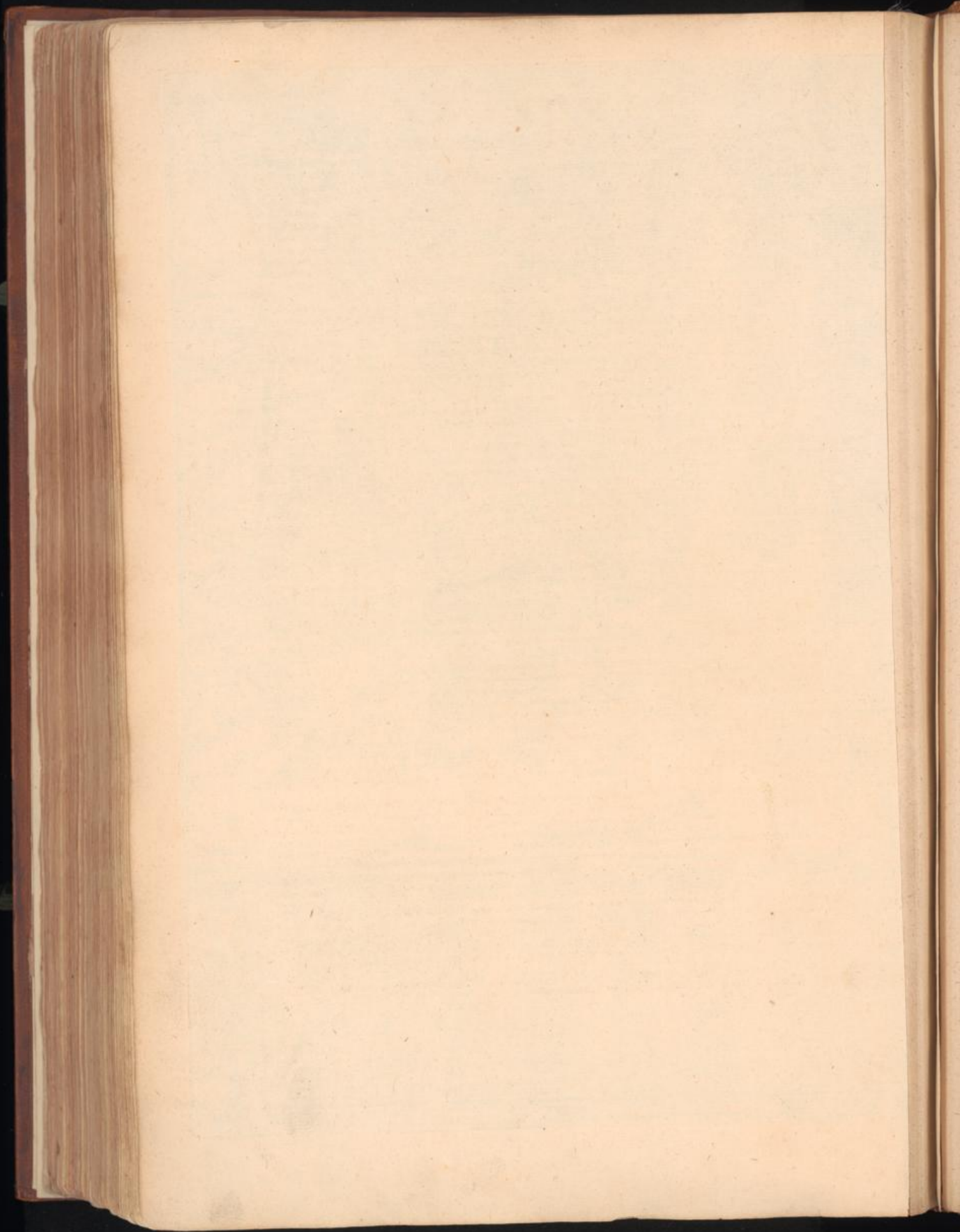

ROPVLVS Ro. gentium princeps ob magnitudinem rerum gestarum, & imperandi diuturnitatem cæteris Principatus antecellit, terra, marique imperium terminauit, quo nihil in Orbe celebrius, nihil ipsa vrbe nobilior, vbi tot præclara ingenia, tot præstantissimi Duces, tam strenui milites, tam præclara res gestæ. Nusquam tanta ædificandi facultas, nusquam tot regia ædificia, tot loca Sacra, Tempia, Basilicæ, Sacella, tot Fora, tot Aquæductus, Circi, Theatra, Lacus, tot Thermarum insana ædificia, tot operosi supra Tyberim pontes, tot antiquitatum vestigia, tot ludorum genera, tantus mortalium concursus, & populi frequentia, nusquam tot opes, tot delitiæ, & rerum omnium, quæ vbiq; procreantur, abundantia, & immoderati ad magnificentiam sumptus. Spectaculorum omnis generis decor, & ludorum numerus infinitus. Interrogatus quidam sapiens, quid de vrbe sentiret, respondisse fertur, Microcosmum id est, paruum mundum. Libanius Græcus homo Romam, inquit, non vrbe sed quasi quondam cæli partem appellatam. Quam Seneca non incitè per ætates hominum dislinxit, Aurea ætas populi Ro. sic fuit dicta, quòd posterioribus sæculis comparata, æquè atque aurum inter metalla effulsit. Cæterum cum latè pateat Imperium Ro. nihil admiratione magis dignum, quàm regnandi diuturnitas. Nullum regnum tam repentinum, nulla Respub. tam ingens, nullum Imperium tam amplum, nulla Monarchia tam potens, nullus tam perennis victor (nam vetus proverbiū est) Romanus sedendo vincit. Constat enim furto hostes in paucis esse latatos, vera autem virtute semper Romanos extitisse victores, Tum verò nominis Ro. Maiestas facile declarat quæ felicitibus auspiciis, lætissimis rerum successibus aucta, viris clarissimis instructa, quorum virtute, & consiliis ad amplissimum fastigiū legibus, & institutis, & Deum pietate illustrata. Nec me præterit ante Romanorum tempora non fuisse imperandi scientiam, quæ si fuisset, apud Græcos nimirum fuisset: Qui cæteros haud dubiè, sapientia longè antecessere. Et hoc Romanorum inuentum, vnà cum aliis introductum. Ex Romanorum enim disciplina omnes norunt, qui sciunt imperare, vt liberi ab initio, & quasi ad imperandum continuò geniti, quæ ad id spectat, omnia optimè prouiderant, & Rempub. quidem adinuenerunt, qualem nemo ante legibus, institutisq; propolis, quæ nullus vitare possit, cunctorum verò tellus communis, id re ipsa Romani effecerunt, vniuersum quidem peruenit Orbem, iunctisq; fluminibus diuersisq; pontium generibus, si illis montibus terram equis strauerè, patet facta solitudine, diuersioris frequentissimis manufactis, omnib; victus, atque ordinis ratione Non satis existimari potest, quantū Romanis debeatur, qui sustulere monstrum, in quibus hominem occidere, gloriosum erat, mandati etiam saluberrimum, Claruit supra omnia bonis artibus. Quibus semper fortissimi, victoresq; Romani extiterunt, vt plerique populi. sine vi aliqua armorum, sua sponte illis se subicerent. Omitto publicas diuitias. Quis enim M. Crassi opes, quis potentiam Pompeij liberalitatemq; Iulij Cæs. enarrare potest? Quis Romanorum præclarissima à condita Vrbe gesta? Nec reticebo in hoc loco postremum illum, cum Hannibale congressum, non fuisse à condito Orbe, diem magis memorabilem, quàm ille, cum duo antea, & postea Ducum maximi Scipio, & Hannibal, quo cedente, sequutus est Africam terrarum Orbis. Meruerunt & suas Statuas, & titulos etiam mulieres, vt Clelia, & Quæclaudia Vestalis. Pueri etiã tam castigatæ disciplinæ erant vt omnis vira plena esset miræ grauitatis, & modellæ, inter puerilia ruuimenta, & Romanæ iuuentutis peculiare fuit hæc iaculæ, Sudes torquere, equum agitare, arma tractare, bonas artes callere, tantaq; Romanæ verecundiæ obseruatio, & morū exempla fuere, vt nec pater cum filio, nec locus cū genero laurare, nudosq; parentes inspicere nefas erat, abstineruntq; à colloquijs, & omni turpi, ac fædo corporis gestu, corā filijs parentes. Vnde si quid in toto Orbe rectum, iustum, ac memorabile apud Romanos gestum est, solos. Quid præterea hitorie, quid Annales, quid Poetæ loquuntur, nisi Vrbs Romæ laudes, ac gestasq; semper habuit laudū præcones, nulla iucundior, nulla frequentior in manib; læctio, eademq; sepius repetita, magis, atq; magis semper placet, ac delectat. Quis eius ornamenta, & delicias ad plenum narrare potest? quas qui semel degustauerit, diuelli inde huad facile sine contumacia poterit. Semper enim Romanū nomen à primis incunabilis, & auspiciatissimis fundamentis, apud omnes, & populos, & nationes clarissimū exitit. Quin etiam Itali, quorū caput Roma est, nobilitate præstant, & Regali quadam magnificentia lauti magni sunt, & splendore quodam nitentes. Nam qui quid intra Italiam est (vt tradit Quintilianus) Romanū est. Extant adhuc Romanorum monumenta, per totum Orbem, & Colonij sine numero vbiq; locorum, Pontes, Portus, Turres, Metæ, Arces, & cætera id genus. Non est à condito Orbe, nec futura vrbs tam clara qualis Roma, totius mundi caput, & Regia, nec animi magnitudine, tam excellens populus, quàm Ro. nullum Regem, aut gentem parem habens. Quæ Vrbs licet toties cadibus afflictæ, & cultoribus priuata, semper validior, potentiorq; surrexit. Nulla enim deficientibus colonis tam repenti confluentibus vndiq; mortalibus, Colonia deducitur, ac noua instauratur. Et omnia intra Pomærium, atque mœnia eius frequentissime habitata, & exulta. Nusquam minus Roma cognoscitur, quàm Romæ. Quæque videntur donaria, artes & ornamenta, omnia Romanæ gloriæ sunt, tanquam suburbanus ornatus, referta. Præterea maritima loca, tum Mediterraneæ regiones Vrbs, partim auctis ab ipsis Romanis, omnia plena sunt Gymnasijs, fontibus, vestibulis, Templis, ædificijs, magistris Licetq; hæud incitè dicere, quasi effectum iam Orbem suas denique resumpsisse mundicias, atq; ornamenta omnia splendore, & gratia renident. Cum vniuersa terra, quasi Pomærium quoddam culta atque ornata visitur. Spectaculorum omnis generis decor, & Ludorum numerus infinitus si quis mœnium ambitum colligat, ex veterum traditione. X. X. millibus, aut paulo plus colliget, vt supra dictum est. In quibus præfides vrbes instructæ, aliæ alijs in locis habitatoribus ministris instructæ, atq; alijs rebus ornata, quæ quasi præfides vrbes quasi fossa claustra concludunt. Quid enim Vrbe Roma excellentius? cuius optimis exemplis gloriari liceat, disciplina militaris acris retenta, Principatum Italix, Romæ Imperium peperit, & multarū vrbiū, magnorū Regum, & validissimarum gentium regem, largita est. Alpium, Taurique montis conuulsa claustra tradidit, Ortumque parua Romuli casa, totius Terrarum Orbis fecit columnen. Ex quibus summi omnes Triumphus emanarunt. Regnauerunt prius in Vrbe Reges septem, post eos eiectos, Bruto auctore, Vrbs libertate potita est. Quam sub Imperatoribus iterum amisit, atque iterum in compedes coniecta est.

Augustus Cæs. bis cogitauit eam restituere, sed timuit ne aliquis post ipsum iterum occuparet. Cogitauit & L. Septimius, cogitauit & Decius, qui multos habuisset laudatores, si à Christianorum cruciatibus se temperasset, vnde ex miraculo cum in quadam palude submergeretur, nusquam eius cadaver postea inuentum est. Sub Probo autem Imp. omnia fuerunt quæta, & tranquilla, cuius Imperio Oriens, Occidens, Meridies, Septentrio, omnesq; Orbis partes in totam securitatem redactæ sunt, Vnde verè Probus appellatus, ex quo disciplinam militarem multi didicere, vt scribit Vopiscus. Habet nunc Roma, quod sua sponte gentes, & nationes, Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ subiectæ sunt, non vt olim, armis coactæ (nam vt olim armis) nunc religione. Religio enim facit homines inter se concordēs, & vnanimēs, & nationum quantumuis efferas, & Barbaras, mitiores. Nam linguarum & numinū cultura, hominem alienat ab homine. Idcirco facilius sibi animalia muta, quam homines congregantur. Enimuerò si ab omnibus mortalibus vnum, & idem coleretur nomen, haud quaquàm essent inter ipsos tot superstitiones, & discordiæ. Retinet adhuc Roma quadam præfide maiestatis vniuersam, vt gentes ex toto Orbe, tanquam membra ad caput recurrant. Habet præterea manufactissimi Christi Imperium, & eius vicarium Pont. Max. præcipuam in toto Orbe dignitatem, per successione remissam à piscatore idiota, & ieremi, qui supererit verbo, & exemplo Regibus, extenditq; gentium simulachris Imperium Orbis occupauit. Habetque Senatum Apostolicum, & Sacrosanctos Cardinales, & Clerum. Vbi Arx, & Domicilium Christianæ religionis, & eius Reipub. caput, vbi sedes Apostolica, & Curia Romana omnium præstantissima. Nusquam tanta ædificiorum laxitas, tanta rerum pompa, tot loca sacra, tam solida peccatorum venia, & tot (vt plebis vocabulo vtar) indigentia, tot martyriū triumphus, Quorum cruore aspersa, consecrata omnia habentur, sub Christo Principe totus mundus patet factus est. Nam arma Populi Romani antea peruenierunt vsque ad Oceanum, Occiduum, Septentrionalem, & Meridianum, ab Oriente autem non peruenierunt vsque ad Indos. Sed de regionibus Orbis, de quibus nulla apud veteres fuerat notitia, Mercatores, & negociatores, fecerunt non certiores, sed fides Christi omnia latius patefacit.

1. Piazza del Campidoglio	2. Palazzo Senatorio	3. Palazzo Nuovo	4. Palazzo Vecchio	5. Palazzo Farnese	6. Palazzo Barberini	7. Palazzo Chigi	8. Palazzo Colonna	9. Palazzo Doria	10. Palazzo Giustiniani	11. Palazzo Massimo	12. Palazzo Medici	13. Palazzo Orsini	14. Palazzo Strozzi	15. Palazzo Vecchio	16. Palazzo Farnese	17. Palazzo Barberini	18. Palazzo Chigi	19. Palazzo Colonna	20. Palazzo Doria	21. Palazzo Giustiniani	22. Palazzo Massimo	23. Palazzo Medici	24. Palazzo Orsini	25. Palazzo Strozzi	26. Palazzo Vecchio	27. Palazzo Farnese	28. Palazzo Barberini	29. Palazzo Chigi	30. Palazzo Colonna	31. Palazzo Doria	32. Palazzo Giustiniani	33. Palazzo Massimo	34. Palazzo Medici	35. Palazzo Orsini	36. Palazzo Strozzi	37. Palazzo Vecchio	38. Palazzo Farnese	39. Palazzo Barberini	40. Palazzo Chigi	41. Palazzo Colonna	42. Palazzo Doria	43. Palazzo Giustiniani	44. Palazzo Massimo	45. Palazzo Medici	46. Palazzo Orsini	47. Palazzo Strozzi	48. Palazzo Vecchio	49. Palazzo Farnese	50. Palazzo Barberini	51. Palazzo Chigi	52. Palazzo Colonna	53. Palazzo Doria	54. Palazzo Giustiniani	55. Palazzo Massimo	56. Palazzo Medici	57. Palazzo Orsini	58. Palazzo Strozzi	59. Palazzo Vecchio	60. Palazzo Farnese	61. Palazzo Barberini	62. Palazzo Chigi	63. Palazzo Colonna	64. Palazzo Doria	65. Palazzo Giustiniani	66. Palazzo Massimo	67. Palazzo Medici	68. Palazzo Orsini	69. Palazzo Strozzi	70. Palazzo Vecchio	71. Palazzo Farnese	72. Palazzo Barberini	73. Palazzo Chigi	74. Palazzo Colonna	75. Palazzo Doria	76. Palazzo Giustiniani	77. Palazzo Massimo	78. Palazzo Medici	79. Palazzo Orsini	80. Palazzo Strozzi	81. Palazzo Vecchio	82. Palazzo Farnese	83. Palazzo Barberini	84. Palazzo Chigi	85. Palazzo Colonna	86. Palazzo Doria	87. Palazzo Giustiniani	88. Palazzo Massimo	89. Palazzo Medici	90. Palazzo Orsini	91. Palazzo Strozzi	92. Palazzo Vecchio	93. Palazzo Farnese	94. Palazzo Barberini	95. Palazzo Chigi	96. Palazzo Colonna	97. Palazzo Doria	98. Palazzo Giustiniani	99. Palazzo Massimo	100. Palazzo Medici
---------------------------	----------------------	------------------	--------------------	--------------------	----------------------	------------------	--------------------	------------------	-------------------------	---------------------	--------------------	--------------------	---------------------	---------------------	---------------------	-----------------------	-------------------	---------------------	-------------------	-------------------------	---------------------	--------------------	--------------------	---------------------	---------------------	---------------------	-----------------------	-------------------	---------------------	-------------------	-------------------------	---------------------	--------------------	--------------------	---------------------	---------------------	---------------------	-----------------------	-------------------	---------------------	-------------------	-------------------------	---------------------	--------------------	--------------------	---------------------	---------------------	---------------------	-----------------------	-------------------	---------------------	-------------------	-------------------------	---------------------	--------------------	--------------------	---------------------	---------------------	---------------------	-----------------------	-------------------	---------------------	-------------------	-------------------------	---------------------	--------------------	--------------------	---------------------	---------------------	---------------------	-----------------------	-------------------	---------------------	-------------------	-------------------------	---------------------	--------------------	--------------------	---------------------	---------------------	---------------------	-----------------------	-------------------	---------------------	-------------------	-------------------------	---------------------	--------------------	--------------------	---------------------	---------------------	---------------------	-----------------------	-------------------	---------------------	-------------------	-------------------------	---------------------	---------------------

PANORMVS

PANORMVS vrbium Siciliae maxima ac Princeps est hodie & sedes regia, sita in campestri solo, & in ora, quam lib. 7. teste Herodoto pulchrum litus, vocabat antiquitas. Vnam eius partem mare Tyrrenum alluit, cetera rursus lato parent campo, qui montibus asperis & excelsum, arborumque profusus expertibus omni ex parte cingitur. Agros planos diffusosque complectitur, qui formam aliquam ad eximiam pulchritudinem pictam repraesentant, ea varietate, vt quocumque inciderint oculi, reficiantur, adeo lati amoeni, aprici atque vberes sunt. Enimvero, mali medici, citri, punici, ac ceterorum omnium, cuiusvis generis fructuum feracissimi. Quos pluribus, isque placidissimis fontibus ibi natis, splendidissime ac saluberrime aquae, omnibus locis interfluunt irrigantque. Hinc Callias lib. historiarum 1. (referente Atheno lib. 12.) Panormum non absurdè totum hortum, interpretatur, quod domesticis arboribus speciosissimis vndeque confusus sit, & vnicum totius Siciliae delictum. Quinetiam totum portum Panormus sonat. Pan, siquidem portum, & hortus portus vel statio est latinis, vt Aretius in Siciliae chorographia. Fius autem originem in Phoenices, quo tempore Graeci Siciliam traicere ceperunt. Thucydides lib. 6. refertè videret. Petrus autem Ranzanus Lucerenfis Episcopus, in suo, quem de Panormo edidit libello, à Chaldaeis, Damascenis, & Phoenicibus eam multo ante tempore, quam definiuit Thucydides, duobus Chaldaeis inscriptionibus, quae Panormi in lapidibus incise, palam ab omnibus spectantur, fundatam ostendit. Varia huius vrbis incrementa fore. Primum (vt lib. 14. Diodorus & lib. 1. Polybius) ante primum bellum Punicum, Carthaginensium imperia subiit. Deinde, postquam Respub. Romana in monarchiam reducta est. Imperatoribus paruit, donec declinante Imperio, Constantiopolitans cessit. At vero, anno salutis, 517. Iustiniano imperante à Gothis, velut & omnis Sicilia, occupata eorum facta est praesidium validissimum. Quibus post annos deinde circiter quatordecim, à Belizario Iustiniani Caesaris praefecto, magna vi erepta, Imperio restituta est, vt Procopius tradit. Saluris postmodum anno 826. Michaelis Balbi imperante à Sarracenis qui Africam incolunt, cum omni Sicilia capta, eis in regiam ciuitatem adoprata est, qui eam praefatis aedificiis, quorum pleraque intra & extra pomeria integra supersunt, exornarunt. Normanni deinde Galliae populi & qui post ducentos & triginta ferme annos, ducibus Roberto, Guiscardo, & Rogerio Comite eius Germano fratre. Sarracenis astrictissimo Marte superatis, Siciliam subierunt. Tum Panormum Robertus ad ducatus Apuliae & Principatus Capuae titulos adiecit, paucisq; post diebus muni cinxit, ac dupli aere munivit, cuius imperii Rogerius Comes adeptus, plurimum quoque decorauit. Quam deinde Rogerius tertius, qui primus omnium Siciliae Rex est salutaris, maiorem in modum munitionibus & opulentia loca coplerat. Multum, temporis successu, Siciliae Reges, eam & sua praesentia & structurarum magnificentia honestauerunt, vt celeberrimis totius Italiae vrbibus comparari, multis etiam praeferi possit. Hodie quatuor praecipuis partibus constat, quarum vna **HABYMVA** est, quam Chaldaei & Phoenices condiderunt, & quam vrbem veterem praecipua nomina bant. Ea adhuc ambrosiosa mœnium structura, quibus late atque peralte circumductis cingitur, in ceterarum partium medullio integra prope cernitur, quorum fiducia Gothi in hunc locum, velut in expugnabilem arcem se recipientes, nunquam vi ab hostibus capti, sed sola delectatione seditione subacti sunt. In hac veteri Vrbe aedes complures sunt publicae & privatae, sacrae & profanae, superbia & pulchritudine, ceteris Italiae aedificiis nihilo inferiores. Nam ad vrbis verticem, occidentem versus arx est praecleara, quam **P. larium** regale appellant magnificis ex quadratis lapidibus compacta, & in multis suis partibus pario marmore, ac auro gemmisque splendide ornata. insignes vermiculato opere aedae, aulis ostro tinctis contectas pavimenta marmoreis propheticisque restis constata exhibens, multorum hucusque Regum & Imperatorum domicilium, in cuius vestibulo ad latus dextrum, templum est **D. Petro** sacrum, à Rogerio Siciliae Rege fundatum. Quod sua pulchritudine & rerum praecipuosissimarum apparatu, ceteris, quae in Italia nunc vsquam exstant, seu veteribus, seu nouis, merito praeferi constat. quo nomine ab omnibus qui Panormum aut inhabitant, aut inuisant vrbis, non imperitis modo, sed ingenio etiam doctissima, praestantibus summa cum admiratione ac iucunditate frequentantur. Est & in hac vrbis regione per angusta S. Iulianum domus Hospitalis nouum quod & structurae magnitudine & loci pulchritudine, ceteris quibusvis Xenodochiis nihil inuidet. Mater etiam totius vrbis Ecclesia, reticulata structura, quadrato ac diuersis in exteriori facie imaginibus figurisq; inciso ac perpolitio lapide, à Gualterio huius nominis secundo Panormitano Archiepiscopo An. salutis. M. C. I. X. X. V. fundatum vbi Regum Reginarumque Siciliae ac Ducum quoque caetera sunt recondita, longum insuper foret, reliqua primae regionis ornamenta & praecleara aedificia commemorare.

ALTERA PANORMI pars est, quam longo post veterem vrbem tempore conditam. Neopolim id est nouam vrbem appellatam. Polibij auctoritas demonstrat. Haec est quae vrbe veteri ad meridiem haeret, & à palatio incipiens, in formam deinceps hanc miceli producta claudatur. Regionis in ea Normannorum aetate fuerunt. Remonia, Albergaria, Deifio & Thracia, quae à Sarracenis sunt appellationes deductae. In hisce regionibus mira caenobiorum, & Ecclesiarum multitudo.

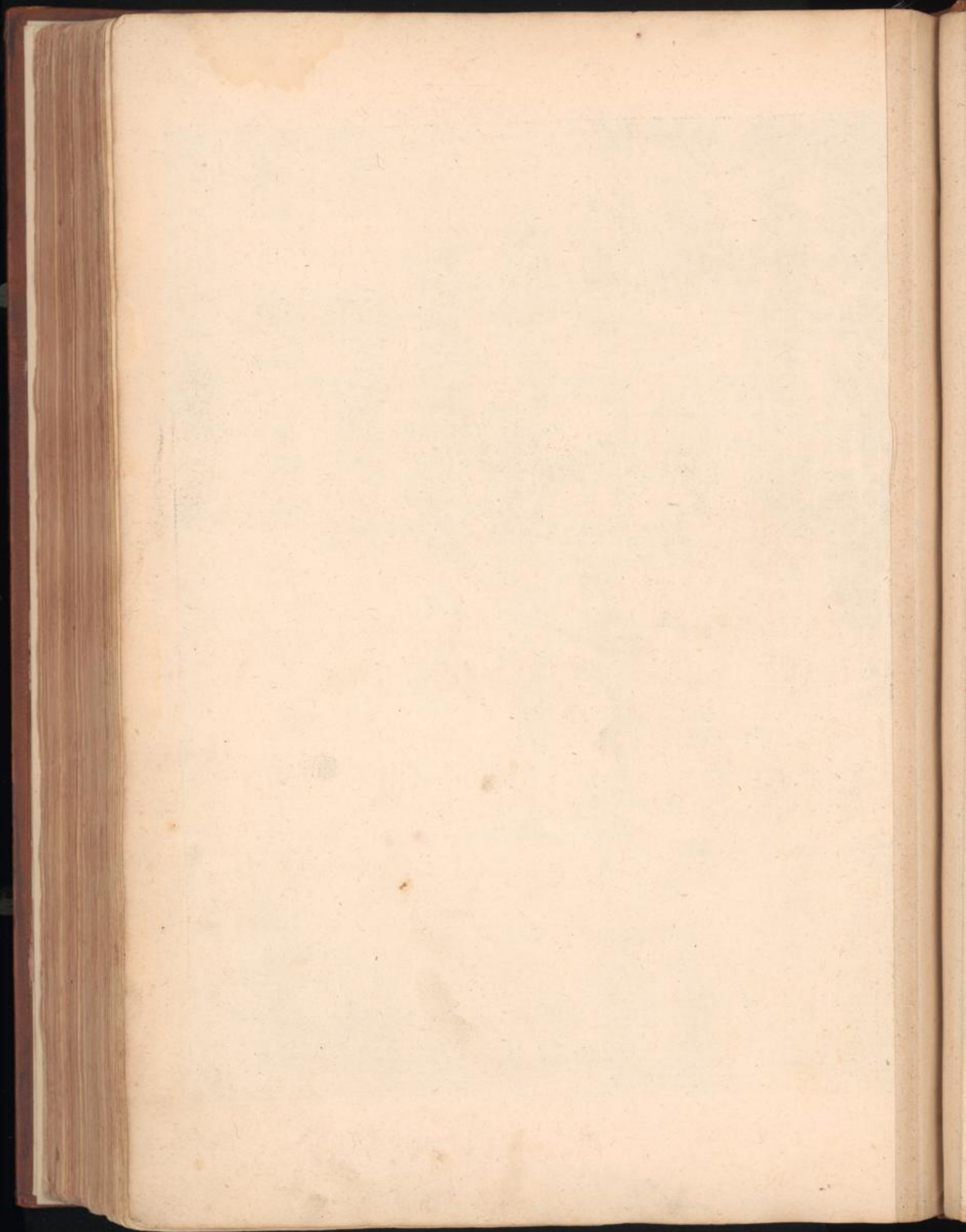
TERCIA PANORMI pars est, quae veteri vrbis ad septentrionem, interflumine amne, hodie haeret, Seralcadis Normannorum Regum aetate & hodie appellata. Transpapyrerum ciuitas Rogerio regnante in priuilegijs & publicis tabulis etiam dicta. Haec à Palatii confinio & à fluuio Papyreto inireum habens, mœnibus curuato cursu cincta, veteri vrbis ad currim Pharaeth, iungebatur, vt ex murorum fundamentis, in quae fossiles passim incidunt, liquet. Forum eius venale à Bandera nomen habet. Eius aedes sacrae sunt, templum S. Crucis Parochiale & alterum D. Hyppoliti Est & D. Angustini cum Fremitarum fratrum caenobio non ignotum se exonerat.

QUARTA & vltima Panormi pars, id totum spacium quod inter veterem vrbem duabus vrbis praedictae partibus & portus littora interiacet, complectitur, ingens sanè & pluribus regionibus, sacrisq; ac profanis aedibus praeclearis ornatissima. Nam cum olim stagnante fluuio ac stagno quoque eam perfundente, tota esset paludosa, habitationi erat inepta, processu vero xvi. palude restituta, suburbij locum desit. Haeret huic arx vetus, quam castellum ad mare ideo vocant, quod tres eius partes mari impetunt, & Guiscardo, ac Rogerio fratre illis superatis, postmodum instaurata, vt in antilibus Siculorum & vira Rogeri legitimus, quam ex toto pass. M. fere quatuor. Anno namque salutis M. CCCC. XCIII. filio extra mœnia ducto, ambitus eius demensus est. Mœnia veruaculis, ad recentem disciplinam militaris munitionumque formam, innotatis, munitissimam hanc patriam reddidit.

Illud denique, coronibus loco, adijcere libet, Panormum, singulare id nomen promeruisse atque seruasse hactenus, vt in exteris excipientis, amandis ac fouendis, quorum incolatu maxime coaluit, nulli sit secunda. Vnde etenim, vt eam vrbis forma, panormitani pingere soleant, cuius facies proluxa, atque acuminata barba, caput regio diademata sit redimitum: pectus flexuoso volumine fugat anguis, ante pedes, calathum habeat, auro & floribus plenum, cum hoc simbolo: Panormus vas auti, suos deuorat, alienos nutrit.

Si quis copiosorem huius vrbis descriptionem requirit, Is cl. Marium Aretium, Petrum Ranzanum Lucerenum Episcopum, Marium Nigrum, Hugonem Falcanum, & praecipue Thomae Facelli Decades legat.

CHIOS

CHIOS Aegei pelagi infula, eiusdemque nominis vrbs, inter Samum & Lesbum, Aethalia, ab Ephoro, prisco nomine, & Chia, à Metrodoro, & Cleobulo nominatur, Itē, Macris, & Pityusa, Plinio teste. Aethale quoque apud Suidam, & Stephanum. Hæc Chios, sola mastichen profert, vocaturque vulgo hodie, Scio, vt Sophianus: vel Chio, vt Bordonius refert. Turcæ Saches appellant. De qua ita Dionysius Alexandrinus:

*Hæc item iuxta insula sunt Ionides; vbi Caurus
Et Samus incunida, Pelagidis sedes Iunonis:
Et Chios excelsi Pellenei sub pede.*

In quos versus, hunc in modum commentator Eustathius. Chius etiam, vna est, ex Ioniciis Insulis, Ciuitatem habens bono portu insignem, vt Geographus inquit, & statio- nem, nauium octuaginta capacem, ad hæc Phœnicum nemus, quibus circumnavigata est 900. stadiorum, cuius incolæ sunt Pelasgi, apud quos est mons Pelleneus. Ferunt autem in Chio, primum creuisse nigrum vinum, & primos illius incolæ, seruis vsos fuisse. Quemadmodum Lacedæmonij, olim Heloribus sunt vsi: Macedones, Penestis: Argiui, Gymneliis, Sicyonij, Corynophoris, Cretenses Dmoitis; Itali, Pelasgis. Hæc enim omnia, nomina seruorum sunt.

De hac Insula & vrbe, Abrahamus Ortelius, Additamento tertio, in Theatrum suum, hunc in modum: Aesperam, inquit, & arboribus densam esse hanc Insulam, tradit Athenacus: incolæque omnium Græcorum fuisse primos, qui seruis emptis vtentur. Vrbem habet Cognominē, quam Thucydides, omnium Ionicarum maximam, & ditissimam appellat. Nihil in hac Insula celebrius vino, quod inde, Chium vocant, omnium Græcanorum optimum, vt Strabo, Aelianus, & alij affirmant. Hoc in Aruisio agro, circa Leptynum montem provenit. Nobilis est, non minus Lentisco, quæ mastichen producit, Marmor huius quoque laudatur à Plinio, qui arbitratr Chiorum lapidicinas, versiculosas istas in marmore maculas, primum ostendisse, cum exstruerent muros. Chia terra, in medicis vsus, idem docet. Omadio Bacho, hominem disceptum, quondam incolæ immolasse, Eusebius auctor est. Aliis nominibus etiam vocatur, vt Chia, Aethalia, Macris, & Pityusa. Hæc quidem ille. Porro, frequens & celebris est, tam insula, quam opulenta in ea vrbs, apud famulos auctores mentio. Plinius lib. 35. cap. 16. medicam eius terram commendat, lib. 14. cap. 7. vinum Chium, in summa esse gloria prædicat. Item, libro eodem cap. 14. Chium vinum, ex Græcia allatum, apud Romanos in delitiis fuisse, refert. Et lib. 16. cap. 33. varia glandis genera describens, Glans, inquit, omnium dulcissima fagi, vt, qua obsessos etiam homines durasse, in oppido Chio, tradit Cornelius Alexander. Strabo etiam, li. 14. non semel, vno in loco, eius meminit: & inter cætera, inquit, Chius, circumnavigationem habet stadiorum nongentorum, si quis secus terram deferatur, ea vrbe, & portum optimum habet, & nauale nauium octoginta.

Sed, & Herodotus, lib. primo, Chiorum in bello fidem commendat, qua Milesios ex Ioniciis, hi soli subleuarunt, reddentes vicem, quod alii, quando Milesij Chios bello (quod cum Erythreis gerebant) auxilia tulissent. Pacem Chiorum fidem atque constantiam, eodem in libro, sæpius commemorat. Memorabile autem est, quod idem Herodotus lib. 6. de calamitate Chiorum, & prænuntiis, eiusdem cladis, signis scribit. Histrix Milesius, cum Lesbis, Chium, inquit nauigat, & apud locum quendam agri Chij, vbi vocant, concaua regionis, quod ab eius præsidio, non reciperetur congressus, permultos interfecit, tam eorum, quam cæterorum Chiorum, & ex oppido quondam progrediens cum Lesbis, Chios, vt pote ex pugna nauali male affectos, subegit. Sed videlicet, quoties ingentes euenturae sunt calamitates, vel ciuitati, vel nationi, solent signis prænuntiari: Etenim Chios, ante hanc cladem, ingentia signa contigerant: Vnum, quod ex choro centum iuuenum, quos miserant Delphos, duo omnino rediēre, nonaginta octo, pestilentia absumptis: Alterum, quod sub idem tempus, paulo ante naualem pugnam, tectum supra pueros literas discētes, corruit, ita, vt ex centum viginti pueris, vnus omnino euaserit. Hæc eis signa Deus præmonstrauit. Post hæc excepit pugna naualis, quæ ciuitatem in genua deiecit. Accessit ad cladem pugna Histrix cum Lesbis, qui Chios iam exhaustos, facile ad excidium deduxit. Hæc tunc quidem Herodotus, qui sub finem libri secundi, primos oppidi Chij conditores ita refert. Amasis, quoniam Græcorum erat studiosus, cum alia in quosdam Græcos officia contulit, tum his, qui in Aegyptum concederent, dedit facultatem, certis in locis aras, & fana extruendi. Ciuitates, autem, quæ communiter extruxerunt, sunt, Ionum quidem Chios, Teus, Phocæa, Clazomene.

Chios, multis temporibus Venetis paruit. Quibus Philippus Auria Genuensis, Vir, militari prudentia celebris, eam ademit, ditionisque suorum ciuium fecit, sub quibus vrbs, copiosa negotiatione floruit, & sumptuosius exornata est ædificiis. Sed deinde ad fatalem periodum deueniens, turcico imperio cecidit, vti Philippus

Lonicerus, Chronicorum Turcicorum tomo secundo; Chios, inquit, quam & Tio vocant, à Genu-

ensibus diu habitata, & multis superbis ædificiis, & hortis amœnis ornata, atque abundan-

tia fructuum, vini que, & gummi, quod mastiche dicitur, bonitate, multum cele-

brata, hodie, præ reliquis prouinciis Turcicæ tyrannidi subiectis

(præterea, quod desperatis defensione & auxiliis, de-

positis armis, sponte in Turcarum de-

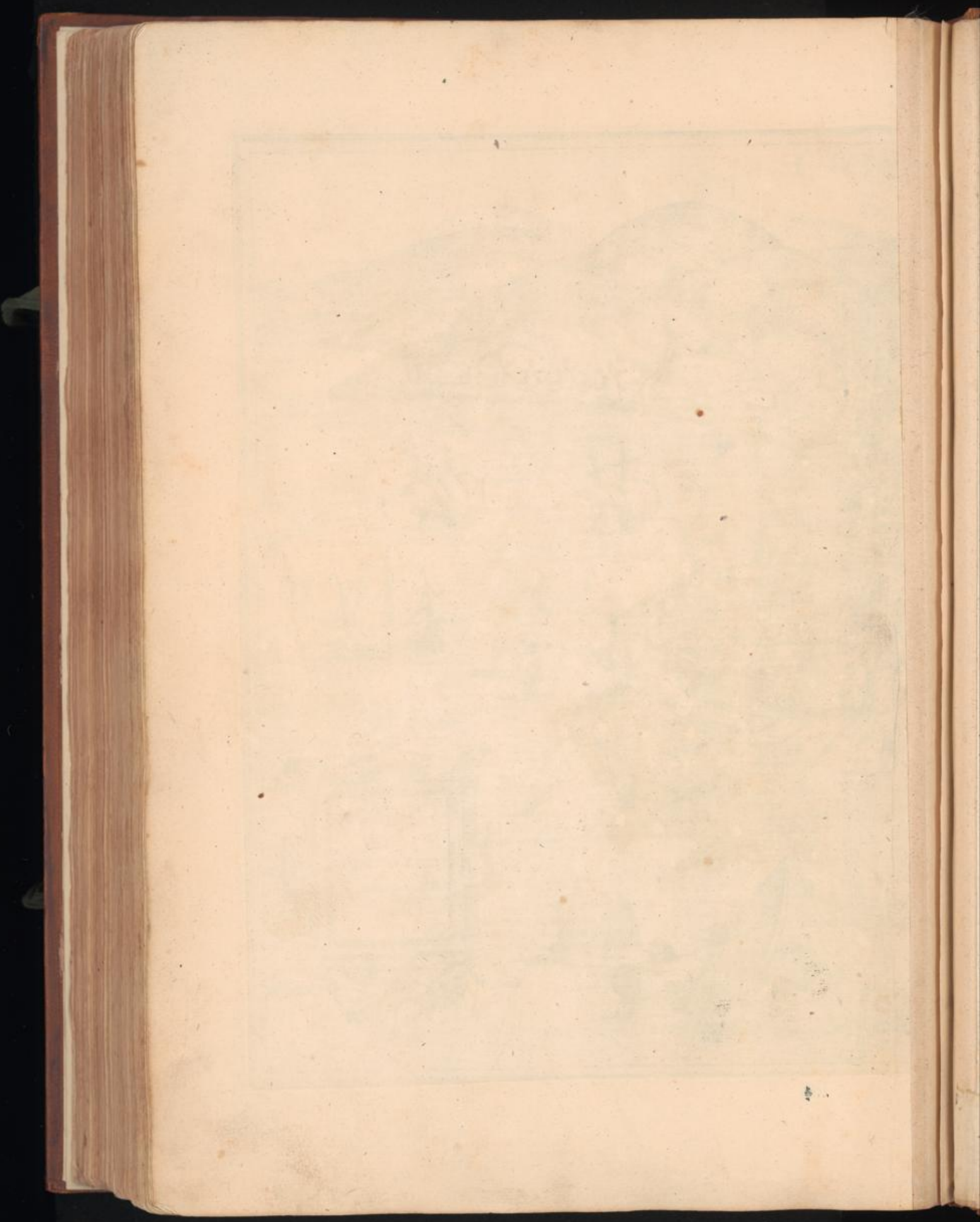
nerit potestatem) tolerabilem

habet seruitutem.

CHIOS.

CHIOS Ma
ris Aegei
eiusdem nomi
nis Insulae
Civitas.

I E R V S A L E M
V R B S A I T S I N G E R I D E
S C R I P T I O N E , I L L V S T R A T A .

ATIS fortasse fuisset (opime lector) Ierosolymam ciuitatem, olim sanctam, ita descripsisse, quemadmodum eleganter praestitit vir doctrina, & eloquentia excellens Dominus Georgius Braunius, nisi idem me familiariter impulisset, ut meam quoque Ierosolymae ciuitatis descriptionem (quam anno 1582. cum totius terrae promissionis Topographia & historia edidi) suo vrbium Theatro, adiectis quibusdam ad rem vsusque ampliores necessarijs, infererem, atque vrbis eleganti manu Francisci Hogenbergij ad viuam expresse typum illustrarem. Cui libenter morem gerens, haec quae sequuntur verba subijcere volui.

HIERUSALEM, quae visio pacis interpretatur, vrbs est in tribu Benjamin, in qua regnauit Adoni Zedech, & post eum tenere Iebusaei, e quibus sortita est vocabulum, quod multo post tempore Dauid exterminans, totius eam Iudaeae prouinciae Metropolim fabricatus est, eò quod ibi locum templi constituerit, & impensas structurae Salomoni filio reliquerit. Hanc esse Iosephus refert, quae in Genesi scribitur Salè. Sub Rege Melchisedech, qui obuiauit Abrahae redeunti à cede Regum, offerens illi panem & vinum Hierusalem tribus appellatur nominibus, **I E B V S S A L E M**, & **H I E R V S A L E M**. Dicta est etiam Elia, ab Helio Adriano Casare, quod eam à Tito Vespasiano destructam, secundum prophetiam Christi, latiore sita, instaurauerit. Dicebatur sancta ciuitas, propter templum, & sancta ianitorum, ob distinctionem altarum vrbium, in quibus idola gentium colebantur. Ierusalem & Sion vna & eadem est ciuitas. Sion enim arx est Hierusalem. Vrbis Hierusalem in medio gentium sita est, ut Propheta Ezechiel testatur vmbelicum terrae, eam esse demonstrans: Et Psalmista natiuitatem exponens Domini: veritas inquit de terra orta est, & iustitia de caelo prospexit. Ac deinceps passionem, operatus est, inquit, salutem in medio terra. In quinto anno Roboam ascendit Sefac Rex Aegypti, in Hierusalem, & tulit thesauros domus Domini, & thesauros Regios, & vniuersa diripuit. Haec vrbs in ciuitate, cum à Christianis habitabatur, Patriarchali sede insignita erat, Patriarchae autem, qui fuerint, Regnorum Imperiorumque mundi Pentapulus noister, Imperatori Rudolpho II. dicatus, abunde demonstrat. Hanc ciuitatem Hierosolymam separat, à monte Oliueti ac valle Iosaphat Chimartus, id est, torrens. Cedron, est in quo Dominus noster Iesus Christus bibit, iuxta prophetiam Dauid Prophetae dicentis. De torrente in via bibit. Supra finem torrentis, & versus montem Oliueti, ostenditur vique in praesentem diem, sepulchrum Zachariae Prophetae, filij Barachiae, quem occiderunt Iudaei inter templum & altare. Mons Oliueti est ad orientem vrbis Hierusalem, frugiferis arboribus conlitus: in eo Dominus noster erudiebat discipulos, torrente Cedron interfluente, vbi vltima vestigia Domini humo impressa, etiamnum hodie monstrantur, ut inquit D. Hieronymus in Matt. 21. Tomo 9. Verum huius ciuitatis ad viuam expressas imagines ac delineationes cum singularem patriam descriptionibus ad oculum, vide libri primi Chartam 52. & secundi, chartam 54. Ciuitatum orbis terrarum Francisci Hogenbergij, cum descriptionibus D. Georgij Braunij, maxime verò descriptionem, quam vnà cù Charta Hierosolymitana venerandus ille Dominus Christianus Crucius Delphus hic edere molitur. Haecenus verba quidem, quibus generaliter, tum vrbem Hierusalem ita descripsi.

Cum autem biennio post, hoc est anno 1584. Christianus ille (pię memorie) suam quoque Ierusalem ederet, ingenueque me fateretur, illi Hierosolymitanae vrbis, totiusque terrae sanctae tabulam communicasse, Hierusalem eandem illius, non solum hic subijcere; verum duplici quoque, Topographica nimirum atque Historica descriptione illustrare volui.

Confecerunt antea quidem multi tabulas, quibus vrbem exprimerent Hierosolymam. Delineauit eam etenim ex Canonicis Vltraicenis quidam Iohannes Schorel nomine, anno 1542. Hermannus Burcloo anno 1538. V Volfgangus V Veisenburgius, anno 1542. Bonauentura Brocardus, anno 1544. Tilmannus Stella, anno 1557. Adamus Reyfner Germanus, anno 1559. Fabius Licinus Venetus, anno 1560. & Christianus Schrotz, anno 1570. Verum Christianus hic noster Adrichom, illum Christianum secutus, Francisci Hogenbergij insignis illius artificis manu, delineatam, ita sculpi curauit Hierosolymam, ut, quos nominaui praecedentes, longè omnes, meo quidem iudicio, superasse videatur. Hic enim ad intelligendi facilitatem multam profuisse numeros animaduertens, illos, quos terrae promissionis charta, idem Hogenbergius, anno 1582. me auctore inculpserat, libelloque meo accomodauerat, Christianus idem, postea in Hierosolymae ciuitatis charta fieri curauit, quae quidam charta manentibus vbique numeris iuis consequenter hic inseritur.

DE LOCO EXTRA ET INTRA
VRBIS MORNIA CONSTITVTIS, SACRIS
VICISIM lictis applicandis.

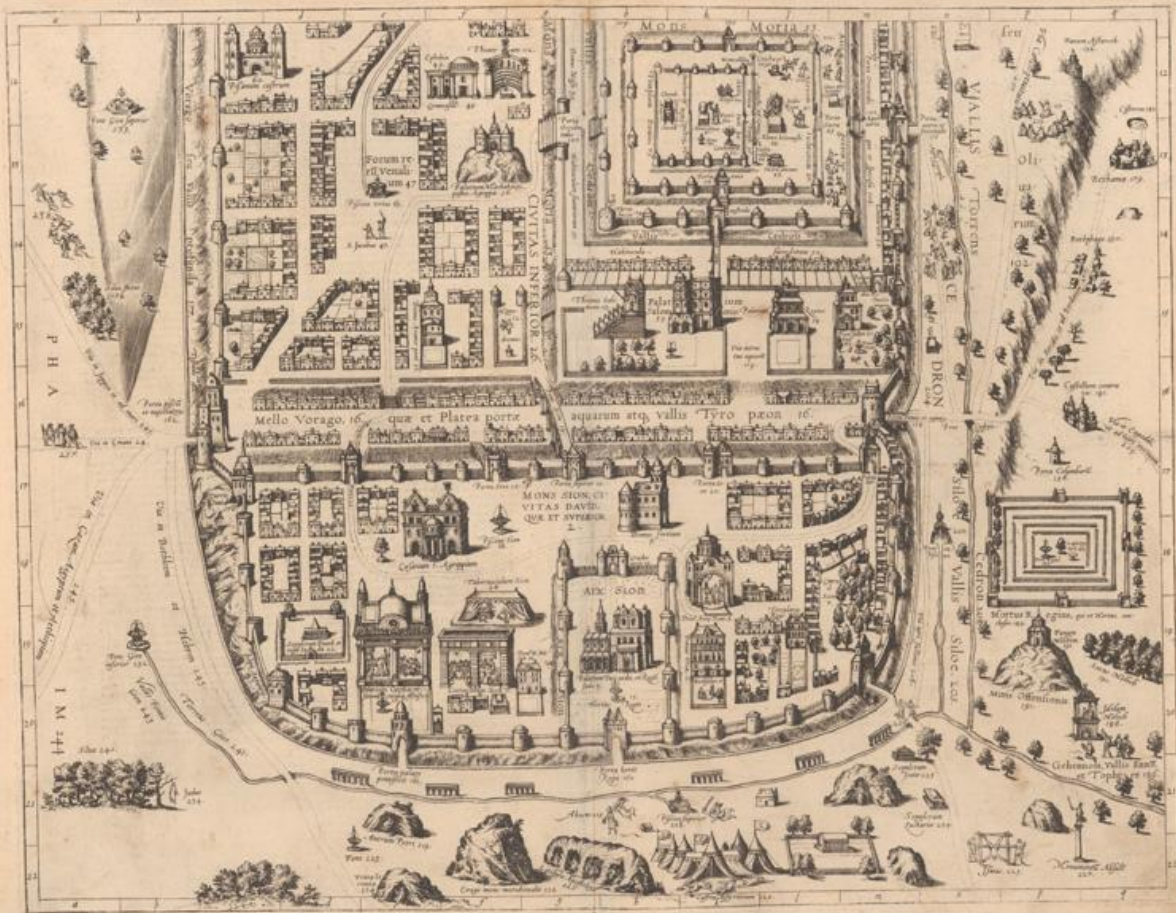
R Effat. vt eodem quoque exemplo offendamus, quomodo vici-
cism ex Bibliis in Charta huius vrbis Ierofolymæ regredi-
entium. Idque Alphabeticè locorum fene, quæ fequitur, vbi
(vt exemplum profequi) Sub littera p, Palatium eiusdem Pilati à la-
tere afcribuntur numerus & littera, 88. Numerus à latere chartæ
querendus est ex viginti duobus illis per ordinem. vnus: & littera à
ex quatuordecim illis litteris à capite tabule inferiptis etiam vna. Si
enim poſtea à numero q iam dicto, dexteram verſus eoſq; progredi-
deas, videbis tum etiam & eodem loco in Charta Palatium Pi-
lati digito monſtratum, quod obſerua. Nam hoc pacto reliquis per
vnicuiſq; omnibus locis in Charta inquirendis, idem facies Sed lo-
cotum ſeriem profequamur, vnicuique ſe vtriusque exemplo contenti.

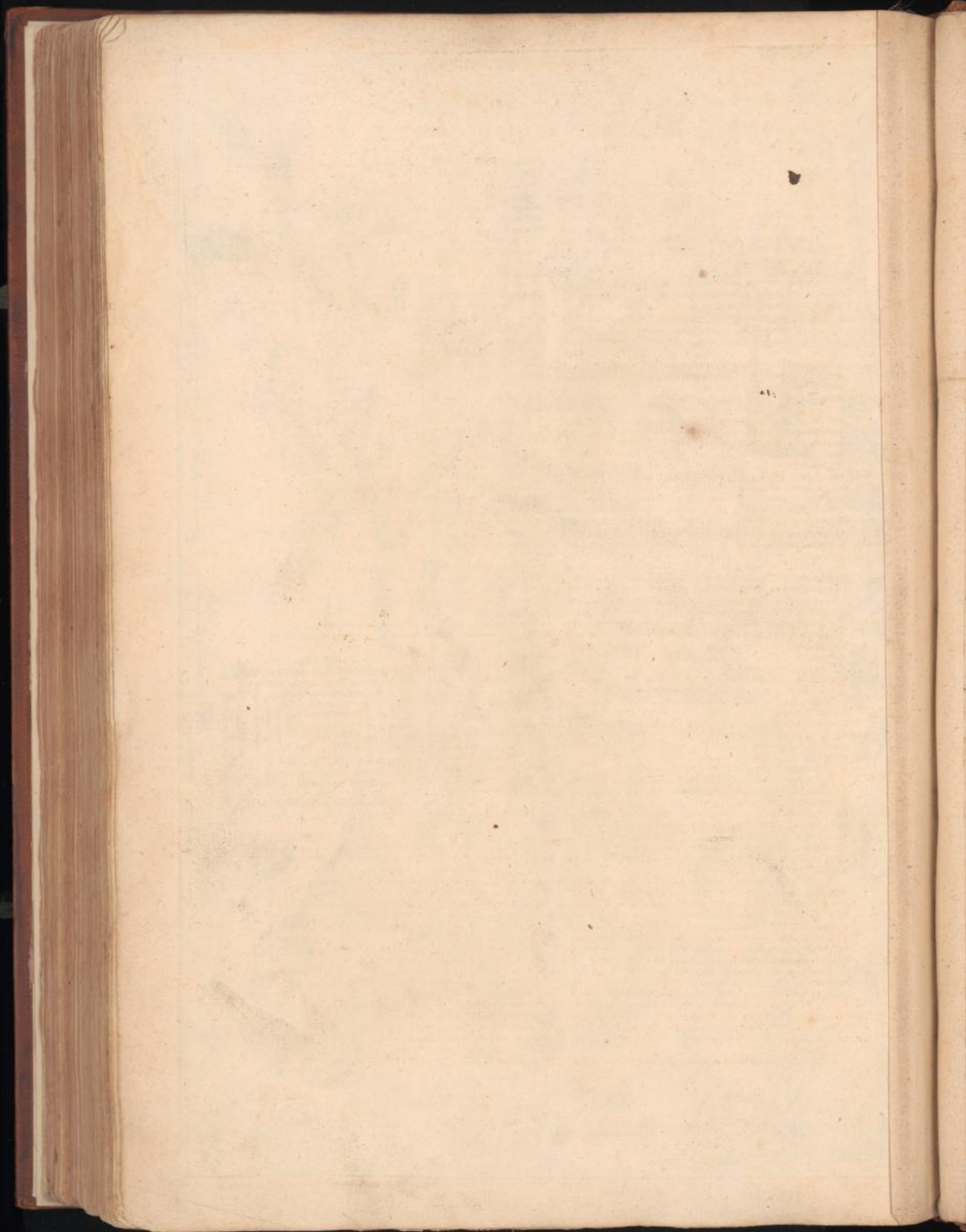
A Chelidema ager 21. I Acra mons 11 d Ager fullonis 19 m A-
grippæ Herodis monumentum 11 Alexandri monumentum
5 à Altare holocausti 11 180 Altare Thymiamatis ſiue incenſi
aureum 11 à 91 Amigdalum ſtagnum 6 f Amphiteatrum 8 d Ana-
niam domus 11 f Anatoch via 11 n Angularis turris 2 m Annæ Pont.
Domus 19 à 178 Antiochi Epiphaniæ arx 20 d Antiquus murus
16 g Antonia arx 10 à Antium Petri 31 e 28 Apollolorum tri-
um locus 9 p 41 Apollolorum octo locus 10 n 40 Apollolorum
laribula 22 g Aquæ à Templo 11 n Aquila aurea 11 m Arca fed-
deris 12 à 77 Archium 10 g Arx Antiochi Epiphaniæ 10 d Arx
Sion 19 g 73 Aſinæ Ieſus infidit 14 n 26. Aſſyriorum Caſtra 7 à
14. Arrium gentium 11 m Arrium ludæorum 11 e 26. Baalpha-
raſin campus 8 b 31. Beronice regia 10 f 56. Bethania 11 q 17. Bet-
phage 14 q 15. Bezecha noua 4 f Bezecha mons 4 à Caſtrorum
regia domus 18 f Caiphæ palatium 20 e Cœcellaria 10 p Can-
delabrum aureum 12 à 31. Cantorium ſuggeſta 11 l Cantheria
12 n Carcer ciuitatis publicæ 4 d Carcer p regis 4 d Caſtellum
contra vos 16 q 12. Caſtra Aſſyriorum 3 à 10. Caſtra Herodis
16 b Caſtra Pompei 2 d Caſtrum Piſanum 12 d Cæcidit Chri-
ſtus 10 h f. e. b. 4 b. 51. Cedron vallis 18 n Cherubin 13 à Cille-
ria iuxta Bethaniam 2 q Ciuitas ſeconda 5 f 21. Chriſtus ad mu-
heret conuerſus 6 b 1. Chriſtus mulieribus occurrit 6 e g. Chri-
ſtus ſupinus in cruce 2 b 5 Cœnaculum anguli 3 m Cœnaculum
Sion 20 f 122. Collis Gareb 2 à 11. Collis Oliueti 17 p Colum-
barum petra 17 p Columæ Booz & Ioachim, 12 184. 89. Concha
area 12 l 29. Conſilij domus 14 à 7. Crux erecta in monte Calua-
rie 9 h 6. Cruce deponitur 1 a 7. Cypra ſubterranea 10 à 7
102 7 g Cypreſi montis Sion 18 l David turris 17 d Danielis fo-
uca 21 g Diſtinctionem vrbis Ieremiæ prædicte 12 p Domus An-
næ pont. 19 f Domus Ananæ Pont. 15 f Domus Annæ matris
Mariæ 8 m Domus diuitis Epulonis 7 e Domus Concilij 11 à
Domus Eliæ 22 l Domus fortium 12 h Domus Mariæ 19 g 25.
Domus Meſſa 12 h Domus Nathineorum 10 l 64. Domus Oldæ
Prophetæ 7 à 122. Domus Phariſæorum princip. 9 g Domus ſalutis
Libani 16 m 21. Domus Simonis Phariſæi 9 f Domus Veronice
8 d Domus Viæ 19 à 124. Domus vulgi 9 e Eliæ Domus 22 l
Enatus quò diſcipuli 17 à 26. Eſſatim plera 6 g Ephebie 11 f
Eſſatim porta 2 e Erebinticus vicus 11 h Eroge mons 12 f Euripi
canales 7 e Excella turris 14 n Exedrae 12 à 7. Fanium Ailath 11 p
Fanium Melchom 19 p Ficus arida 16 q Fila Sion 7 g Fons 20 q
perennis 11 à 82. Fons Dracontis 7 n 45. Fons Gibon ſuperior 12
b 29. Fons Gibon inferior 19 h 25. Fons Rogel 18 p Fons tribus
magis 21 e f 96. Fontes Gibon vallis 19 b Fontis porta 7 n For-
tium materiam. Forum pecuniarum 11 f Forum rerum venalium,
11 e 41. Forum ſecratarum 1 l 61. Fœda Danielis 11 g 100. Ful-
lonis ager 21 f Furorum turris 2 h Gabatha lithothoros 9 à
Gareb Collis 2 à Gazid 7 g Gaſophilaſium 12 m G-hennon 20
q 104. Genath porta 3 e Geſſifemani 9 p Gibon montes 9 b Gi-
hon torrens 11 b Gradus arcis 12 h Gradus Sion 11 f Grepte Re-
gia 10 e Gymnaſium Ephebie 12 f 56. Habitaſcula Rehabatarum 5
m 24. Habitaſcula Sacerdotum 14 l Habitaſculum ſecratariorum
11 g Helene maſoleum 2 g Helene regia 10 g Herodis Agrip-
pe monument. 2 l Herodis caſtra 10 h Herodis Palatium 5 e He-
rodus viuarium 5 d Hippoſtrotum 11 g Holocauſti altare 11 l Horo-
logium Achaz regis 14 h Horus & prædia, 2 g Hortus regis qui
& hortus conclulæ 19 p 126. Hortus Oliueti 8 p 45. Hortus regis
20 h Hoſpitale publicum 6 f Hippocriſis turris 4 p Iacobi antium
21 m Ieremiæ fouea 22 g 97. Ierofolime deſtructionem prædicte
13 p 73 Ierofolymam ingred. 14 m Iohannes & maria ſeter. 2 a Iſaias
vbi 3 Manaffe occiſus 21 n 102 Iudas vbi ſuſpedit 21 b Iudas v-
bi Chriſtum tradit 11 p 94. Iudiciaria porta vetus 6 e Lapidare

vbi voluerunt Iudei Chriſtum 11 128. Lapis angularis vbi 20 e 112.
Lapis Zoelth 12 p Lanibula Apoſtolorum 22 g Lithothoros 9 à
Locus aſcenſus Chriſti in cœlum 5 q Locus inter duos muros 6 l 24.
Locus inter templum & altare 12 l Locus Moloch 20 q Mare æne-
i 11 190 Maria domus 6 l 27. Maria & Iohannes ſeterum 8 h 54. Mar-
iamne turris 3 b Media turris 4 f Melchom Phoum 19 p Mello-
vorago 16 e 110. Mens aurea 11 180. Meſſa domus 12 h Moloch
locus 20 q Monabaz. reg. 7 m Mons Caluarie 7 b 2. Mons Gibon
11. b 10. Mons moria 12. h 14. Mons offenſibilis 20. p 61. Mons
Oliueti 9. q 13. Mons Eroge 21 f 99. Mons Scandaliz. n 107. Mons
Sion 17. g 119. Monumentum Abſoloni 22. q 101. Monumentum
Alexandri 5. à Mons Septentrionalis Monumentum fullonis 11 m
Monumentum Herodis Agrippæ 2. l Monumentum lo. Pontificis
5. g Murus primus, qui & antiquus 16. g Murus ſecundus. h. l 19.
Murus tertius, qui & extremus. e. Naratoria Siloe fontis. d Na-
thineorum domus 10 l 64. Nona ciuitas. f Offenſionis Mons 20 p
Oldæ Prophetæ domus 5. 122. Oliueti mons 9 q Ophel turris, arx
10. m 61. Palatium Caiphæ 20. e 28. Palatium Herodis 1. e 20.
Palatium machabeorum 11 f 77. (Palatium pilati 8. 258.) Palatium
Salomonis 15. à Palatium regium Salomonis 15. 475. Palma 16 p
Petra columbarum 19 p Phalſtus turris 16. n 19. 62. Piſana Sion 18 f
Piſina interior 9. h Piſina probatica 9 m 19. 62. Piſina Sion 18 f
20. Piſina ſuperior 21. à Piſina vetus 11. e 21. Plarea lata quæ
& plarea Ephebie 6 g Pons Cedron lapideus 16. n Pons Sion 16. h
Pontifex vbi. 11. à Porta anguli 1. m 17. 28. Porta aulialis templi
14. à 67. Porta aurea 11. n 50. 94. Porta caſtrorum 15. m 56. Porta
Ephraim 2 g 15. Porta equorum 11. m 45. Porta Eſſenorum 6. m Por-
ta foatis 21 h 116. Porta Genath 3. e Porta hori 16. n 114. Porta lu-
dicaria 6. e Porta media 4 g Porta noua 11. à Porta occidentalibus
11 g 61. Porta orientalis 11. n 69. Porta Palatii Pont. 21. e 113. Por-
ta piſcium 16. b Porta prior 6. g 46. Porta ſacra 11. l Porta Sion 17.
m 60. Porta ſtequilij 7. m 47. Porta ſuperior 17. h 119. Porta
vallis 14. n Porta turrium mulierum 2. f Porta mar. h 119. Porta
vetus iudiciaria 6. e Porticus columnarum 15. à Porticus templi 11. e
25. Porticus & pons 11. l Principis Phariſæorum domus 9 g Probati-
ca 11 f Propitiatorium aureum 12. 474. Pſophina turris 2. d Regia
Beronice regio. 10 f 55. Regia Graeco 10. e Regia Helene 10. e Re-
gia Monabaz reg. 7. m Rogel mons 22. n 99. Romanorum caſtra 11 f
Romanorum præſidium 12. Rupes emicans 10 e.

S Alomonis Thronus 11. h 71. Saltus Libani domus 16. m 73. Sa-
dam 11. 429. Sandum Sandorum 11. 478. Sapha, id eſt ſpe-
cula 11 g Scandalis mons 1 g Schola gentiliam 12 l Scriba Chriſtus
digito 11. m Secunda ciuitas 6. f 21. Secundus murus 4. g Sedes
regis excellæ 13 l Sepulchra vulgi 16. n 14. Sepulchrum David
19 d 129. Sepulchrum domini glorioſi 1. 4. 8. Sepulchrum Eliæ 21. n
Sepulchrum Mariæ 11. p Sepulchrum S. Stephanus 20. f Sepulchrum
Zachariæ 21. n 101. Siloe fontis 17. n 105. Siloe turris 19. m Siloe
vallis 20. n Simonis Phariſæi domus 9 f Sion filia 7. g Splendens
regio 1. l Stagnum amigd. 6 f Stagnum ſerpentium 1 l Stephanus
vbi lapidatus 2. m 44. Strapendon 1. d. 4. e Stratonis turris 9 l Stru-
tium ſtag. 3. à Sugela cantorum 11 l Superior porta 3. l Syſta ciui-
tati proxima 21. e Sylua ſterus 15. b Sylua frugifera 6. e Taberna-
culum Sion 12. f 21. Tabularium 10. g Templo eice Chriſtus ven-
dentes 14. m Templum Domini 11. 475. Templum & altare 11. à
Theatrum 12. l Thronus Salomonis 15. h 71. Thymiamatis altare 11 à
Torcularia regis 19. 11. r. Torrens Cedron 8. n 106. Torrens Gibon
20 196. Tranſitus Salomonis 14. à 74. Tribunal 9 à Tugarium 2 q
Turris Ananæ 4. m 18. Turris angularis 2. m Turris buccinato-
rum 14. h Turris David 19. d 111. Turris excellæ 14. n 44. Turris
Furnorum 7 h 16. Turris Hippocriſis 4 e Turris magna 15. n Turris
marianne 6. e Turris Meah. 11. d. Turris media Turris phael
6. d Turris pſephina 2 e Turris Siloe 13. n 113. Turris Stratonis 9 l

V Allieca dauerum 3 e Vallis Cedron 14. h Vallis fontis Gi-
hon 20. h 97. Vallis Iofaphath 16. n 41. Vallis profunda 19. a
Vallis Raphaim 2. e 18. Vallis Siloe 20 n Velum ex Ha-
cytho 11 à Veronice domus 19. à Velle vbi Chriſto exatæ 2 e 12
Velle vbi partitæ 2 b 4. Via agri fullonis 20. m Via captiuitatis
Via crucis 8. h Via in Anatoch 1. m Via in Bethlehm 19. a 81.
Emas 19. a 27. Via in Iericho 20. m 109. Via introitus equo-
rum 15. e 74. Via in Samariam 2. g Via in Siloe 6. a Vicus Ierolu-
lem 19 12. Vicus tebeinticus 2. h Viuarium Herodis 6. d Vora-
goſiue vallis profunda 19. e Vria domus 19. à Vulgi domus 9. e
Xenodochium 6. f Xithum in Herodis Palatio 4. e Xithus por-
ticus 9 l Zachariæ ſepulchrum 21. n 101. Zoelth lapis 18. p. Ha-
thenus Index. Qui ſi tibi. Cædide leſtor, vna cum tota Deſcriptione
har noſtra Ierofolymæ profuerit, id non mihi, ſed Chriſto acceptu-
ſeraz. Cui ſit laus, honor, virtus gloria, conſeſſio & magnificentia,
cum Deo patre, & ſpiritu ſancto in ſempiterna ſecula. A M E N.

INDEX LIBRI QVARTI

A.

10. ALOSTVM & Aldenardum in Neruijs à Gothis circa annum à partu virginis CCCXXI castella fuisse extructa, locumque à VVandalis dictum VVant, Meierus in Annalibus Flandricis auctor est. Ea namque tempestate, tanto numero Germani Rhenum transuerunt, vt Belgicam omnem, aut submotis, aut victis incolis occupauerint. Qua de re D. Hieronymus ad Gerontij; Innumerabiles, inquit, & ferocissimæ nationes vniuersas Gallias occupauerunt, &c.

11. AMORFORTIA.

ANSEATICI Teutonici fœderis, quia frequens, in multis variorum oppidorum descriptionibus mentio incidit, statui hic semel eius societatis originem, causas, loca, quot etiam membris & ciuitatum numero constet, enarrare, & in Hanseaticorū oppidorū enarrationibus, Lectorem huc semper remittere. Aqua dringētis propemodum annis retrò, Hanseatica Societas plurimarum conspiciendarum ciuitatum, in laudabile S. Romano Imperio, cunctisque Regibus ac principibus Christianis gratum probatumque corpus coaluit, non in aliud, quam, vt cum animorū concordia, opum, bonorumque vim propulsarent, certisq; legum & salutarium constitutionū medijs, commerciorum mercatorumq; vltro, citroque commercantium securitatem conseruarent, securitatem, inquam, nō quamlibet, sed optimis legibus, disciplinisq; regulis, varijs exornatam, eo tendentium, quo nō tantum inter commercia exercentes, morum honestiorisq; vite, tum etiam sanctarum legum ratio constare, ac conseruari, sed & immoderata cupiditas, sine discrimine aut delectu, quassibet res, ad quoslibet externos barbaros, inprimis verò Christianis Principib' inimicos perferēdi, dñosa licētia, moderatione cohiberi, ac ratione cōstringi, intraque sua septa contineri posset.

Porrò illud laudabile, sociarum ciuitatum corpus, **HANSA TEVTONICA**, Gothico, antiquiori vocabulo, nuncupatum, ex vnterminis vrbibus Balthici maris, Oceaniq; Germanici accolis, initio sumpto, à Finico sinu, ea parte, qua Liouoniam respicit, ad tractū vique Rheni coactum, quia prædictis suis salutaribus legibus, breui tēpore pulcherrimi instituti propostiq; insignem docuit effectū, redditiq; terræ marique pacatis itineribus, honestis, ac disciplina ornatis cōmercij, viam aperuit: Ab externis maximis Regibus, principibusq; ita gratum, probatumque habitū fuit, vt illius subditos, Mercatores Hansæ Teutonice appellatos, domicilij iuribus in suis Regnis cohonestados, varijs etiam priuilegijs, immunitatibus, exceptionibus, libertatibusq; prouocandos existimarent, Quæ res tamen, in diuersis regnis Emporialis Curias, sedesq; (Contoria vocatas) constituendi occasione dedit. Quarum quatuor potissimè multo tempore fuerunt. Prima, eaq; antiquior Brugis in Flandria, nobilissimo Belgic Comitatu. Altera Lundini, in Anglia ad Tamēsin. Tertia Novogardij, Magni Ducis Moscouic ciuitate. Quarta, Bergæ in Norvvegiæ Regno. Tres priori loco nominatæ, etiamnum hodie extant quidem, sed turbato rerum statu, parum quietæ. Quarta verò ob non præstitam à Magnis Moscouic Ducibus securitatem, à centum propemodum annis, in vsu esse, frequentariq; desijt. Est vniuersis de causis, vtilitate ceteris præstantior fuerit.

Quo autem istius dicte Hanseaticæ societas, Emporiorumque res stabiles, magisque firmæ essent, nec à quibusuis facile turbarentur, aut temerè suis iuribus exuerētur, primis eius auctoribus operæ pretium visum fuit, alicuius magni, atq; insignis principis vicini auctoritate, protectioneq; res Emporiorum communes confirmare, stabilireq;. Quam ad rem, cum magnæ societatis Marianorum in Prussia quondam Magistris, præ reliquis omnib', quam maxime idonei visi sunt, istis ipsis Hæc societas protectionis honorem deferendum existimant, nec id temerè, sed magnis magna consideratione dignis de causis.

Primum, quod societas Hansæ Emporiorumque res protegi, defendiq; eorum Magistrorū in primis interesset, propter vicinum Magnum Moscouic Ducem, ne illicitis, ac legibus olim Imperatorum, tum etiam salutaribus eiusdem Hansæ constitutionibus contrarijs commerciorum exercitijs, vetita aduentione auri, argenti, ferri, cupri, ac similibus rerum ad vsum apparatusque bellicum necessariorum eius potentia auergeretur, inque vicini Liouoniam iuris Marianorum Prouinciæ armaretur.

Deinde, quod hic idem societas Marianorū Magister, ea maris Balthici loca, portus, ac fluminum optiosa exitusq; possideret, per que variarum mercium genera copiosa mercatorum asportatione, commerciorum beneficio, ad omnia externa regna Lusitanicæ, Hispanicæ, Anglicæ, Gallicæ, inferiorisq; Belgicæ opulentissimas prouincias, sese quasi exundarent. Ideoque is esset, qui & ciuitatum sociarum & Emporiorum iura defendere, conseruareq; posset.

Itaque & res ipsa edocuit, & probatq; Historiq; testantur, quo

modo ciuitatum sociarum Emporiorumq; iuribus saluis defensiq; non solum barbarorū vicinorum potentia, excrecere, vires, augmentaq; sumere non potuerit, disciplinæque habentis moderata commercia, vbique gentiū floruerint, sed & Christianorum Regum potētia, magna cum tranquillitate, pace, & quiete subditorum incrementa sumpserit.

Contra verò, res ipsa loquitur, ac præfens deplorandus Liouoniz status, omni commiseratione dignis, palam facit, Serenissimus etiam Polonorum Rex, ea, quæ ad manum est, experientia consequitur, quanto discrimine Christianæ Reipub. à paucis annis quo omnis cura Hanseaticorum Emporiorum iura defendenda deposita fuit, Barbarorum non tantum potentia, sed & factus cum intoleranda superbia excreuit, eoq; audaciz peruasit, vt neminem timendum amplius, sed quosuis armis crudelissimè infestandos putauerint.

Ceterum, cum in dubium trahi posset, vtrum tantorum bonorum cum adeo extremis malis calamitatibusque facta commutatio ex Emporiorum ruina, eorundemque iurum violatione, originem traxerit, operæ pretium est, paulo propius informari de legibus & disciplina sociarum ciuitatum Emporiorumque, ex multis, potissimas quasque constitutiones in mediū proferēdo.

At Primo quidem eam, qua vetitum fuit periculo capitis, ne quisquam qui iuris Hanseatici non esset, emporia frequentaret.

Secundo, Ne quisquam via regia relicta, per anfract' circumuagando, vetitos prohibitoq; portus frequentare auderet. Cur hoc? Ne isto prætextu, quid prohibitarum mercium clam inuehendi pateret via, Emporiorumque Præsidibus visitationis inuectarum, cuius generis merces, prohibiti ne, an liciti essent, media eriperentur, Præscinderenturq;.

Tertio, vt omnis commercandi ratio cum Barbaris, sola permutatione constaret, ne quisq; emptionis ac vëditionis vsum exercere posset, idque ad conseruationem executionemq; earū legum Imperatoriarum post Gothicas excursions promulgatarum, quibus sit seuera prohibitio, ne non tantum Barbaris aurū non præbeatur, sed etiam si apud eos inuenientum fuerit, subtili auferatur ingenio.

Quarto, ne ad eosdem Barbaros quisquam metallorum genera, puta, cuprum, ferrum, ac similia tormentorum aliorumque armorum conficiendorum vsibus apta, aut talium artium opifices manuarios importare, introducereue auderet, prout hæc, istiusque generis cōplures similes constitutiones inter salutaris ciuitatū Emporiorumque leges inueniuntur. Quas quidem leges, constitutionesque salutaris quoniam Emporiorum Præfedi Mercatores vltro, citroque comentes ad amissum cōseruare coegerint, in transgressores leuere, animaduertentes, non potuit Barbarorum excrecere potentia. Itaque vicini alma pace cum magna securitate fruentes, omnem hostilem Barbarorum impetum facile euitarūt, suas verò Christiani vicini Reges ac principes vires potentiamque in immensum auxerunt.

At verò, postquam nuper nostra memoria, iacente iam profusus ac deposita restauracionis Nouogardici Emporij spe, Britannica gens sibi fas esse putauit socijs Hansæ, ciuitatibus impune insulare, vt à quibus capite quasi destitutus, nihil metuendum amplius foret, Quomodo nō tantum barbarorum legatos ad se euo care, eosdemque diuinis penè honoribus in Angliæ Regno excipere, deque inuisitata, nec audita vnquam antea Residencia sede, non procul à S. Nicolai portu contrahere, concludere, eandē que iam viginti quatuor annorum frequentatione confirmare ausi fuerint, quia publicum, notoriumque est, eandemque audaciam & Danicæ Rex valde ingratam habere, inculcare, & coercere incipit, probatone alia non indiget.

An verò non etiam ista permilla circumnavigandi, inconfutataque loca frequentandi licentia Barbaros omni genere armorū, magnaque tormentorum copia, nec non & auentione omnis generis metallorū locupletauerit, si quis negare videret, is ante probet necesse est, barbaros, illorum copiam abundantiamque ante istam vsurpatam licentiā, habuisse, quod nemo facile in se probandum suscipiet, cum publicæ Rom. Imperij salutaris constitutiones, talium commerciorum vsum, sub grauissimis poenis interdicentes, rei veritatem probent.

Manifestū ergo ex his est, quæ superius de præstantia, atque excellentia Nouogardici Emporij, qua reliqua superasset, obiter dicta sunt, verissima esse. Ideoque Christianæ Reipub. in primis verò Sereniss. Poloniz Regis interesse, vt ea Emporialis residentia, loco commodo atque oportuno, pro horum temporum conuersione ac præfenti rerum Liouonicarum, quam Moscouitarum statu, in integrum restituar.

Hæc ita in genere, de Emporiorum Hansæ Teutonice initio progressu, vtilitate, casu & restauratiōe breuiter dixisse sufficiat.

Ad tractum verò, siue situm Hansæ Teutonice, eiusque membra, ac distributionem, cum denique etiam ciuitatum singularū sume-

I N D E X.

numerus & nomina quod attinet, res in hunc modum se habet.

Hansa Teutonica, vt supra diximus, ab extrema parte Finici finis qua Liouonia respicit, initium sumens, & ad Rhenum vsque se extendens, multarum diuersarumque Prouinciarum tractum continet, qui Hansæ ambitu sive circulo, vt vocamus, complectitur, videlicet Liouonia, Borussia, Pomerania, Megalopolis, Marchionatus Brandenburgensium, Saxoniam, Holsatiam, Ducatus Lunenburgensium & Braunshuicenses; Episcopatus Magdeburgensium, Halberstadiensium, Hildesheimensium, Breinensium, Furdensium, Osnaburgensium, Monasteriensium, Paderbornensium, Mindensium; Comitatus Schaumburgensium, Hoiensium, Oldenburgensium, Lippenensium, Drepsfeldensium; Item Ducatus Geldriensium, Iuliacensium, Cluuenensium, Montensium, & Zutphaniensem Comitatum, Transiulanas quoque Prouincias, & Frisiam Septentrionalem.

Porro, istorum Ducatum, Episcopatum, Comitatum, ac Prouinciarum Ciuitates præcipue cum suis appertinentiis, subiectis oppidis, villis, pagis, castris, non omnes, sed certo numero à quæ ex pacto, nominatum in societatem recipere & admittit, Iuris Hæretici censeantur. Diuiditur autem Hansa Teutonica in quatuor Regiones, Lubecensem, Coloniensem, Brunsvicensem, & Borussicam Prouinciam.

Lubeca, ex consensione, totius Hæretici fœderis caput, ac sive etiam Regionis primaria ciuitas sub se habet Vrbes Hamburgam, Roslochiam, VVismariam, Stralsundam, Lunenburgum; Ex hanc sex vrbiu arbitratu conuentus, vel totius Hansæ, vel aliquarum, prout res exigit ciuitatum præcipuarum indicantur, conscribunturque.

Habet autem Lubeca præter istas sex ciuitates, quas VVandalicas vocamus, sub se Pomeraniæ Vrbes, Stetinum, Anclerium, Gollnam, Gribsvoldam, Colbergam, Stargardam, Stolpam.

Colonia Agrippina, primaria secundæ Regionis ciuitas sub se habet, VVesaliam, Duisburgum, Embriam, VVarburgum, VVnam, Hammam, vrbes Cluuen & Marken. Monasterium, Osnabrugam, Tremoniam, Sufatum, Herfordiam, Paderbornam, Lemgouiam, Bilefeldiam, Lippiam, Cosseldiam Et has quidem VVestphalicas: Neomagium, Zutphaniam, Ruramundam, Arnheim, Venlonam, Elburgum, Harderwicum, Gelricas ciuitates. Ex transiulanis, Dauentriam, Svvollam, Campos. In Frisia Septentrionali, tres, Groningam, Bolfvverdam, &c.

Brunsviga, primaria tertiæ Regionis Hæretici ciuitas, has sub se continet Saxonicas ciuitates, Magdeburgam, Gollariam, Embecam, Gottingam, Hildesheimium, Hannouerium, VViam, Buxtehudam, Stadam, Bremam, Hammelen, Mindam.

Gedanum sive Dantiscum, quartæ Regionis, & Hansæ & primaria Borussicæ ciuitas, quæ Prouincia, & Ducatus vniuersus, cum omnibus ciuitatibus, oppidis & pagis, Iuris Hæretici est. Præcipuas ciuitates habet, Regiomontium, Colmarium, Ithornam, Elbingam, Brunsbergam, & cum his tres in Liouonia ciuitates, Rigam, Dorpatum, & Reualiam, quæ germanico vtuntur idiomate, reliquis Prouincie incolis peculiari, ignota, & barbarâ lingua loquentibus.

De his sacri Romani Imperij socijs Hansæ ciuitatibus, multa præclare gesta Crantzius, aliique Historici commemorant, præter ea, quæ earundem sociarum Ciuitatum Regibus sive Receptibus continentur, quæ omnia enumerare, nimis longum est.

Constat, mediantibus his ciuitatibus maxima sæpe bella suppressa, earum quoque arbitrij, vicinorum Regum ac Principum discordias sopitas, inobediens ac refractarios in officio retectos fuisse, idque vel S. Romani Imperij Augustis requirentibus, vel ipsorummet Principum, aliquando etiam communitatum submissione, ea compromissi forma, vt, si quæ contententium partium, eorum rerum, quæ æque & iustæ visæ essent, vel suscipere, aut adimplere nollet, societas Hansæ tota in parentis, conuictaq; suscipere, eandemque consilio, opibus, & armis iuuare possit.

Quomodo verò istius Hansæ Teutonice salutari concordia, ne Germania nostra, ipsa quoque Italia ab externis Principibus, exorbitantibus' nouis impositionibus' cœcuti possent, totis propemodum quadringentis annis æuerum, prohibendum; fuerit, quia notorium est, atque ex his querelis, quas Imperij ordinibus' in Comitibus Ratisponensibus, & postremis Augustanis sociæ ciuitates exhibuerunt, satis constat, nihil opus est ea singulatim commemorare.

Tantum hoc vnum addam, ad pacem publicam, inq; ipsi ciuitatibus cœcordiam conseruandâ, ac ciuiles similitates, seditiones, intestinosque morus citra cœdem & sanguinem compescendos, Hanc Teutonicam adeo salutare ac sanctas habere leges, vt memores hanc dubiè Reipublicas magis pacatas, & constaret Magi fratibus sua auctoritas, subditorum quoque ac ciuium integra esset obedientia, quod nostræ etiam ætatis exemplis comprobari posset, nisi de Principum virorum erratis aliquid dicere, periculosum esset.

42. A R I M I N I V M, Romanule in Italia Op. munitum & elegans, cuius memoriam vsurparunt per sepe Liuius, Cæsar in Comentarijs, & Lucanus. A Vitige Gothorum Rege, quondam grauisissima obsidione pressum, & à Ioanne Vitaliano Imperatoris Iustiniani præfecto, egregiè defensum, Procopius, Blondusq; tradiderunt. Arimini concilium habitum, circa D. Hieronymi temporibus, cui ipse præfens fuit, Leander ex alijs perhibet, ceterum ab Ecclesia Romana, id inde fuisse recitum.

22. A R N S P E R G V M.

8. S. A V D O M A R I F A N V M Artefæ Vrbs munitissima opulenta, & præpotens, ædificijs pulcherrimis, ac sumptuosissimis decorata, Anno quinquagesimo nono, post fatalem Morini casum, Cathedrali ecclesia exornatur, quæ Cameracensem antiquam Metropolitanam agnoscit: In noua Episcopatum Belgij constitutione inchoata, cuius quidem inter ceteras hæc causa fuit. Cõfecto, quod cum Henrico Gallosum Rege Philippus Hispaniarum Rex, mortuo Diuo Carolo Quinto, & Maria Vngariæ Regina, ad ordinandam Prouinciam reuocaretur, surrogata sibi Margarita Austria, quæ pro absente, Belgium regebat, veritus, ne sumptuosissimum, quod curatum se promiserat, Hispanorum præsidijs, his, qui nouæ Religionis cupidi essent, femina, quæquam fortissimæ, præfecturam, in occasionem rapere, quæ liberius grassarentur, nihil æque cauendum sibi duxit, ab his, qui rebus præfæci erant, quam vt darent operam, ne quid sacra detrimenti caperent. Quod, quo facilius ferret, vt noui, per celeberrimas quasque ciuitates ordinaretur Episcopi, ipse tunc à Paulo IV. Pont. Maximo, & obnixè petijt, & non multo post tempore, impetrauit. Nam, latissimè, tot prouincijs, tot vrribus imperans, vix vnum, atque alterum suæ, ditionis Episcopum habebat. Tres itaque in suo Belgio Archiepiscopatus, sive Metropoles erexit, Mechlineam, Cameracum, Vltraiectum, & tredecim cathedrales sedes, quas triu Metropolitanaurum suffraganeas esse voluit.

Mechlineensem, nouam Metropolitanam, nouis Episcoparibus præfæci voluit Anuerpiensij, Gandauensij, Brugensij, Iprensij, Biscoducensij, Rurmundensij.

Cameracensi Metropolitanæ subiecit Atrebatum, Tornacum, antiquas Episcopales sedes, ex nouis verò, Audomarum, & Namurcum.

Traiecti, Archiepiscopali, nouas attribuit sedes Episcopales, Harlemensem, Dauentriensem, Leouardiensem, Gruningensem, & Middelburgensem.

B.

BERG A, præcipua Norvegiæ Vrbs, relictâ in Septentrionem inter montes posita, antiquissima est, vt, cuius Pomponius Mela, Plinius, & alij Græci scriptores meminerunt. Ita enim Mela Thule, Belgarum, inquit, littori apposita, est Graijs & nostris celebrata carminibus. In ea, quod Sol longè occasurus exurgit, breues vtiq; noctes sunt, sed per hyemem, sicut alibi, obscura, æstare, lucida, quod per id tempus iam se altius euehens, quantum ipse non cernatur, vicino tamen splendore proxima illustrat: per solstitium verò nullæ quod tum iam manifestior nõ fulgorem modò, sed sui quoque partem maximam ostendat. Hæc Pomponij verba, & vera sunt, & sicut Thules, & eius dierum & noctium varietatem, & crepusculorum longitudinem, & Bergesem hanc vrbs sibi cognitam manifestè declarat, si illud, Longe occasurus, sic capiat, vt intelligamus, Solem longe tempore circa Horizontem, velut occasurum, versari, & vix tandem occidere. Si sic legeremus, Quod sol longè occasurus breui exurgit, clarior esset, & apertior sententia. Nec mirandum, si vocularum desit, cum Pompanij sententiæ initium mensuratum esse, Becanus accurate obseruauit. Pro eo enim, quod scriptum est, Thule Belgarum littori apposita, legendum, Thule Bergorum littori apposita. Vardianus, cetera parum ad rem facientia philosophatus, locum mēdofum reliquit, nec excusari lectio potest, errore in ipsum Melam reiecto, cum hic perspicuè demonstrat, se optime nouisse Thules à Belgarum littore immensum interuallu diei longitudine annotata. Ne verò quis patet me de recentioru obseruatione mendum hoc tollere, atque idcirco putet, Bergos Pomponio nõ fuisse notos commentariumque hoc esse, quod dico, Plinium audiamus, Sunt, inquit, qui & alias produunt, Scandiam, Dumniam, Bergos maximamque omnium Nerigon, ex qua in Thulem nauigatur Bergos, haud dubie Plini' ex Põponio, vel eius præceptoribus accepit, vt nihil dubitandum sit, quin Bergorum littus, nõ Belgarum, & opposita, non apposita, sit legendum. Ex quo & illud liquet, diligentem Melam fuisse, qui noscet Bergorum, qui populi Norvegiæ sunt, littori oppositam Thule. Cum Plinius Bergos, à Norvegiæ secludat, Berga autem sive Barga, vel Bergæ vt Pirckhamerus, vel Berges vt Sigismundus ab Herberstein, vel denique Berge, vt speculum didicit est Cimbrica, cuius interpretatio, vrbs situm, portus, capacissimæ nauium stationis, commoditatem haud in eleganti consideratione, ex Becani philosophia designat. Berg, sive Barga, eorum vocularum vna est, quæ conuer-

I N D E X.

ss, contrarium notant. Primo suo significatu montem indicat. A Barg autem sit Bergen, siue Bergen, quod est abscondere & occultare. Et quia, quae conseruata volumus, maximo occultamus, trāsferuntur vox ad cōseruationem: Hinc dicimus, Scepberg, pro eo, quod est nauis in tuta statio collocata, atque ex eo, nomē Berg, ad portum, stationemq; nauium significandam, trāsruit. Primi enim parentes, à diluuiō in montib; se seruauerunt ab vndis, ad cuius rei memoriam sempiternam, omne genus conseruationis occultationisq; quā nos à periculis tuemur à mōtis nomine appellat. Quod si autem retrogrado modo, hanc dictionem Barg, legas, contrariū, & tamen idem designans, sonabit. Grab enim significat omnino deorsum, siue depressum, quo nomine, quoduis genus fossē intelligitur, & inter alia, sepulchrū. Hinc Bergen, portum etiam designat, eō quod in eo naues ab Oceani furore seruentur, & in tuto extra periculum, collocentur. Vtranque nominis rationem, Urbis Bergensis situs, accuratē defendit. Quippe, quae montib; vndiq; altissimis cincta, amplissimo etiam portu, tutissimum nauib; recessum praebet. Antiquissima autem haec vrbis, cuius praesici illi Graeci, & Pomponius meminuerunt, haecenus sedes est Episcopalis, sub Metropoli Nidrosiana, & totius Norvegiae, siue Norvegi, vt cum plinio balbutiā, nominis claritate, principatū tenet, mercatumq; habet, vt celeberrimum, ita nostris hominib; à piscib; venio induratis notissimum, quos illinc tanta copia exportat, vt toti propemodū Europae cibaria praebant.

DE ETYMOLOGIA CIVITATIS BERGENSIS IN NORVEGIA SITAE.

Noruegia regno subiecta est Bergapotentia

Vrbis mercatura sat bene nota sua.

Vrbibus hac alijs Hansa se fudere iunxit.

Non contemnendum quas decus inter habet.

Nec, quod inaccessos est inter condita montes

Temporibus praesicis Berga vocata fuit.

Sed quod vel feruētis stato est satū apta carinū

Nauis aq; merce eripit atque gratū.

7. **BETHUNIA** A legibus Artificū op. de cuius appellatione si quid loci coniectura non rati relinquunt, salua aliter sententiū, & acutiorum gratia. (quorū alij Bethuniam, alij, si dijs placeat, Bethuliam siverunt) ad erudendam nominis Bethuniae, etymologiam; contenderem ē Flandrica lingua, vt plurima apud Atrabates, ortum. apud quos, Thuyū; Thuyenē, & Bethuyenē, est, sepes siue sepimentum, & sepire, siue sepius circumdare, vt Bethunia sit, quasi locus cui cū sepius, quae primigenie fuere fortasse loci munitiones. Sic, Beuri, pagus Bethuniae ad primum lapidem proximus, ē Flandrico idiotismo. Gallice sonat, Liē assure & bien contregard, quasi dicas, locum natura atque arte tutum, atque inaccessum. Nec sitis, vtrobique, huic etymo, nec loci repugnat conditio; quae talis est, vt nullas hostium fraudes, quae per cuniculos construi possint, Bethunia pertineat, vt, cui mirabilis rupes, firmam & solidam stationē praebet, quae non hinc tantum patris, sed & in toto hoc tractu vicinis multa commoda suppeditat. Efficit enim, vt domus integras, aulas, conclauia concamerata; cellas, extra camentum, talem, & lateres, naturae beneficio, affaberē construant, excavantes, & scitē cōcamerantes ex solido saxo, oportuna ad habitandū loca. Vnde etiam vicini si lices longē petunt, quib; plateas suas consternant. Hi autē vicissim grata permutatione, panem pro lapidib; praebent, dū Hebdō madatim cum suis frumentis Bethuniensē forum frequentant.

17. **BOLZARDIA** vetus & Haereticum Frisae oppidum, 49. **BONONIA**, quae quondam Felsina, Romanula, in Italia vrbis, scientiarum fons, arcanorum Imperatoris apicium, perennis studij sedes, dicitur. Cuius primordium, in quam diuersas sententias auctores grauisissimi trahant, nimis longum foret hic recēdere: quod Leander in sua Italia prolixē commemorat. Quae admodum & nobilissimos scriptores refert, qui honorificentissimam Bononiae memoriam celebrarunt. Ita & varia Reipub. forma, diuersiq; mutationes, non nisi proluxa narratione, recenseri possent, quod & idem Leander partim in sua Italia, partim peculiaribus libris, quos de Bononia quatuor & septuaginta cōscripsit, omnium accuratissime praestat. Praesantissima autem Academia valde est celebris, quam Azo, legalium studiorum semper monarchiam tenuisse, Petrus Anchoranus veram studiorum matrem, Glossa verò L. final. C. de testa, legum nutricem appellat. Et glossa proc. lib. Decretalium, ea quae illic praecipuntur, Bononiensiq; Academiae alumnis inscribuntur, omnes alias vniuersitates obseruare debere confirmat. Hinc Gregorius P. IX. suos Decretalium Episcoporum libros, Bonifacius VIII. librum sextum, Academiae Bononiensē inscripserunt. Clemens V. in Concilio Viennensi decreuit, vt praeter omnium liberalium artium studia, Hebraica, Arabica, & Chaldaea lingua, publice traderentur.

tur. Sed non nihil collapsam Academiam, Carolus Magnus, sic instaurauit, vt non tam ornasse, & promouisse, quam instituisse creditur. Paulatinūq; vt sit, summorum Pontificum, & Imperatorū munificentia, ita excreuit, vt bonorum studiorum mater & patrens appellaretur: atque hoc ipsum nomen suum, non iam amplius ab auctore, vt Cato scribit, nec à bonitate, & natura loci, sed ab optimarum artium studijs, retinere videatur. Nam, glossa in Clemēt. i. de magistris: Dicitur, inquit, Bononia, quasi super omnia bona, vel honorum noticia, nimis amabilis. Constantino Politanus Patriarcha Bessarion, vetustissimum Bononiensē gymnasium, negligentia, & seditionibus cuius penē intermissum & collapsum, non modò aedificijs, verum etiam institutis & melioribus salarijs instaurauit, ac restituit. Hieronymus Osorius ingenij excolendi gratia, Bononiam potissimum venisse se scribit, quia ex multorum sermone dederat, nullam Italiae ciuitatem esse cum Bononia literarum gloria, comparandam. Florēt enim, inquit, ibi multi doctores Graecis & latinis eruditi, multi, in omni philosophiae genere excellētes, multi praeterea, dicendi faculte praestantes, & in omni liberali doctrina summa cum laude versati. Quid dicam de vtriusque Inris studio: cum illud constet, Bononiensē iureconsultos, omnibus, qui se huic grauisimae disciplinae dederunt, admirabile semper acumen & prudentiae lumen praestulisse, &c. Azonis tempore, decem milia studiorum Bononiae fuisse, Odo refert. S. P. Q. Bononiensē, quadraginta propemodum coronatorum milia, singulis annis in Professores exponere praedicatur.

24. **BOPARDIA**, post S. Goari Oppidum, situm Rheni latus occupans, impignoratiois iure, ad Archiepiscopatum Treuirem spectat. Vnde autem denominationem sortitum sit, si monumentis veterum semotis, recentiores coniecturas examinare placebit, non à Poppone Fuldenis Abbate (quid enim eius loci Cenobiarcho, cum Bopardia negotijs?) Non, à Poppone Treuirensi Archiepiscopo septuagesimo sexto, deducemus, cum illius etiam tempore, immedie adhuc, sub Imperio fuerit, sed à natura loci, portusque bonitate deriuatā appellationem dicemus, quasi, Bon port, pro Boppard dicendum foret. Quo ilius epigramatis auctor respexisse videtur, quod in Vestalium Virginiū choro, ad S. Martinum extra muros, ibidem legitur, hoc titulo.

EPIGRAMMA, AD PIVM HVIVS CARMINIS LECTOREM, IOANNIS FLAMMINGI BONPORTVENSIS.

*Multus in hoc quondam Christi pro nomine sanguis
Sanctorum effusus creditur esse loco.
Plura beatorum sunt corpora sancta reperta
Sub terra, multos qua latuere dies,
Inuentumq; fuit Lacys Epigramma figuris,
Insculptum saxo, quod posuere py.
Ensis & appositus fuerat, quo caesa feruntur
Corpora sanctorum, quando tulere necem.
Propterea hanc sacram, quicunque intrauerit adem,
Dic, precor, aethera luce fruatur tuo,
Quem caelestis amor, pietas ac sancta coegit
Ad Christi laudem, hunc sic reparare locum.
Qui modo neglectus senio foret, atque iacret,
Si pius hunc iterum, non renouasset Iuo.
Sic legitur longos, locus hic, veneratur in annos,
Vnde Deo laudes perpetuumq; decus. 1516.*

Certē, si oportunitatem situs, vini abundantiam praestantissimae, si lignorum, & earum omnium rerum, quas vitae necessitas postulat, abundantiam consideres, si oppidanorum elegantiam, vrbano iucundisq; sales, quibus suauissime se exercere & refecere solent, consideres, nō immeritō Bopardiam hanc nostram, à sitis, portusque bonitate, nuncupatam putabis.

In vetustis etiam literis inuenitur, Bopardiam sitam fuisse, in Comitatu Bertholdi, sub Henrico Imperatore quarto, Anno M. LXXX. Quis autem iste Bertholdus, aut quā obrem hic traditus, ita nuncupatus fuerit, Bopardiensibus, in suis Archiuis inuestigandum relinquo.

Galpat Benfchi' cetera prima de praecipuis Germaniae Monasterijs Marix montem Bodobrigium, vel Monasterium B. Virginis Mariae in Monte extra muros Bopardienses ita describit: Paululū, inquit, à Rheno supra ciuitatem versus Hunnorum praesidia situm: Benedictinā professionis Monialium à ciuib; eius vrbis primum coeptum ac conditum esse legitur: Priuilegium verò à Pont. Max. Gregorio septimo, subiectum S. Marthae Treuirensi Cenobio, temporibus Henrici quarti Rom. Imperatoris. Postea verò à Frederico secundo Imperatore liberaliter donatum.

I N D E X.

atum est, qui Cœnobium collapsum instaurari curavit, & in tuitionem suam recipit, XX. Calend. Maij, anno domini 1150. Circa quæ tempora donatum etiam legitur ab Arnolde Treuironum Archiepiscopo ecclesia Nenningensi. Est haec Monasterio vicinũ aliud etiam Cœnobium Monialium, tertie regulæ S. Francisci, D. Martino nuncupatum. Et è regione eius, in altera Rheni ripa Campium, eiusdem ordinis ac professionis Franciscanæ Monasterium: quæ utraque ex piorum hominum Eleemosinis & collationibus potius, quam principum munificentia emerferunt.

45. **BRIXENA**, Comitatus Tyrolensis opp. Cathedrali sedes, multisque commoditatibus nobile, ad Istarum, siue Isaacum fluium, situm, quæ, ex Germania, & potissimum Augusta in Italiam est iter. Vberissima, lætissimæque vineta, & agros bene cultos, possentat.

23. **BYSCODYCVM**, primariorum Brabantiarum vrbium vna, quæ homines armorum vsu, & bonarum artium cognitione præstantes, edere, nunquam cessat. Inter quos Guilhelmus Enchevrius S. R. Ecclesiæ Cardinalis, creatus ab Adriano sexto. Georgius Macropedius, eruditus linguarum peritus, Et non pauci alij. Pictor autem, quod visenda ipsius declarant, verè præstant & in arte mirus Hieronymus Buischius, de quo Dominicus Lampsonius, eius artis ad primè gnarum ita cecinit.

*Quid sibi vult Hieronymus Buischi
Ille oculus tuum attonitum quid
Pallor in ore velut leuatus si
Spectra Erebi volitantia coram*

*Aspiceres? tibi dicu auari
Crediderim pauis serocissim,
Tartoreasq; domos, sua quando
Quicquid habet suum inuæ Aueru*

Tam potius bene pingere dextra.

4. **CABALLONYM**, siue, vt alij, Caballinum, in Gallia Lugdunensium oppidum, Ptolomæo. Cæsar Cabillonum vocat. Chælon, ad Ararim situm, interpretatur Marlianus, & cum eo, Vigenereus, valde famosum, historiarum monumentum, oppidum, olim habuit Comites, & sedes Regis fuit Cûtrani, vt Franciscus Belloresanus perhibet. Exinde, nundinis, quarum omnimoda esset immunitas, binis, ornata, vtrisque, ad totum mensem durantibus. Alteris, Brandonijs, alteris, ab Augusto Mense, nuncupatis. Sed Cabillono, post, magnis affectu cladibus, hæ quoque nundinæ, alio translatæ fuerunt. Primo, quidem Geneuam, quæ vrbis tum etiam regni Burgundici erat, Deinde, Lugdunum. Vbi nunc quoque, habentur. Atqui, nullâ ratione huius translationis habita ratione, Cabillonius Nomarcha, vsurpat nundinarum, ac Mercatum Magistri, nomen, Id certè, ne prærogatiuam amittat suorum maiorum, Cum neque zliquo Cabillonum antiquas immunitates amiserit. Nam & hodie, quo anni tempore illæ nundinæ habebantur, nemo Cabillonij Apparitor, seu Regius, aut alius, potest quenquam iure sistere, vel in eius bona manus iniicere. Cabellonij præterea, Patriciorum aliquem sibi vicinum, in sum vrbis ducem militarem, ab se delectum, repræsentant, sicutiq; nõ illi, qui nomine Regis, vrbis præest, sed vrbis Episcopo. Nam, antequam Burgundicæ Duces, Cabillonentem Comitatum sui iuris fecissent, acceptu à Comite Cabillonensi Ioanne, filio Stephani Comitis Burgundicæ, & Salinarum Principis, anno M. CC. LVI. Episcopus erat præcipuus vrbis dominus, ac Patronus, & edicta vulgabatur, sub nominibus, Episcopi & Comitis, sed Episcopi, honoris, & prærogatiuæ causa, nomè præcedebat. Nunc, ciuitas pro dimidia tantum parte, in dominium est Episcopi, pro reliqua, ipsius regis. Et Episcopus, suum nunc quoque habet in vrbe Nomarcham, Et vrbis ipsa, in duas diuisa iurisdictiones, partim Curia habet iudicialè Castellum, quæ regia est, partim Episcopi & Canoniorum Cathedralis Ecclesiæ, in qua Episcopalis ille Nomarcha ius dicit.

Cabillonum olim Rempublicam habuit optimè institutam, & placas, pro artificum varietate, distinctas, eamque vrbis partè, in qua Cerdones agerent, à Patriciorum, Magistrarum, simulque Ecclesiasticorum rigione, seunctam. Ciues autem omnes liberos ex quorum familijs, quæ antiquitate præcellerent, deligebantur ad Reipub. administrationem Senatores, quibus solis in consentibus publicis, sententiæ dicendæ auctoritas esset. Nunc, Cabillonij Prætorum, seu, vt vocant, Maiorem habent, senatoru vrbis principè, isque in causis, ciuilibus, ius dicit, in ipsius vrbis Prætorio, Quod & in alijs Burgundicæ ciuitatibus, solenne, atque vrbis situm est. Olim autem, eiusmodi Maior, potestatem habebat, non modò rerum ciuilium, verum etiam criminalium, Sed eam, qui sequenti sunt Nomarchæ, sustulerunt.

Per multè sunt Cabillonij Patriciorum, ac Nobilium Burgundicæ magnificæ domus, olim enim, Burgundicæ Duces, vt plurimè illic agebant: eoque factum est, vt Cabilloniorum plurimi, immunitatibus fruantur, soli nobilitati concessis. Et verò inter ceteros, Gallica lingua vtentes, Cabillonij, morib; sunt ornatissimis

atque ob egregiam, in conuictu, suauitatem, quam ipsa quoque sermonis elegantia, & festiuitas commendat, omnium, qui Galliæ lingue ornatu studeant, longè disertissimi habentur. Cabillonum Ab Attila Hunorum principe vastatum, à Gontiano Rege, restitutum fuit, isque in Cœnobio illic S. Marcelli cõditus, pro dignitate regia, Mausoleum habebat. Quod Caluini, Anno M. D. LXII, euerterunt. Aliæ etiam vastitatem per Lotharium Loduici pij filium, sensit, Rursus, tamen, restaurat vrbis, priores vires, & pulchritudinem recepit. Subiecta olim, Matisconenfium Nomarchiæ, nunc quoque mensura vrbis Matisconenfij vrbis Alioqui, reb; in diuersum mutatis, Nomarchiam propriam habet.

5. **CAMERA CVM**, Vrbis Episcopalis & Imperialis, in medio quasi Belgio sita, Clero, & Mercatura nobilis, sed, quam nunc Gallus aquilæ dolo eripuit. Illic S. Gaugerici quondam Cælestium, editiore in loco (vbi nunc ars, tuendæ vrbis à Carolo V. edificata) multis olim priuslegijs præstant, quæ rã conseruandorũ causâ, discordia orã inter ciues & Canonicos, de qua ita in Flantriz Annalibus Meiers lib. XV. Ciuitas videns, grandia inflare bella, munire oppidum suum cõpiti, ex muris quorumcumque hortorum, etiam sacerdotu. Ad hæc Canonicis inhiibet, ne post hæc vinum vendant suis in cellarijs. At Canonici, querelam ad Ducem deferunt, tutorem Ecclesiæ Cameracens. ratione Comitatus Flandrici, vti alibi narrauimus. Dux qui tunc agebat in Burgundia Philippo filio negotium dat, vt Ecclesiæ ministros tueatur Philippus cum trecentis equitib; Hæretorem mittit suo suum eorum spes depopulatum: qui cum non legniter, quod imperatum erat, faceret, tandè bene multat. Cameracenses, pacem facere coacti sunt, reparato, quod sacerdotibus intulerat, dano, redemeruntque à Canonicis vini venditionem censu annuo centum Francicorum regis moneta.

2. **CANTYARIA**, in Cætio, Angliæ Regno Vrbis elegans, Archiepiscopus honore præfulget, cuius Antistes vniuersæ Angliæ Metropolitanus ac primas, penes quem etiam Reges coronandi ius existit. XXI. Episcopos Comprovinciales sub se habet, Quorum Angliæ XVII. Vallia autem IV. ambitu suo continet. Vrbis situ est præstant, felici pronen diues, & aquis irrigua, vnde pascua ibidè plurima, & res pecuaria frequens. In eius descriptione historiam Thomæ Cantuariensis Archiepiscopi breuiter retulimus, de qua plura, contemporarij sui, qui eius vitam descriperunt, commemorant Hubertus de Holsham, eius indiuiduus comes, postmodò Cardinalis & Archiepiscopus Beneuentanus Ioannes Salisberienfis Episcopus Carnoti: Gulielmus Cantuariensis Alanus Abbas Tenchesbyrie; & Benedictus Abbas S. Petri de Burgo.

34. **CHILONIUM**, oppidum eiusdem nominis Insulæ in Mediterraneo Mari, inter Samum, & Lesbum, vnde sexaginta millia passuum distat, vt Plinius lib. 5. cap. 3. obseruauit, quam pleriq; Chiam, à Chione nympa, vt Robertus Stephani, alij, alijs nominibus appellat, vt apud Plinium videre est, loco iam didico, Sed vrbis ipsa, ab Italis quodam decorata magnificè, nunc Turco subest, negotiatiõne quæ cum Grecis exercet, inclita, fructus sua uisissimos, graues uarum botros, & præ cæteris, poma aurea saporis præstantissimi, & quæ in delitijs habentur, ad so. um Byzantium affatim mittit, Et consecræ ex massa massygis, lagenulas, siue vrceolos, ex quibus bibunt, qui gutturi aliquo malo laborat. Chij mulieres, à pulchritudine, venustate, & candore laudantur, quæ vt plurimum vestitu albo, vtuntur. Genus alunt perdis, in credibili copia, Coturnicè nuncupant, oculis, rostro, & pedibus rubris, sed plumis, alisque perdis referunt, euolat, ac redeunt, quemadmodum hic passim columbæ, ac lautiores deinde menias exornant.

38. **COPENHAGEN**, Vide Hafnia.

26. **CORONEBVRGVM**, Nobilis & famosa Zelandicæ Danicæ Arx Frederici secundi opus ad fretum Orundri, ex opposito Scaniæ sita, vnde ad vicinas Danicæ vrbes visus incundissimus prospectu panditur. Hinc, Insula conspicitur Huena, cù nobilissima Arce Vraniburgo, musarum, & elegantissimorum artificum dulce receptaculum. Hinc incundum est, videre, onerarias naues, mundi diuitijs onustas, ex orientali oceano in occidentalem, & vice versa, vltro citroque cõmeare, in ancoris deinde frequentissimo numero subsistere, & veluti opulentissimè montium venæ aurum, non quidem insectum, sed purum, magnæ copia, ad Regium ærarium effundere. Hinc & Scaniæ conspicuntur vrbes Helsingburgum, Landskronia, Elbogen, cum adiunctis sibi regijs arcibus.

In hæc autem Coroniburgicam arcem, Pegasidum monitu, hæc Ranzouianum Musum.

*Arx Croneburga mihi, quod dicitur, esse videtur:
Namque aratum corona verè est omnium,*

I N D E X.

Imo, aliquid maius, quam dicitur, esse videtur.
Sirite rem, nomenq, pensio simul.
Ergo mihi liceat si vertere nomina verum,
Regni coronam vere tam esse dicerem,
Confectudo tamen vincat, nomenq, feruet
Præfens, quod illi est inditum semel bene.
Sit amem hanc cernent ita Rex FRIDERIC E, nouatam
Per te, politam pulchriusq, videri
Agnoscat facile, tandemq, loquentur aperte:
Augusta id arce, nomen esse augustius.

29. **CORONIA** Scania in Dania elegans & opulentum oppidum ex vicini oppidi ruinis, ad magnam celebritatem excreuit. Erat enim non ita pridem in finibus Gothia & Hollandia civitas Engelholmia, Christianni 2. Regis auspicijs condita, sub annum à nato Christo 1516. Vel circiter, nunc pagus à Corona versus Arctos & Septentrionem, distans miliaribus Germanicis 4. ab Helsingoburgo verò versus ortum æstiuum & boream, tribus tantum. Hæc à paruis incipijs breui admodum tempore, mercimoniorum vsu, ac ciuium industria, in mediocrem creuit magnitudinem, & reliquis per Scaniam oppidis haud leue damnum inferre est visa. Opportum enim loco ad Rhynnam amnem percelebrem, haud procul ab eiusdem ostio vbi sese in mare exonerat, sita erat, vnde facilissima esse potuit, quemadmodum in alias regiones occidentis, & Septentrionalis, ita & in Hollandiam navigationis, quæ ab Holmenibus exercebatur acri nimis ac indefesso studio. Necessæ autem habebant Hollandi pariter, & Gothi, ac Sueci sequi Helsingoburgum, aut Coroniam proficisci vellent, cum mercibus per Holmiam iter facere, vbi hodie etiam nunc pons est præfatus, fluuij intrarus, qui quæquid apponit meritiuum, id fere totum ab Holmenibus velut interceptum coequebatur, confluentibus eodem ijs quoque, qui meridie versus habitantes Helsingoburgum prius, aut Coroniam, vel ad alias ciuitates viciniores, mercædi causa commearæ soliti fuerant. Holmix enim & sua vendebant carius, & si quid emendum erat, id plerumq, viliori precio venibat. Atq; hic tum salus ciuitate, præter quotidiana mercimonia, vnus erat mercatus annuarius, & longè frequentissimus, lunio mense ferè medio, quando à Æthulphi festum celebrare solitum fuit, cui Diuo Tempium Holmenie erat consecratum. Cum autem passim quererentur & Coronenses, & Malmogenses, & Helsingoburgi, de interceptis hoc modo mercibus, & commoditatibus suis interneris, resque ad harum vrbium interitum spectare videretur, siquidem Holmenibus permittenda essent conuersa his mercimonia, glitenti malo obuiam eundum rarus Christianus III. Holmenibus omnibus Coroniam migrare iussit, ciuitatem in pagi formâ redegit, mercatumq; illum anuuarium percelebrem, vna Coroniam transtulit. Anno Domini, 1547.

35. **CREMPA.**

D.

35. **DANIA.**

36. **DANICVM FRETVM, OR SVNDT.**

MINORES DANIAE INSVLAE EX

ALBIS INGRESSV Iuxta Holsatiam,
 Dithmarsiam, Iutiam, per Oceanum occidentalem, ad Schagen, promontorium Cimbricum ascendendo.

VERN, Dithmarsis vicina propinquitate nota, nã aquis, est maximum remissis, ex duatu in Insula vado securus patet transitus: Septe est tota aggeribus, quemadmodum omnes vicinæ reliquæ, vnica excepta sacra. Tres cõinet pagos, quorum vn' parochiali capanaria eminet. Nomina habet: Busen, Huse, & VVerne.

TERRA SANCTA, Sæptige Landi non eius conditionis est Insula, cuius sunt reliquæ, in occidentali Oceano, ad Cimbricam Chesonesum. Quæ omnes aggeribus communitæ & contra marinorum fluctuum imperum sunt circumuallatæ, præter vnicam hanc sacram, quæ præcellis montibus, & inaccessis est vndique circumdata rupibus. Quondam multo, quam nunc amplior, vt septem fuerit parochijs distincta. Quod etiam hoc tempore, recedente mari, animaduerti facile potest, dũ exesum, & superfluum violētia maris, solum conspicitur. Octo miliaribus Eiderstadia, sed nouem ab ostio Albis distat, ad Zephyrum Angliæ opposita vlnas 46. 38. alibi etiam 30. altæ accipiendõ, vlnam ex sententia Seruis, præ ea longitudine, quæ est brachiorum vtrinque extensorum, Germanicè eme *Blagter*.

Sunt, qui scribant, ab Hilgone, loci Episcopo, Insulæ nomen impositum. Verior tamen eorum sententia est, qui à sacris Virginiibus eam appellatam asserunt, quæ quondam in ea fuerint, quæ

rum vestigijs, quæ nunquam gramine reguntur, etiamnum Inedite exhibent. Quemadmodum & miræ altitudinis Cellam ostendunt. Qualis autem nunc, huius Insulæ situs sit, & cõditio, ad illustrem, Nobilem, & magnificentum Virum Regium, in Ducatibus Danicæ Gubernatoris, & Henricum Ranzouii, Georgius aruic, abs Adolpho, Holsatice Duce Terræ Sanctæ Præfectus, ita scribit: Tota Insula binis separatim rupibus constat, vna ruber, altera cædet. Prior, munimentum, Arx & præsidium Insulæ, vna tantum via conscendi potest, & instar muri rubentis, recta ex mari emergit, haud aliter atque Segeberga Holsatice, ad altitudinem sex, & quadraginta vlnarum superne pingui solo, & fertili vbiq; contexta, duarum vlnarum vel vnus cū dimidia, alicubi etiã vnus altitudine: passus colligit, 6046. Hordæ ex se fundit, Fabas, Pisas, & filiginis loco, hordeum Anglicanũ, ea præstantia, vt duo modij tribus Eiderstadensibus, præsent, profert lactucam, raphanos, spinaciũ, cum oleo Italico conferenda, serpentes, bufoles, nec vlla Veneta animantia habet. Superbirer magis Veneti, si ipsorum Corua, tali sollicitate bearetur. Armenta hic magna, oues, vaccæ, equi, quales Frisia gignit. Quibus tamen hic liberè vagari nõ licet, alioqui dum gramina consecantur, ex rupibus in mare decidit, At hic purus, atque salubris. Ecclesia in summitate est, familiarum quinquaginta, Incolæ trecentigens industria, robusta sana, rei nauticæ perita, diues. Extra partium solum ad res magnas & dignitates emergens. Diuersi generis aubus nidos, & quæ inuestigari non possunt, domicilia rupes hæc alta præbet, quarum incredibiles greges in autumno turmatim huc conuolant: Grues, Cygni, Anseres, Anates, Mergi, Alaudæ, Colluriones, Turdi, Galeritæ, & similes multæ, quæ incolis: rata ferula præbent. A quæ pluuias in hac Insulæ parte vsus frequens, qui in Cistercijs Italico, & belgico more, conseruare huc discunt. Tota insuper hic nauibus, statio, capaci in portu, qui & summx profunditatis exhibitur, in quæ aditus ad Austrum patet, qui quandoq; centum, & plures onerarias naues, sinu suo conuocat, & à Borealis, Zephyriq; incoõmodis defendit, æstu marino maximo remisso, naues etiamq; grandiores hinc pelago committi possunt, tam altitudo trium vlnarum, semper maris altitudo remaneat. Neque alibi in Insulam patet accessus, quam ipso in portu, qui à Duce Adolpho, cui Insula patet, propugnaculis, & castro probè, munitus est, vbi Gubernatorem habet cum præsidio.

Alterâ autem Insulæ sacra rupes, quæ candet, sabulosa est, vbi suauissimi fontes passim eructant. Cuniculi in ea dominium habent. Non est vti rubens, compascua, canabem tamen producit. Hic, ad boream & lubfolanum, admiranda naturæ miracula, ex montium viscibus eruantur, Metallum colore, & nigore aurû perfectum referens: Argentum rube rubrum *Gulda Berg*. Incolæ *Vlummer quide* vocant. Metallica aurea est, quam erutam ad Adolphum Holsaticum Ducem emittunt, quæ cuius, Iota, Iota, & separata, aurum perfectum reddit, & tantam sulphuris quantitatem, vt hinc sumptis, qui in separationem impenduntur, colligi possint. Inueniuntur & in istdem venis nuces auellanae, & candelæ cereræ in labidem indurate, magna copia, & cõditio in metallicam auream, limanes, conche: Glessum etiam, *Berensent* nuncupant. Item minores arborum rami metallici, tanta subtilitate, quanta nullus argenteus faber, licet artificiosissimus, ex aurõ cõficere possit. Sed, vt paucis concludam, multa regna, multas regiones, & Insulas perlustrari, nec vnquam similem huic sacrae vidi, quæ naturæ beneficio eo sita est, vt nulla vnquam humana vi expugnari possit. Et, si lignis instructa foret, quæ ea vicina importantur Holsatia, dici de ea posset: Terra contra bonis, non indiga mercis, &c. Fuit etiam hæc Insula sacra, hæc cõditio quodam famosa, sicuti & iam hoc tempore piscibus omnis generis abundat, præsertim ostreis, adeo præstantibus & magnis, quales Londini in Angliâ, vel Venetijs in Italia vix inueniuntur.

EIDERSTADIA Peninsula, Eidera (quæ eam à Thietmaris separat) Heuera; Oceanoque finita, tanta magnitudine est, vt XXXII. parochijs haberetur. Vbi Sletuicensi Ducatui adhaeret, vnus miliaris latitudinem obtinet. Sed qua in mare prorõditur, latior. Longa miliaria quatuor. Pratis ac pascuis vndiquaq; virefcit. Hinc, magnum ex re pecuniaria quantum facit, & bobus tanta magnitudine abundat, quales in vniuerso Septentrionali tractu vix alibi inuenire est. Imò, in Hollandia quidem, quod i fatentur omnes, quibus ista Prouincia est peruagata. Oppida duo exhibet, Gardingum mediterraneum, & Toeningum, ad Eideram, abs Adolpho Duce, magnifica arce exornatum.

NORDSTRANDIA, elegans & haud contemnendæ magnitudinis Insula, Ducatui Sletuicensi vicina, cū quo cõtinens olim fuit, 3630. iugera aggeribus conclusa continet, & extra aggeres iugera 3:00. solæ quasi, humani pedis forma refert, à meridie in Boream, occasumque protracta, ab ortu Hadstadiam, à meridie & occasu Eiderstadiam, à Septentrione verò, Oceanum cõtinentalium habens. In eius medio tractus quidam est, cœn limes, *Mœrdyc* vocant; sublimior quidem, sed palustris, duo ferme milia-

I N D E X.

ria habet in longitudine, in latitudine autē, stadia quatuor, sex, interdū etiam octo, cuius pars humilior, colitur, altera licet sit inculta, insularis tamen sufficientem ignis materiā præbet. Portus habet tutissimos decē, lata est & cōspicua, vt ab Eiderstadiz fertilitate multis in locis parum descrepet. Circūiacentes, atque Oceano quasi innatantes Insulas complures habet, quæ maris in petu quotidie minuuntur atque deficiunt, ex quibus præcipuæ, quintum populi ordinem constituunt. VVirichs hard, vocant. Iuxta has omnes Insulas incredibilis piscium multitudo piscatores beat, eorum vt præcium, aliquot auri tunnis æstimetur.

A M E R V M, Quinque miliaribus à terra Sancta distans, vnicam Parochialem Ecclesiam à S. Cleonete nūcupatam, in medio obtinet, Septentrionem versus, compacta, piscatoribus diues, fundit ex se tractum arenosum, ad duo miliaria. Gloriat̄ur incolæ, quod rari mures, apud se nulli nec aliunde importati viuere possint. Andreas Velleus has Insulas ita appellat. Mondoa, Fanoa. Roma, Forda, Silda, Amroma, Helglands, quibus peninsulam addit, Langlegiam.

F V R O, miliaribus vnicis ab Amerum separata, duobus à Ducatu Slesuicensi continenti distat, miliaria duo longa, & vnum lata, tribus culta Parochiis, quarū elegantes sunt, & magnæ Ecclesiæ Orientalior, Osterlandtfoer nuncupata. Media, ad formā Cathedralis constructa, S. Iohannis, Tertia, VVesterlandtfoer, dicitur. Insula tali situ genio, & conditione est, vt deperdita & submersa non usque bona, huc frequentius appellat Aestu marino remisso, ex continenti in eam vado accessus patet. Arx hic quondam Lehembeckop familiæ fuit, cuius nunc tantum vallum, & ruinae superstant.

Z I L D I A, vulgo Zilt/Adolphi Holsariæ Ducis Insula, ex quo interuallo à duobus iam commemoratis distat, inter quam, & Amerum, vehemens & impetuosum mare, Rodelstetis nuncupatur. Solum habet culturæ patiens in longitudine vnicum, in latitudine verò militare mediū colligit. Verius Austrū promontoriū ad militare, Vattroep, nuncupatum longè extendit, sed & aliud in Boream bifurcatum ad duo miliaria protulit, Australius, List, Aliud, Melhoen indigentat. In vtroque lucrosa piscatorum exercitia. Parochiales conuentus quatuor Zildia exhibet, Moersum, Kantum, VVesterlãdt, & Keitrum. Habet hic curiam Gubernator Regis, Henricus Ranzouius, adeo præstantem, vt nobiliori familiariz domicilium & necessaria suppeditare possit.

I O R S A N D I A, ad Boream subolanam, à Zildia miliaribus distans, militare medium, in longum & latum tenet: ouibus abundat.

R I M N I A, sive Rim, à List, promontorio Zildiae miliaribus medijs Ripen, lutiæ oppido, duorum miliarium interuallo distat, vnius miliaris & Parochiæ est, aggeres habet, colles arenosos, & palcos.

M O N N O F, miliaribus ab Rimnia distans, exigua est, nam ad medium militare longa, ad quartam partem tantum lata, compacta est, & piscatoribus sedes, casusque præbet.

F A N O E, Boream magis, Zephyrumque respiciens, longa miliaria duo, & lata medijs, in duas Parochias diuiditur. Quarum australior, Suderhouer, vbi celeberris piscatorum frequentia, borealis autem in specie Fanoe dicitur. Ad hanc parochialem portus est, quem vulgo Nordthoue nuncupant.

N V M T N D I, Abs lutiæ oppido Rinckopen, miliaribus distat duobus. Hic fixæ sunt & alix, Landsastholm, Kliter, & Numindt, vbi autem hæ Insulæ propius ad lutiā accedunt, vix iam sitū lapidis ab ea distant. Vbi & traiectus existit.

Omnes autem iam commemorati occidentalis Oceani insulares, sicut & omnes ferè Dani, iam marinis quam fluuialibus piscibus abundans. De quibus nouus eius Patriæ autor, Ioannes Keldingensis, hunc in modum scribit: Est autem hæ Cimbrica tellus, omnis generis piscibus abundans, quorum aliquot species hic recenseri libet, vt inde Dei bonitas, qui diues est in omnes, innotescat, simulque Zonæ huius occidentalis commoditas, æstimetur. Notiores igitur apud nos vtriusque generis sunt, Lucius, Carpio, Cyprinus, Perca maior, Perculus, sive Melanurus, Alota, Crythrinus. Præmissus, Gobio, vulgariter Quapium, anguilla, & cetera, cuius latinum nomen non inuenio, Germanice *Vlescher*/nostra lingua *Sterling*/ Tencha, Fundulus, Salar, oculata. Item marini, Raia, Cicer, Tinca, Gladius, asellus mollis, Solia maior, & minor, Lingulaca, Rhombus, halec, passer, concha, omnis generis, acipenser, aliter Sturio, prægrandiores etiam belux, Lutra, canicula, balena, & id genus plura.

Sunt in eodem hoc mari, Orcaes, Farre, Islandia, Regis Daniæ Insulæ, de quibus in Noruegiæ descriptione dicendi locus erit.

INSVLAE A PROMONTORIO SCAGEN AD ORIENTALEM lutiæ latus Fimbriam vsque.

S C A G E N, promontorium Cimbricum, nautis notissimum, in Boream longe excurrit, ignem perpetuum, nautis collucentem, Regis Daniæ sumptibus, fouet. Infra Scagen, tribus, & quarta miliaribus, Austrum vt aliquot sunt parux, & inculte Insulæ, quas propter Syres propinquas, nautæ procul vitare solent.

P I C K E R H O L M I A, **T I R S C O L M I A,** **H E R T Z H O L M I A,** **R O M,** Insulæ sunt exiguae, ad ortum, VVestrix peninsulæ vicinæ.

H E L M E S, Insula rotunda, & alta, Hara vnica circumiri potest, aliquot regias equas alit, ibidemque crescit alliu siluestre, & frutera habet breuia quercina, vnde fæces, igni concitudo, fouendos idonei. Tres hic nobilium sedes fuerunt, quas Rex Christophorus eius nominis vltimus in fiscum redactas solo adæquauit. Hinc recta in mare Balticum nauigia tendunt.

L E S S O E, ad Austrum subolanam tribus ab Hertzholmia, ad ortum quatuor miliaribus à Schebu Vico VVestis distans Insula est trium miliarum, tres habet Parochias, & syluas, turri, tamq̄, Ecclesiæ, quam naucleri ad euitandum periculum, obseruât. Est etiam in eadem hæ Insula ad ortum, exiguus portus, & incolæ huius Insulæ parent Capitulo VViburgensi.

Ad hoc lutiæ latus post Lesio Insulam, obuium est maxime capacitatis, & altitudinis sinus, Limfoerd, qui VVestrix peninsulæ à lutiā dispartit, & ad occidentale, sive Britannicum mare, se extendit, quo exigua continentis portione separatur. Tam latis autem se patit anfractibus, vt aliquot insignes Insulas bene cultas, ambitu suo continet. Nam tribus ab Alburgo miliaribus ad occasum Insula iacet, Monasterio Claragbi & ad ortum, **O T T O N I A** est, cuius Cranzius meminit, lib. 14. cap. 19. in sua Daniæ. Nunc autem hæ eadem **T I R H O L M I A** dicitur, quod nomen Tiram Heraldici Regis matrem indidisse ratiocinor, quæ post discessum ex lutiâ Imperatoris Oetonis, omnem a Slesuico regionem Septentrionem versus, vallo muniri curauit. Extat hodie in ea Insula pagus, qui Odbij dicitur, quo in loco lutiæ Imperatorem superasse creditur. In hoc etiam sinu, **M O R S O E** est, quatuor miliarium insula, in cuius littore Orientali oppidū est Nicoping, ex quo in prouinciam Peninsularem Hallingiam traicitur.

Descendendo ex sinu Limfordt, obuium est, promontorium Hafens, cui vicinæ sunt Insulæ aliquot, **H E L M E S,** de qua iam ante dictum est.

T V N, ab Arhusa lutiæ, abest miliaribus tribus, miliaris, & Parochiæ est vnus, ibi & **R I T T O L M I A,** cum **I O R D H O L M I A.** Illinc in ipsis faucibus sinus Horfensitis tres alix sunt, **A L R O E,** **G E R N O E,** **V V O R S.** Est & Endola, militare longa medium lata, vnam Parochialem Ecclesiam, & syluas habet.

S A M P S V E duorum miliarium iusti miliaris magnitudine, ex lutiæ opposito sita, frumentorum ferax, & amœna, quinque Parochialibus Ecclesijs, & multis decorata Pagis, cum vno Cœnobio, Dorothæi Christiani tertij Regis Coniugis, vsu frumetariz possessioni, post Randsheimium, concessa.

Inter sampsoe & **T V N,** vniordinarius est nauarum cursus in Noruegiam tendentium. Fuerunt olim in hoc insulari Arces: **V V i l b o r g,** **B r a t e n b o r g** & **H a l d t,** quæ iam ante multos annos vetustate collapsæ sunt.

A R O E, in aditu Slesuicensi Ducatu sita, vbi in Fioniam per Arsenem, sive Ottensem sinum, ad oppidum Arcens, traicitur. Quatuor est distincta habitata pagis.

B A R Z O E, in Ducatu Slesuicensi, militare vnicum, rotundo quasi situ continet, syluis est instructa, & proinde venationem, præsertim leporum præbet.

S V N D E R V I D, Insulæ Alcen vicina, duas Parochias Ecclesijs, & Ducalem exhibet arcem, Sandtperg, nuncupatam.

A R T A sequimiliari ab Elisua distans, syluis conuoluta, ac proinde gratos venatoribus præbet recessus, tres habet Parochias, & aliquot nobilium curias, cum oppido, & arce Koping. Cum Elisua, ad Ducatum Slesuicensem spectat, Ducique Ioanni parat.

E L I S T A, sive Alien, mediocrius magnitudinis insula, nam quatuor miliaria in longum, duo in latum complexa, non magno interuallo à Ducatu Slesuicensi separata, marinū recessum, ac sinum Hensbargensem *die Hensburger Wiek* / respiciens, à primis Anglorum sedibus eodem sinu determinatur. Monet me Ranzoninum Musæum, Romanos, insulares hocse Elisos nuncupasse. Quæmadmodum & eos, qui proximam colunt Insulam, Arios. Quam eandem hoc tempore appellationem retinet. Ptolomæus perhibet, Anglos antiquissimos esse terrarum Septentrionis, ad Oceanū incolas. Quibus Tacitus coniungit Elisios, Arios, & Monimos. Quorum iam quoque nomina, in locis, in vsu sunt, Alten, Arr, Moen. Oppidum in Alsen, sive Elisua est, Sunderburgum, & eiusdem nominis Castrum, cum alijs Norborch, Ollerholm, Die Holle, Gammelgardt. Parochias habet populosas decem, & tres, vnde aliquot armorum milia subito dare potest. Saluosa est, quare ceruorum & varij generis ferarum venatio.

I N D E X.

ventionem præbet. Quemadmodum & marinos, dulciumque aquarum pisces, atque filiginem. Et quia passim compascua, rei pecuarie fovendæ idonea.

F I M B R I A, Cimbrici nominis vestigium, vnicâ tantum litterâ immutata, refert, vnde quibusdam, Cimbricia parva, dicitur. Ex opposito Lubeck, sita, (Ita enim Christianus Cilicius, eius distantiam, satis, uti apparet, remotam, assignat:) piscaru, & grata fertilitate famosa, cum vix vlla sit in tota insula terræ gleba, quæ ædificijs occupata non est, quin filiginem, & maximè quidem triticum copioso proventu producat, quod in Hispaniam ob grani præstantiam, aueritur. Quatuor est distincta Parochijs, Nimirum, Landkirch, Burgh, Peterdorff, & Badendorff, Quin & eleganti decoratur opidulo Burgh, & breui inde spatio Arce, Glambecensi, cuius muri tantum super sunt, Quam Adolphus Dux, ad cuius iurisdictionem pertinet, restaurare nititur. Incolæ in hac Insula multi.

QVAE INTER ZELANDIAM FIO- NEAM ET SCANIAM SVNT SITAE.

F A R E, **M A S S O I** **S P R O E**, **D V R H O L M**, **F A N N E**, **A S S E**, **V V E D D E R E**, **F E E**, **R O E**, **L I N D T H O L M**, **O E M**, **A G G E R E**, **E C K H O L M**, **T O R O E**, **C I O E**, **S T R Y N E**, **A R N A C**, **M V N C O E**, **L V O E**. Hæ omnes fretum Grænefundr, hinc inde passim occupant.

T A S S I N G A, inter multas alias insulas, prope oppidum Fionix, Suineburgum, præcipua, naliare in longitudine habens, in qua, præter aliquod parochias, curia est Kettorp, ad Rosenkrantz, & Ranzouios, spectans. Ex hac insula, ab oppido Alccens, in Iutiam duo sunt miliaria, ex Niburgo; in Zelandiam quatuor miliarium, per mare Balticum traiectus, alioqui admodum periculosus, præsertim mari procellis exagitato. Nam cum Orientalis pelagi vnda, ex rot fluminibus iugiter illabentibus, aucta, inter tam multas insulas exitum querens, in modum torrentis, velocissimo cursu protrahatur, facile cœgit, ut ventis à diuersa parte obstantibus, fluctus in immensum attollatur. Nautique vndarum ambiguus vorticibus, periculose implicentur, vnde multi in hoc traiectu absorpti perierunt, anno M. C. LXX. Episcopus Sleuicensis, in traiectu huius freti cum magno suorum familiarium numero, perijt, qui longo tempore post repertus, in monasterio forensi, in Zelandia sepultus est. Anno M. D. XIII. Sereniss. Daniæ Rex Ioannes, vix mensem ante obijt, prefertur in Iutiam, incolis eius dicendi, & controuersas dirimendi causa, cum Balticum mare traieceret, tempestate subito exorta, cum Regia nauis variè fluctantibus inter se ventis, aequè fluctibus, quassata esset, in tanto fuit discrimine, ut cum ad oppidum Niburgum apulisset, ascendissetque de nauis in pontem, conuersus ad mare, veluti mortem suam præsignis, dixerit: Vale Balticum, vale, eâ in nos hodie sentiam exercuisti, ut per te nauis tuas nobis pateat post hæc te nolle ostenderis. Etsi omnes naves commodissime, inter Scania, Zelandiamque, per fretum, den Sundt, nauigare soleant, tamen frequenter accidunt, ut nauigia minorâ, quibus minus periculi est, ab insulis, ac locis vaduosis, ex Hollatia, Lubeca, alijsque vicijs Regionibus solentur, per hoc Balticum mare nauigationes suas insituant. Ita tamè, ut in oppido Nyburgh, consueta vestigialia, solere cogantur.

L A N G E L A N D I A, septem miliaria in longum extensa, oppidum habet Ruthoeping, & Regiam Arce probrè munitam Trancker, ac præter complures pagos, parochias XVI & quadam nobilitium prædia.

L A L A N D I A fretu Grænefundr à Zelandia, & exiguo traiectu à Falstria separata. frumentorum admodum ferax, in qua præter multos vicos, & Parochias, quatuor oppida sunt. Arces etiam, & aliquot nobilitium Curie.

F A L S T R I A, miliaria quatuor longa, multas parochias, oppida duo regiasque arces, Nikeping, & Strubbekeping, complectitur. Ex hac Insula iuxta Regis prædium, frequens in Germaniâ traiectus, qui septem est miliarium ad Vvarnemundam, plurimum frumenti annuo proventu vicinis locis suppeditat.

M O S N A, Zelandiæ, quasi sine fora, & comprehensa pagos ac parochias complures habet, & oppidum Stekos, cum Regia Elmelund, altissimos insuper montes, ex quibus creta effoditur.

S O L D H O L M I A, Insula Amac, ad ortum opposita, producendo sereno est destinata, cum virenti gramine sit tota vestita.

A M A C, sine Amaggar, miliarium cum dimidio longa, sed non æquè lata, fertilitate, & leporum mirabilis copia celebris, insignè portus oportunitatem, Hafinæ Daniæ metropoli præbet. Pagos habet diuersos, & melius præ ceteris cultos, quorum incolæ Germani, exceptis duobus, Arce proximis, Elizabetha Philip. Regis Hispaniarum filia, soror Caroli V. Imperatoris, cum circa annu M. D. XIV. Regi Christiano secundo nupsisset, precibus à marito

Rege obtinuit, ut ex Belgio, aliquot Coloni, in hanc Insulam deducerentur, qui elegantibus eam hortis, pro gæris consuetudine colunt, ex quibus cum fructibus, oleribusque suis, Hafinæ forum quotidie exorant. Sed de hac Insula, in peculiari Hafinæ descriptione plura.

H V A E N A, Nobilissimi viri Tychonis Brahe, Domini de Knudstrup, Astrologici, omniumque disciplinarum liberalium studijs, & Vraniburgo arce, ab eo, Serenissimi Regis Daniæ Frederici secundi decreto, Astronomiæ instaurandæ gratia, ædificata valde famosa.

QVAE SCANIAM BLECKINGIAM, HALLANDIAM ET Suetiam respiciunt.

I N H O L L A N D I C O littore, complures sunt Insulæ, ac Scopuli sine nomine, quorum series se lætè circa Noruegiæ littora, & promontorio extendit, ibi **A N H O L T**, ibi **Nidingia**.

A N N O L T, Insula, quam tres occupant Ecclesie, duas in mare extendit rupes, quarum altera vnus ferò miliaris, nautis admodum noxia, vnde ortum eò loci prouerbium.

Lessee Nidingh vnd Anholdt

Macan/ dat mannsier Stræman nit vrede olda.

N I D I N G I A, Nidingh/ ab Anholdt octo miliaribus separata, rupes est oblonga, quarta miliaris pars, saxa quædam eminent, quædam sub aquis latent.

L A N D O E, & **H A N N O E** duæ insulæ, in Oceano orientali haud procul à Scaniæ littore sita, elegantia structura sunt insignes. Vtcrius in eodem hoc mari procedente, Bornholmia, Gotlandia, Osel, Mohneum occurrunt: Quarum Tacitus, ex sententia Ranzouij, meminisse videtur, cum inquit: Non dum satis cognitæ Populo Romano interioribus Oceani terris, Gothinos, id est, Gotlandr, Osiôs, id est Osel, Burios, id est Bornholm, &c.

B O R N H O L M I A, quinque miliaribus à littore Australi remota, præter multos pagos, aliquot Ecclesias habet, & arcem Santwick, septem miliaria in longitudine colligit, eius vniuersos creditus, ob pacto olim cum Frederico primo ita, Lubecenses aliquot annis collegerunt: sed nunc, ante annos decem, Daniæ restituta. Hinc ad ortum, miliaribus quadraginta, sita est Gotlandia.

G O T L A N D I A, pinifera, in longitudine habens XXIV. miliaria, olim Regno Suetiæ, iam verò, à tempore Regis VVolde mari vltimi, Coronæ Daniæ subiecta. Fuit in hac insula antiquissimum emporium VVisbu, oppidum elegans, sed nunc translata ad vrbes mercatura, vicijs opibusque attenuatum est. Magnitudinis veteris structura, & priorem fortunam, ruderâ, foras, & fenestras ferreæ ostendit. Multas parochias, pluresque pagos, & iuxta VVisbu, arcem munitissimam habet. Iuxta quam, anno salutis 1566. circa diem S. Jacobi, cum Daniæ classis statua haberet, ipsissima ingruente tēpestate, ita diffecta est, ut vndecim Daniæ naues, & Prætoria Lubecensium, cum duabus alijs illis littoribus omnino contractæ, perierint. In quibus multi viri nobiles, & Bartholomæus Tinappel, consul Lubecensis, cum alia militari, & nautica turba, ad septem milia, miserè perierunt: Quorum cadauera fluctibus, paulo post ad litus adnecta, in VVisbu, vicinisque locis sunt sepulta. Hæc Insula, præter frumenta, castoreo, baryrum, variisque pelles, quas emittit abietes etiam proceras, quarum frequentes ibi sylux, ac proinde mala nauibus, lapides, ad structuras vitiles, necnon calcem, copiose emittit.

O S E L, longitudine miliaria quatuordecim, latitudine septem adæquat. Quondam collegiata Canonicorum societas totam possedit, saluo tamen iure, quod Daniæ Regi, tum semper competeat. Nunc, tota coronæ Daniæ incorporata, vbi Castrum Arensburgh, cum Regis præsidio, incolæ, ad quatuor milia censentur. Inter quos nobiles, XXX. octo parochialibus est distincta Ecclesijs, quarum nomina, Schworne, Pua, Kargel, Kargis, VVolde, Kormel, Kilckan, Lubeca centum, Hafnia, octuaginta. A Liouonia XII. miliaribus distat.

M O R N E M E, inter Liouoniam, & Osel Insulam, à qua seculimiliaria distat, duo est longa, & lata miliaria rotidem. Proinde, maior, est eiusdem nominis alia, quam supra recensuimus, atque hinc ipsos Insulares, Manimos esse Taciti, multi existimant.

Sed hoc coronidis loco adijciendum prius esse duxi, quod incolæ harum Regionum Septentrionalium fuerint, & adhuc sint frigidi & fæci, proceræ stature, facie pulchra, boni coloris, iucundi, læti, suspiciosi, callidi, ac in negotijs prouidi, sani, superbi, amantes suorum, multum comedant ac bibant, bene concoquant, ideoque diu viuunt, sanguine abundant, mores feneros habent, & propter cordis calorem, sint pugnaces & rixosi, ament pericula, venationes & peregrinationes, suarum opinionum sint defensores, nihilominus iustitiæ memores, in omnibus linguis addiscendis ad primè dociles, musarum amantes, & pacta & contractus sanctè obseruent, multos habeant liberos, & quod femi-

næ ipso-

I N D E X.

nz ipsorum difficulter pariant, sintq; formose, & in administratione rei familiaris tenaces & prudentes, ex Catharro autē morbo regio, angina, pleuritide, fistulis, aqua intercutē vel pitui pleurumque moriantur.

D O C C Y M Frisiz oppidum, nunc Leouardiensis ditensis in Dongerdelia situm, loco primum dumoso excitatum, quod loci & commerciorum commoditate inelegans, deinde oppidū excreuit. Amnem habet ex portu maris Schelbach, qui in Oceanum delabitur, ipsamque Ciuitatem media quasi ex parte interfecat, ad navigationem & negotiationem accommodum, Emporium olim fuit occidentalium mercium. Pontes habet duos ligneos, quorū alter silice stratus, nudinis & quotidianis ciuium inambulationibus celebratur. Anno 1582. nouis statum contra Philip-pum Regem factionibus, muroſū reparatione priscam muniti oppidi formam, quam sub Carolo Quinto amiserat, recipit. Forum habet oblongum & amplum, priuatis ciuium edibus, & in medio domo negotiationi dicata, ornatum. Duos habet Ecclesias Parochiales, in vno cœmeterio cõstrutas, vnam S. Martino, alteram S. Bonifacio sacram. Cum Xenodochio benè dotati, D. Anthonij Sacello, & magnifica S. Bonifacij Abbatia, Ciues industrij sunt, negotiatores callidi, & ad literarum studia idonei, quod ingenia plurima, quę hanc patriam ortu illustrarunt, non obſcure confirmant.

E.

40. **E I S L E B I A**, Germanicè Saxonicè in Comitatu Mansfeldensi oppidum.

49. **E L B O G E N**, Scaniz Danicè oppidum.

F.

30. **F L E N S B V R G V M**, Celebre Holstatiz oppidum, de quo strenui ac Nobilis Viri Henrici Rantzouij Regis Danicæ Camerarij hæc Geographiz amantibus lustret.

Alte Flens straxit vicini in litore ponti

Nota satis non est cuius origo viri

Ante sui sedes horum, qui fallere pisces

Norunt, nunc domibus flore magnificis.

Aptior haud vrbs est mutandis mercibus ulla,

Prædita sum portus commoditate boni.

Arx mihi perpulchra est, sunt templa decore superba,

Regibus & Ducibus sunt data iura mihi.

Nunc me iure tenet pariter Fridericus & arcem

In Danicæ & Regno qui modo Sceptra gerit.

26. **F R E T V M D A N I C V M**, O R, S Y N D T.

G.

24. **G O V D A**, Hollandiz oppidum in ostio aluui, Goudæ, cuius & nomen refert, ad flumen Halam situm. Leida quarto distitum muliari, copiosum, diues, lautū, populo abundans, permultas in mœnijs turres, nouè verò in ambitu colligit portas. Xenodochia, Nosocomia, Orphanotrophia, & multa, nuncupati pietati loca, amplissimaq; monasteria, ante, quam Geuſicis implicaretur tricus, ad admirationē exhibere solebat, quorum complura nunc, solo equata, iacent. Sextum, & vltimum in Statuū ordine, occupat locū. Suburbia habuit amplissima, in quib' plures, quā octingente domus, quę nunc cū S. Oliuerij Ecclesia, & leproſorio amplo, diruta. Fecunda eruditorem virorum genitrix, semper fuit, edidit enim Henricū & Ioannē, scriptis illustres, quos Teite mus, in suo illustrium virorum catalogo, memorat. Item, Guilhelmu, Hermannu, & Cornelium Aurelium, Historiographos, & poetas, Hermannu Goudanum Theologu, & Iacobu poetā insignē, Et, præter hos, patrium hoc solum, ortu decorant, Cornelius Schoneus, quem edita poemata sua laudant, Kaynerus Snoyus, qui de Christiana libertate opusculum scripsit, & paraphrases in psalmos, quas Nicol' Hugoni' latinitate donauit, Carmelitarum Provincialis, in Vbiorum Metropoli Agrippina Colonia, ordinis sui cœnobio peculiare ornamentum. Et hi quidem omnes vita defuncti, celeberrimam nominis famam reliquerunt. Inde verò tempore, multorum auctor operum, Cornelius Loos Callidius Goudanus apud Moguntinos inlarscit. Porro, dum in Gouda descriptione meminim' nantantium glebarum, in eius oppidi foueis, promissimus de ijs, nos latius aducos in Indice. Itaque eius nunc benè memores, existimabamus, harum occasione, non inuenistam hic disputationem cum ijs institui posse, qui Hollandiam, & Campellrem Brabantiam, alienas esse, aduenticias, & inquilinas Insulas, quæ inundatione, & amnibus eo deuectæ fuerint. Nannius siquidē in libris *συμμικτῶν*, eos falli existimat, qui in Barauica & Brabantia camporum planitie, syluas fuisse, atque earum tempestatibus euerſarū, ea loca, sepulcra esse arbitrantur, ductus auctoritate quadam Plinij lib. naturalis historię XVI. cap. 1. Quo loco Nannius, Plinium docete, continuè adſumat, Romanos, dum circa Barauiam agerent,

procul quasi ingentem hostium classem vidisse, cui, dum occurrerent conflicturi, non in aciem hostium, sed in arbores, vna cum Insulis natantes incidisse, quæ ad proxima quæque littora rapiebantur, & nihil Romanoꝝum classes metuentes, in Barauiam appulisse, atque illic (miserabile visu) omnes, vno casu, procubuisse. Cæterum, quia hic cum mortuis dimicare non libet, de nantantium glebarum ratione, quæ in Goudiz foueis, quandoque conspiciuntur, & ad hanc nostram descriptionem merito pertinent, pauca. Meminit quidem Plinius lib. 2. cap. 97. fuisse in Insularum, quæ nunquam die ac nocte eodem loco visuntur, imo, non ventis solum, sed etiam contis, vel quolibet impulsu, ceu remo nauicula, mouentur, verum, causam earum non assignat. Nantantes autem insulas, triplices inuenio, alias Symplegades, hoc est, concurrentes Græcis appellatas, de quib' Plini' lib. 4. cap. 13. alias, ex Olao Magno, in Mari glaciali, errabundas: Ingentes sunt ditremptæ glaciæ crustæ, Tertium earum insularum genus, Plinius commemorat, lib. 2. cap. 95. quæ in lacubus nantant. Quas non alio ratione, quam ingentes terræ glebas, in Goudiz foueis nantare existimamus. Ratio autem, & vt in ipso Hollandiz fundo, ita in lacu etiam natura verſatur, quorum vapores, cum materiam à profundo glutinosam ac furculis inciditibus ad glutina circa margines vlgine, glebas ac furculis inciditibus ad glutina ta, aliquo temporis spatio, creſcit, & in multa aque altitudine, in nantat. Rationem hanc Hollandia ignis pabula, confirmant: Fa namque regio, bituminoso cœno, ac massa constants, aram glebam suppeditat, ex qua lutū effoditur, quod accuratè, subactum, ac in areis diffusum, crassitudine palmari extenditur, & vbi paulatim cõsisterit, palmares in telluris scinditur, ac deinde siccius redditur, in meras atrollitur, quò integre sicceſcat. Ita Hollandicum, ita Flandricum agitur, & preparatur lutum, sed Hollandicum excellit, quod bitumine solo consistere videatur, habens aliquando paruas etiam quasdam marcidis ligni reliquias, ligna omnia iuperans, caloris vehementia, ignis duratione, & prunarū ardore. Atriq; illi cespites, & palmares cubi, in quibus suauiter bituminis vis dominatur, allata, nantantium glebarū rationem, confirmant. In quibus, quoniam marcida radicum fila, & fibra plerumque inueniuntur, fateri nos cogunt, loca illa palustria, tyliis olim abundasse. Vix autem credibile, quantam cespitem abundantiam Hollandia tam sibi, quam exteris subministrat, ita, vt veltigal tonnarum, quæ alio exportantur, ad incredibile pecuniarum summā ascendat, cum tamen de singulis tonnis quarta & viceſima brabantici fuisse: pars persoluitur. Ita Hollandi, territorij suum vendunt, & cespitem forma exportant. Id, quod à centenis annis hæctenus fecerunt, vt solum fit melle, quam mare humiliter, et, quia periculum inde regioni imminabat, ne mare tandem, vniuersam abſorbere, hinc, alia praxi, cespitem materiam, non de superficie sumunt, sed ex imo fundo exhauriunt, & retibus lutum piscantur, donec ad sabulosum fundum, viuum ebullientem aquam, deueniant.

H.

33. **H A D E R S L E B I A**, haud vulgare Slesuicensis Ducatus, oppidum, portu Fioniam, Daniz, in Oceano orientali, insulam respicit, quæ ob soli fertilitatem, aerisque salubritatem & amœnitatem, inter præcipuas Regni Danicæ insulas numeratur, habens circumquaque plures sibi adiacentes numero prope 37.

28. **H A F N I A**, siue Copêhafnia, vrbū Zelandicarum præcipua, imo totius Danię Metropolis, ob magnitudinē opulentię, & maximam commoditatem portus, quem & incredibilis profunditas, & obiectus insulę Amar, nautis tutissimum facit. Est autem vallo, atq; muris munitissima, cuius incolæ, Regib' suis semper adſtitissimi sunt habiti, & acerrimi priuilegiorū suorū defensores, Hinc, anno M.D. XXIV. grauissima obſidione vltra annum pressi, non ante se hosti dedere, quam extrema necessitate & fame cogereſt. Similem deinde obſidionem anno 1612. M.D. XXXVI. vltra anni tempus tolerarunt, tanta pertinacia, vt frumenti & cibariorum penuria, coacti sint ciues, & præſidiari milites, felib', canibusque vesci. Ciues longè distitas & remotas negotiationes exercere, per vniuersum orientale pelagus: Item, in Norvvegia, Islandia, & Belgico, quo frumenta deportare solent. Est & hic celebris Academia, quam multis & continuis bellis collapsam, Rex Christianus tertius restaurauit, anno 1539. amplissimis in eam collatis redditibus. Fredericus autem secundus restauratę, maiorib' redditibus annuis insigniter promouit. Huic vrbis, quæ mare respicit, proxime adiacet Arx Regia, crassissimis muris, tectis, præcellisq; pinnaculis, aded in sublime fastigiata, vt ex mari multis miliaribus se conspicuam reddat. Quam præter nauigationem, quæ de longinquo facta, demittere solent.

36. **H A M B V R G V M**, Stormariz, quæ Holstatiz pars, quondam Metropolis, Albiſ fluminis, Tacito merito inelyri, aliorumque fluminum propinquitate, oportuno ad negotiationem loco sita, oppidanos diuites reddit, cuius varios casus, & mag-

I N D E X.

& magna discrimina rerum, diuersis temporibus perpeffa, Munsterus, ex Crantzio, late describit. Goropius Becanus in sua Saxonia, miram Hamburgi nominis originem nobis persuadere conatur; Pernis, inquit, salitis, & fumo siccatis, ob excellentiam maximè, frequentissimèque, nomen; Ham, est attributum. At nulla gens est, quam equidem noui, apud quam carnis porcinæ infumatur plus absumitur, quam in illa inferiore Saxonie parte, in qua Hamburgum, ubi olim celeberrimum salamentorum, & carnis porcinæ fumo duratur, emporium fuit. Atque hinc, omnes Saxones maritimi, & insulares, & vicini etiam populi littorales, nauibus suis, quibus mare infestum plerumque habebant, commeatum, & cibaria ad diuturnas navigationes necessaria petiere. Quæ, quod carne porcinâ infumata, quam huc vndique venalem fœnitimi portabant, maximè constarent, locum huius mercatus, Hamburg, nominarunt, id est, oppidum pernarum, siue petalonum, & cæterarum porci partium, sale fumoque, ad longos vias conferatarum. Cæterum, ista fantasia Becani & nudæ suspicio, nunquam Hamburgenses induxit, vt à Petalonum mercatu, qui in VVestphalia multo frequentior, nomè sibi inditum, credant. Deinde, eadem etiam nominis ratio fuerit in Hamburgo Austriæ, quæ tamen dici non potest, cuius Lazius in sua Vienna meminit, oppidum est, ad alerum lapidem à Carnuto distans, celebre fuit, vetus Principum Austriæ sedes, Sueuis potissimum cognitur, qui ibi merces Budam transferendas in Hungariam deponbant. Sed Pernis & Petalonibus Becani relicti, vnum de Hamburgis Holstia adijciunt. Inuenio in choro maioris Hamburgensis Ecclesiæ inter varia Comitum Holstia monumenta, etiam Benedictum eius nominis quintum Romanum Pontificem ibidem sepultum; de quo Albertus Abbas Stadenfis (auctorem est antiquus, ex quo Crantzius plurima desumpsit, & ex Bibliotheca Ranzouiana, anno 1587, editus, Adalgadus, inquit Archiepiscopus Bremenfis, duxit in Comitatu suo Benedictum Papam ordinatum, sed ab Ottone Imperatore depulsus, quem ille in Hamburgum custodiendi mancipari præcepit. Archiepiscopus vero ipsum cum magno honore, vsque ad diem obitus sui detinuit. Sepulture in scripto Hamburgi sic habet: Benedictus Papa, qui de sede Apostolica per violentiam remotus, & postea, cum reuo caretur, obiit Hamburgi quinto nonas Iulij, sepultus est hic.

HANSBURGA.

17. **HARLINGA** Occidentalis Frisiz, ad fauces Australis maris, opp.

19. **HELINGOBVRGVM** Daniz in Scania, qua Suevia proxima, oppidum ad famosum illud fretum Hollandis Zelandis que cum alias tum verò anno 1587. Aprilis Mense notum, quod Or Sundè indigerant. Id nomen siquidem suum propriè significat Danis, vt est maris sinus recessus. Et Danis quidem ea pars sinus illius, *Dejund*, appellatur, sinus autem totus, Mare orientale. Porro freti seu angustiarum earum latitudo est vix vniuersaliis germanicis, quo loco que sit Poli eleuatio, ex eo æstimari potest, quod fretum hoc, quinque tantum miliaribus germanicis versus Boream ab Hafsna distat Regni Metropoli, cuius nota est tum latitudo, tum longitudo.

Forum habet Helingoburgum nudinis frequentatum; in quod ruricolæ vicini affatim conuehūt frumeti varia genera, boves, agnos, anseres & cætera id gen^a, atque adeo quicquid ad victum videtur necessarium, ita quidem, vt & Helingorensib^{us} transmarinis, aliisque emere volentibus eadem sufficiant. Nam Helingorensibus mercimonia eiusmodi, tum propter Aulam Regiam, quæ frequenter Cronenburgum commeat, tum propter hospitium, Mercatorum potissimum exoticorum, ante omnia Belgarum, Anglorum, Suecorum, quotidianam ferè frequentiam, sunt pernecessaria, & in hac ciuitate libera.

Quod ad antiquitatem attinet oppidi Helingoburgensis, certo sciri non potest, priusne Ars existerit, an oppidum vel simul vtrumque. Illud certum inter vetustiores Scania, imo & Daniz totius ciuitatis, vulgò numerari quatuor hæc; Treleoburgum Schania, quod à tribus leonibus insigni Regni Daniz nomen inuenit. Scanorum, item cum Lundia, & de quo nunc agitur Helingoburgum, quo longè recentiore esse Helingoram, vel ex Saxone constare videtur, qui historiz suæ lib. XV. de Valdemaro I. loquens, & loci eius mentionem faciens, ubi nunc est Helingora, litras tantum Sialandiz nominat, quod ab Helingoro oppido vocabulum tenet. Hæc enim sunt Saxonis verba. Qui Paulo ante in eodem lib. paucis interiectis, per Helingum oppidum, quod idem sic nominat, Helingoburgū, solummodo intelligit. Quid autem opus litas dicere, si eo tum tempore, vel ars ibi fuit vel oppidum.

6. **HESDINVM** nouum, vulgò Hesdin fort, nomen habet à Sabaudiz Duce, comparatione Hesdini veteris, ex cuius ruinis constructum est, vetus autem Hesdinum situm erat in ripa fluminis Canche, quatuor miliaribus distans ab oppido S. Pauli, eratque in sine castro, bene munito, & iurisdictionem habe-

bat satis amplam: pagos, sylvas, possessiones & vias regias circūiacentes, celo verò tam salubri fruebatur, vt eo animi gratia, tanquam ad secessum Principes Flandriæ & Artensis Comites recedere solerent. Verum, quia Castrum non erat exstructum, ad præsentis temporis formam, non poterat maioribus tormentis resistere, ita, vt sæpe præda fuerit fortioribus. Itaque accidit 1559. ducere exercitum Emanuele Philiberto Sabaudiz Duce, vt magnum cum Gallorum detrimento caperetur, qui inter alios Horatiū Ducem Farnesium amiserunt. Post hæc captiuitatem Carolus Imperator mandauit, castrum hoc solo æquari, & noui Hesdini fundamenta poni, & anno sequenti perfectum est. Situm habet commodissimum ad ripam eiusdem fluminis Canche, vno milario propius Galliam distans quatuor miliaribus Menstrolio, & quinque à S. Paulo. Rigatur & altero fluuio, vulgò Blangis à loco, in quo oritur. Ita, vt propter loci commoditatem, munimentum habeatur validissimum, & propter translationem omnium iurium & privilegiorum, quibus olim gaudebat Hesdinum vetus, breui tempore habitatoribus prelerum est.

H E R V S A L E M, Cinitas Dei electa, sancta & gloriosa, fundata in montibus sanctis, loci eminentia, cæli, solique fecunditate, cunctas mundi vrbes superans in totius Orbis, & Iudeæ medio, seu centrum & vmbelicus terræ, sita est: & tanquam Regia inter omnes accolas, velut caput in corpore eminet, splendidiisque ædificijs sicut Sol præ cæteris luget. Tantaque gloria illustratur, vt singulari quodam privilegio vnicus esset locus à Deo electus: ac non tantum fidelis cuiusque animæ, verum etiam electæ Christi Ecclesiæ in terra militantis, deniq; & beatæ illius in cælo triumphantis existeret figura. Vrbs, perfecti decoris, gaudium & exultatio vniuersæ terræ. Hæc, circum annum à mundo creato, bis millesimum & vigesimum tertium, tempore Abrahami à Melchisedec Rege condita, & Hebraicè **S A L E M,** Græcè verò **S O L Y M A,** vocata est, atque ab eo quinquaginta annis possessa videtur. Deinde Iebusæi, à Iebusæo filio Chanaan prognati, ipsam occupauerunt: à quibus **I E B V S,** & **I E R V S A L E M** dicta est, cuius Regem Iosue occidit. Tenuerunt autem eam Iebusæi, annos octingentos, & viginti quatuor, tantumque vrbs fidebant firmitati, vt, Dauid Regi ipsam oppugnaturus per contemptum cæcos, claudos ac mutilos in mœnibus collocarunt, dicentes hos, ad arcendum hostem sufficere.

At Dauid, expulsis Iebusæis, urbem per circuitum reedificas, arce muniens & inhabitans, totius eam Iudæe provincie Metropolitim, ac Regni sedem fecit: atque deinceps **H E R V S A L E M** quasi **I E B V S S A L E M,** b, elemento euphoniz gratia, in r, mutato, Græcè autem, inflexo vocabulo, **H I E R O S O L Y M A** appellata est. Sunt tamen, qui scribunt, à templo, quod Solomon in ea magnificentissimum construxit, Hierosolymam nuncupatam. Nam Græci, *ἱερόν*, templum vocant, quasi Hieron Solomonis, hoc est ad eum Solomonis. Quam deinde Salomon, aliqui Reges Iuda multum ampliauerunt, ac validissimis portis, turribus, muris & fossis, item templo, palatijs, præclarissimisque ædificijs ita munierunt, atque exornauerunt, vt totius Orbis inter vrbes miraculum esset, ac silentio magis, quam infimo sermone honoranda sit. Eoque ornatu ac splendore, annis quadringentis & septuaginta septem, velut terrenus Paradyfus floruit, habens circuitum quinquaginta stadiorum, & per gyrum vrbs fossam in lapide excisam, sexaginta pedū profunditate, latitudine verò ducentorum & quinquaginta, in qua commorabantur hominum circa centum & quinquaginta milia. Verum cum principum populique impietas non modo templum idolorum abominatibus prophanasset, sed etiam sanguine innoxio crudeliter effuso vrbs ad os vsque impleuisset, diuina ultione per Nabuchodonosor Babyloniæ regem (Dei autem flagellum) vni cum templo, principibus, & populo ita funditus euersa, ac septuaginta annis desolata fuit, vt Syon quasi ager araretur, & Ierusalem quasi acervus lapidum esset, & mons templi quasi excelsa sylvarum: vbi, interea, teste Hieronymo, nec quis voluerit, nec bestia pertranstret per eam. Deinde à Iudæis, de Babylonica captiuitate reuersis, templo duntaxat agrè extructo, portis, turribus & mœnibus carens, annos sexaginta tres inhabitata est. Cæterum à Nemia intra dies quinquaginta duos, ambitu triginta trium stadiorum, portis, turribus, validoque muro cincta, & postea à Machabeis Herode & alijs perquam magnificè publicis ac priuatis ædificijs ornata, pristino nomine ac statu annis quingentis & viginti quatuor gloriosa & populosa claruit: vicis, propter domorum frequentiam ac densitatem, habens multos & angustos. Quo tempore ibi, cum in teatro Iesus Christus salutem nostræ operæ us esset, que inde velut à centro, Apostoli euangelicam prædicationem in vniuersum terrarum Orbem diuiserunt.

Sed anno post Christum passum trigesimo octauo in occisionis Christi vindictam, Titus Cæsar Romanus eam muro triginta nouem stadiorum triduo circumdedit, ac Iudæos ex omni tribu festum Pasche ibi celebrantes, vrbe velut in carcere clausit. Vnde vrbs

I N D E X.

de urbs illa toti mudo admirabilis, facta est & spelunca latronu, & sepulchrum mortuorum. Nam intestinis cedibus, fame, peste, & gladio, vndecies centena milia Iudaeorum in ea perierunt, ipsamque urbem Titus totam ita funditus eruit, vt, qui ad eam accelsissent, habitaram aliquando esse vix crederent. Tres autem turres Herodianas, nempe Hippicum, Mariamne, & Phaelum, quae tam magnitudine, quam Pulchritudine praeter alias eminebant, ciuitatisque eam muri partem, quae eas ab occidenti cingebat, inconcussa reliquit: tum vt esset castrum Romanis militibus illic custodire causa relinquendis, tum vt posteris indicaret, qualem urbem, quamque munitissimam, Romanorum virtus obtinisset. Sed post annos sexaginta quinque, Iudaeis rursum rebellantibus, Aelius Adrianus Imperator multa eorum milia deleuit, ac turres illas cum reliquo muro penitus destruxit, iustitiaeque ciuita tem aspergi sale, quo facto, iuxta Saluatoris oraculum, non est relictus urbis lapis super lapidem. Ciuitatisque totius pomerijs plurimum contractis, denovo eam exstruens, vniuersum montem Syon, vna cum Palatio Salomonis, Regium, & domo salus Libanitem portam anguli, & castrum Assyriorum, totumque eum borealem angulum, ad portam sterquilinij ad portam Ephraim vsque, urbis ambitum exclusit, montem autem Caluarie, & sepulchrum Domini, quae prius extra moenia fuerant, urbis muro septentrionali inclussit, & in fronte eius porta, qua Bethleem ibatur, suam in marmore sculpsit, Iudaeis eidem subiectis, hoc modo significans, eos Romanae potestati subiacerent: quibus & edicto interdixit, ne amplius urbem illam introirent, aut ex loco quopiam excelsoire eminus aspicerent, eamque à suo nomine **AELIAM CAPITOLIAM** nuncupari voluit. Quae deinceps à Christianis inhabitata, & Patriarchali sede insignita, successu temporis recepto nomine **IERUSALEM**, annis quingentis in Christiana Religione floruit.

porro anno à Christo nato sexcentesimo trigesimo sexto, à Sa- racenis in Aegypto regnantibus capta, & annis quadringentis sexaginta tribus possessa fuit.

Deinde anno Christi, millesimo, nonagesimo nono, à Christianis, Duce Godefrido de Bullion, qui & primus urbis murum transcendit, Idibus Iulij, magna fortitudine violenter expugnata est, feria sexta, hora nona, eadem scilicet die & hora, qua Christus mortuus est, tantaque per ciuitatis plateas, vicos, & angiportus, ac ipso in templo, tunc ciuium, tum eorum, qui ex vicinis oppidis & suburbanis in eam confluerant, strages facta est, tantaque sanguinis effusio, vt nemini nisi per interemptorum funera transire pateret, ac talos tenus in occisorum sanguine graderetur, vsque ipsi victores à planta pedis vsque ad verticem cruce maderent. Qui vrbe potiti, armis ac fordidis depositis, loca venerabilia, Christi praesentia, passionem, resurrectionem, & ascensionem sanctificata, à fidelibus qui in Ieru salem habitant, sibi ostensa, nudis vestigijs mira deuotione diebus septem circumierunt, & deosculati sunt. Octaua autem die vnanimes et Duce Godefrido elegerunt, ac Regem Ieru salem, creauerunt. At vrbe plenè, humilitatis causa, corona aurea Regi more, in sancta ciuitate noluit insigniri: ea contentus, & illi reuerentiam exhibens, quam humani generis Imperator, in eodem loco vsque ad crucis patibulum pro nostra salute spinea deportauit. Sic itaque Ieru salem à Christianis recuperata, ab eisdem per octoginta octo annos retenta fuit. Postea disidentibus inter se Christianorum Principibus, à Saladino Aegypti Sultano recepta, & annis trecentis triginta occupata fuit. Anno autem Domini millesimo quingentesimo & decimo septimo, à Selimo Turcarum possidetur: qui eam Curum obarech siue Codsbarich, hoc est, urbem sacram nominant. A prima itaque eius fundatione, in praesentem vsque Christi annum millesimum quingentesimum octogessimum quartum, fluxerunt anni ter mille quingenti, viginti & vnus.

17. **HINDELOPIA**, marinis fluctibus in Frisia occidentali obiectum oppidum.

2. **HISPALIS**, vulgo Scullia, celebre & pernetustum, à Iulio Caesare nobilitatum & amplificatum in Hispania Baeticae provinciae in ripa Baetis fluminis emporium, quod Gaditani maris litus, amenissimo situ illustrat. Post Maurorum ex Regno Granatensi eiectionem, constituitur Baeticae Provinciae Metropolis in Concilio Elibertino, & sub Ioanne XXII. Pontifice: Cuius Metropolis, teste Vatro, tempore Hormisdae Papae in Lusitania & Baetica, hoc est, tota vltiore Hispania, vires habebat Romani pontificis, cui subsumt comprouinciales Viennensis & Gadicensis. Gori, qui Hispalim aliquando copiosa multitudine tenebant, Regiam ex ea Curiam Toletum transferunt.

34. **HOLMIA**, vide **STOCKHOLMIA**.

47. **HVBNA**.

33. **HYSEMVM**.

I.

13. **ILSTA**, Frisiae occidentalis oppidum.

30. **ITZHOA**, lautum, ac elegans Holfatiae oppidum, Scora aquis probe instructum, ac cinctum, de quo ex nobilissimis strenuis, ac doctissimi viri, D. Henrici Ranzouij Mulzo, huc, quae sequuntur, accepimus.

An. 1000. *Bellingo Duce Saxoniae munita Ludero, Sum, quando Caesar tertius Otio fuit.*

Sub-Henric. 2. *Meg, micicues defensionem potenter, Vandalia Holfaticae, depopulante domos.*

An. 1012. *A Voldemaro, porro sum victa, secundo.*

An. 1201. *Qui tenuit forti, Danica scepra manu.*

An. 1233. *Prata mihi & filius, quartus donauit Adolpho, Et ius concessit municipale simul.*

Quodq, Monasterium cernis cum laude Gerhardo, Filius ipsius, condidit ere graui.

In quo cum reliquis post vltima fata quiescit,

Expletans reditum Chrifto benigne tuam.

Fridericus 2. *Stora est, qui fluitas hic me circueclit humor,*

An. 1384. *Me regit, ait Danie qui modo Scepra tenet.*

Nò procul à ciuitate Itracensis pagus est Nordoc, vbi mons conspicuus, in quo olim Nymphas habitasse, vetustas credit, in eo Pyramis ex candido lapide, cum hac incriptione, erecta videtur. Ad ortum.

DEO TRINO ET VNI SACRVM.

D. Frederico I. Christiano III. Frederico II. ayo, patri, ac filio Danorum Regibus pijs, victoriosissis ac bene de se meritis.

Henricus Ranzouius duorum posterorum in Holfatia Vicarius nec non Ioanni Ranzouio, Annæ VValforpix parentibus gratitudinis ergo, tum sibi ac vxori suae Christianae ab Halle, filijsque ac filiabus Francisco, Bredoni, Frederico, Gerardo, Theodorico, Caio, Ioanni, Magdalene, Catharine, Elisabethe, Oligarde Margarete, & horu posteris posuit, anno domini M.D.LXXVIII.

Ad meridiem, horologium solare est, quod praeter horarum discrimina Zodiaci signum indicat, in quo sol annuatim veratur, eiusdemque ortum & occasum, additis his versibus:

Vnbra horas Phæbi designat climate nostro,

Nodus, quod signum Sol tenet, arte docet.

Num solitum vnus et post plurima secula cursum,

Phæbus, posteritas sera notare potest.

Ad Septentrionem.

Construxit tribus ex ordine Danorum Regibus sibi ac suis Henricus Ranzouius, hoc monumentum posteritas exoptatissima, & vt inuolatum maneat, rogat, æternaque te diuinitati in omnia orbis ventura secula commendat.

Anno à principio mundi, 5590.

Anno à diluuiio inchoato, 3884.

Anno à Christo nato, 1578.

Anno à nato Pseudopropheta Mahomete, 985.

Ad occidentem,

Henricus Ranzouius hoc latius memoriz fratris Pauli ac Magdalenæ sororis dedicauit.

Spes salutis ipsam seuitiam doloris leuat.

29. **LANDISCRONIA**, videtur in opere, quam in Indice **CORONIA**.

45. **LAYGINGA**, siue **LAVBINGA**, Suenicorum oppidum apud eruditos, eo potissimum nomine, celebre, quod ad mirabilis doctrinæ virum, Albertum Magnum ediderit, professione Dominicanum, Episcopum Ratisponensem, quam dignitatem deinde vltro deponens, ad paupertatis professionem Coloniam redijt, & octogenarius moritur. Multorum auctor operu, quæ Gesnerus in sua Bibliotheca, complura vltra centena, commemorat. Ac praeter, quæ Philosophicis, & Theologicis scriptis præcipue claruerit, abdita etiam, & præclara de lapidibus, gemmis, mineralibus, & Magia naturali edidit. Hinc Crispinianus, in vita Guilhelmi Caesaris, nescio tamè, ex quam probato auctore, scribit, huc Caesarem, postquam Aquilgrano coronatus, rediret Colonia, lautissimum instituisse Principib' conuiuium, in quo, vt fertur, & quod admirandum, mirabili opera Alberti Magni philosophi, arbores, media hyeme effluerint, & herbe germi- nariant (si verum est, quod scriptores eius ætatis, & qui se vedisse commemorant, tradunt) job quod factum, fratribus sui ordinis in Traiecto, prædium ingens, cum redditibus dicitur donasse, atque monasterium construxisse.

20. **LIPPIA**.

50. **LIVCA**, Romanorum in Tuscia Colonia, ad Auserim fluium, qui & Aelarus, nunc, Serchio, teste Leandro, & iam se non, vt præcis temporibus, in Arnum iuxta Pisam exonerat, (quemadmodum Abrahamus Ortelius, tertio, eoque accuratissimi mo Thea-

I N D E X.

suum Comitatum venderunt. Quo euenit, vt S. Ludouicus, in Comitatu Pallatio, Dominicanorum cenobium, edificaret.

39. **M I N D A**, Episcopalis Saxonie vrbs perhonestā, aucta ea dignitate, primēua VVidekindi fundatione, à Carolo Magno, qui hunc Episcopatum instituit, quemadmodum & alios, Verdensem, Paderbornensem, Bremensem, Osnaburgensem, Salingsfadensem, Hildelemensem, & Halberstadensem, ad diuturnas populi seditiones compellendas. Quod intelligeret infrene Saxonie populū, sero eumq; eius gentis animū, posse religione contineri, atq; mollescere, armis verò placari non posse. Cum nullum omnino vinculum sit, quod politicas societates, arctius colligat, quā vnā, & sola orthodoxa religio, quā à religando, Lactantius, contra Ciceronē, deducit. Quod quidem, salutare vnitatis, & firmissimū Imperij munimentū ac vinculum, quando in Germania, & Belgio, in saulo nostro xuo, ruptum, dissolutumque vidimus, quantis calamitatibus, florentissimē politice implicatæ fuerint, nemo est, qui nesciat. Proinde Carolus Rex, subacta, & in Provinciam redacta Saxonia, octo Episcopis, non Ducibus, eam distribuit. Henricus Imperator pater Ottonis, cum annus ageretur, post natum Christum, D. CCCC. XLVIII. deuicta Dania & Lutha, quæ veteribus Chersonesus Cimbrica dicebatur, armorum strepitū ac gladio, victos parēre coegit, constituto apud Heidebam, quæ nunc Slesuicam dicitur, Marchione. Verū, quia non est diuturna possessio, in quam gladio, nulla regionis habita consideratione, introducitur, Dani, sumpta audacia, Marchionem suum, cum omni militum præsidio, trucidant. Hinc Otto Imperator, nouis deductis in Luthiam copijs, cum hanc Danorum rebellionem vltus fuisset, obseruauit, robustissimam gentem melius mansuetudine, & religione, quā ferro, sub iugo cōtinēri posse, itaque, Marchionatus à patre institutum ius, passus est antiquari, & tres in Dania Episcopatus instituit, alterū Slesuici, alterum, in Ripa, tunc non contemendo oppido, tertium, in Vandalis Hollarie propinquis, in oppido Oldenburgo.

43. **M O N A C Y M**, München, vrbs Bavarie, ab Atterno condita, à Ludouico quarto ampliata est, iuxta litarum (fluuium, qui nō procul à Pleteingio se lstrō associat) sita, redacta inde per Ernestum. Ptolomus hanc Abadiacum vocat. Huius vrbs meminit Sigebertus. Tempore Ottonis primi per Henricum Bavarie Ducem Monacum inceptum est, tempore verò Alberti Episcopi duo parochia habuit. Vrbs hæc sub Germanie ciuitatibus principibus subiectis, pulchritudine ac æm sibi vendicat. Sunt tamen qui primitus salutis anno, 1175. numero hanc vrbs inueuissimam fuisse ab Ottone Duce Bavarie scribant. Xenodochium verò illius anno 1102. auctum fuisse ferunt.

Hæc Franciscus Irenicus.

N.

33. **N O V E S I V M**, in Æge Diocæscos Colonien. oppidum, non quidem in ipsa Rheni ripa, sed inter medijs aliquot pratis, inter oppidum & flumini positum, reliquis S. Quirini, & longa Carolis audacis obfisione, nobile, multisque immunitatibus, & priuilegijs, ab Imperatoribus donatum, grauius bello Colonien. si adligitur, anno 1535. Neuwenarius enim Comes, qui Truchessij proligati Episcopi partes defendebat, aliquot signa pedum, equitum, & turmas à Gelsig oppides & Berka, sub id tempus euocauit, ad Nouesium per insidias occupatum. Archiepiscopus Bavarie Dux quia hostes plurimum huic oppido insidiabatur, iam pridem præsidium Magistratui obtulerat, sed is, suis viribus, oppidū, fortitudinis fretus, illud repudiabat. Præterea, partē muri iuxta Rhenensem portam ciues, Senatus Imperio erant demoliti, vt vallum nouum adificarent, sed & ciuium excubie, minus erant frequentes, negligentioresque, quā esse solent. Non latuit hoc Neuwenarium, quare copias suas Nouesium ducentis 10. Maij, in tempestate nocte, partem illarū per risulum, quo mola voluit tranare, & sub ipsis moenibus tacite ad Monasterium vsque, cui Mons Martie nomen est, adrepere iussit. Quibus hoc mandatum erat, admota scala, quendam (vt aiunt) muros ascendere, & quid in vrbe ageretur, explorare præcepunt. Ista actum illum obambulans, neminem inuenit, eratque altum in oppido silentium, dato igitur signo, socios vocat, qui plurimis admotis scalis, muros superant, & in oppidum præcipites sese demittunt, portam confestim martulis, malleolisque, feris desectis, aperientes. Neuwenarius cum equitatu in suburbio portam obseruabat. Audio verò signo, & viam videns sibi patefactam, celerrimo curru, in vrbs aduolauit. Ciues, equorum hinnitu atque strepitu, hostiumque clamore excitati, arma quæque obuia rapientes, seminudos hostibus sese obiciebant. Equites, ad portam Honoris properantes, à collectis ciuibus, qui ex curribus vallum obiecerant, impediti, locum occuparūt. Ciues, diuersis locis extra ordinem pugnant, quorum 14. circiter occiduntur, inter quos præcipui fuerunt Consul Stalius, Arnoldus Fratus, Henricus Schimer, Scholę moderator, Melchior in Millendonck, & Hospes in Dulcken, alij multi è moenibus sese demittentes, perque fossatas natantes, euadunt, hostes vrbe potiuntur. Res verò proditio-

nis suspicione, minimè carebat. Dispositis excubijs, mane iam facto, in ciuium ades ruunt, ciues capiunt, præciosa quæque diripiunt, & in vtriusque sexus homines, nullo discrimine, inaudita truculentia, desuuiunt. præter aurum & argentum signatum & non signatum, factum atq; infectum, præter omnem suppellectilem, annonam, & mercimonia quæ hostis rapuit, insuper ciues suum, vxorum, & liberorum suorum corpora, intolrabili lytro redimere, armaq; omnia penes hostes ipsos deponere debuerūt. Nec id satis erat, sed singulis penè septimanis præsidia mutarunt, vt prioribus præda iam onustis abeuntibus, noua succederet, quæ magis, magisque ciues depilarent. Opulentissima, & penè in credibilis erat præda, quā in hac vrbe Neuwenarij milites inuenere, omnes enim rusticorū opes, omnium nobilium & monasteriorū thesauri, cimelia atq; ornamenta, imo quorundam ciuium Colonien. diuitiæ, hic erant apud amicos deposita; quod nulli tutiori loco, quā Nouesio hæc condecebant. Ex solo monasterio Regularium, præter annoas magnam copiam, præter ornamenta preciosissima, præter argentea vasa plurima, etiam XIX. calices argenteos atque deauratos, rapuere. Erat hoc monasterij primitus fundatoribus in agro suburbano quondam edificatum, & anno 1583. initio tumultus Truchessiani ab ipsis Nouesianis, ne quid ex eò ciuitas caperet detrimenti, dirutum, vt etiam campos suburbanos defendere miferi, qui ne poneria, ne mœnia, imo, ne forum quidem ipsum defenderunt.

O.

3. **O R S A O**.
53. **O S T I A E**, portus. Vide portus Romanus in Indice P.

56. **P A N O R M V S**, maximè celebris, & vetustissima Sicilia vrbs, quā vulgo, Palermo indigerant, Polybius in duas partes distinguit. Veterem, Palapolin, Nouam, Neapolin nuncupat. Sed Thomas Fazellus, quatuor eius regiones, in sua descriptiōne constituit. Sicut admodum iucundo, & agro vberè gaudet. Nam frumētū, vini, olei, legum, & militarium arundinum, adeo fecundus est, vt Liberum ac Cerecem, omnesque humanæ societatis conseruatores Planetas, in eo honestatim, liberaliter inter se contendisse, existimetur.

51. **P E R V S I A**, vel vt Appianus Alexandrinus, Perisā, mediterranea Tuscorū vrbs, de cuius initijs hæc Marius Podianus commemorat. Nos, aut, quem antiquitas Ianum vocat, in Italiam post vniuersale diluuium profectus, & in lauiam Tyberis egressus, colonijs XII. seu pagis, hoc situ, qui Vmbria vocatur, conditis, vicum dein his in collibus edificauit ex rugurij, vti illorum temporum ferebat ratio, in nomine indico, Turrenæ Augustalis, seu principalis, statutoq; vt ad certum lunæ nouæ diem huc ad se, tanquam caput & regem honorandum singularum coloniarum lacumones, seu præfices accederent. Is est locus, quem nunc Burneam corruptè, pro Turnæ seu Turrenæ, Perusini nominant. Vallis subiecta, quæ inter hunc collem, & alium propinquum, in quo dein alia pars ciuitatis condita, vt decem, intererat, Vallis Iani dicta fuit, & nunc corruptè, Valianum appellatur. Hæc tanta vrbs in Italia fuit CCLXI. post vniuersale diluuium anno. Dein centum quoque & viginti annis elapsis, magno incrementum loci altero in colle, qui contra erat, vbi nunc mons solis dicitur, ædificia quoque construxit Armenij Ianigeni Gryphonij, cum filijs & nepotibus huc ex Armenia profecti, comiterque ab Armenio Ianigena recepti, quo collem hunc incolendum sumpsere, quem domicilij exadificatum, Perusiam dixere, seu Gryphoniam, idem enim lingua Schyrica significat, ipsamque gentem Perusinos, seu Gryphonios, ab insigni Gryphi, quod eius gentis Ianigenarū erat, & Perusini ad hunc vsq; diem, conseruauerunt. Exin crescentibus indies ædificijs, CCCCL. post Gryphoniorum aduentū an. qui ab vniuersali diluuii D. CCCLX. fuit, ambo hi colles, vna cum interiecta valle, moenibus à Tarconte cincti, iussuque Tyrreni Mzonij in Tetrapolim redacti, vt Appianus Alexandrinus tradidit. Eam vrbs inde plurimum auxere Pelasgi, qui Crotonem ceperant, vt Dionysius Halicarnassicus scribit. Trogum cum his auctoribus ita conciliari posse puto, vt cum Perusiam ab Achris conditam ait, refectam autem vt dicere censeamus, C. Vibio Duce: frequenter enim condendi verbum, scriptores pro instaurando vel ampliando solent vsurpare. Ceterum, vniuersam istius vrbs historiam dare, vt nec huius loci, ita nec nostri est instituti. Plura de eius magnificentia, statu etiam adscito, præter Marium Podianum, quædam Iacobus Middendorpius, suis de vniuersitatibus libris, & omnium accuratissime, Albertus Leander recēset, qui præclarissima etiā hic orta ingenia commemorat. Iure consulitos, & mitioribus literis comptos, item bellica claros virtute, summos statuarios, scilicet proeres, atque pictores, qui temporibus exactis Perusia splendidi fuerunt. Has & similes delitias, qui gustare, & pernoctare velis, iam cōmemoratos, præter antiquos classicos scriptores, cōsulat.

53. **P O R T V S R O M A N V S**, ac Oslum, veterem Latij ciuita

INDEX.

ciuitatem à Claudio Imperatore factus est, ubi naues exonerare oportebat propter vada, quo merces deinde Romam nauigijs paruis vel remis, vel funibus aduerso Tyberi subueheretur. Huius autem portus stipenda & incredibilis magnificentia fuit, muris velut brachijs erat circumdatus (in quibus habitationes variae) in arcus extructis, quo mare fluxu arenas expelleret, praeter quoque muris alij erant turriculi distincti, qui totum portum ambiebant. Portas habuit, quarum primaria Romam ducebat, larga Cannam & palmos sex cum dimidio. Templum forma rotunda, Aqueductum, portum secundam, largam Cannam vnam palmos tres cum dimidio. Viam circum interiorem murum minoris portus, murum interiorem cum annulis ferreis alligandis nauigijs, quato & spatio eidem muro infixae erant columellae. Domus, in quas exponebantur merces, super columnas extructas, quae columnae distabant inter se cannas duas, palmum vnum cum dimidio. Porticum excipiendis minoribus nauigijs cannam XXV. Os parui portus largum erat cannas LVIII. Canalis à fluuio portum vsque, largas cannas XVII. cum dimidia, in quo duo parietes strati erant. Os parui portus largum cannas V. Palatium erat ipso in portu Regium à Traiano Imperatore olim extructum. Maiori portui moles erat obiecta, quam, quo stabilius fundaret Claudio Caesar nauem ante demersit, qua magnus obeliscus ex Aegypto fuerat aduectus, de qua naui Plinius, Abies, inquit, admirationis praecipuae, visa est in nauis, quae ex Aegypto Caij Principis iussu, obeliscum in Vaticano circo statuit, quatuorque truncos lapidis eiusdem ad sustinendum eum adduxit. Qua naui nihil admirabilius visum in mari, certum est. CXX. M. modium lentis pro fabura ei fuerit. Longitudo spatium obtinuit magna ex parte Ostiensis portus, latere laeuo: ibi namque demersa est à Claudio Principe. Arboris eius crassitudo quatuor hominum vinas cum plectentium implebat. Os portus maioris orientem versus largum erat cannas L. Os autem occidentale latitudinis eiusdem. A porta Romam versus ad molem portus maioris longitudo, cannae mille trecentae septuaginta octo. Latitudo autem eiusdem portus, cannae quingentae quinquaginta circiter. Hac si descriptio cum priore, & pictura conferatur, dilucidior erit. Cannae & palmi mensurae sunt, quarum Architectus Romae visus est. In hoc portu, sicut ad Portum, qui portus praefectus, in cuius adificatione portum multa facta sunt, excitauitque idem Princeps marmoream in mari turrem, insular Alexandriae Phari, ubi nocturna lumina affixa, viam nauis portum subintrare aperiret, quae hodie marinis fluctibus celsis, vna cum portu. Exant hodie in ambitu magna ruinae ciuitatis Portuensis, cum templo S. Luciae, quae nunc est tertia dignitas post Ro. Quem loci hodie intersectat pars quoeta Tyberis, & riuus ipse vocatur Fluuio lus, huius verbi nemo ex veteribus scriptoribus, quod sciam, meminisse, sed portus tantum meminere Ostiensis, qui postea, vt videtur, audis est vndique didicisse, & rerum maritimarum Conditoris, quorum adhuc extant vestigia circum stagnum, quod adhuc illic extat.

44. POSONIUM, VVLGO PRESSVRO.

R.

34. REINOLDEBERGA.

35. ROMA.

36. ROMANVS PORTVS, vide Portus Romanus in Indice.

37. ROTERODAMVM.

46. SERAVALLE, Marchiz Taruisinae, nobilissimum oppidum armorum bellicorum celebris officina, pañosumque & vini, & frumenti negotiatione, inclutum. Est velut Emporium, gentibus teutonicis, adificatum optimè, lautoque populo, confertum. Percurritur Immeiolo amne, aquis nitente: plurimae castellum ipsum officinae, cingunt. Equidem & hoc quoque oppidum, siue pulchritudinem, & diuitias, siue lautissimi populi frequentiam spectes, cum multis Italiae ciuitatibus, certat. Agrum perincundum habet, vberemque, partim campellrem, partim collium, fertque tum frumentum, & vinum, tum oleum suavissimum, aliosque fructus optimos. Inter colles hic modicos, amoenissima conualles, & in ijs, lacusculi quidam aquae clarissimae, summa cum delectatione, spectantur. Hoc in oppido per amoenam, Ioaues Antonius Flammineus, Immolanus, vir, doctusque singularis, cum publico stipendio luculento, vixit, cuius summe virtutes, à vniuerso litteratorum gregi, notissimum sunt. Hec, Leander, in sua Italia.

38. SLESVICVM, vulgo Sleswig, praecipuum ducatus Slesuicensis, quod ad Hollandiam pertinet, oppidum. Germanice originis nuncupationem habet, ob situm, quem ad Sliam, in maris Balthici sinu, obtinet. Vicus enim, & oppidum, & incuru maris recessum, siue sinum, & Vicum, etiam praefatis Saxonibus sonat. Quemadmodum Goropius Bekanus, in suis Gotodanicis obseruauit, vt, dum dicitur Brunsvicum, Osterwicum V Veleruicum, & alia complura loca, quibus nulli sinus sunt vicini. Eadem etiam ratione, & ad mare, & ad terram refertur, cum vtrique illi locus significetur, ad quem è periculis quisquam secedere possit. Quemadmodum enim in mari, ad sinus incuruos, à procellis, & fluctibus declinamus: ita, in terrestri periculo, vnicuique ad vi-

cinus suos, & cognatos est secedendum, quorum iusta quaedam ad defendendum sua multitudo, Vicus vocatur, à Vie/ quo cedo, & secedo, à periculo, Saxonibus vocatur. Ita Datisicum, Danorum, Slesuicum, Slic, siue vicum, siue sinum, exprimit. Ex anonyma etiam historia, de vita Caroli Magni, videre est, Slesuicum, quondam, Slesitorff nuncupatum. Is quippe historicus refert, inter Carolum Magnum, & Danicæ Regem Gotfridum, quem alibi, Gotricum nominat, cotrouersas fuisse, de finibus inter Danicæ Regnis, atque Saxoniam, quam sibi Carolus vendicabat conuentumque fuisse, vt vterque alteri, ad colloquium, sese obuium daret. Venit se itaque Carolum in Hodingstede, Regem verò, in Slesitorff. Dissuasum Regem à suis, de recessu colloquium, remque per Consiliarios actam, & cõuenisse, vt Egdora regni Danici, & Saxonie limes esset. Praefectura etiam rustica, antiquè Angliæ, in qua oppidum Slesuicum situm est, Slesherde: nomen retinet. Est enim, Herde, districtus, siue Territorij vnus iuris ditionis. Inde Slesherde/ praefectura territorij ad Sliam. Negotiatione quondam celebris Slesuicum fuit, quemadmodum & mercatus erat frequens in peninsula, quae Stapelholmij nomen habet: Stapel enim Saxonibus, est emporium, quod mercimonij & negotiationibus frequentatur, Holm, verò peninsulam designat. Inde duo pagi ad Egdoram, in illa peninsula siti, Sudarlap, & Norderlapel. Extant adhuc eorum commerciorum vestigia, in Ho Idinftadio. Templum, nimirum quod ex Britannico cemento extructum, Mercatoria domus ab initio fuit, postea verò mercatura deficiente, & incolis, ad Christi fidem conuersis, Deo dicatum fuit. Simile templum, ante paucos annos, videri poterat Slesuici, in oppidi peninsula (Holm) nuncupata. Condidit & Angli mercatores Slesuici, ad forum, templum S. Spiritus, cuius amœnitate ris adhuc superest, visunturque circum vestigia tabernarum extructarum, in vsum mercatus, quem Angli exerebant. Sed, quando Dani, Cimbrico Cherlonelo vastitatem, & siduis incurfionibus, & populationibus induxerunt, & ostium etiam Slic, in grauissimis, superiorum temporum bellis, obstructum fuit. Transitus etiam freti, quod Kragelsund dicitur inter Scandiam, Selandiam, Iutiam, ac Noruegiam compertus, frequentiores istæ negotiationes perierunt.

Confirmatis in Danicæ regno, locisque vicinis, Christi Ecclesijs, & vbiuis locorum, saluati Dei verbo, personante, Sclauis acerrimè Christianos, Australis Iutiae, persequuti sunt. Nam circa annum à Christo nato, M. L. X. IV. Slesuicenses oppidum, expugnant, atque diripiunt. Quo anno deuastata fuit Stormaria, atque Hollatia, castrum Hamburg penitus excisum, incolis passim vel occisis, vel in captiuitate abductis. Fecerant etiam Sclaui V Vinuli, maximam impressionem in Australem Iutiam, & quae illis pessime celsis, Nam, cum omnia populando, & deustando ad ripam vsque processissent, à Magno Danicæ Regis, de Normandia Slesuigi redeunte, in campellribus Hedebui, hodie, *Die Brope* probris non longè à Slesuico 15000. in regressu celsa sunt. Natum hinc vulgare proverbum, *Su bist Brope noch nicht vordry*. Nam hic nequaquam de vallo, cuius Slesuici initium, quod Isthmum Cimbrici Cherlonesi munit, tacendum videtur. Opus Danorum, (vulgo, *Dennewerck*) nuncupat. Memorabile sane opus, maximi laboris, & summa admiratione dignum, non minus, quam in Peloponeso, & in Britannia, Seueri Imperatoris Romani vallum. Quod Anglo Saxonum vulgus, *Seuergruab* / nominat, & Angliam à Scotia, interlabete etiam Ineda flumine dirimit. Incipit hoc vallus, à mari orientali, & definit in plaudes, apud Holdingstadium, quas ætus occidentalis Oceani: ad Threnam fluum efficit. Primus hoc vallum, ad fines regni sui muniendos, efficit Gotfridus, vel, vt alij eum nominant, Gotricus, post pacta conuenta cum Carolo Magno Imperatore, de finibus Danicæ & Saxonie. Ita enim Annonius lib. 4. Historiæ Francorū, scribit: Gotfridus litem regni sui, qui Saxoniam respicit, vallo munire constituit, eo modo, vt ab orientali maris sinu, quem illi *Osterbolde* appellant, vsque ad occidentalem Oceanum, rotam Egdora fluminis aquilonarem ripam, munimentum valli pretereret, vna tantum porta dimissa, per quam carra, & equites emitti & recipi possent. Diuiso itaque opere, inter duces copiarū, domum reuersus est: Huc vsque Annonius. Verum hoc vallum, multis in locis concisum, & attritum, & post hoc, quod Caroli Magni ætate, constructum fuerat, reparauit. Thyra, Regina Danicæ, Gormonis Danicæ Regis, & Christianorū acerrimi persequutoris relicta vidua. Haraldis Regis mater, forma Christianæ fidei studiosissima, & prudentissima. Ne in posterum, Germanis Saxonibus irruptionum, ac impressionum in Regnum Danicæ faciendarum facultas, patensque via esset. Fuit is Haraldus, quem Otto primus Romanorum Imperator. Christi fidem prosteri, & baptismum suscipere, vna cum Suenone filio, bonis rationibus coegit. Ex cuius nomine, etiam Episcopatus Fionix, Ottonis appellationem adeptus est. Monstratur adhuc hodie ab incolis locus Arcis, & habitationis eius Thyrae, prope pagum, *Grote Dennewerck*.

I N D E X

verre. Sed, cum subsequenter temporibus, Siani, a Siduis incurfionibus, & depredationibus atque incendijs, Australem Iutam, que nunc est Ducatus Slesuicenfis, vexaret. Ita, vt illa terra, ferme in folitudinem redigeretur. Et Voldemarus Rex fortissimus & foelicissimus, ductore Abfolone Episcopo Roschildensi, bellum contra Sclauos susceptum, dextro confecerit. De quo iusta Saxonis Grammatici historia extat. Margarita Regina Danix, cui Nigra nomen inditum fuit, mater Canuti Regis hoc opus Danorum tertio reparari, murisque & fossatis amplissimis illud firmari fecit, vti hodie adhuc cernere licet.

Porro, & illud silentio pretereundum non est, peninsulam illam, Angliam, inter duos maris sinus, quorum orientalis, Flenburgum. Alter vero occidentalis, Slesuicum oppida, alluit, in hodiernum etiam diem, Angelen dici. Indeque testimonio Venerabilis Bedæ, Imperatoris Theodosij tempore, egressos, vna cum Saxonibus & Viris, Anglos, Britanniam occupasse; & simul nomen cum lingua, in sulz intulisse. Cum vero, Reguli Vitarum & Saxonum, de summa rerum, cum Anglorum Regibus certarent, vlti tandem & Saxones, & Vite, id est Luti, in nomen & potestatem Anglorum, comessendæ, quod Anglici regni, in Britannia, primordium fuit.

Slesuicenses demum in signa habent, quæ in Scuto turritam exhibet arcem aquis instructam, cum Semilunula, Stella, & clypeo paruo, cuius pars dextera rubri, sinistra vero, coloris est albi, qualia nobilissimæ Ranzouianæ familiz sunt insignia. Vnde non leuis suspicio solum Slesuicenfis, olim ad eam spectasse familiam, vel eiusdem auspicijs & intercessione, ciuilibus priuilegijs donatum. Et ita, ad perpetuam rei memoriam, ad declarandam gratitudinem, integrum Ranzouiorum insigne vsurpent in Scuto, & cornua in galea.

S.

18. **SLOTENVM**, septem saltuum Frisicæ ditionis oppidum.

19. **SNECA**, Vellerogoyensis Frisicæ ditionis oppidum.

8. **S. OYDOMARI**.

17. **STAVRIA**, in occidentali Frisia, ad litus maris Meridionalis sita, amplissimis quondam negotiationibus clara, & toto fere orbe celebris, vt etiam cjuitas Regalis sit dicta, quæ imperij sui limites, Nouiomagus vsque exteudebat. Vbi verulissimo stylo, caracteribus fere ignotis, longo & obliquo ordine, ad portas Christi legitur inscriptum, H V C V S Q V E I V S S T A V R I A E. Et in alio loco. Hic FINITVR REGVM STAVRIA E. Nunc, quamuis continet adherat, magna tamen ex parte inflat Amstelredami fluctibus cingitur, habens ad orientem vastum lacum, ad occidentem mare mediterraneum, olim bene fida carinis. At nunc, temporum iniuria, frequentissimis marinis inundationibus, magna arenarum mole in seicta, portus ita præclusus & obstructus est, vt nauigijs vix sit peruius, vnde ciuitas negotiationis commoditatibus destituta, ad extremam calamitatem redacta, miserandum pristinx dignitatis casuæ exhibet. Vbi monasterium Ecclesiarum & amplissimum ædium ruina, quarum columnæ & vestibula deaurata fuerunt, inter vepres desolata iacent. Atque huius quidem vrbis interitus Amstelredamensium salus & gloria extitit, quo omnis eius negotiatio est translata. Oriundus hinc fuit Ioachimus Hopperus luecon sultus & Theologus celeberrimi nominis scriptis, & Præfidis dignitate in Hispanijs apud Philippum regem clarissimus.

Iuxta Stauriam, propè monasterium S. Odolphi Guilielmus Comes Hollandiæ anno M. C. C. XLV. cum octuaginta millibus, à Frisij infœlici Marte cæsus est, quorum ossa ad annum vsque, M. D. XLV. passim dissipata & inhumata iacuerunt, in quibus manifesta vulnèrum & icturni indicia apparebant. Quæ à Maria Regina Ungariæ anno iam dicto plantris, curribusque imposita Stauriam deuecta & in domù mortuariam & cœmiterium iunt deposita. De quibus hæc, Gerardus Nouiomagus cecinit.

Egressum Snea me excepit Staura quondam,

Postibus ex auro, factis assuetæ domorum,

Lamina fulcra, ac modo vix vestigia pristæ,

Splendoris retinet, fluctus perpeffa furentis.

Vicini Oceani, licet hic tamen ossa videre,

Congesta in tumulum, Hollandorum principe cæso.

A Fruijs, pulchro pro libertate paratis,

Mortui adire domos, patrio vel viuere iure.

21. **STETINVM**, fuit olim vicus piscarius oblongus eis Viadrum fluuium, qui hodie est Odera. Post susceptum vero Christianissimum & destructam VVinetam, translata illuc emporio, cepit amplificari & extendi, estque iam Metropolis totius Pomeraniæ, & habet amoenissimum situm, qui ab imo decurrentis Oderæ in aduersum clium erigitur, propugnaculis ac mœnibus roboratur.

8. **STOCKHOLMIA**, vrbis elegans, regia, & emporium

Suecorum munica natura & arte. Er sita est in paludibus inflat Veneticum, inde sortita nomen, quod sita in aquis, fundamenta sint palis stabilita, Mare eam ingreditur duobus ramis tam largis aquis, vt naues onerariæ extensis velis & toto onere inuehantur. Hæc vrbis anno post Christum natum, 1407, insigni affecta est clade de celo. Nam fulmine tacta, peno tota conflagrauit. Perierunt in ipso incendio ad mille sexcentum homines. Forminx quoque plures & sine numero tactæ, nauibus res suas inuexerunt cum parualis. Aderant & viri non pauci. Prius quam verò soluerent, ingrebat promiscuum vulgus incendia declinans, & oppletæ naues tanta multitudine subfederunt, merferuntque omnem illam multitudinem.

22. **SVELMO**, Pub. Ouidij Nafonis, lepidissimi Poëtæ Italici patriæ, 26. **SVENT**, Danicum fretum.

21. **SVSATVM**.

T.

9. **TORNACVM**, antiquissima Gallix Flandricantis ciuitas, quos Cæsar Neruius vocat. Existimant nonnulli, hæc eam esse, quæ Ptolemeo, Baganum, dicebatur, de cuius origine, variis, & diuersas Auditorum sententias. Egidius Corrozetus, lib. primo, de vrbium origine, refert, quas nimis longum foret, hic omnes commemorare. Scaldis fluuius, eam intersecat. Fallitur Meierus, tomo primo rerum Flandricarum, qui scribit, eam in totum quondam cisaladanam, quæ nunc tantum orientali sui parte, Scaldem tranfit. Sed antiquissimi muri, & porte ciuitatis, quæ adhuc visuntur vltra Scaldim, ac citra, & nouis muris, portisque, circum Domini, M. C. C. Ilauito nimum inhabitantium numero, prolata, & propagata fuit ab oriente, vltra Scaldim, vltra verò Scaldim, anno Domini, M. C. C. LXXVII. Munificissima, amplissima, varijs mercimonijs fiores, & opulenta est. Sanctissimos præstantissimosque viros Religionis Christiane primos auctores habuit. Nam I. PIATVS, siue Piatro, primus Neruiorum, fuit Tornacensium Apostolus, natione Italus, ciuitate Beneuentanæ, cuius sancta predicacione, plurima multitudo populi, Tornacim, ad Deum est conuersa. Vbi etiam sub Diocletiano, & Maximiano, circa annum Domini, 306. facri martyri lauream, morte cruenta, est adeptus. Quæsit Sichinij, prope Tornacum, vbi in honorem martyris, & primi Tornacensium Apostoli, fundatum est, Canonicorum Collegium.

II. **SUPERIOR**, cum multis alijs Gallix Episcopis, Concilio Colonienfi interfuit, in quo Euphrata Arianus, ex Cathedra Episcopali amotus est, eidemque S. Seuerinus Aquitanus successit.

III. **CHRYSOLOGVS**, Martyr, vt quidam volunt.

III. **CHRYSOLOGVS**, Armenus, Piat, in doctrina Christi, collega, & ipse martyri laureæ decoratus Cominij, ad Lifam, vbi & in collegiata Ecclesia quiescit.

V. **ELEUTHERIVS**.

VI. **MEDARDVS**, sprius Veromanduorum & Nouiodunensium Episcopus, qui ad petitionem Cleri, populi, Tornacensium, mortuo Eleutherio, auctoritate Hormisdæ Pontificis, & S. Remigij Rhenensis Archiepiscopi, anno salutis, D. XXIV. Episcopatus Tornacensem, cum Nouiodunensi administrandum suscepit, quo exemplo, illius successores, Nouiodunenses Episcopi, obtinuerunt successiorem & administrationem Episcopatus Tornacensium, didique hinc Nouiodunenses & Tornacenses Episcopi: no, quod Ecclesia Tornacensis fuerit suppressa & extincta, & Nouiodunensi subiecta, sed quadam tacita, implicitaque vnione, vnus, idemque successiue fuerit, vtriusque Ecclesiæ Episcopus, idque durauit a morte Eleutherij, anno nimirum D. XXIII. vsque ad annum M. C. XLVI. quo ad intercessiorem D. Bernardi, Eugenijs Papa, ipse ante discipulus, hofce Episcopatus coniungens, Tornacensibus proprium Episcopum restituit, Anselmum Monachum, Medardi successorem, pro tempore Abbatem S. Vincentij Landunensis, virum vitz spectatæ quem à se ordinatum, consecratumque Episcopum Tornacensibus misit. Itaque, annis decem & sex, vltra sexcentos, inflat viduata, Ecclesia Tornacensis fuit, non habens proprium, sed communem, cum Nouiodunensi, Episcopum. Multi interim insignes, & clarissimi fuerunt vtriusque Ecclesiæ, Episcopi, quorum aliqui in Dinorù ordinem adscripti, vt D. Medardus, item D. Acharius, cuius consensu S. Amandus Episcopus Tongerensis, in ciuitate & Diocesi, Tornacensium, vices Pontificis agens, Babulenses & Gandenses, Christum docuit, sed Gandenses potissimum, à Mercurij, & aliorum idolorum cultu, auocauit. Ibi, quo celeberrima construxit monasteria D. Petri Bladincense, & D. Baonis Gandense, ipsique D. Baoni, Hasbaniz, Principi, Deum lycere colendi, leges dedit. Truncinij ad Lifam fluuium, Clericorum, siue Canonicorum societatem instituit, quæ multis post annis, in cenobium, in situ Præmonstratensis est conuersa. Fuit & B. Eligius, vntarum Ecclesiarum Nouiodunensis & Tornacensium Episcopus, qui Flidrefes, Andouerpætes, Frifones, Suenos & Barbaros, circa maris littora degentes, quos velut in extremis remotos, nullus adhuc prædicationis vomer impulerat,

I N D E X.

prefferat, ad Evangelicam doctrinam convertit. Huic S. Momolenus, miraculis clarus, successit, sed & tempore Crafmari, quarti, à B. Medardo Nouinodunensis & Tornacensis Episcopi, plurimū, bonis Ecclesie Tornacensis accreuit, largitione Hilperici Suesionum Regis, cui eo tempore, Tornacum suberat, Theloneum, omnem, quem sua Regia potestas in Tornaco habebat (ipsissima sunt donationis verba) cum iustitia de eodē, Domino Chrafmario Episcopo, ad Ecclesiam ipsius, quæ est in honore B. Marie in Tornaco constructa, in stipendium Canonicorum concessit, circa annum Domini D. LXXXVIII. Illud quoque non pernitendum, ex hac vniōe recepit Ecclesia Tornacensis beneficium, quod circa annum Domini, D. CCC. LXXX, sub Carolo Caluo Francorum Rege, Tornaco à Normannis vastata & incensa, fabrica Ecclesie euerfa, & Emilione Episcopo, ante valus, fuc in portali Ecclesie occiso (ad eum modum, quo B. Nicasius, Archiepiscopus Rhemensis, à Vandalis caesus fuit) Clerus, cum pignoribus, reliquisq; sanctorum, ac Ecclesie ornamentis, Nouiodunum se conferens, ab Heudilone Episcopo, humaniter susceptus, triginta annis, continuò, ibidem mansit, quietusq; refedit, & trigesimo de mum anno, Tornacum rediit, affectus interim damnis, & detrimentis quamplurimis. Verùm præcipuum incrementum in dititijs & potentia, Ecclesia Tornacensis cepit habere, circa annū salutis, M. C. XLV. quo peculiaris illi Episcopus restitutus fuit. Is erat Anselmus, Abbas Cenobij Rhemensis, post quem, qui Tornaci sederunt Episcopi, à Meiero in Flandriæ historia commemorantur.

Però, Tornacum à tempore Iulij Cæsaris, sub Romanorum imperio fuit, vique ad Clodionem Pharamundi filium Francorum Regem, qui Rheno, Mosaque superatus, ad Schaldin vsque flumen peruenit, ac cæsis, expulsiq; Romanorum præsidijs Tornacum, & Cameracum cepit, circa annum salutis, C. C. C. X. L. V. vt auctor est Gaguinus, in historia Regum Franciæ. Sed, cum idem Clodio, à Vandalis, Alanis, Suenis, & Burgundis, quos Scilicon Senator Romanus, Honorij Imperatoris Socer, ad id in Gallias inuicarat, coactus fuerit in patriam solum, abducto secū belgico populo, retrocedere: demum, à tempore Clodouei Francorum Regis primi, fidem Christianam professi, qui anno Domini C. D. LXXX IX. deuicto Gillonis filio, Suesionem, prouinciæ gubernatore, à Romanis constituto: quicquid in Belgio tunc parabat Imperio, suæ ditioni subdidit. Ita Tornacum, sub Gallorū potestate mansit, vsque ad annum M. D. X. I. I. quo eam Henricus Anglorum Rex cepit, qui anno M. D. XVIII. ad Franciscum Francorum Regem, eā traduxit, inde à Carolo V. bello domita, & superata, anno M. D. XXI. hinc hæreditario iure Philippus Hispaniarum Rex, Flandriæ Comes, nunc eam tenet.

20. TREMONIA.

40. TYBINGA, oppidum Sueniæ sub Palatinis Tubingenfibus, quorum plurimam orationem habuit Abbas Vrspergenfis. Horum vltimi Gore, & Guilielmus Palatini Comites Tubingenfes hoc vendiderunt Vdalrico Comiti VVirtenburgenfi, anno Domini, 1345. vt Hermannus asserit. Nobile Gimnasium illic celebratur, quod doctissimos viros, qui scriptis claruerunt, Profefores habuit, Gabrielem Byel, Ioannem à Lapide Theologos, Ioannem Nauclerum Præpositum & Cancellarium Tubingensem, historicum præcellentem, Ioannem Stofferum, Mathematicum cuius elegantem Iphæram, & multa Mathematica instrumenta exulta, Munsterus in sua Cosmographia, deplorat.

Mansionem Augustam Caracallæ in Germania ad Tubingam fuisse, Ioannes Herold, libello de Germaniæ primæ antiquitatibus ex fragmento elogij ipsius, quod ibidem incisum videtur, demonstrat. Id Petrus Appianus, lib. de Sacrosanctæ vetustatis inscriptionibus, ita exhibet.

MAX. IN
AVG. EM. GER. MAX.
DAC. MAX. ARM.
MAX. TRIE. P.
COS. ET.

Verùm, Herold. hanc inscriptionem integram legit, quemadmodum eidem Imperatori Romæ posita fuit.

IMP. CAES. DIVI. L. SEPT. SEVER. P. PERT.
AVG. PARTH. TARAB. ADIAS. F. M. AVREL. ANTONIN.
AVG. SARMAT. MAX. GERM. MAX. DAC. MAX. ARMEN. MAX. BRITAN. MAX. ARAB. MAX. ALEM.
MAX. PARTH. MAX. P. E. PONT. MAX. TRIE. POTE. VI. COS. PROCOS. PERPET. LEG. VIII. ANAT. AVG. P. E. EIUS. NVM. DE. VOT. PRIN. OPT. FORTISS.

V.

47. VICENTIAM, admodum copiosam, lautam, elegantemq; urbem in Marchia Taruifina, veterum ditionis, abs gente eleganter culta, & Christianæ religioni, pietatiq; admodū dedita, habitari, sanctorum fundationum, & Ecclesiarum elegantissimarum multitudo, testatur. Loco tam propicio posita, vt, post varias offensæ fortunæ, iratiq; Vulcani clades, non modò, ad pristinam redierit formam, sed post primam etiam fundationem, latè pomeria extendens, in immensum excreuerit, hodie vicēta nominatur: Biretia, alias bestia Aelianò, variat enim lectio Vicetia, apud Plinium est. Veicetia quoque in lapidibus haberi, offendit in sua orthographia, Aldus Manutius.

27. VRANIBVRGV M. ARX.

51. VRINVM, à quo Vrbantes Metaureses Plinio, Italiq; in Marchia Anconitana, quam Picenū veteres, oppidum: Leidro, Suae Prolomæ videtur. Sirum in Appennini montibus, licet multis nominibus celebre atque famosum, eò tamen maximè obferuandum quod præcellentes nobilissimæ picturæ magistros ediderit. Quorum historiz in ipso operis contextu recenletur.

VV.

24. VVESALIA superior, (ad differentiam VVesaliæ inferioris) ad finitrum Rheni latus, inter Bachiarum, & S. Geari vicum, medium quasi occupat, quemadmodum is, qui Rheni tractum describit.

At ille quater passus, simul ac Traiana recedunt,

Culmina, Bachracum gurgite leua ferit.

Dicitur hæc Bachis sedes: fert montibus arcem:

Insidet oppiduli mœnibus ipsa sui.

Proxima contiguo diffunditur insula tractus:

Quam mediâ Rhenus parte fatigat aquis.

Alterâ cornuto maior consurgit ab æstu

Insula spumarum molibus acta fremit.

Illa Palatina generosum sustinet arcus

Nomen: & excessu mania colle leuat

Pagus, & arx dextro Coccanum mare sine surgit:

Verticis hæc apicem possidet: ille pedem.

Obuiat arx, celsi spectatur acuminis montis:

Arx latius ad laeuum condita propter aquas,

Altior ex templo Vesalia subiacet arci

Solus ad occasum flumine Rhenus abit.

Ioannes Herold, libello de antiquissimis primæ Germaniæ locis, Antonini inquit, Aliso, inter Nopardium, & Bingen, situm est oppidum, quod (ni fallor) Oberwesel dicitur. Vnde hanc opinio nem suam iam dictus Herold desumpsit, diuinare non possum, 39. VVESALIA inferior, ad Lippia ostium, vbi Rhenum ingreditur. Ciuicis Ducatus ciuitas, negotiationis & diuersorū opificum in habitatione, magis quam religionis vnitatem nobilis, 42. VV R A T I S L A V I A, vrbis elegantissima, lumen, oculi, & totius Silesiæ Metropolis, de qua Ioachimus Cureus Fricstadiensis, in suis Silesiæ annalibus plurima commemorat, quæ hic prolixius commemorare non libet, cum sint, qui publicis scriptis, hocce annales, vt malè fidei notant.

Z.

16. ZYTPHANNIVM, Geldrix Ducatus nobile oppidum, nomen, à situs ratione sortitum. Si enim Goropio Becano, libro de Veneticis & Hyperboreis credendum, quæcumque vrbium nomina, in ven terminantur, vel ab ea vocula incipiant, aquis obnoxia, & paludosa occupant loca, vt, Venetiarum indicat fit. Item, Venio vbi plurima signa cernuntur, quæ omnia generatim, Venenab indigenis vocantur, & apud Hollandos, paludosa cœno-sisq; loca, è quibus cespites, ad ignes alendos effodiuntur, non alio nomine frequentius appellantur.

Huius patris, viciniq; territorij populū, proauro indolem, ac genium refert, fortis est, belloq; vt plurimum aptus. Geltriam quippe, & Zutphanæ potissimum comitatum, Sicambri multo rû sententia, quondam obtinuerunt, quibus præcipua feritas, & bellandi, præ cæteris Germanis, studium incrat, vnde perpetuis incurfionibus, Gallias molestant. Qua de causâ, pacato iam orbe terrarum, aliquandiu portas Iani claudere nõ poterat Octavianus Augustus, quod intellexisset, Sicambros adhuc Gallijs infestos esse, mouit ea res Octavianum (auctore Suetonio) vt priuata expeditione, Sicambricum bellum adiuuaret, quo breui confecto, quadraginta millia Sicambrorum transulisse ferunt, in ceteriorum Rheni ripam, eisq; sedes ibidem constituisse.

COLONIAE, TYPIS BERTRAMI BVCH-
HOLTZ, ANNO 1594.

I N D E X

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

COLONIAE TYRIBRETTANICAE BOCH.
HOLLÆ ANNO 1724

A.
 Alost oder Alost in Flandern
 Amorsfort über der 3. 1000
 Arnberg in Westphalen
 St. Hubert oder Comer in Frankreich 8

B.
 Bergen in Norwegen
 Bethan in Alois
 Boldvardia in Preussen
 Bononien in Italien
 Boppard am Rhein
 Brisen in Lynd

C.
 Calen in Frankreich Burg
 Cambry in Frankreich
 Cantuarburg oder Cantuaris in England
 Chies am aegrischen Meer
 Cronenburg in Dänemark
 Coempe in Holsteinen

D.
 Dänemark
 Dänische Monarchie
 Daccum in Preussen
 Dortmund in Westphalen

E.
 Eisleben in Mansfeld über Leon
 Elbogen im Dänischen

F.
 Flensburg in Schleswig

G.
 Gouda im Holländischen

H.
 Hadersleben im Schleswigschen
 Hafnia sive Rosengarten
 Hamburg im Holsteinschen
 Hardinge in Preussen
 Helsingborg in Dänemark
 Herzogenbosch in Drenthe
 Hestga fort in Ostfranc.

Hindeloopia friesländische Provinz
 Hispalis oder Sevilla in Spanien 2
 10. Helm oder Stockholm in Schweden 38
 15. Hvera sive Vestrad in Dänemark 27
 22. Husum in Schleswig an der Haver 33

J.
 Jerusalem 38
 37. Jylsk in Dänemark 18
 4. Jheroa im Holsteinschen 30
 17.
 19. Kijel im Holsteinschen 34
 24. Kopenhagen in Dänemark 28
 45

L.
 Landestrom in Dänemark 29
 Laugingen in Schwaben 15
 4. Lier in Drenthe 11
 5. Lippe 20
 1. Luca in Italien 30
 57. Lunden oder Lund in Dänemark 29
 26

M.
 Malinaga oder Elbogen 29
 Marchena in Spanien 3
 25. Masan oder Malisone an der See in Burg 4
 26. Minden in Sachsen 39
 18. München in Bayern 13
 20

N.
 Neup im Colnischen 23

O.
 40. Oberwesel am linken Rheinufer zwischen
 29. Ooppard und Gingen 24
 Oerant Dänische Insel 27
 Orsac oder Orkney in Spanien 3
 30. Ostia Römische Gärten 53
 Pomer oder S. Sudmer in Franc. 8

P.
 14. Palermo oder Panormus in Sicilien 36
 Pausia in Italien 51
 Presburg in Ungarn 44

Q.
 28. Quedlinburg oder Klein-Quedlinburg im
 36. Holsteinschen 35
 17. Rimini in Italien 18
 29. Rom. 54 & 55
 12. Römischer Gärten oder Rhet 53
 Rotterdam in Holland 15

P

Saravallis in Italien	16
Pleswick zum Holsteinischen Insprig	51
Segeberg oder Ligobergschloß im Holsteyn	32
Sevilla in Spanien	2
Siden in freisland	18
Senack in freisland	18
St. Astmer oder Smit in Frankreich	8
Stausia oder Stavoren in freisland	17
Stein in Böhmen	41
St. Beekholm in Sweden	38
Salme Kath. schloß St. Ovidii in Italien	52
Suab Dänische Anwesen	26
Saest in Westphalen	21

T

Tornich in Flandern	9
Trenonia hiesig Dortmund	20
Tubingen in Sweden	40

V.

Vincenza	17
Viniburgum Dänische schloß	27
Urbino in Italien	52

W.

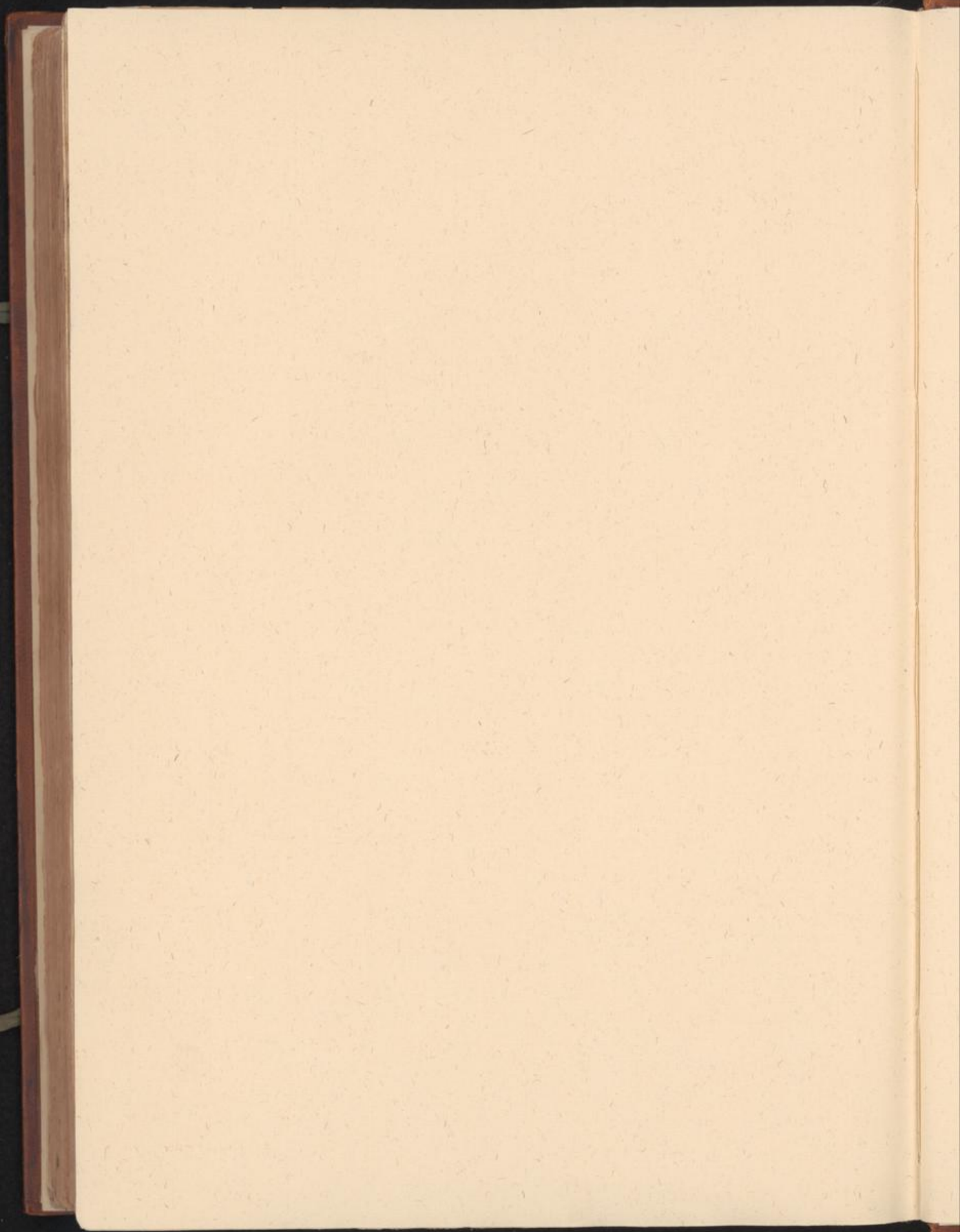
Wesel am linken Rhein	24
Wesel am Clavischen	19
Wroclawia in Schlesien	42

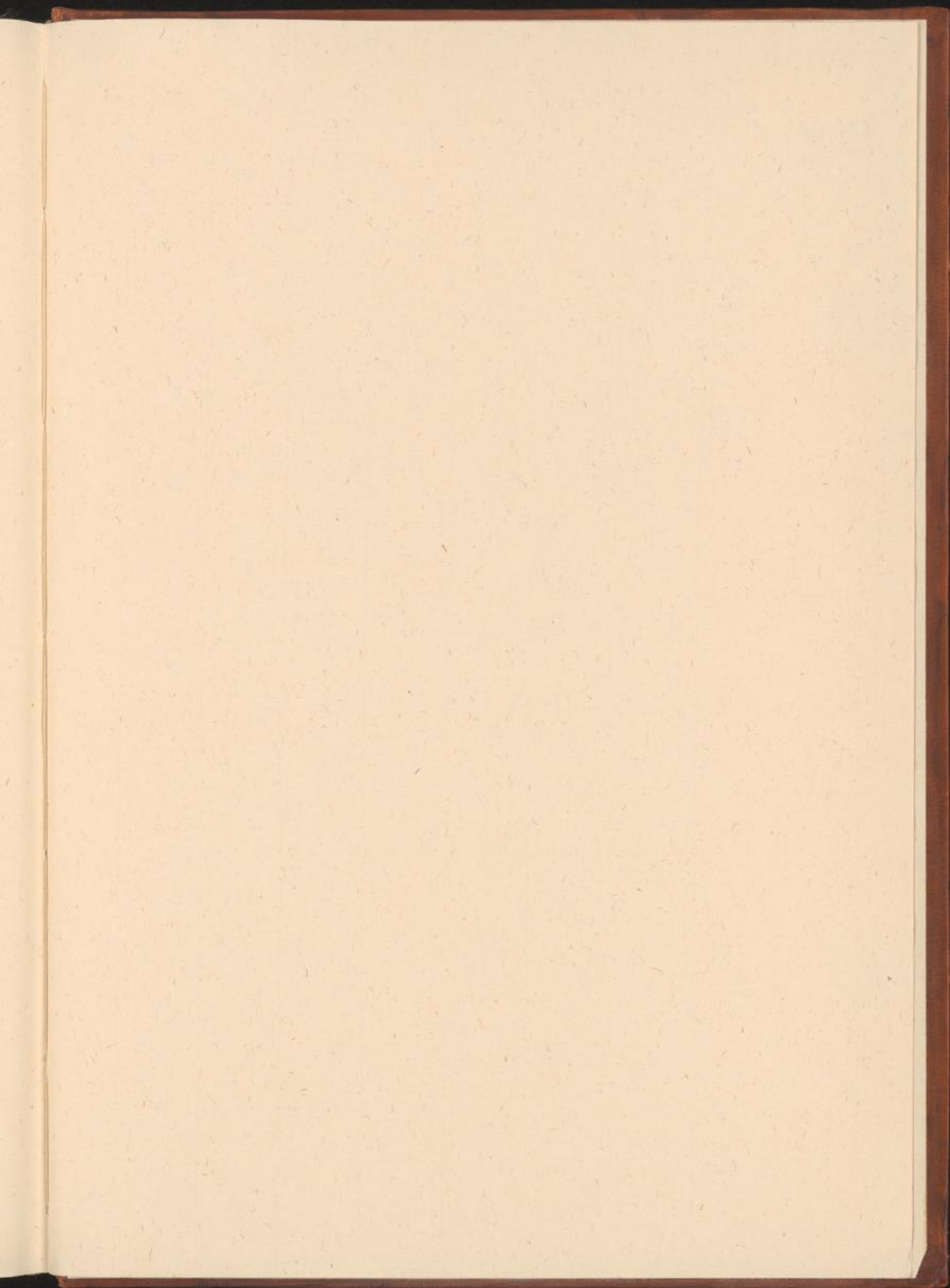
Z.

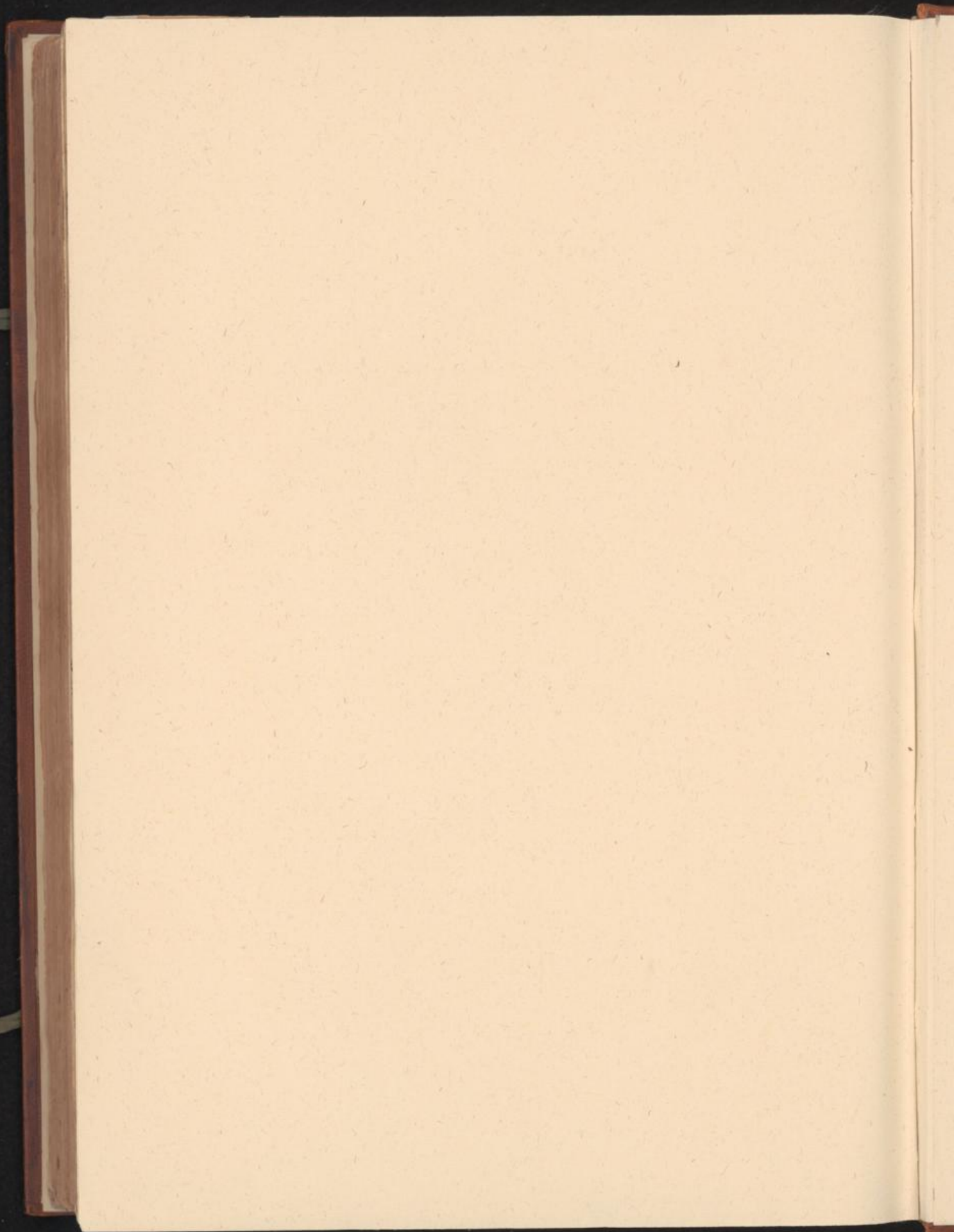
Zutphen in geldern	16
--------------------	----

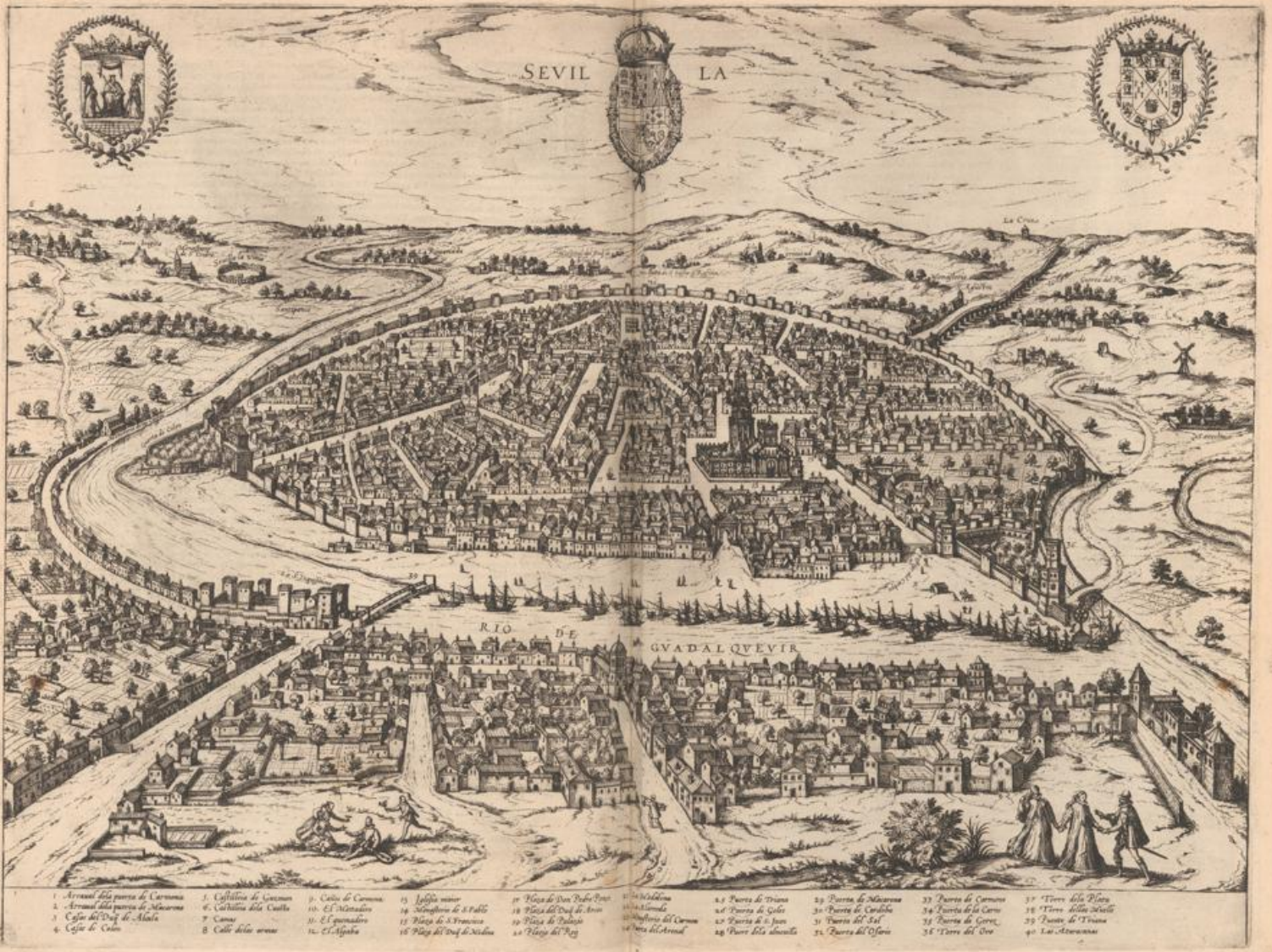

ms. 1968

ms. 1968

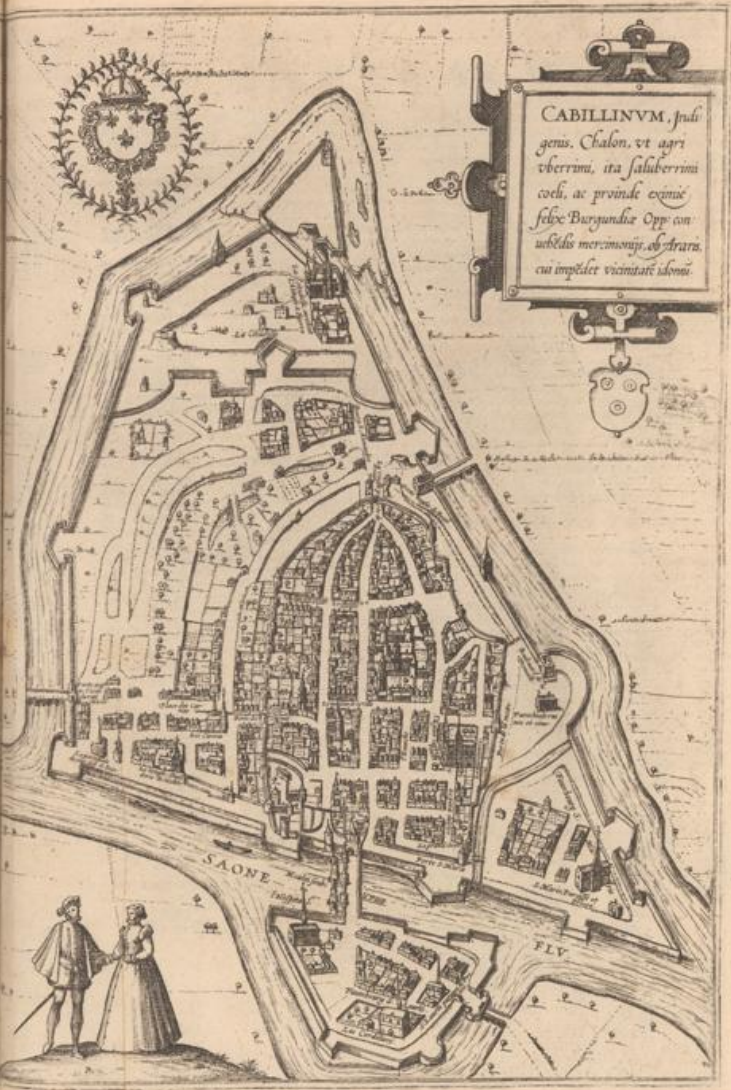

MACHINA

OLIVINA

MATISCONA,
vulgo Mâcon ad
Ararim fluv. probe
municium Burgun-
diarum Oppidum.
M. D. LXXX.

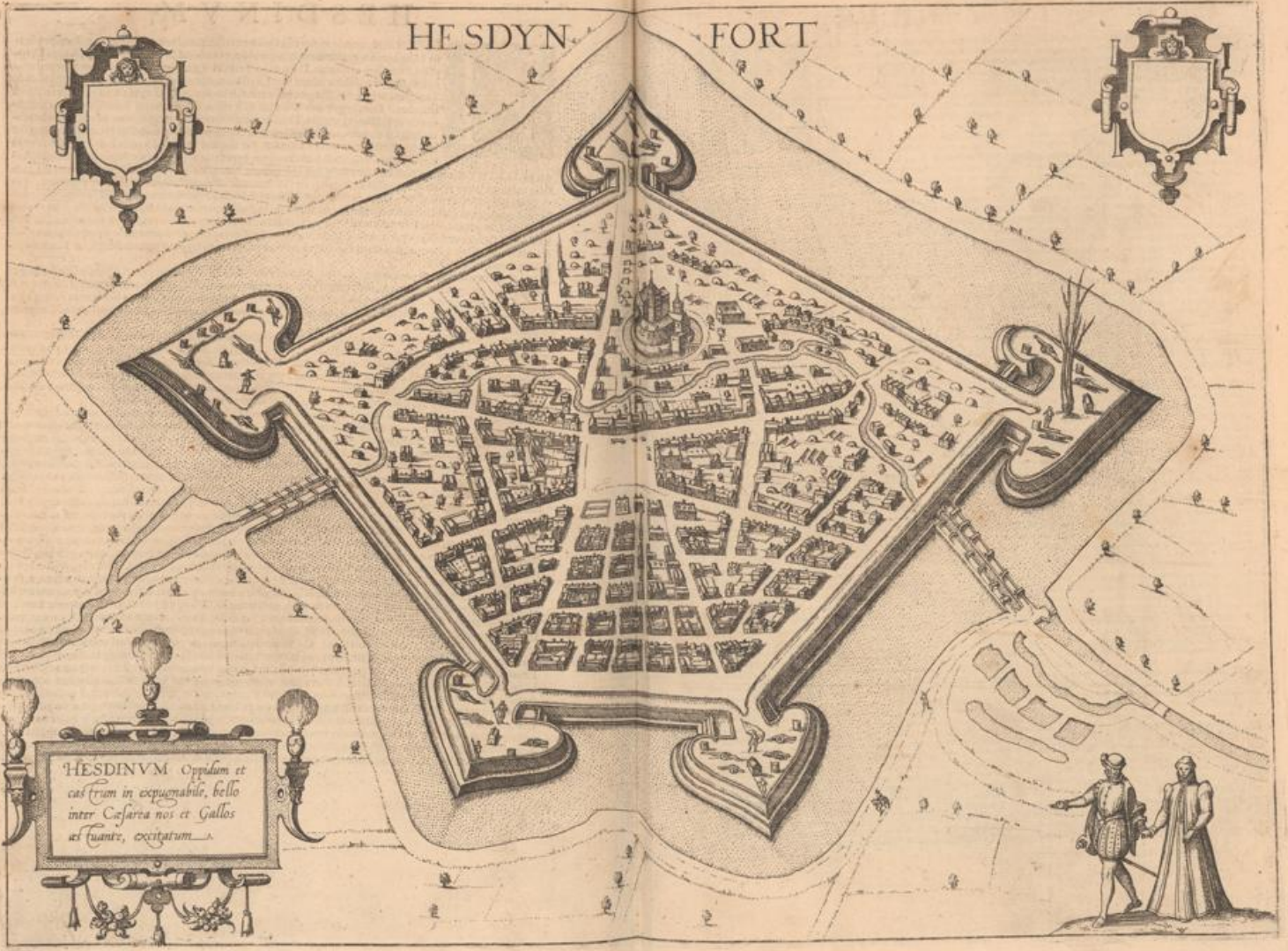
CABILLINUM, Julii
genus. Chalon, ut agri
vberissimi, ita saluberrimi
coeli, ac provincie omnine
seculi Burgundiarum Oppi-
dum, ubi mercimonij, et Arara
cui impleret viciniam ibonum.

CAMBRAY.

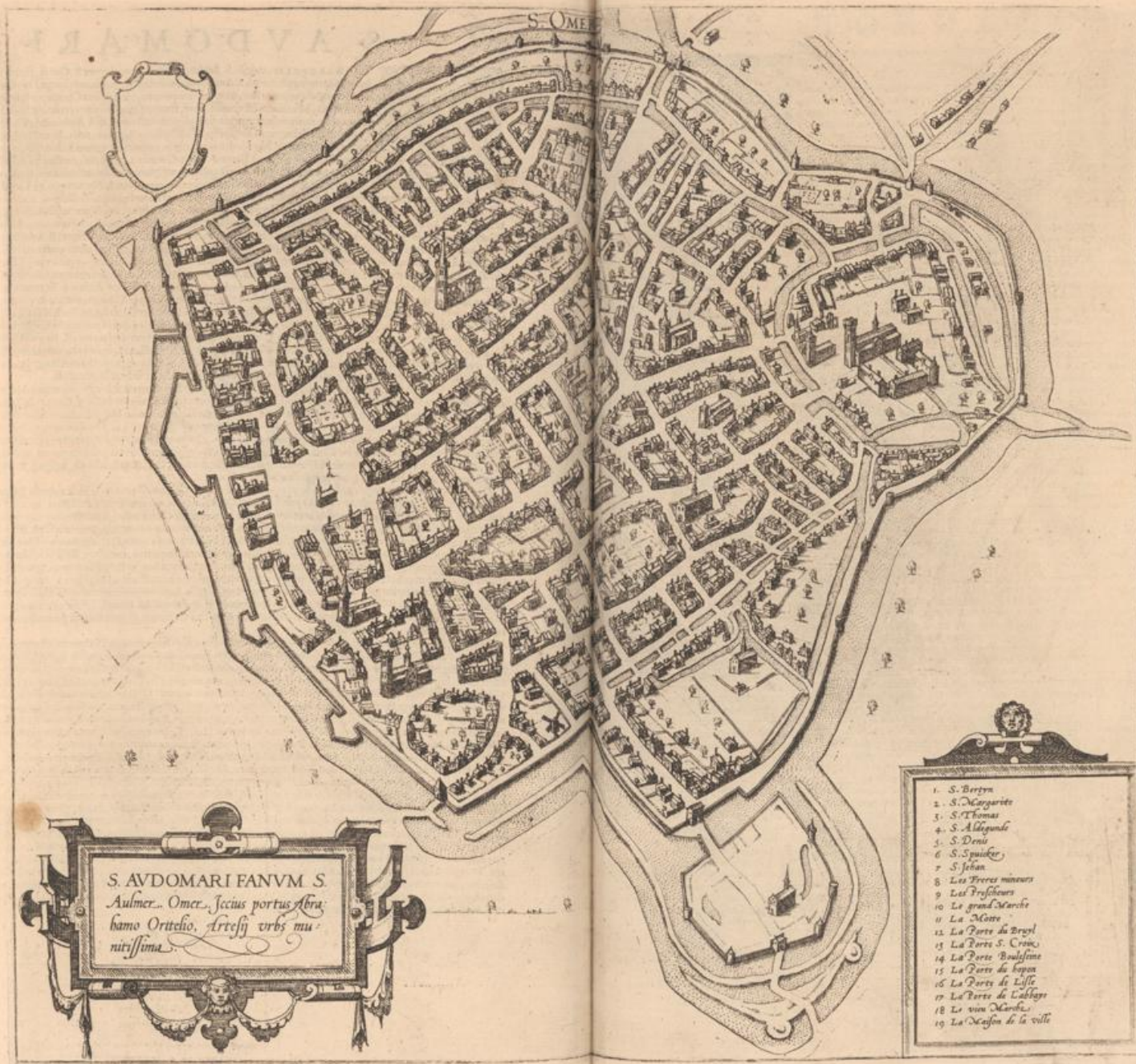
HE SDYN

FORT

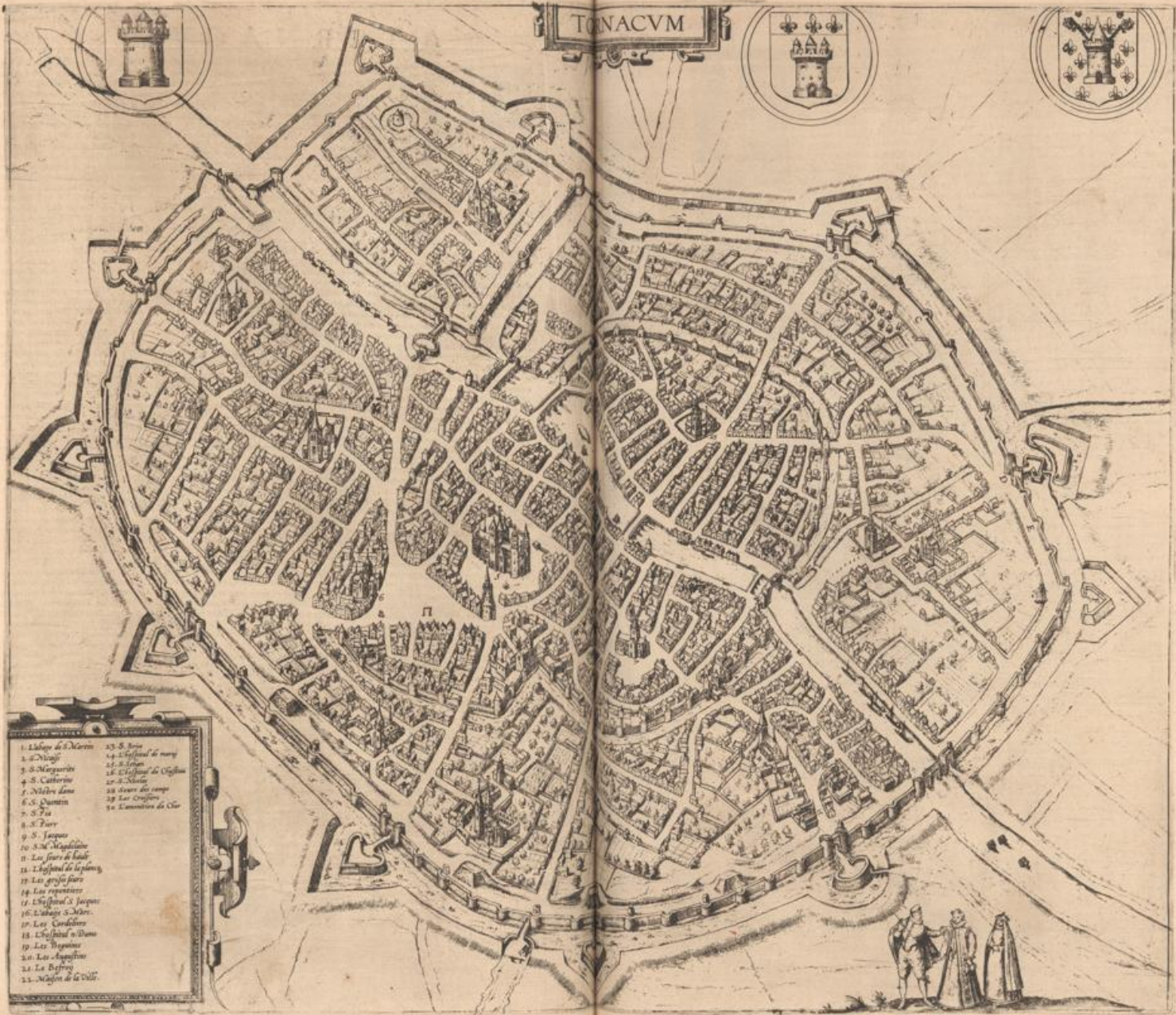
HESDINVM Oppidum et
castellum in expugnabile bello
inter Caesarem nos et Gallos
et suavis, excitatum.

S. AVDOMARI FANVM S.
 Aulmer. Omer. Jecius portus Abra-
 hamo Ortelio. Arresij urbs mu-
 nitissima.

1. S. Bertyn
2. S. Margareta
3. S. Thomas
4. S. Aldegundi
5. S. Denis
6. S. Spicker
7. S. Jehan
8. Les Freres mineurs
9. Les Freres
10. Le grand Marche
11. La Motte
12. La Porte du Brayl
13. La Porte S. Croix
14. La Porte Boulesene
15. La Porte du bapon
16. La Porte de Lisse
17. La Porte de Lablaye
18. Le vieux Marche
19. La Maison de la ville

1. L'abbaye de S. Marce	23. S. Jean
2. S. Nicolas	24. S. Michel le moine
3. S. Marguerite	25. S. Jean
4. S. Catherine	26. L'abbaye de Orléans
5. Notre Dame	27. S. Martin
6. S. Quentin	28. S. Pierre des champs
7. S. Paul	29. Les Croisiers
8. S. Pierre	30. L'abbaye de Clé
9. S. Jacques	
10. S. M. Magdeleine	
11. Les Jours de l'abbé	
12. L'abbaye de la plume	
13. Les greffes fiers	
14. Les reparties	
15. L'abbaye de S. Jacques	
16. L'abbaye de S. Marc	
17. Les Cordeliers	
18. L'abbaye de S. Thome	
19. Les Religieuses	
20. Les Augustins	
21. Les Bénédictins	
22. S. Martin de la Ville	

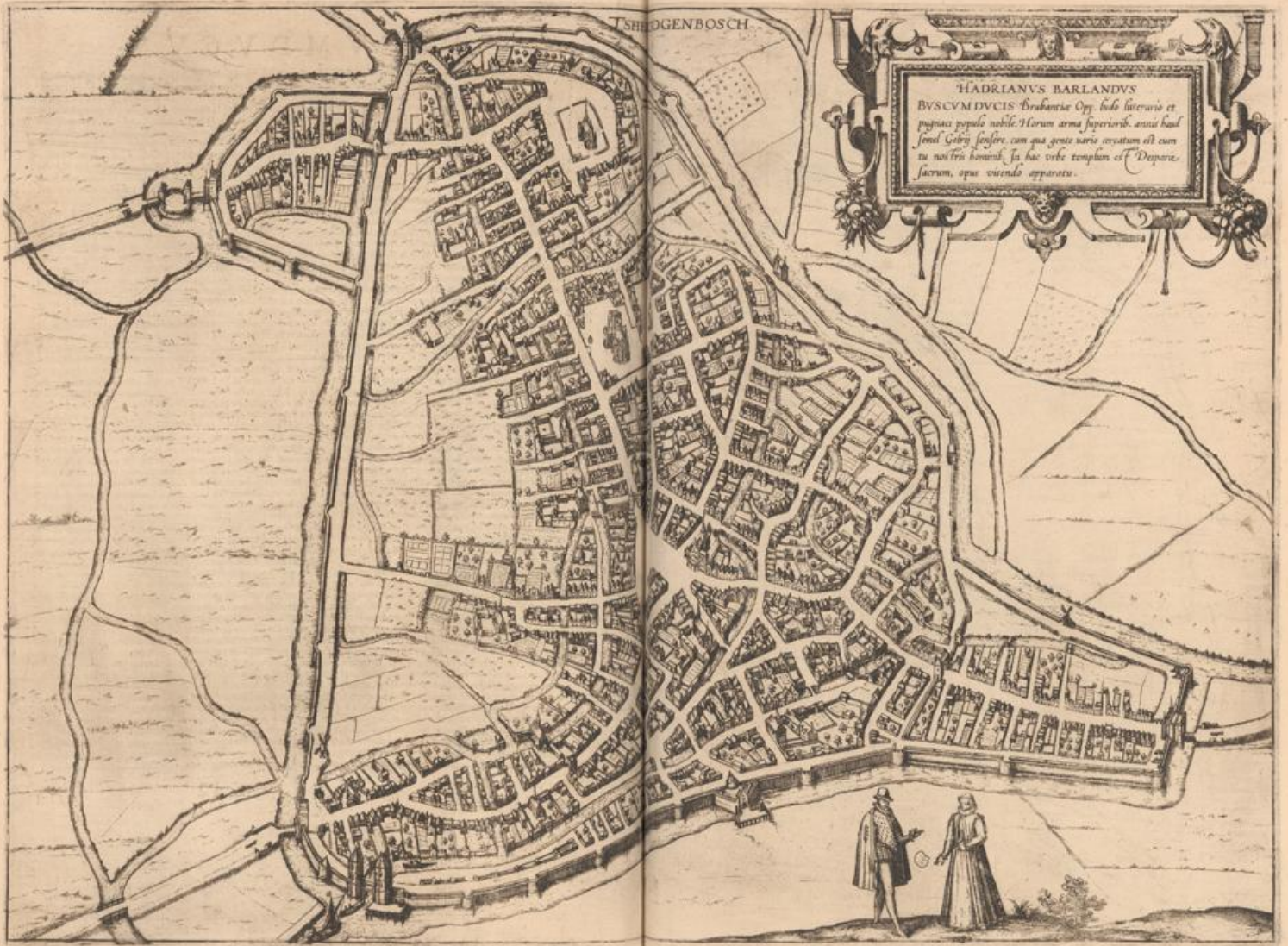
AELST

ALOSTVM.
VRBS FLAN-
DRIAE IMPE-
RATORIAE
FIRMISSIMA.

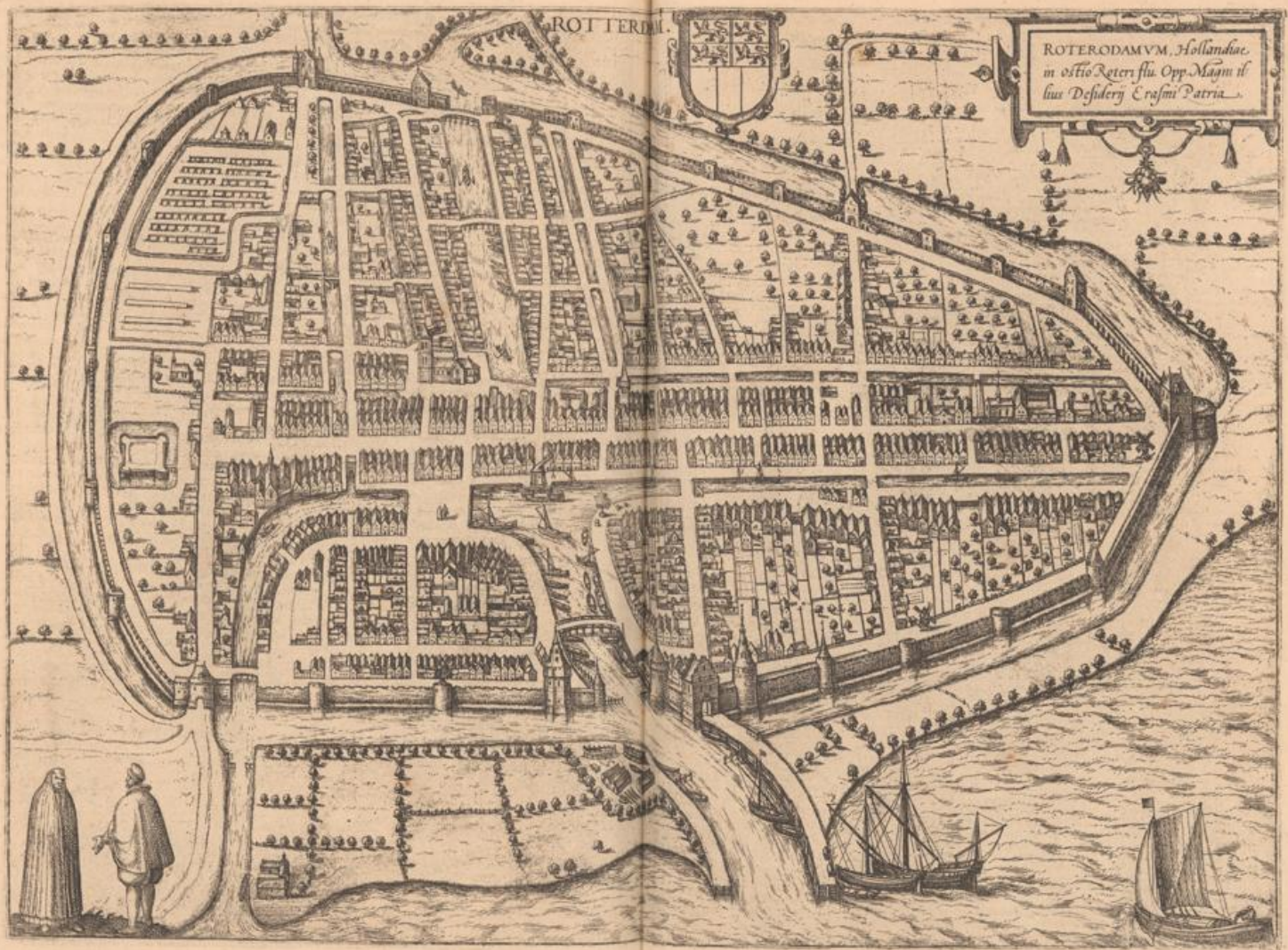

ROTERDAMI.

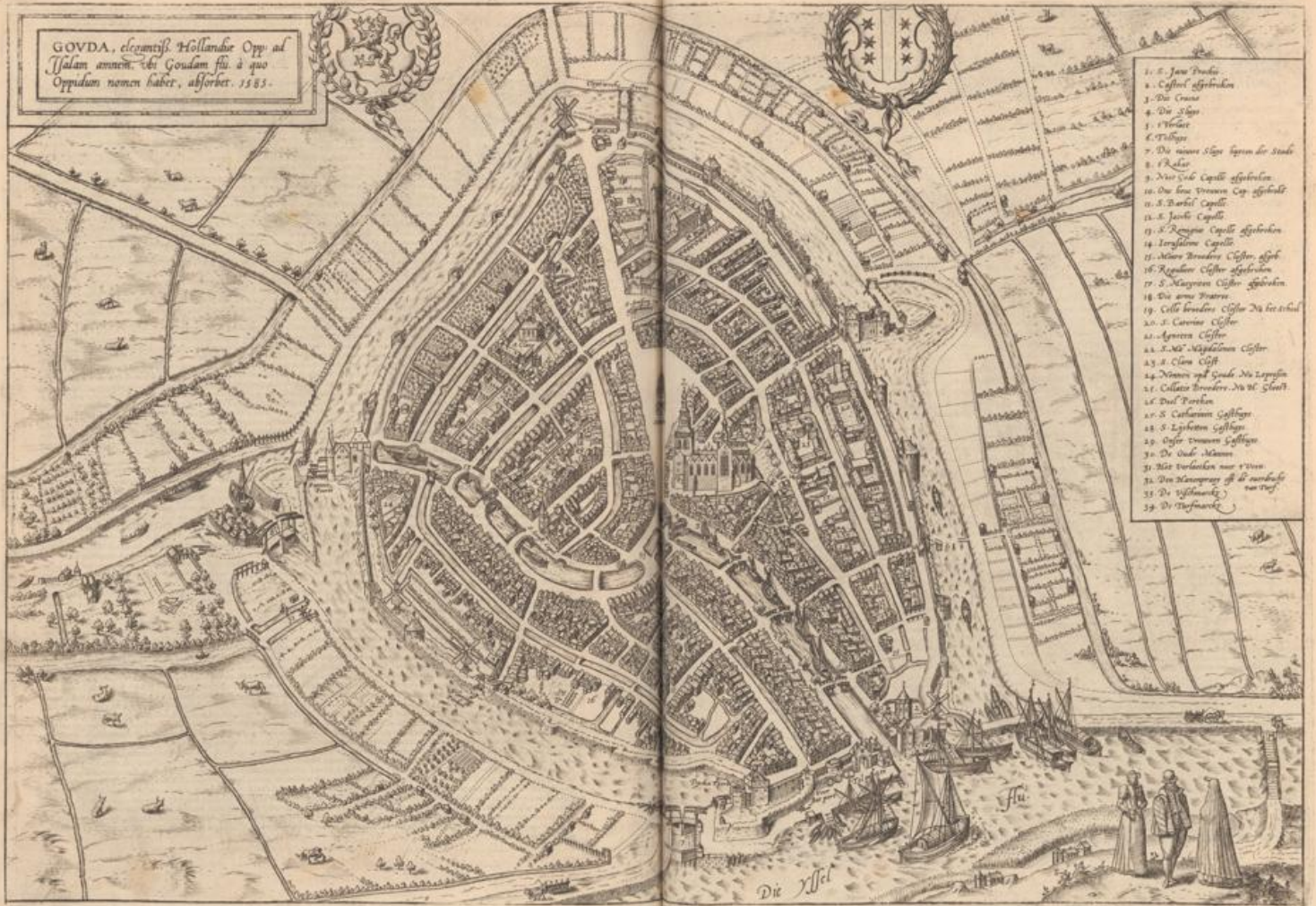
ROTERODAMVM, Hollandiae,
in ostio Aeteris fl. Opp. Magni of
lius Desiderij Erasmi Patria.

GOVDA, elegantiss. Hollandae Opp. ad
 Iffalam amnem ubi Goudam flu. à quo
 Oppidum nomen habet, abforbet. 1585.

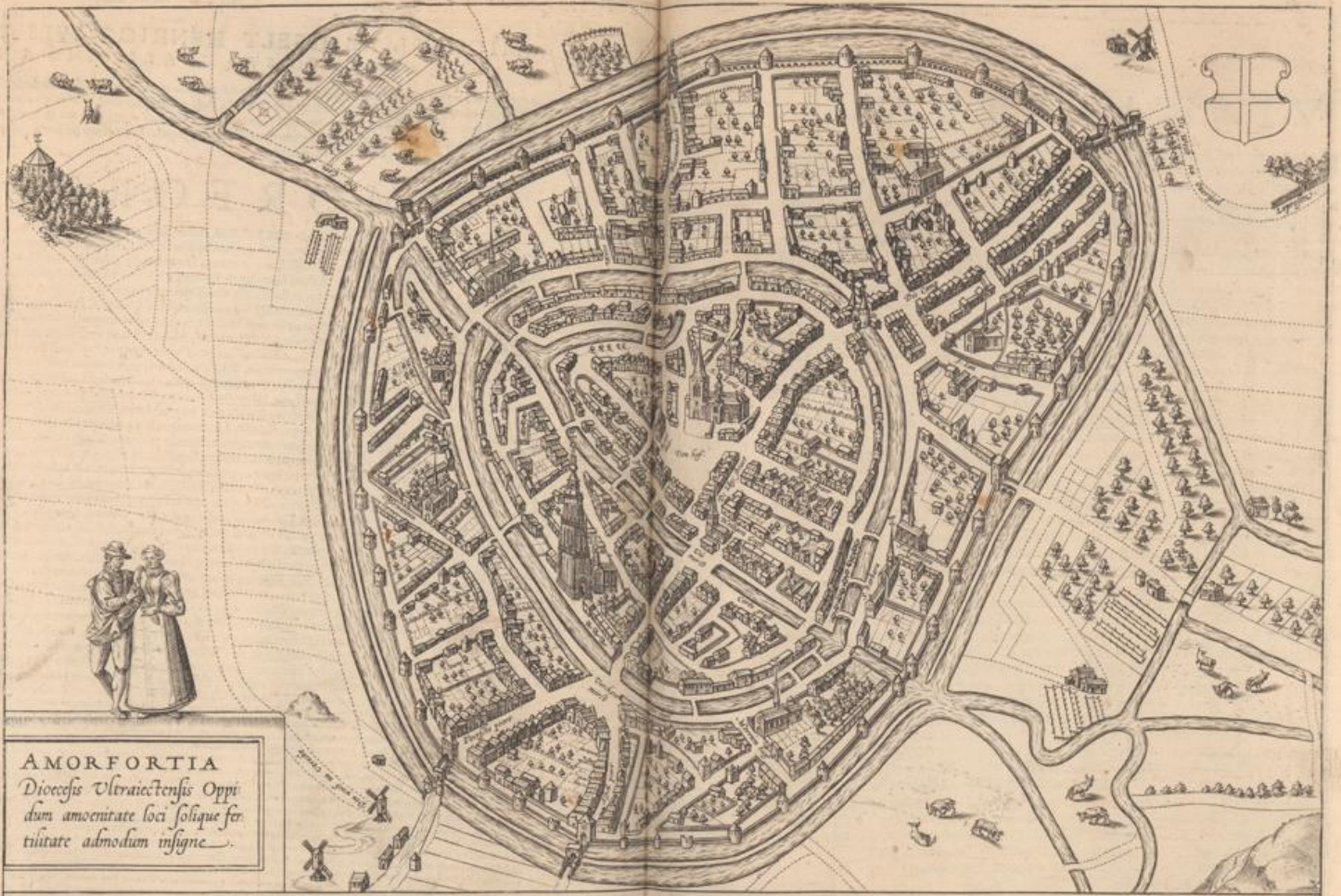

1. S. Jani Prætor
2. Castell. abforbetur
3. Die Craue
4. Die Sijpe
5. V. Sijpe
6. V. Sijpe
7. Die vanden Sijpe tegen die Stadt
8. V. Sijpe
9. Nieuw Sijpe Capell. abforbetur
10. Die vanden Sijpe Cap. abforbetur
11. S. Jans Capell
12. S. Remigii Capell. abforbetur
13. S. Remigii Capell.
14. S. Remigii Capell.
15. S. Remigii Capell. abforbetur
16. S. Remigii Capell. abforbetur
17. S. Remigii Capell. abforbetur
18. Die vanden Sijpe
19. Die vanden Sijpe
20. S. Remigii Capell. abforbetur
21. S. Remigii Capell.
22. S. Remigii Capell.
23. S. Remigii Capell.
24. S. Remigii Capell.
25. S. Remigii Capell.
26. S. Remigii Capell.
27. S. Remigii Capell.
28. S. Remigii Capell.
29. S. Remigii Capell.
30. S. Remigii Capell.
31. S. Remigii Capell.
32. S. Remigii Capell.
33. S. Remigii Capell.
34. S. Remigii Capell.
35. S. Remigii Capell.
36. S. Remigii Capell.
37. S. Remigii Capell.
38. S. Remigii Capell.
39. S. Remigii Capell.

Die Vei

flu

AMORFORTIA
 Diocesis Ultraiectensis Oppi-
 dum amoenitate loci solique fer-
 tilitate admodum insigne.

AMORFORTIA

S. Jani Couant

S. Agnetis

S. Joris

kerckel

De Vliet

S. Barbara

kerckel

Merrin loef

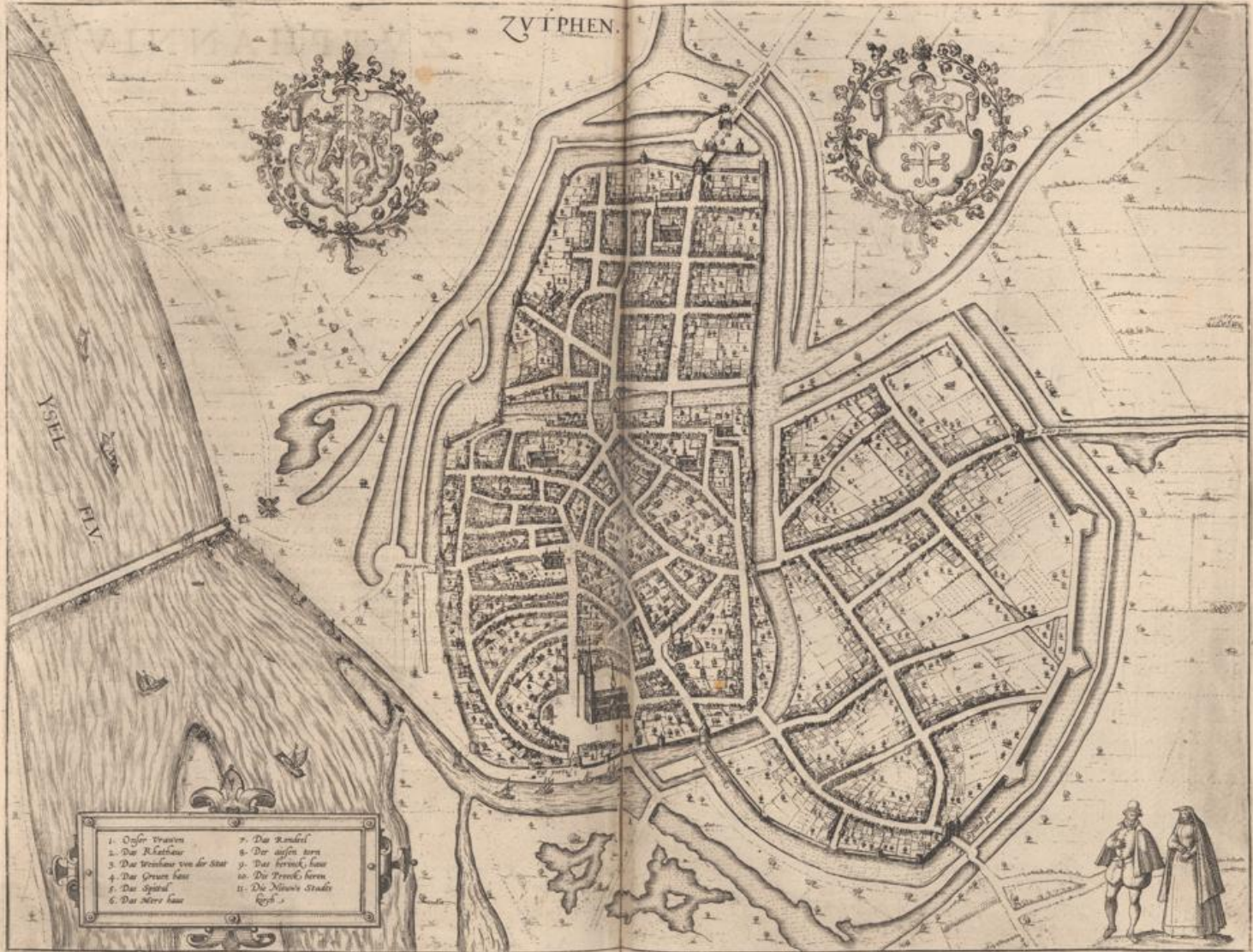
Oster leuw

Trouwen

Osterranten

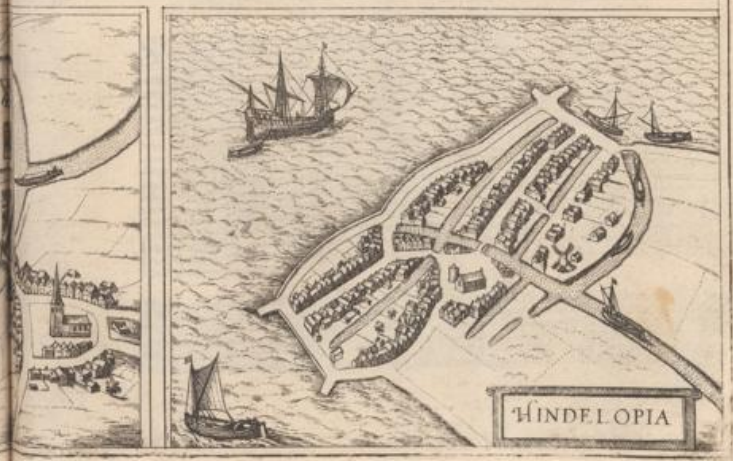
Lustden

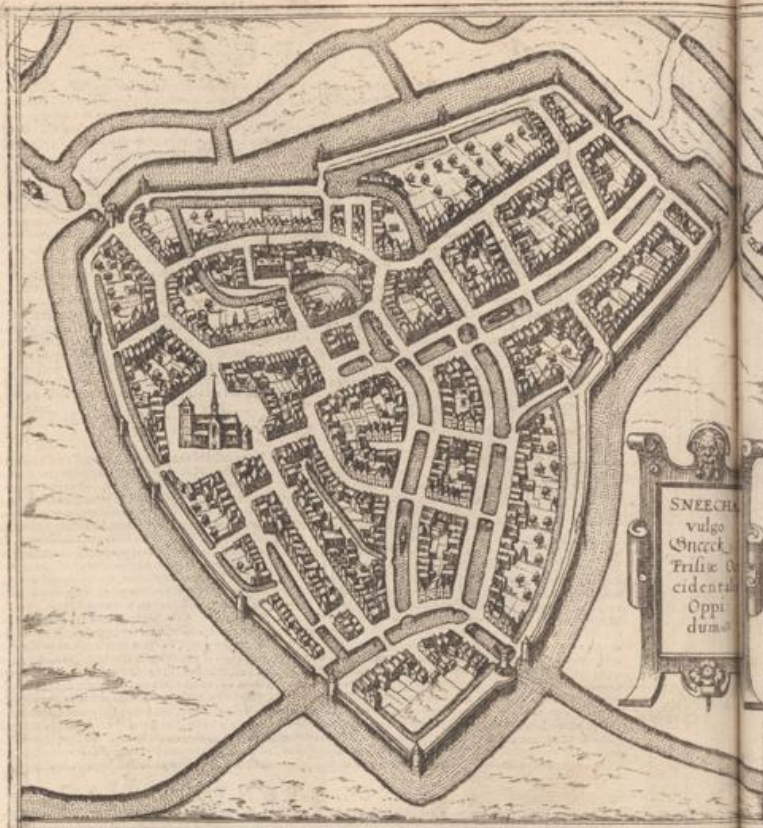
ZYTPHEN.

1. Oefen Waeren	7. Das Rindiel
2. Das Kloster	8. Die aiften torn
3. Das Wechens von der Staat	9. Das kerck huse
4. Das Gruen huse	10. Die Poppel kerck
5. Das Spital	11. Die Nieuwe Stadt
6. Das Nieuwe huse	12.

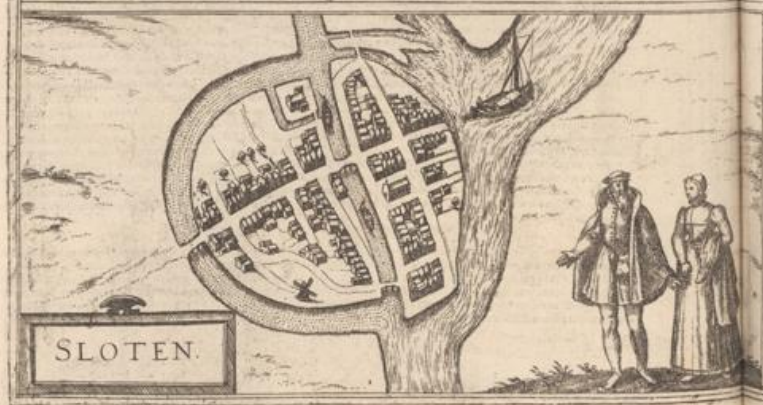

SNEECK
vulgo
Sneek
Frisie Oc
cidental
Oppi
dum

DOORVM

SLOTEN

YLST

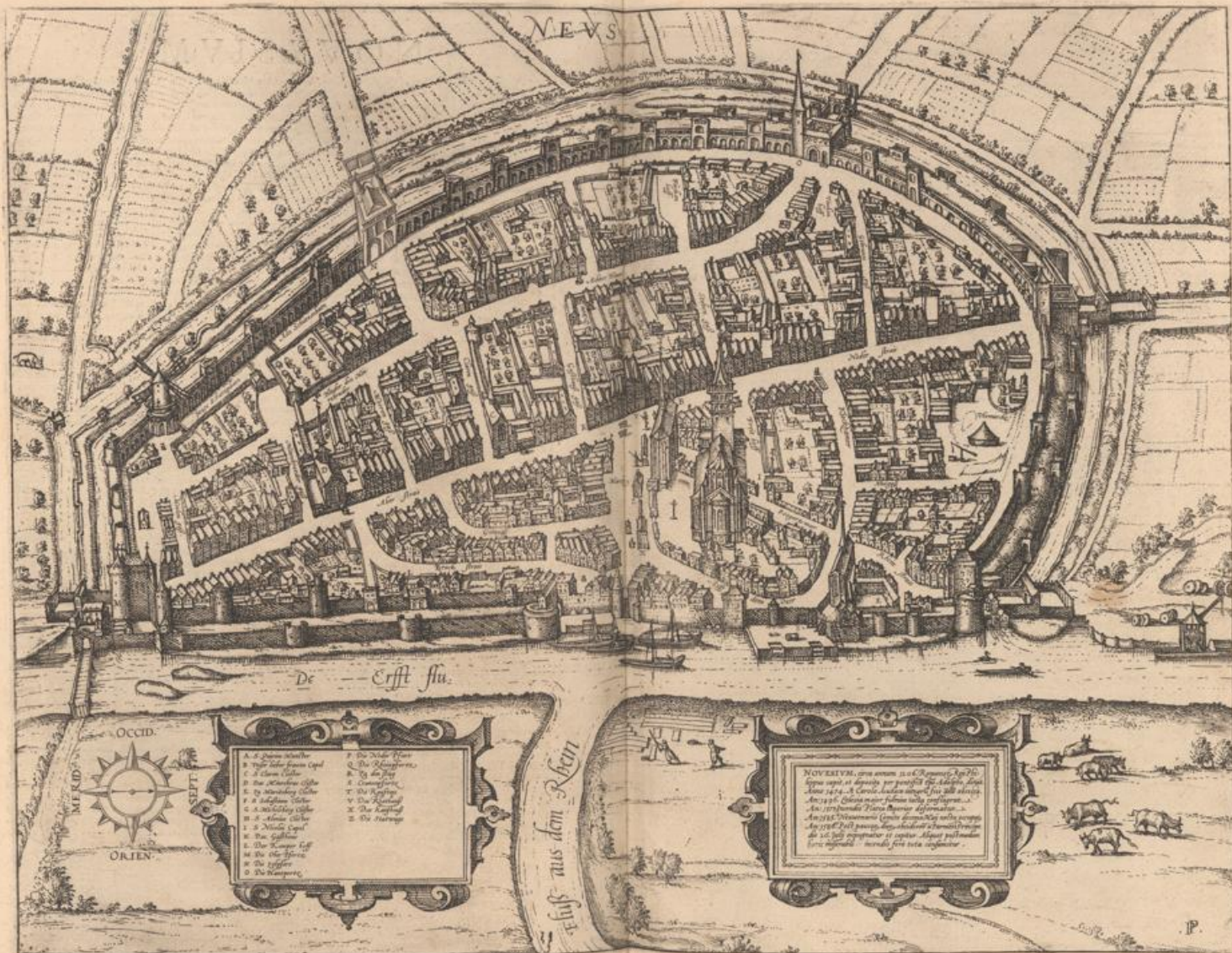

SOEST.

ARNSBERG.

MEWS

De Erfft flu.

OCCID.

ORIEN.

A. S. Johann Schuler	F. Die Nider Hof
B. S. Peter Schuler	G. Die Kuchler
C. S. Hans Schuler	H. S. die Fey
D. S. Michael Schuler	I. S. Compten
E. S. S. Schuler	K. Die Kuchler
F. S. S. Schuler	L. Die Kuchler
G. S. S. Schuler	M. Die Kuchler
H. S. S. Schuler	N. Die Kuchler
I. S. S. Schuler	O. Die Kuchler
K. S. S. Schuler	P. Die Kuchler
L. S. S. Schuler	Q. Die Kuchler
M. S. S. Schuler	R. Die Kuchler
N. S. S. Schuler	S. Die Kuchler
O. S. S. Schuler	T. Die Kuchler
P. S. S. Schuler	U. Die Kuchler
Q. S. S. Schuler	V. Die Kuchler
R. S. S. Schuler	X. Die Kuchler
S. S. S. Schuler	Y. Die Kuchler
T. S. S. Schuler	Z. Die Kuchler

flus aus dem Rhein

NOVEM. circa annis 1106. Reipens. 1170. Epus apud et deinde per quosdam... Anno 1474. S. Carolus... Anno 1546. S. Carolus... Anno 1577. S. Carolus... Anno 1618. S. Carolus... Anno 1648. S. Carolus... Anno 1688. S. Carolus... Anno 1718. S. Carolus... Anno 1748. S. Carolus... Anno 1778. S. Carolus... Anno 1808. S. Carolus... Anno 1838. S. Carolus... Anno 1868. S. Carolus... Anno 1898. S. Carolus... Anno 1928. S. Carolus... Anno 1958. S. Carolus... Anno 1988. S. Carolus... Anno 2018. S. Carolus...

P.

Vetus alius Friburg Civitatis ad Rhenum
 sitz occidentissima delincatio. Que Germa-
 nico Idiomate Ober Wesell vocatur.

RHENVS

FLV.

Bodobrig Civitatis ad ripam Rhe-
 ni collocata per maximam situs, que
 hodie Dopper dicitur.

RHENVS

FLV.

FRETI DANICORVM SVNDI
ACCVRATISSIMA LINEATIO.

HAFNIA

HAFNIA vulgo *KOPENHAGEN* Vrbs Danicæ primaria qua se terrarumque conspiciendam exhibet Anno Salutis M. D. LXXXVII.

KOPENHAGEN

SEMPER PARATUS

GOTTO EPIA

SEA FLV

GOTTOPPIA
*Provincia à Göttinge habet, Göttingia nomen,
 Galliarum habet, quoniam tenet, locum,
 Jan. habet, hanc, nec non, nomen, libere, Althofe,
 Sapi, de, quod, P. nomen, dicitur, de, fide,
 Slettingum.*

*Contra, in, Witten, ubi, p. nomen, Göttinge,
 P. nomen, P. nomen, quod, Göttinge, quod,
 Slettingum, p. nomen, nec, non, hanc, locum,
 Quod, nomen, al, nomen, de, Göttinge, fide,
 Anp. fide, quod, nomen, p. nomen, Göttinge,
 Quod, nomen, nomen, quod, nomen, Göttinge,
 P. nomen, de, nomen, de, nomen, Göttinge,
 Sed, nomen, nomen, nomen, Göttinge,
 En, Göttinge, in, Nomen, de, nomen, Göttinge,
 Göttinge, in, Nomen, de, nomen, Göttinge,
 Göttinge, in, Nomen, de, nomen, Göttinge,*

*A. P. nomen, Göttinge,
 B. Caltra, de, Göttinge, nomen, de, fide, Göttinge,
 C. Vico, de, Göttinge, nomen, de, fide, Göttinge,
 D. Caltra, de, Göttinge, nomen, de, fide, Göttinge,
 E. P. nomen, Göttinge, nomen, de, fide, Göttinge,
 F. P. nomen, Göttinge, nomen, de, fide, Göttinge,
 G. P. nomen, Göttinge, nomen, de, fide, Göttinge,
 H. P. nomen, Göttinge, nomen, de, fide, Göttinge,
 I. P. nomen, Göttinge, nomen, de, fide, Göttinge,
 K. P. nomen, Göttinge, nomen, de, fide, Göttinge,*

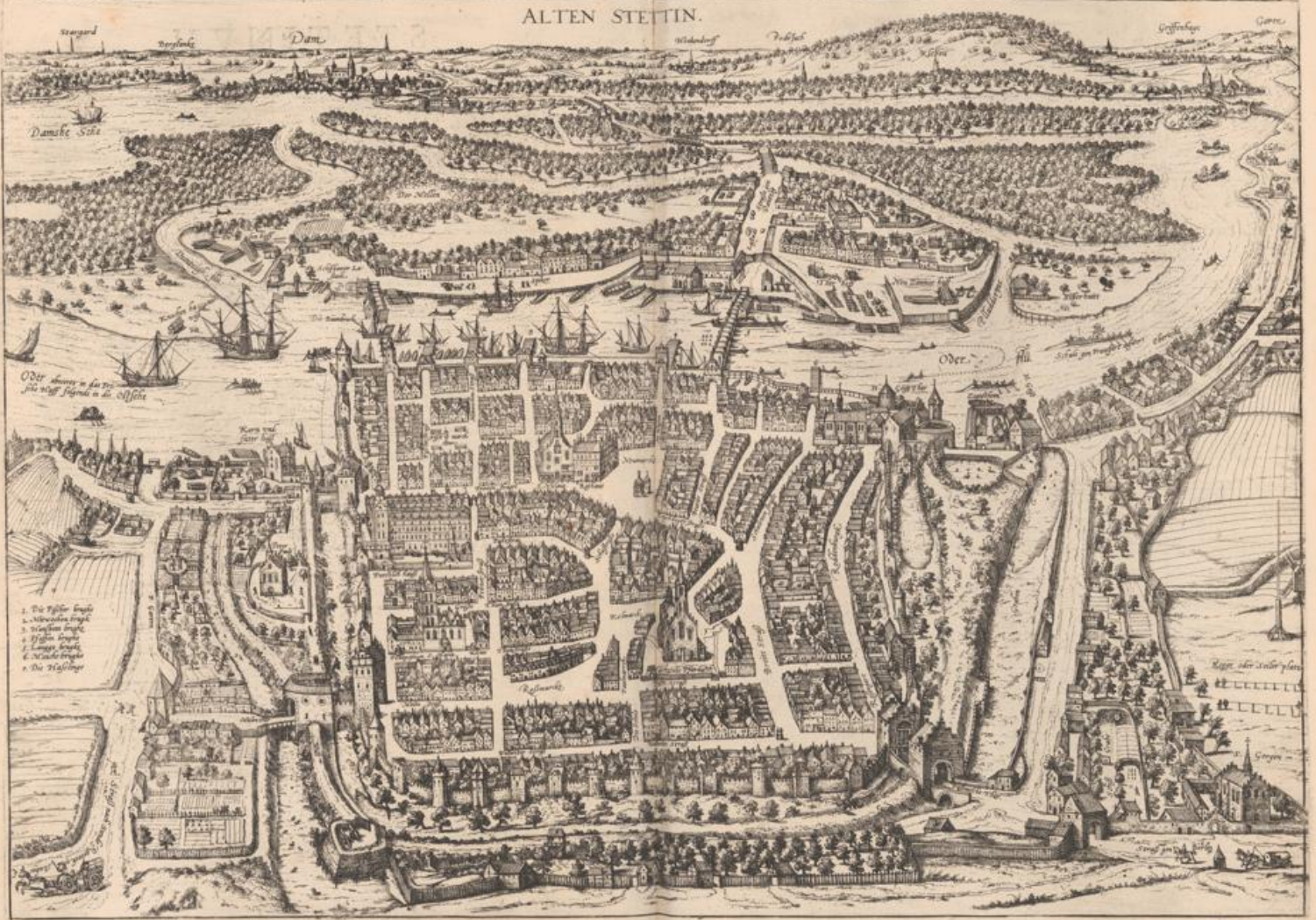

MVNDEN.

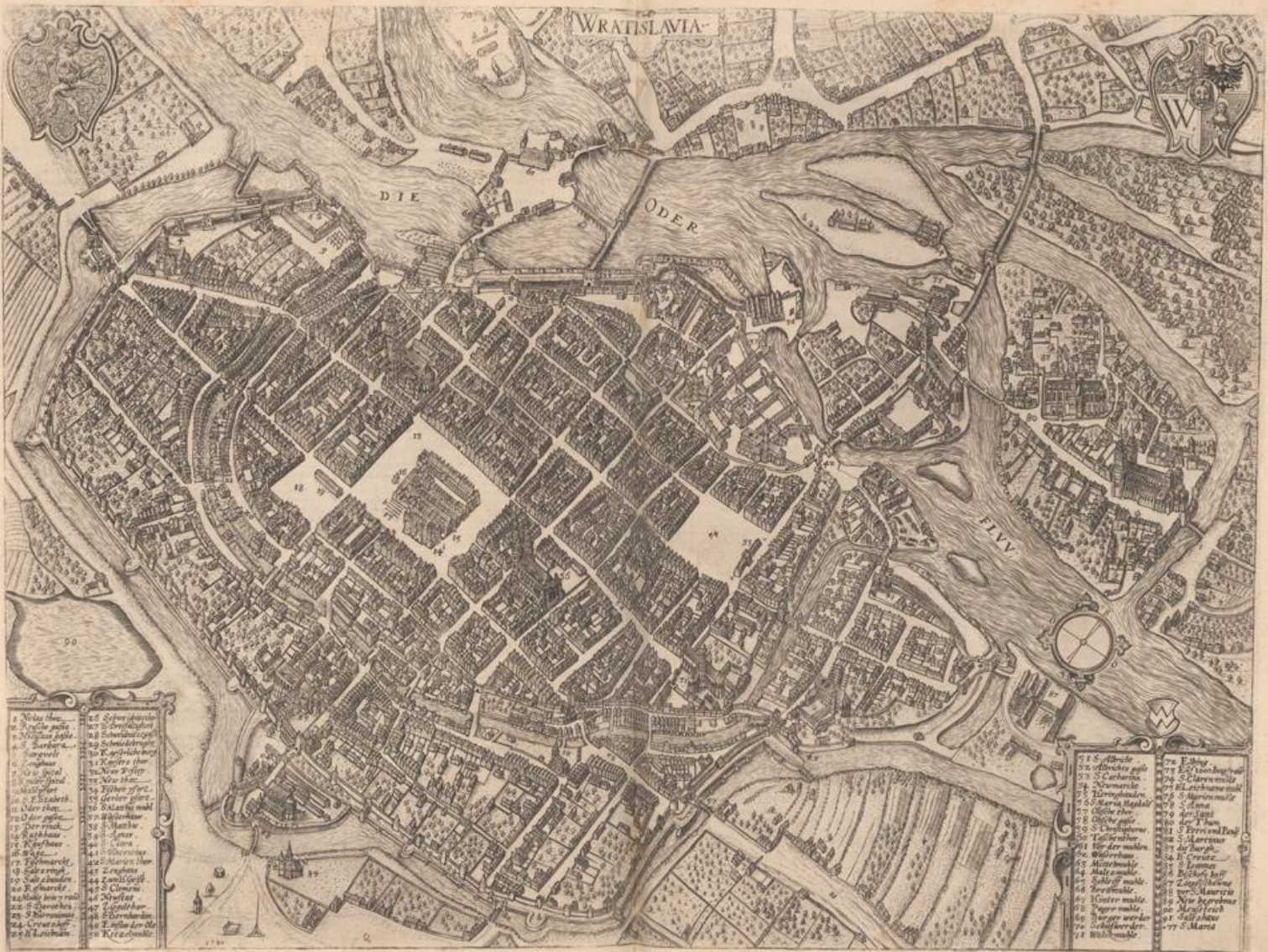

MVNDENSIS, ad Visur-
gum flu: Saxoniae Vr-
bis, genuina delineatio.

ALTEN STETTIN.

WRATISLAVIA

1. Nikolaus	25. S. Johannes
2. S. Peter	26. S. Paulus
3. S. Paulus	27. S. Martinus
4. S. Barbara	28. S. Agatha
5. S. Margareta	29. S. Katherina
6. S. Anna	30. S. Barbara
7. S. Maria	31. S. Elisabeth
8. S. Elisabeth	32. S. Anna
9. S. Maria	33. S. Barbara
10. S. Elisabeth	34. S. Anna
11. S. Maria	35. S. Barbara
12. S. Elisabeth	36. S. Anna
13. S. Maria	37. S. Barbara
14. S. Elisabeth	38. S. Anna
15. S. Maria	39. S. Barbara
16. S. Elisabeth	40. S. Anna
17. S. Maria	41. S. Barbara
18. S. Elisabeth	42. S. Anna
19. S. Maria	43. S. Barbara
20. S. Elisabeth	44. S. Anna
21. S. Maria	45. S. Barbara
22. S. Elisabeth	46. S. Anna
23. S. Maria	47. S. Barbara
24. S. Elisabeth	48. S. Anna
25. S. Maria	49. S. Barbara
26. S. Elisabeth	50. S. Anna

51. S. Albrecht	76. S. Eusebius
52. S. Stephanus	77. S. Hieronymus
53. S. Petrus	78. S. Gregorius
54. S. Paulus	79. S. Ambrosius
55. S. Hieronymus	80. S. Augustinus
56. S. Gregorius	81. S. Hieronymus
57. S. Ambrosius	82. S. Augustinus
58. S. Augustinus	83. S. Hieronymus
59. S. Hieronymus	84. S. Augustinus
60. S. Augustinus	85. S. Hieronymus
61. S. Hieronymus	86. S. Augustinus
62. S. Augustinus	87. S. Hieronymus
63. S. Hieronymus	88. S. Augustinus
64. S. Augustinus	89. S. Hieronymus
65. S. Hieronymus	90. S. Augustinus
66. S. Augustinus	91. S. Hieronymus
67. S. Hieronymus	92. S. Augustinus
68. S. Augustinus	93. S. Hieronymus
69. S. Hieronymus	94. S. Augustinus
70. S. Augustinus	95. S. Hieronymus
71. S. Hieronymus	96. S. Augustinus

MONACHIUM VTRIVSQVE
BAVARIAE CIVITAS PRIMAR.

- A. Die S. 1128a
- B. S. 1128b
- C. Die S. 1128c
- D. S. 1128d
- E. S. 1128e
- F. S. 1128f
- G. S. 1128g
- H. S. 1128h
- I. S. 1128i
- K. S. 1128k
- L. S. 1128l
- M. S. 1128m
- N. S. 1128n
- O. S. 1128o
- P. S. 1128p
- Q. S. 1128q
- R. S. 1128r
- S. S. 1128s
- T. S. 1128t
- U. S. 1128u
- V. S. 1128v
- W. S. 1128w
- X. S. 1128x
- Y. S. 1128y
- Z. S. 1128z

- 1. S. 1128a
- 2. S. 1128b
- 3. S. 1128c
- 4. S. 1128d
- 5. S. 1128e
- 6. S. 1128f
- 7. S. 1128g
- 8. S. 1128h
- 9. S. 1128i
- 10. S. 1128j
- 11. S. 1128k
- 12. S. 1128l
- 13. S. 1128m
- 14. S. 1128n
- 15. S. 1128o
- 16. S. 1128p
- 17. S. 1128q
- 18. S. 1128r
- 19. S. 1128s
- 20. S. 1128t
- 21. S. 1128u
- 22. S. 1128v
- 23. S. 1128w
- 24. S. 1128x
- 25. S. 1128y
- 26. S. 1128z

IN LAUDE CIVITAT. MONACHIE. ANCELMII
STOCKLE EQVITIS ICOSITETRASTICHON.
Alphæ curritur Jannitiam regibus eodem.
Alphæ Honoris metropolimque soli.
Judicatus quidem Monachi de nomine claræ.
Benedictus Monachus Symbolon istiq. lucis
Alphæ eximio, mundi plateisque, prelatio
Urbi decus ostentat turribus ampla suam
Circumit undiq. q. utiq. pomeria tractu
SARAS, qui passim sicca, in urbe sunt
flumis manat fides factu fontibus vnda
Urbs et ornata gratia nulla deest
Sed decus accumulat, nona qui mole fabrica surgit
ut, quæ visa fuit, non videatur ea

SERENISSIMO
PRINCIPALI DOMINO
.D. GWILHELMO
COMITI RHENI
VTRIVSQ. BAVARIE DVCI DŌTO SVO
CLEMENTISS. IN RV. MILLIMI OBSEQVII
SVI MONVM. GEORG. HOFFNAGLIVS D.

Nil tamen exorat magis prestantissima, duci
Proxime, quam virtus, DVX GWILIELME TUA.
Quis etiam posuere suas hic numina sedes
Pallas, Atlantiades, Perusque chorus
Religio, pietasque, fides, Aethra moratur
Ilic venerandorum docta caterva patrum
Hesperus ut rutilans prae fulget in aethere stellis
Sidera consimili nulla nitore micant
Sic urbs haec alias superat splendore, vel ulius
Qua princeps habitat, Tritoni ora, tuus
Effugiat tam Solers Hochburgius, vnde
Urbs adhaeserit gloria, nomen, honor.
Anno domi. MD. LXXVI.

170301

Preßburg

POSONIVM

M. 170301

SENTHAL
 CHIAI D'ARVINDAE
 1707

SERAVALLI, quae vici, Speltate, cum, quae huc nullo suo tempore, quae
 oratione NOVITVS MURONTI MONTI & de nobis, et apponit hanc
 sub obitu. Cum nos Colonia dixerunt, ut quam fando regis Gregorij XIII.
 P.M. curam dederunt, non vici conuenit. Illius a nobis honore reparavit,
 haec saltem omnia, ut iustam, proque volumus, et viciorem etiam regios,
 quae nos viderunt, viderunt autem, et quae non vident, et Dns O. M. perque
 tanta quoniam non tam cito ad cetera hanc, fide, reuertit.

SEBASTIANUS MAR
 DE AGRO FORO JOCI

VICENZA

1 Chiesa di S. Maria	14 Chiesa di S. Maria	27 S. Maria	40 S. Maria	53 Chiesa di S. Maria
2 Chiesa di S. Maria	15 Chiesa di S. Maria	28 S. Maria	41 S. Maria	54 Chiesa di S. Maria
3 Chiesa di S. Maria	16 Chiesa di S. Maria	29 S. Maria	42 S. Maria	55 Chiesa di S. Maria
4 Chiesa di S. Maria	17 Chiesa di S. Maria	30 S. Maria	43 S. Maria	56 Chiesa di S. Maria
5 Chiesa di S. Maria	18 Chiesa di S. Maria	31 S. Maria	44 S. Maria	57 Chiesa di S. Maria
6 Chiesa di S. Maria	19 Chiesa di S. Maria	32 S. Maria	45 S. Maria	58 Chiesa di S. Maria
7 Chiesa di S. Maria	20 Chiesa di S. Maria	33 S. Maria	46 S. Maria	59 Chiesa di S. Maria
8 Chiesa di S. Maria	21 Chiesa di S. Maria	34 S. Maria	47 S. Maria	60 Chiesa di S. Maria
9 Chiesa di S. Maria	22 Chiesa di S. Maria	35 S. Maria	48 S. Maria	61 Chiesa di S. Maria
10 Chiesa di S. Maria	23 Chiesa di S. Maria	36 S. Maria	49 S. Maria	62 Chiesa di S. Maria
11 Chiesa di S. Maria	24 Chiesa di S. Maria	37 S. Maria	50 S. Maria	63 Chiesa di S. Maria
12 Chiesa di S. Maria	25 Chiesa di S. Maria	38 S. Maria	51 S. Maria	64 Chiesa di S. Maria
13 Chiesa di S. Maria	26 Chiesa di S. Maria	39 S. Maria	52 S. Maria	65 Chiesa di S. Maria

66 Chiesa di S. Maria	92 Chiesa di S. Maria
67 Chiesa di S. Maria	93 Chiesa di S. Maria
68 Chiesa di S. Maria	94 Chiesa di S. Maria
69 Chiesa di S. Maria	95 Chiesa di S. Maria
70 Chiesa di S. Maria	96 Chiesa di S. Maria
71 Chiesa di S. Maria	97 Chiesa di S. Maria
72 Chiesa di S. Maria	98 Chiesa di S. Maria
73 Chiesa di S. Maria	99 Chiesa di S. Maria
74 Chiesa di S. Maria	100 Chiesa di S. Maria
75 Chiesa di S. Maria	101 Chiesa di S. Maria
76 Chiesa di S. Maria	102 Chiesa di S. Maria
77 Chiesa di S. Maria	103 Chiesa di S. Maria
78 Chiesa di S. Maria	104 Chiesa di S. Maria
79 Chiesa di S. Maria	105 Chiesa di S. Maria
80 Chiesa di S. Maria	106 Chiesa di S. Maria
81 Chiesa di S. Maria	107 Chiesa di S. Maria
82 Chiesa di S. Maria	108 Chiesa di S. Maria
83 Chiesa di S. Maria	109 Chiesa di S. Maria
84 Chiesa di S. Maria	110 Chiesa di S. Maria
85 Chiesa di S. Maria	111 Chiesa di S. Maria
86 Chiesa di S. Maria	112 Chiesa di S. Maria
87 Chiesa di S. Maria	113 Chiesa di S. Maria
88 Chiesa di S. Maria	114 Chiesa di S. Maria
89 Chiesa di S. Maria	115 Chiesa di S. Maria
90 Chiesa di S. Maria	116 Chiesa di S. Maria
91 Chiesa di S. Maria	117 Chiesa di S. Maria
92 Chiesa di S. Maria	118 Chiesa di S. Maria
93 Chiesa di S. Maria	119 Chiesa di S. Maria
94 Chiesa di S. Maria	120 Chiesa di S. Maria

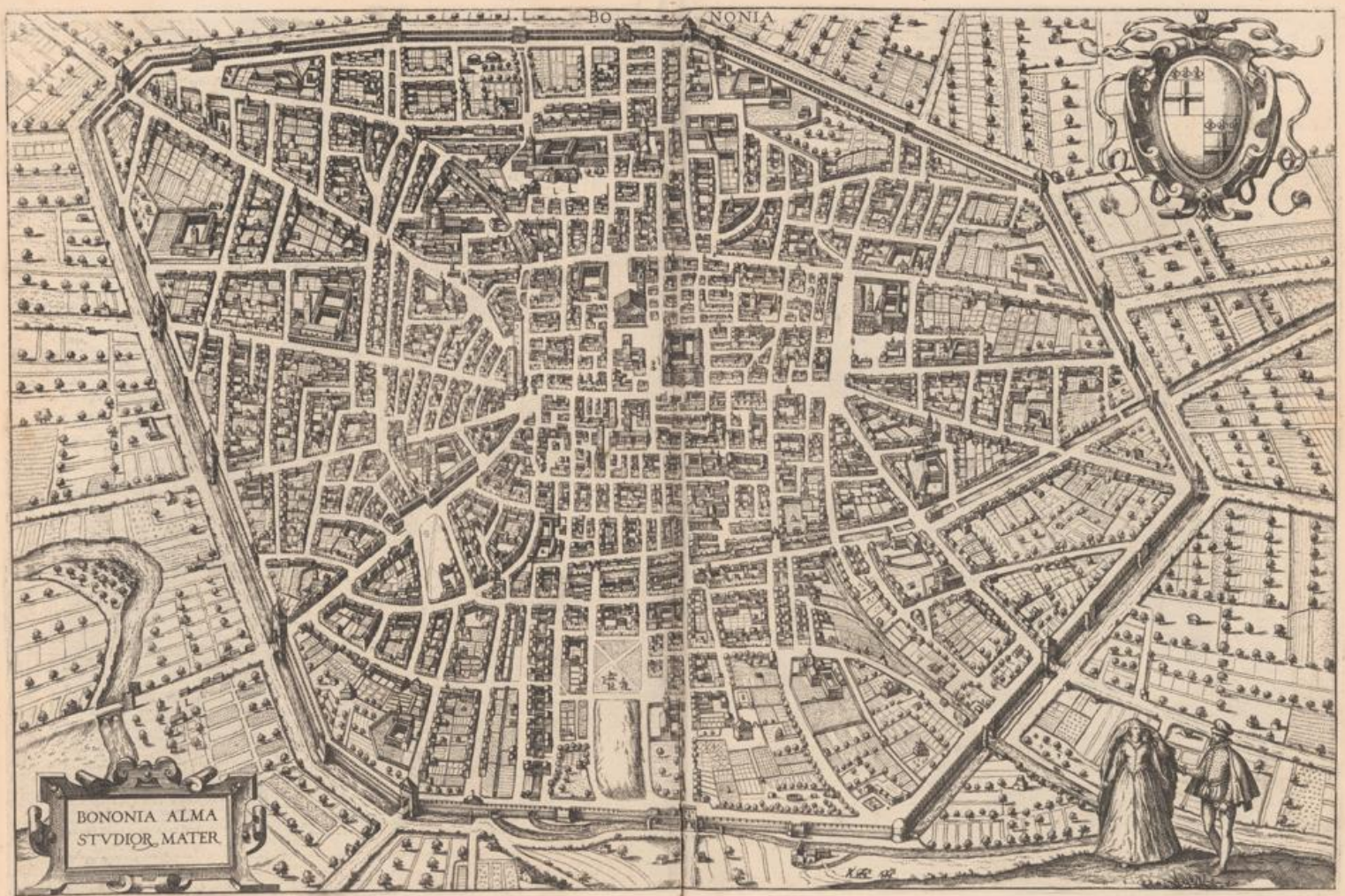

VICENTIA AMPLISSIMA
MARCHIAE TARVISINAE CIVIT.

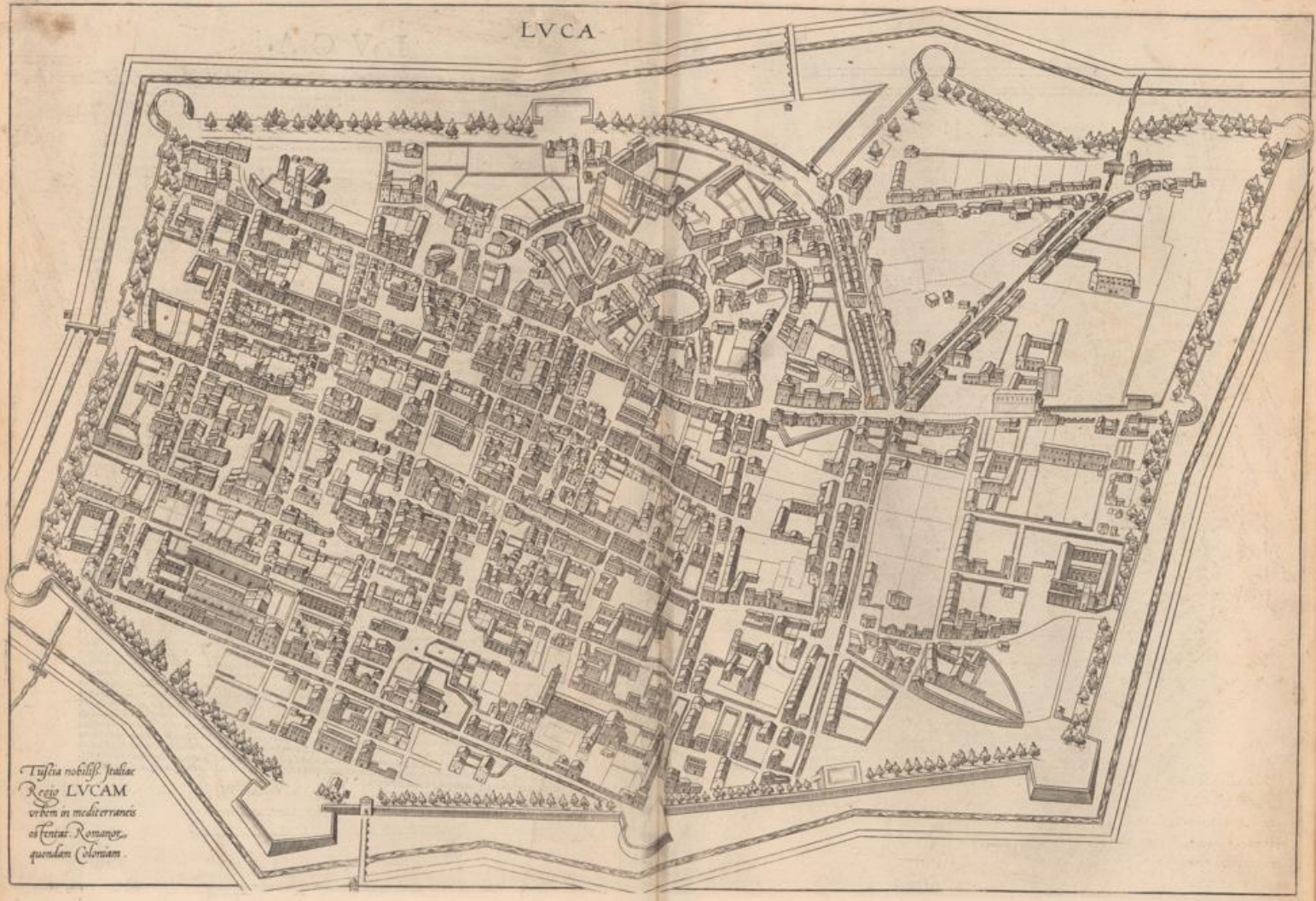
RIMINI

ARIMINVM VA:
LIDVM ET MVNE
TVM ROMANDI
OLAE OPP.

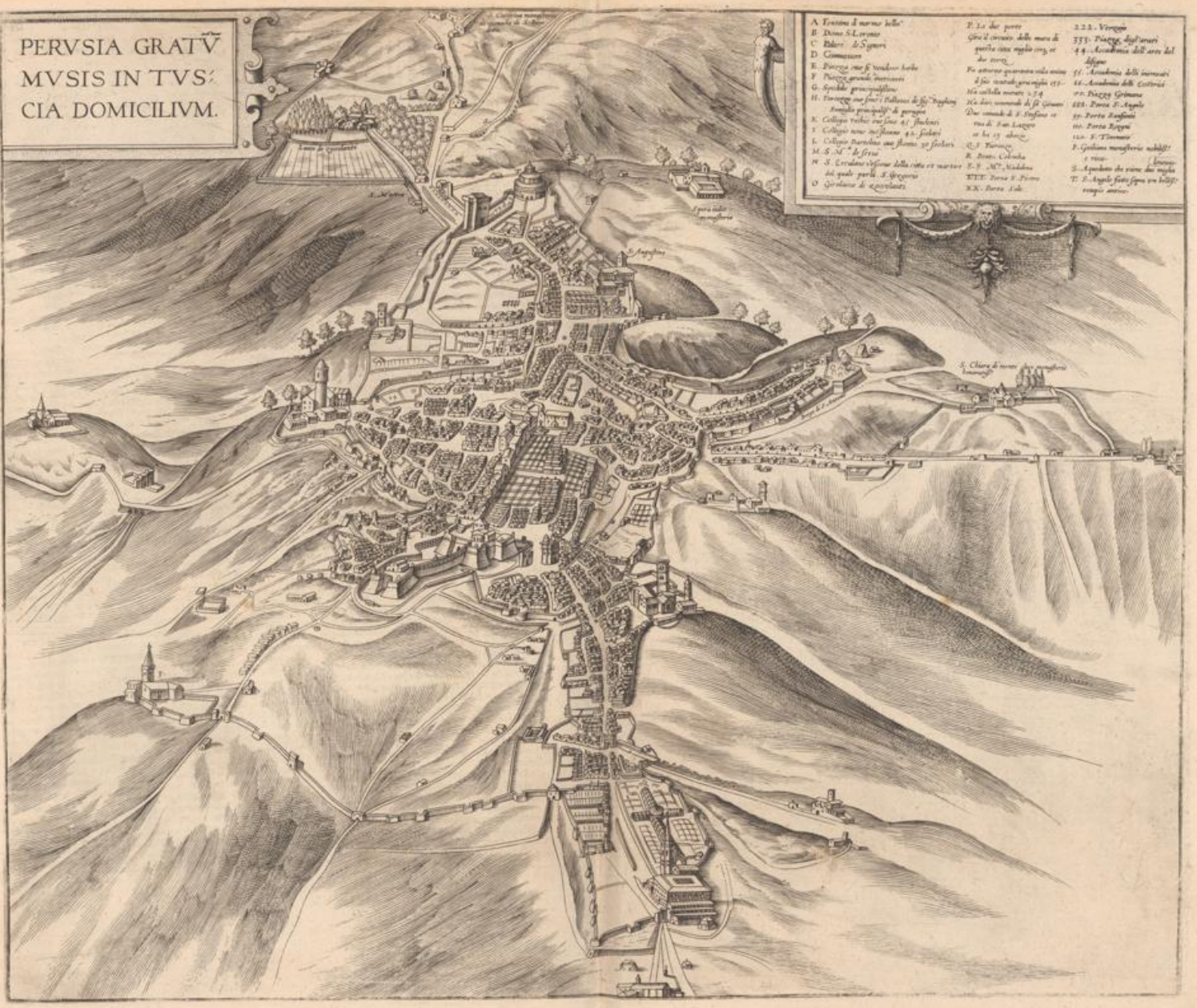

LVCA

*Tusina nobiliss. Italiae
Regis LVCAM
videm in mediterraneis
asferunt Romanor.
quondam Coloniam.*

PERVSIA GRATV
MVSIS IN TVS
CIA DOMICILIVM.

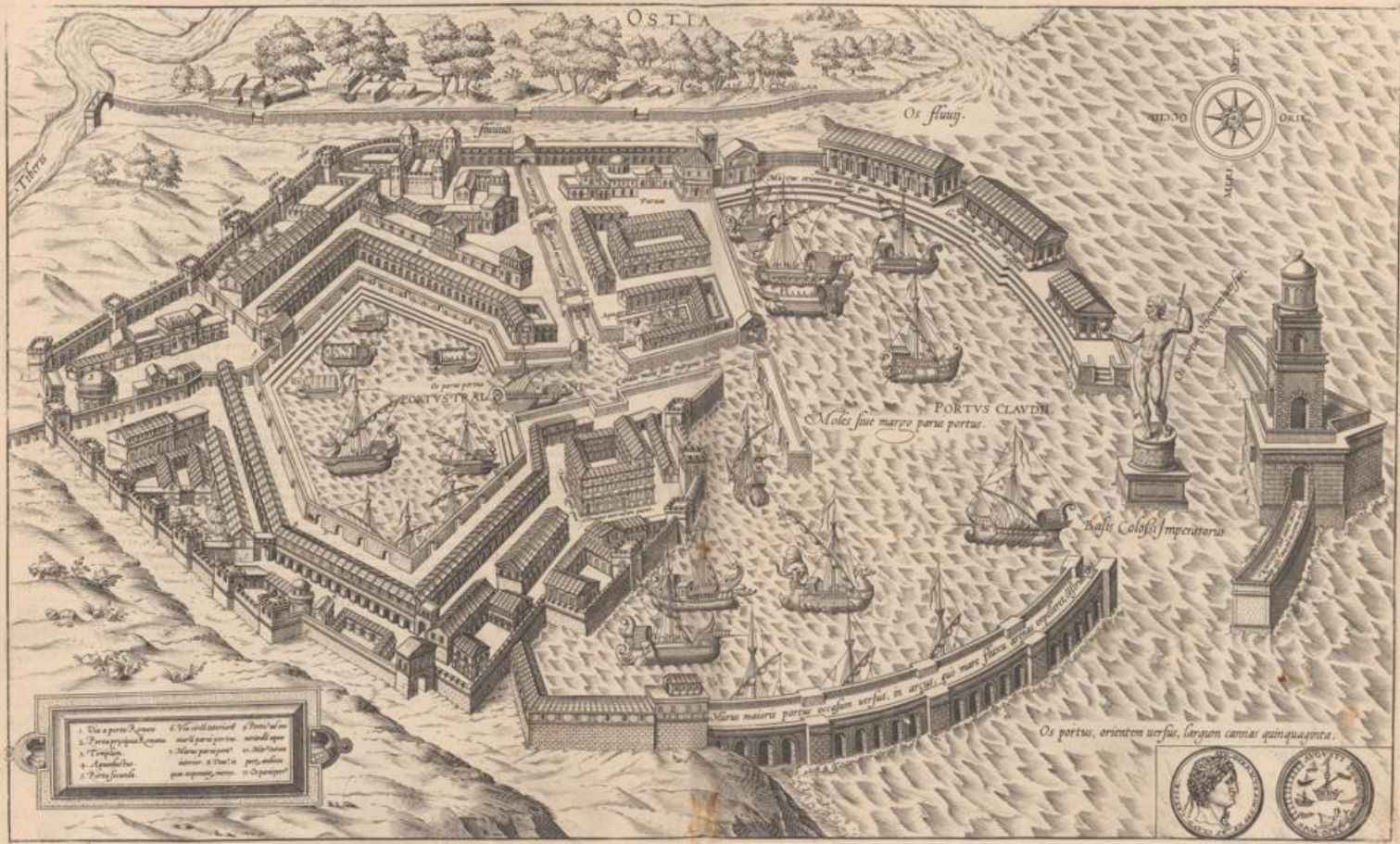
A Fontana di marce delle	F. La. de' panti	223. Verogio
B. Donna S. Lorenzo	Spa il convento della marce di	333. Piazza dell'orari
C. Edifici de' Signori	quarta casa meglio con, et	44. Accademia dell'arte del
D. Camerata	de' orati	Allegro
E. Piazza con S. venduto delle	Per altro governo nella città	51. Accademia delle Scienze
F. Piazza grande mercanti	il suo mercato grande 175	66. Accademia delle Scienze
G. Spedale grande	Ma nella marce 174	77. Piazza Grande
H. Piazza con font. Palazzo de' Signori	Ma dei conventi de' SS. Giovanni	88. Piazza S. Angelo
I. Palazzo principale de' panti	Due conventi de' SS. Stefano et	99. Piazza S. Agostino
K. Palazzo vecchio con font. S. Stefano	con de' San Lorenzo	110. Piazza S. Tommaso
L. Palazzo nuovo con font. S. Stefano	et de' SS. Antonio	121. Piazza S. Tommaso
M. S. M. S. S. S.	R. Piazza S. Stefano	132. Piazza S. Tommaso
N. S. Palazzo vecchio della città et marce	T. S. S. S. S.	143. Piazza S. Tommaso
O. Palazzo de' signori	XX. Piazza S. S.	154. Piazza S. Tommaso

VRBINO.

VRBINO.

ANTIOVA VRBIS ROMA. IMAGO ACCVRATISS: EX VETVSTIS MONVMENT'IS, EX VESTIGIS VIDELICET A.DIFICIOR., MOENIVM RVINIS, FIDE NVMISMATVM, MONVMENTIS AENEIS, PLVMBEIS, SAXEIS TIGLINISQ. COLLECTA. VETER. DENIQ. AVCTORVM FIDE CONFIRMAT: IN HAC TABVLAM REDACTA ATQ. DESCRIPTA A PYRRHO LIGORIO ROMANO PER XIII REGIONES IN QVAS VRBEM DIVISIT IMP. CASAR. AVGVSTVS.

ROMA. Urbis Regia, à nauticute Albana condita perhibetur, dicitur Romulo et Remo nepotibus Numitori, à Romulo Roma adpellata, situ primo fuit quadrato. Tribus, vel, ut Plinius, quatuor distantia portu vario ambitu à sterilitate Regum Consulibus, tempore, deinde in pomerij amplificatione multas adiecit portas. Mites ceteros septem, et regiones sex, duas. Sed vales decem, locas, decessa, propter amplissimos fornices superaedificatos, ita mitali equata sunt, quodlibet et mitali dicitur esse, quousq. sit. Infans, veri memoria superhissim adhibere ornata, que illi tempore, et barbaros, maria perirent, prolii tamen tabella, ea ita accuratè notata, qua spectata benevolentia singere si magno frui potest.

1. Porta Solana	2. Porta Salaria	3. Porta Capena	4. Porta Salaria	5. Porta Salaria	6. Porta Salaria	7. Porta Salaria	8. Porta Salaria	9. Porta Salaria	10. Porta Salaria	11. Porta Salaria	12. Porta Salaria	13. Porta Salaria	14. Porta Salaria	15. Porta Salaria	16. Porta Salaria	17. Porta Salaria	18. Porta Salaria	19. Porta Salaria	20. Porta Salaria	21. Porta Salaria	22. Porta Salaria	23. Porta Salaria	24. Porta Salaria	25. Porta Salaria	26. Porta Salaria	27. Porta Salaria	28. Porta Salaria	29. Porta Salaria	30. Porta Salaria	31. Porta Salaria	32. Porta Salaria	33. Porta Salaria	34. Porta Salaria	35. Porta Salaria	36. Porta Salaria	37. Porta Salaria	38. Porta Salaria	39. Porta Salaria	40. Porta Salaria	41. Porta Salaria	42. Porta Salaria	43. Porta Salaria	44. Porta Salaria	45. Porta Salaria	46. Porta Salaria	47. Porta Salaria	48. Porta Salaria	49. Porta Salaria	50. Porta Salaria	51. Porta Salaria	52. Porta Salaria	53. Porta Salaria	54. Porta Salaria	55. Porta Salaria	56. Porta Salaria	57. Porta Salaria	58. Porta Salaria	59. Porta Salaria	60. Porta Salaria	61. Porta Salaria	62. Porta Salaria	63. Porta Salaria	64. Porta Salaria	65. Porta Salaria	66. Porta Salaria	67. Porta Salaria	68. Porta Salaria	69. Porta Salaria	70. Porta Salaria	71. Porta Salaria	72. Porta Salaria	73. Porta Salaria	74. Porta Salaria	75. Porta Salaria	76. Porta Salaria	77. Porta Salaria	78. Porta Salaria	79. Porta Salaria	80. Porta Salaria	81. Porta Salaria	82. Porta Salaria	83. Porta Salaria	84. Porta Salaria	85. Porta Salaria	86. Porta Salaria	87. Porta Salaria	88. Porta Salaria	89. Porta Salaria	90. Porta Salaria	91. Porta Salaria	92. Porta Salaria	93. Porta Salaria	94. Porta Salaria	95. Porta Salaria	96. Porta Salaria	97. Porta Salaria	98. Porta Salaria	99. Porta Salaria	100. Porta Salaria
-----------------	------------------	-----------------	------------------	------------------	------------------	------------------	------------------	------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	-------------------	--------------------

PALERMO

PANORMVS Comes
Regni et Urbem Scalarum
maximam Caporiam
ab Urbe Siciliam

MARE MEDITERRANEVM

1. Il mare	2. Il mare	3. Il mare	4. Il mare	5. Il mare	6. Il mare	7. Il mare	8. Il mare	9. Il mare	10. Il mare	11. Il mare	12. Il mare	13. Il mare	14. Il mare	15. Il mare	16. Il mare	17. Il mare	18. Il mare	19. Il mare	20. Il mare	21. Il mare	22. Il mare	23. Il mare	24. Il mare	25. Il mare	26. Il mare	27. Il mare	28. Il mare	29. Il mare	30. Il mare	31. Il mare	32. Il mare	33. Il mare	34. Il mare	35. Il mare	36. Il mare	37. Il mare	38. Il mare	39. Il mare	40. Il mare	41. Il mare	42. Il mare	43. Il mare	44. Il mare	45. Il mare	46. Il mare	47. Il mare	48. Il mare	49. Il mare	50. Il mare	51. Il mare	52. Il mare	53. Il mare	54. Il mare	55. Il mare	56. Il mare	57. Il mare	58. Il mare	59. Il mare	60. Il mare	61. Il mare	62. Il mare	63. Il mare	64. Il mare	65. Il mare	66. Il mare	67. Il mare	68. Il mare	69. Il mare	70. Il mare	71. Il mare	72. Il mare	73. Il mare	74. Il mare	75. Il mare	76. Il mare	77. Il mare	78. Il mare	79. Il mare	80. Il mare	81. Il mare	82. Il mare	83. Il mare	84. Il mare	85. Il mare	86. Il mare	87. Il mare	88. Il mare	89. Il mare	90. Il mare	91. Il mare	92. Il mare	93. Il mare	94. Il mare	95. Il mare	96. Il mare	97. Il mare	98. Il mare	99. Il mare	100. Il mare
------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	-------------	--------------

CHIOS.

CHIOS Mā
ris Aegei
eiusdem nomi
nis Insulae
Ciuitas.

